

PÁPEŽSKÁ RADA
NA PODPORU NOVEJ EVANJELIZÁCIE

DIREKTÓRIUM PRE KATECHÉZU

**PÁPEŽSKÁ RADA
NA PODPORU NOVEJ EVANJELIZÁCIE**

DIREKTÓRIUM PRE KATECHÉZU

**Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2022**

© Libreria Editrice Vaticana, 2020
© Konferencia biskupov Slovenska, 2022
© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2022

ISBN 978-80-8161-512-2

SKRATKY

Okrem skratiek kníh Svätého písma a dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu, ktoré sú citované v tomto texte Direktória, uvádzame aj skratky najviac citovaných dokumentov v poznámkach. Pre úplný prehľad všetkých dokumentov pozri *Zoznam citovaných dokumentov*.

SVÄTÉ PÍSMO

<i>Am</i>	Kniha proroka Amosa
<i>Bar</i>	Kniha proroka Barucha
<i>Dt</i>	Kniha Deuteronómium
<i>Ef</i>	List Efezanom
<i>Ex</i>	Kniha Exodus
<i>Flp</i>	List Filipanom
<i>Gal</i>	List Galaťanom
<i>Gn</i>	Kniha Genezis
<i>Hebr</i>	List Hebrejom
<i>Iz</i>	Kniha proroka Izaiáša
<i>Jn</i>	Evanjelium podľa Jána
<i>1 Jn</i>	Prvý Jánov list
<i>Jer</i>	Kniha proroka Jeremiáša
<i>Joz</i>	Kniha Jozue
<i>Kol</i>	List Kolosanom
<i>1 Kor</i>	Prvý list Korinťanom
<i>1 Kr</i>	Prvá kniha kráľov
<i>Lk</i>	Evanjelium podľa Lukáša
<i>Mk</i>	Evanjelium podľa Marka
<i>Mt</i>	Evanjelium podľa Matúša
<i>Múd</i>	Kniha múdrosti
<i>Oz</i>	Kniha proroka Ozeáša
<i>1 Pt</i>	Prvý Petrov list

<i>2 Pt</i>	Druhý Petrov list
<i>Prís</i>	Kniha prísloví
<i>Rim</i>	List Rimanom
<i>Sk</i>	Skutky apoštolov
<i>Sof</i>	Kniha proroka Sofoniáša
<i>1 Sol</i>	Prvý list Solúnčanom
<i>1 Tim</i>	Prvý list Timotejovi
<i>2 Tim</i>	Druhý list Timotejovi
<i>Zjv</i>	Zjavenie apoštola Jána
<i>Ž</i>	Kniha žalmov

DOKUMENTY DRUHÉHO VATIKÁNSKEHO KONCILU

AA	<i>Apostolicam actuositatem</i>
AG	<i>Ad gentes</i>
CD	<i>Christus Dominus</i>
DV	<i>Dei Verbum</i>
GE	<i>Gravissimum educationis</i>
GS	<i>Gaudium et spes</i>
LG	<i>Lumen gentium</i>
NA	<i>Nostra aetate</i>
OE	<i>Orientalium ecclesiarum</i>
OT	<i>Optatam totius</i>
PO	<i>Presbyterorum ordinis</i>
SC	<i>Sacrosanctum concilium</i>
UR	<i>Unitatis redintegratio</i>

ĎALŠIE SKRATKY

AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
AL	<i>Amoris laetitia</i> (František)
ASS	<i>Acta Sanctae Sedis</i>
KKC	<i>Katechismus Katolíckej cirkvi</i>

CCEO	<i>Kódex kánonov východných cirkví</i>
CCL	<i>Corpus Christianorum – Series Latina</i>
CHV	<i>Christus vivit</i> (František)
CIC	<i>Kódex kánonického práva</i>
CT	<i>Catechesi tradendae</i> (Ján Pavol II.)
DGC	<i>Všeobecné direktórium pre katechizáciu</i> (1997)
EG	<i>Evangelii gaudium</i> (František)
EN	<i>Evangelii nuntiandi</i> (Pavol VI.)
PG	<i>Grécka patrológia</i> (J. P. Migne)
PL	<i>Latinská patrológia</i> (J. P. Migne)
OICA	Obrad kresťanskej iniciácie pre dospelých

PREZENTÁCIA

V posledných desaťročiach cestu katechézy ovplyvnila apoštolská exhortácia *Catechesi tradendae*. Tento text predstavuje nielen prejdenú cestu obnovy od Druhého vatikánskeho ekumenického koncilu, ale je aj syntézou prístupu mnohých biskupov z celého sveta, ktorí sa zišli na synode v roku 1977. Katechéza podľa slov dokumentu „smeruje k dvojakému cieľu: podporiť dozrievanie počiatkovej viery a vychovávať skutočného Kristovho učeníka prostredníctvom hlbšieho a systematického poznania osoby a poslstva Pána Ježiša Krista“¹. Je to náročná úloha, ktorá nedovoľuje prísne špecifikovať rozdielne fázy, ktoré so sebou prináša katechetický proces. Akokoľvek, cieľ, aj keď je náročný, ostáva nezmenený predovšetkým v kultúrnom kontexte týchto desaťročí. Cieľom katechézy stále s odvolaním sa na to, čo napísal sv. Ján Pavol II., „však ostáva s Božou pomocou rozvíjať ešte počiatkovú vieru, podnecovať ju naplno a každodenne napomáhať kresťanskému životu veriacich každého veku. Veď ide v rovine poznania a v živote o vzrast semena viery, vloženého Duchom Svätým pri prvom ohlasovaní a účinne odovzdaného svätým krstom“². Týmto spôsobom katechéza zostáva vstúpená do pevnej tradície, ktorá charakterizovala dejiny kresťanstva od jeho počiatkov. Ona ostáva ako typická formačná aktivita Cirkvi, ktorá pri rešpektovaní rozličných vekových skupín veriacich sa snaží evanjelium Ježiša Krista ukazovať ako vždy aktuálne, aby bolo podporou pre dôsledné svedectvo.

1 CT 19.

2 CT 20.

Toto *Direktórium pre katechézu* pokračuje v dynamike kontinuity s dvoma predchádzajúcimi. Dňa 18. marca 1971 sv. Pavol VI. schválil *Všeobecné katechetické direktórium*, ktoré vypracovala Kongregácia pre klerikov. Toto direktórium bolo prvé, ktoré systematizovalo učenie vychádzajúce z Druhého vatikánskeho koncilu.³ Nemôžeme zabudnúť, že sv. Pavol VI. považoval toto koncilové učenie za „veľký katechizmus moderných čias“⁴. Dekrét *Christus Dominus* ponúka presné a prezieravé indikácie v súvislosti s katechézou. Konciloví otcovia uviedli: „Kresťanskú náuku majú biskupi predkladať spôsobom zodpovedajúcim potrebám čias, teda tak, aby dala odpoveď na ťažkosti a problémy, ktoré dnešných ľudí najväčšmi trápia a znepokojujú. (...) Nech sa usilujú pri hlásaní kresťanskej náuky používať rozmanité prostriedky, ktoré sú dnes naporúdzi, a to predovšetkým kázanie a vyučovanie katechizmu – ktoré majú vždy prvé miesto (...). Nech biskupi bedlia, aby sa katechetické vyučovanie s horlivosťou poskytovalo tak deťom, dospievajúcim a mládeži, ako aj dospelým. Jeho cieľom je, aby sa pomocou náuky viera stala živou, uvedenou a činorodou. Nech pritom dbajú, aby sa zachoval správny spôsob a vhodný postup, a to nielen čo sa týka preberanej látky, ale aj povahy, schopnosti, veku a životných podmienok poslucháčov, a aby sa toto vyučovanie zakladalo na Svätom písme, Tradícii, liturgii, na učiteľskom úrade a na živote Cirkvi. Okrem toho nech sa starajú, aby sa katechéti na svoju úlohu náležite pripravili, a teda aby dôkladne poznali učenie Cirkvi a osvojili si psychologické zákonitosti i pedagogické disciplíny z teoretickej aj praktickej

3 Porov. CD 44.

4 Pavol VI., *Príhovor členom Prvého generálneho zhromaždenia Konferencie biskupov Talianska* (23. júna 1966), in *Insegnamenti di Paolo VI*, IV. (1967).

stránky. Nech sa tiež pričinia o to, aby sa obnovila, prípadne zlepšila príprava dospelých katechumenov.“⁵

Ako môžeme vidieť, toto učenie obsahuje normatívne kritériá na neustálu obnovu katechézy, ktorá nemôže ostať aktivitou odtrhnutou od historického a kultúrneho kontextu, v ktorom sa uskutočňuje. Rukolapným znamením toho je fakt, že prvým dôsledkom bolo zriadenie Medzinárodnej rady pre katechézu 7. júna 1973. Ide o orgán, prostredníctvom ktorého rozliční odborníci z celého sveta pomáhajú kompetentnému dikastériu spoznávať rôzne inštanície prítomné v cirkvách, aby tak bola katechéza čoraz viac v súlade s cirkevným, kultúrnym a historickým kontextom.

Na tridsiate výročie koncilu, 11. októbra 1992, zverejnil sv. Ján Pavol II. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Podľa jeho slov „tento katechizmus nechce nahradiť miestne katechizmy (...). Má za cieľ podnietiť a pomôcť zostaviť nové miestne katechizmy, ktoré majú prihliadať na rôzne situácie a kultúry“⁶. Prirodzeným pokračovaním bola publikácia *Všeobecného direktória pre katechézu* 15. augusta 1997. Pred očami máme veľkú prácu, ktorá sa vykonala po tejto publikácii. Široký a diferencovaný svet katechézy našiel ďalšiu pozitívnu provokáciu, aby tak dal život novým štúdiám, ktoré umožnili lepšie pochopiť pedagogickú a formačnú nevyhnutnosť katechézy, predovšetkým vo svetle obnovenej interpretácie katechumenátu. Mnohé biskupské konferencie vďaka novovznikajúcim inštitúciám prišli s novými spôsobmi katechézy pre rozdielne vekové skupiny. Od detí po dospelých, od mladých po rodiny. Videli sme ďalšie obnovenie katechézy.

5 CD 13 – 14.

6 Ján Pavol II., apoštolská konštitúcia *Fidei depositum* (11. októbra 1992), IV.

Dňa 23. marca 2020 pápež František schválil nové *Di-
rektórium pre katechézu*, ktoré máme tú česť a zodpoved-
nosť predstaviť Cirkvi. Znamená ďalšiu etapu dynamic-
kej obnovy, ktorú uvádza do života katechéza. Okrem
toho katechetické štúdie a neustála snaha biskupských
konferencií umožnili dosiahnuť veľmi významné ciele
pre život Cirkvi a dozrievanie veriacich, čo si vyžaduje
novú systematickú úpravu.

Krátke nazretie do histórie ukazuje, že každé direktó-
rium vzniklo po publikovaní niekoľkých dôležitých do-
kumentov magistéria. Prvé sa odvolávalo na koncilové
učenie; druhé na *Katechizmus Katolíckej cirkvi* a naše di-
rektórium na synodu o novej evanjelizácii pri odovzdá-
vaní kresťanskej viery v spojení s apoštolskou exhortá-
ciou pápeža Františka *Evangelii gaudium*. V spomínaných
troch textoch sú vždy prítomné spoločné potreby, kto-
rými sú cieľ a úlohy katechézy, zatiaľ čo každý jeden
je charakteristický zmeneným historickým kontextom
a aktualizáciou magistéria. Medzi prvým a druhým di-
rektóriom prešlo 26 rokov; medzi druhým a našim 23
rokov. Z niektorých uhlov pohľadu táto chronológia
ukazuje potrebu historickej dynamiky, ktorej musíme
čeliť. Hlbší pohľad na kultúrny kontext môže poukázať
na nové problematiky, ktoré je Cirkev povolaná žiť; oso-
bitným spôsobom na dve. Prvou je fenomén digitálnej
kultúry, ktorá so sebou prináša druhú – implikáciu, glo-
balizáciu kultúry. Jedna s druhou sú tak úzko prepoje-
né, že sa navzájom ovplyvňujú a produkujú fenomény,
ktoré zvyrazňujú radikálnu zmenu v životoch ľudí. Zdá
sa, že potrebu formácie, ktorá by zameriavala pozornosť
na jednotlivú osobu, často zatienujú nastolené globál-
ne modely. Pokušenie prispôbiť sa formám medziná-
rodnej homologácie je rizikom, ktoré sa nemôže pod-
ceniť predovšetkým v kontexte formácie života viery.

Tá sa totiž odovzdáva medziľudským stretnutím a živí sa v kruhu komunity. Potreba vyjadriť vieru liturgickou modlitbou a svedčiť o nej silou lásky nám naskladuje požiadavku doriešenia návrhov, aby sme znovu získali pôvodnú jednotu byť kresťanmi. Ona nachádza svoj základ v Božom slove ohlasovanom a odovzdávanom Cirkvou so živou Tradíciou, ktorá vie v sebe prijať staré i nové (porov. Mt 13, 52) generácií veriacich roztratených v každej časti sveta.

Cirkev počas desaťročí po Druhom vatikánskom koncile sa viackrát vrátila k uvažovaniu nad veľkým poslaním, ktoré jej Kristus zveril. Túto evanjelizačnú misiu mimoriadne ovplyvnili dva dokumenty: sv. Pavol VI. svojou apoštolskou exhortáciou *Evangelií nuntiandi* a pápež František apoštolskou exhortáciou *Evangelií gaudium* ukazujú cestu, na ktorej niet ospravedlnenia z každodenného úsilia veriacich pri evanjelizácii. „Cirkev je tu pre hlásanie evanjelia“⁷, zdôraznil sv. Pavol VI. „Ja som misia“⁸, opakuje s rovnakou jasnosťou pápež František. Niet výhovoriek, čo by mohli narušiť pohľad na zodpovednosť, ktorá spája každého veriaceho jednotlivca a celú Cirkev. Úzke puto medzi evanjelizáciou a katechézou sa teda stáva charakteristickým rysom tohto direktória. Ono ponúka cestu, na ktorej je intímne zjednotené ohlasovanie *kerygmy* a jej dozrievanie.

Kritérium, ktoré nás viedlo k reflexii a napísaniu direktória, nachádza svoj základ v slovách pápeža Františka: „Znovu sme objavili, že aj v katechéze základnú úlohu má prvé ohlásenie, čiže kerygma, ktorá musí stáť v centre evanjelizačného úsilia (...). Keď hovoríme, že toto ohlasovanie je „prvé“, neznamená to, že stojí na začiatku

7 EN 14.

8 EG 273.

a potom sa naň zabudne alebo že je možné ho nahradiť inými obsahmi, ktoré ho prevyšujú. Je prvým v kvalitatívnom zmysle, pretože je hlavným ohlasovaním, teda tým, ktoré treba vždy znovu rozličnými spôsobmi počúvať a stále nanovo ohlasovať počas katechézy, rozličnými formami, vo všetkých etapách a vo všetkých situáciách (...). Nesmieme si myslieť, že v katechéze je možné opustiť kerygmu a uprednostniť formáciu, ktorá by mala byť „solídnejšia“. Niet nič solídnejšieho, hlbšieho, istejšieho, konzistentnejšieho a múdrejšieho ako práve toto ohlasovanie. Celá kresťanská formácia je predovšetkým prehĺbením kerygmy, ktorá sa v nej čoraz viac a lepšie utužuje; bez prestania osvetľuje katechetickú prácu a zároveň umožňuje správne pochopiť význam akejkoľvek témy preberanej v katechéze. Je to ohlasovanie, ktoré zodpovedá túžbe po nekonečne, nachádzajúcej sa v každom ľudskom srdci.“⁹

Primát kerygmy, ktorý nás vedie ku kerygmatickej katechéze, neoberá o hodnotu mystagógiu ani svedectvo o láske. Iba vonkajšia vízia by mohla viesť k označeniu prvotného ohlasovania ako členitého príhovoru, ktorým máme presvedčiť účastníka rozhovoru. Ohlasovanie evanjelia je svedectvom o stretnutí, ktoré umožňuje nepohnute sledovať očami Ježiša Krista, Božieho Syna vteleného do ľudských dejín, aby tak završil zjavenie spásonosnej lásky Otca. Počnúc týmto srdcom viery *lex credendi* prepúšťa miesto *lex orandi* a spoločne naplňujú životný štýl veriaceho svedectvom lásky, ktoré robí ohlasovanie uveriteľným. Každý je totiž zatiahnutý do procesu realizácie seba samého, ktorý vedie k nájdeniu poslednej a definitívnej odpovede na otázku o zmysle života.

9 EG 164 – 165.

Tri časti *Direktória pre katechézu* spracovávajú cestu katechézy z pohľadu primátu evanjelizácie. Biskupi, ktorí sú prvými adresátmi tohto dokumentu, spoločne s biskupskými konferenciami, komisiami pre katechézu a početnými katechétmi a katechétkami budú mať možnosť overiť toto systematické spracovanie. Táto práca viedla k tomu, aby jasne vynikol cieľ katechézy, ktorým je stretnutie so živým Pánom, ktorý premieňa život. Proces katechézy bol opísaný zdôrazňujúc existenciálnu podstatu a zasahuje rozličné kategórie ľudí v ich životnom prostredí. Široký priestor je venovaný téme formácie katechétov, pretože sa zdá, že je veľmi naliehavé oživiť ich službu v kresťanskej komunite. Okrem toho iba katechéti, ktorí žijú svoju službu ako povolanie, prispievajú k efektívnosti katechézy. A keďže katechéza sa realizuje vo svetle stretnutia, má v sebe veľkú zodpovednosť pri spolupráci na inkulturácii viery. Vďaka tomuto procesu je tu priestor na vytváranie nového jazyka a metodológie, ktoré v pluralite svojich výrazov ešte viac zvýrazňujú bohatstvo univerzálnej Cirkvi.

Pápežská rada na podporu novej evanjelizácie, v ktorej kompetencii je katechéza od 16. januára 2013, si publikáciou *motu proprio Fides per doctrinam* je vedomá, že *Direktorium pre katechézu* je nástrojom, ktorý je stále možné zdokonaľiť. Nerobí si nárok na úplnosť, pretože vo svojej podstate je určené partikulárnym cirkvám, aby sme ich povzbudili a podporili pri vytváraní ich vlastného direktória. Na napísaní tohto direktória sa podieľali rôzni odborníci, čo je obrazom univerzálnosti Cirkvi. Okrem toho bolo v jednotlivých redakčných fázach podrobené názoru viacerých biskupov, kňazov a katechétov. Do tejto namáhavej práce sa zapojili muži i ženy a veríme, že tak môže byť platným príspevkom pre aktuálnu situáciu. Všetkým patrí naše osobné poďakovanie a vďačnosť za to

množstvo práce, ktorú vykonali kompetentne, bezplatne a s radosťou.

Šťastnou náhodou sa schválenie tohto direktória uskutočnilo v deň liturgickej spomienky na sv. Turibia z Mongroveja (1538 – 1606). Bol to svätec, pravdepodobne málo známy, ktorý však významne prispel k evanjelizácii a katechizácii. Kráčajúc po stopách sv. Ambróza, tento laik a vynikajúci právnik, ktorý sa narodil na Majorke v šľachtickej rodine, formoval sa na univerzitách vo Valladolide a v Salamance, kde aj vyučoval, bol ako predseda súdu na Granade vysvätený za biskupa a pápež Gregor XIII. ho poslal do Limy v Peru. Svoju biskupskú službu chápal ako službu evanjelizácie a katechizácie. Odvolávajúc sa na Tertuliána, veľmi rád opakoval: „Kristus je pravda, nie zvyklosť.“ Zdôrazňoval to predovšetkým v súvislosti s dobyvatelmi, ktorí utláčali domorodých obyvateľov v mene kultúrnej nadradenosti, a kňazmi, ktorí nemali odvahu brániť osud najslabších. Bol neúnavným misionárom, ktorý navštevoval územia svojej cirkvi a hľadal predovšetkým domorodých obyvateľov, aby im ohlasoval Božie slovo jednoduchým a pochopiteľným jazykom. Počas dvadsiatich piatich rokov svojej biskupskej služby zorganizoval diecézne a provinciálne synody. Stal sa katechétom a pre domorodých obyvateľov Južnej Ameriky vydal prvé katechizmy v španielskom jazyku, kečuánskom jazyku a aymarskom jazyku. Jeho evanjelizačné dielo prinieslo neočakávané ovocie a tisíce domorodcov prijalo vieru vďaka tomu, že v skutkoch lásky biskupa stretli Krista. Práve on udelil sviatosť birmovania dvom svätcom Cirkvi: Martinovi z Porresu a Ružene Limskej. V roku 1983 ho sv. Ján Pavol II. vyhlásil za patróna latinskoamerického episkopátu. A pod ochranu tohto veľkého katechéty sa zveruje aj nové *Direktórium pre katechézu*.

Pápež František napísal, že „Duch Svätý svätosť rozlieva všade, na svätý ľud verný Bohu (...). Páči sa mi vidieť svätosť v ľude trpezlivého Boha: v rodičoch, ktorí s veľkou láskou vychovávajú svoje deti; v mužoch a ženách, ktorí pracujú, aby domov priniesli chlieb; v chorých, v staručkých rehoľníčkach, ktoré sa stále usmievaajú. V tejto stálosti kráčania vpred, v každodennom nasledovaní vidím svätosť zápasiacej Cirkvi. Je to mnoho ráz svätosť ‚vedľajších dverí‘, tých, ktorí žijú medzi nami a sú odrazom Božej prítomnosti (...). Všetci sme povolani byť svätými tak, že budeme žiť s láskou a ponúkať vlastné svedectvo v zamestnaniach všedného dňa, tam, kde sa každý nachádza. Si zasvätená alebo zasvätený? Buď svätý(á) tak, že s radosťou prežívaš svoje zasvätenie. Žiješ v manželstve? Buď svätý(á) tak, že miluješ a staráš sa o svojho manžela a o svoju manželku, ako Kristus o Cirkev. Si robotník? Buď svätý tak, že poctivo a kompetentne konáš svoju prácu v službe bratom. Si rodič alebo starý rodič? Buď svätý tak, že trpezlivo učíš deti nasledovať Ježiša. Máš autoritu? Buď svätý tak, že sa zasadzuješ za spoločné dobro a vzdávaš sa osobných záujmov“¹⁰.

Svätosť je kľúčovým slovom, ktoré môžeme vysloviť v súvislosti s predstavením nového *Direktória pre katechézu*. Ona sa stáva zvestovateľkou celoživotného programu, ktorý majú nasledovať vytrvalo a verne aj katechéti. Na tejto náročnej ceste však nie sú sami. Cirkev v každej časti sveta môže predstaviť vzory katechetov a katechetok, ktorí dosiahli svätosť a dokonca mučeníctvo v každodennom prežívaní ich služby. Ich svedectvo je plodné a ešte aj dnes umožňuje byť presvedčený, že každý z nás môže nasledovať toto dobrodružstvo, aj keď služba

10 Pápež František, apoštolská exhortácia *Gaudete et exsultate* (19. marca 2018), 6 – 7. 14.

katechétu sa niekedy odohráva ticho, namáhavo a niekedy aj nevďačne.

Vo Vatikáne 23. marca 2020

liturgická spomienka na sv. Turibia z Mongroveja

+ SALVATORE FISICHELLA
titulárny arcibiskup Voghenza
predseda

+ JOSÉ OCTAVIO RUIZ ARENAS
emeritný arcibiskup Villavicencio
sekretár

ÚVOD

1. Katechéza patrí k najširšiemu procesu obnovy, ktorú je povolaná realizovať Cirkev, aby tak bola verná príkazu Ježiša Krista vždy a všade ohlasovať jeho evanjelium (porov. Mt 28, 19). Katechéza vo svojej prirodzenosti sa zúčastňuje na evanjelizačnom úsilí. Viera je tak podporovaná neustálym dozrievaním, aby sa mohla prejavíť v životnom štýle, ktorý má charakterizovať život Kristových učeníkov. Preto je vo vzťahu s liturgiou a láskou, aby zviditeľnila konštitutívnu jednotu nového života, ktorý vytryskol z krstu.

2. V súvislosti s touto obnovou pápež František v apoštolskej exhortácii *Evangelií gaudium* stanovil niekoľko dôležitých charakteristík katechézy, ktoré ju priamejšie spájajú s ohlasovaním evanjelia v súčasnom svete.

Kerygmatická katechéza¹¹, ktorá smeruje priamo k srdcu viery a obsahuje to podstatné z kresťanského posolstva, je katechézou, ktorá ukazuje konanie Ducha Svätého; ktorá komunikuje spásonosnú Božiu lásku v Ježišovi Kristovi a ktorá sa neustále daruje pre plnosť života každého človeka. Rozličné formulácie kerygmy, ktoré sa nevyhnutne otvárajú prehlbovaniu, sú rovnako základnými vstupnými bránami k tajomstvu.

Katechéza ako mystagogická iniciácia¹² začleňuje veriaceho do živej skúsenosti kresťanskej komunity, skutočného miesta života viery. Táto formačná skúsenosť je postupná a dynamická; bohatá na znamenia a jazyk; je naklonená integrácii všetkých dimenzií osoby. Toto

11 Porov. EG 164 – 165.

12 Porov. EG 166.

všetko nás vedie k známej intuícii, ktorá je dobre zakorenená v katechetickej úvahe a v cirkevnej pastoračii, o katechumenátnej inšpirácii katechézy, ktorá sa tak stáva čoraz naliehavejšou.

3. Vo svetle tohto konania, ktoré charakterizuje katechézu v misijnej perspektíve, čítame aj cieľ katechetického procesu. Súčasné chápanie formačnej dynamiky osoby vyžaduje, aby intímne spoločenstvo s Kristom, ktoré je už naznačené v predchádzajúcom magistériu ako konečný cieľ katechetickej ponuky, bolo označené nielen ako hodnota, ale sa aj realizovalo procesom sprevádzania.¹³ Komplexný proces znútorňovania evanjelia zahŕňa v skutočnosti celého človeka v jeho jedinečnej životnej skúsenosti. Tento cieľ možno dosiahnuť iba katechézou, ktorá sa snaží, aby každý človek dozrel k svojej osobnej a originálnej odpovedi viery. To je dôvod, prečo toto direktorium zdôrazňuje dôležitosť faktu, že katechéza má sprevádzať dozrievanie mentality viery v dynamike transformácie, ktorá je v konečnom dôsledku duchovnou činnosťou. Toto je originálna a nevyhnutná forma inkulturácie viery.

4. Ako dôsledok opätovného uvažovania nad prirodzenosťou a cieľom katechézy direktorium ponúka niekoľko perspektív, ovocie rozlišovania v cirkevnom kontexte posledných desaťročí, ktoré sú transverzálnym spôsobom prítomné v celom dokumente, skoro akoby boli nosným trámom.

- Znovu sa potvrdzuje pevná dôvera v Ducha Svätého, ktorý je prítomný a koná v Cirkvi, vo svete a v srdciach

¹³ Porov. EG 169 – 173.

ľudí. Toto ponúka katechetickému snaženiu prejav radosti, vyrovnanosti a zodpovednosti.

- Akt viery sa rodí z lásky, ktorá si želá čoraz viac spoznávať Pána Ježiša, žijúceho v Cirkvi, a z tohto dôvodu uviesť veriacich do kresťanského života znamená uviesť ich do živého stretnutia s ním.
- Cirkev, tajomstvo spoločenstva, oživuje Duch Svätý a stáva sa plodnou s cieľom generovať nový život. Týmto pohľadom viery sa znovu potvrdzuje úloha kresťanského spoločenstva ako prirodzeného miesta generovania a dozrievania kresťanského života.
- Proces evanjelizácie a v ňom samotnej katechézy je predovšetkým duchovným konaním. To si vyžaduje, aby katechéti boli skutočnými „evanjelizátormi s Duchom“¹⁴ a vernými spolupracovníkmi pastierov.
- Uznáva sa zásadná úloha pokrstených. Všetci veriaci sú vo svojej vlastnej dôstojnosti Božích detí aktívnymi subjektmi katechetickej činnosti, nie pasívnymi používateľmi alebo príjemcami služby, a preto sú povolaní stať sa autentickými misionárskymi učeníkmi.
- Prežívanie tajomstva viery vo vzťahu s Pánom má dôsledky na ohlasovanie evanjelia. Žiada prekonať akýkoľvek konflikt medzi obsahom a metódami, medzi vierou a životom.

5. Kritérium, ktorým sa riadila príprava tohto *Direktória pre katechézu*, je identifikovateľné v túžbe prehĺbiť úlohu katechézy v dynamike evanjelizácie. Teologická obnova prvej polovice 20. storočia priniesla potrebu misijného chápania katechézy. Druhý vatikánsky ekumenický koncil a následné magistérium zozbierali a nanovo pocho-pili základné puto medzi evanjelizáciou a katechézou

14 Porov. EG 259 – 283.

a postupne ho adaptovali historickým potrebám. Preto Cirkev, ktorá je „svojou povahou misionárska“¹⁵, je stále otvorená, aby aktualizovala s dôverou túto novú etapu evanjelizácie, ku ktorej ju povoláva Duch Svätý. To si vyžaduje úsilie a zodpovednosť pri identifikovaní nového jazyka, ktorým je možné komunikovať vieru. Vo chvíli, keď sa zmenili formy odovzdávania viery, Cirkev sa snaží rozlúštiť niektoré znamenia čias, v ktorých jej Pán ukazuje cestu, po ktorej má ísť. Medzi týmito mnohými znakmi môžeme rozpoznať: centrálné postavenie veriaceho a jeho životnej skúsenosti; významnú úlohu vzťahov a citov; záujem o to, čo ponúka skutočný zmysel; znovuobjavenie toho, čo je krásne a čo pozdvihuje dušu. V týchto a ďalších hnutiach súčasnej kultúry Cirkev zachytáva možnosti stretnutia a ohlasovania novosti viery. To je základný kameň jej misionárskej premeny, ktorá motivuje pastoračnú konverziu.

6. Ako *Všeobecné direktórium pre katechézu* (1997) bolo prirodzeným pokračovaním *Všeobecného katechetického direktória* (1971), tak aj *Direktórium pre katechézu* stojí v tejto dynamike kontinuity a rozvoja s dokumentmi, ktoré mu predchádzali. Nemôžeme zabúdať, že Cirkev prežila v posledných dvadsiatich rokoch niekoľko dôležitých udalostí, ktoré (aj keď s rôznym dosahom) sa stali významnými chvíľami pre cestu Cirkvi, pre hlbšie pochopenie tajomstiev viery a evanjelizácie.

Tu musíme spomenúť plodný pontifikát sv. Jána Pavla II., ktorý svojou apoštolskou exhortáciou *Catechesi tradendae* (1979) uskutočnil reálnu a inovatívnu obnovu katechézy. Benedikt XVI. viackrát zdôraznil dôležitosť katechézy v procese novej evanjelizácie a apoštolským

15 AG 2.

listom *Fides per doctrinam* (2013) konkrétne uviedol do praxe túto snahu. A pápež František svojou apoštolskou exhortáciou *Evangelii gaudium* (2013) zvýraznil nerozdeliteľné puto, ktoré spája evanjelizáciu a katechézu vo svetle kultúry stretnutia.

Obnovu katechézy poznamenali aj ďalšie veľké udalosti. Medzi nimi bolo nezabudnuteľné Veľké jubileum 2000, Rok viery (2012 – 2013), Mimoriadne jubileum milosrdenstva (2015 – 2016) a nedávne synody biskupov o niektorých dôležitých aspektoch pre život Cirkvi. Osobitne spomenieme synody o Božom slove v živote a poslaní Cirkvi (2008); o novej evanjelizácii pri odovzdávaní kresťanskej viery (2012); o povolaní a poslaní rodiny v Cirkvi a v súčasnom svete (2015); o mladých, viere a rozlišovaní povolania (2018). A nakoniec musíme spomenúť aj publikáciu *Kompendia Katechizmu Katolíckej cirkvi* (2005), jednoduchý, ale potrebný nástroj na okamžité spoznanie viery.

7. *Direktórium pre katechézu* formuluje svoj obsah v obnovej a systematickej štruktúre. Organizácia tém sa snažila zohľadniť rôzne a legitímne cirkevné otázky. Prvá časť (Katechéza v evanjelizačnom poslaní Cirkvi) ponúka základy celého procesu. Božie zjavenie a jeho šírenie v Cirkvi otvárajú reflexiu dynamiky evanjelizácie v súčasnom svete, akceptujúc výzvu na misijné obrátenie, ktoré ovplyvňuje katechézu (prvá kapitola). Načrtáva sa jej podstata, účel, úlohy a zdroje (druhá kapitola). Katechéta – predstavuje sa jeho identita (tretia kapitola) a formácia (štvrtá kapitola) – zviditeľňuje a robí operatívnu cirkevnú službu katechézy. V tejto prvej časti je potrebné okrem aktualizácie už nastolených základných otázok spomenúť aj kapitolu o formácii, ktorá obsahuje dôležité perspektívy na obnovenie katechézy.

8. Druhou časťou (Proces katechézy) vstupujeme do podstaty katechetickej dynamiky. Najprv je predstavená referenčná paradigma, ktorou je Božia pedagogika v dejinách spásy, ktorá inšpiruje pedagogiku Cirkvi, a katechéza ako vzdelávacia akcia (piata kapitola). Vo svetle tejto paradigmy sú teologické kritériá ohlasovania evanjeliového posolstva reorganizované a prispôsobené potrebám súčasnej kultúry. Okrem toho je tu predstavený *Katechizmus Katolíckej cirkvi* v teologicko-katechetickom zmysle (šiesta kapitola). Siedma kapitola nastoľuje niektoré otázky týkajúce sa metódy v katechéze s odkazmi okrem iného na tému jazykov. Druhá časť sa končí predstavením katechézy s rôznymi diskutermi (ôsma kapitola). Aj keď sme si vedomí, že kultúrne podmienky vo svete sú veľmi odlišné a že je preto nevyhnutný miestny výskum, chceli sme, zachytiac ozveny synod o rodine a mladých, ponúknuť analýzu všeobecných charakteristík tejto širokej témy. Na záver vyzýva direktorium partikulárne cirkvi venovať pozornosť katechéze pre ľudí so zdravotným postihnutím, pre migrantov a emigrantov, pre väzňov.

9. Tretia časť (Katechéza v partikulárnych cirkvách) ukazuje, ako sa formuje služba Božieho slova v konkrétnom cirkevnom živote. Partikulárne cirkvi vo všetkých svojich článkoch realizujú úlohu ohlasovania evanjelia v rôznych kontextoch, v ktorých sú zakorenené (deviata kapitola). V tejto časti sa uznáva osobitosť východných cirkví, ktoré majú svoju vlastnú katechetickú tradíciu. Každé kresťanské spoločenstvo je vyzývané čeliť zložitosti súčasného sveta, v ktorom sa spájajú veľmi odlišné prvky (desiata kapitola). Rôzne geografické kontexty, scenáre náboženskej povahy, kultúrne trendy – hoci priamo neovplyvňujú cirkevnú katechézu – formujú vnútornú fyziognómiu

nášho súčasníka, do ktorého služieb sa Cirkev stavia, a preto musia byť objektom rozlišovania z hľadiska katechetického návrhu. Je potrebné poukázať na reflexiu o digitálnej kultúre a o niektorých bioetických otázkach, ktoré patria k veľkej diskusii našich rokov. Jedenásta kapitola, ktorá sa vracia k pôsobeniu partikulárnej cirkvi, ukazuje povahu a teologické kritériá inkulturácie viery, ktoré sú vyjadrené v redakcii miestnych katechizmov. Direktórium sa končí predstavením orgánov, ktoré na rôznych úrovniach slúžia katechéze (dvanásta kapitola).

10. Nové *Direktórium pre katechézu* ponúka základné teologicko-pastoračné princípy a niektoré všeobecné orientácie, ktoré sú relevantné pre prax katechézy v našej dobe. Je prirodzené, že ich aplikačné a operatívne indikácie sú záväzkom pre partikulárne cirkvi, ktoré sú povolané zabezpečiť vypracovanie spoločných princípov tak, aby boli začlenené do ich vlastného cirkevného kontextu. Toto direktórium je teda nástrojom na vypracovanie národného alebo miestneho direktória vydaného príslušným orgánom a schopného preložiť všeobecné indikácie do jazyka príslušných cirkevných spoločenstiev. Toto direktórium preto slúži biskupom, biskupským konferenciám, pastoračným a akademickým orgánom pôsobiacim v katechéze a evanjelizácii. Katechéti tak budú môcť nájsť podporu a výzvy v ich každodennej službe pre svojich bratov, ktorým pomôžu dozrievať vo viere.

Prvá časť

KATECHÉZA V EVANJELIZAČNOM POSLANÍ CIRKVI

Prvá kapitola

ZJAVENIE A JEHO ODOVZDÁVANIE

I. Ježiš Kristus Zjaviteľ a zjavenie Otca

Zjavenie plánu Božej prozreteľnosti

11. Všetko, čím Cirkev je, všetko, čo Cirkev robí, nachádza svoj konečný základ v tom, že Boh vo svojej добрote a múdrosti chcel odhaliť tajomstvo svojej vôle tým, že ukázal seba samého ľuďom. Svätý Pavol opisuje toto tajomstvo slovami: Boh v Kristovi „si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske; predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi“ (porov. Ef 1, 4 – 5). Od počiatku stvorenia Boh neprestal oznamovať človeku tento plán spásy a ukazovať mu znaky svojej lásky; a aj keď „človek môže zabudnúť na Boha alebo ho odmietnuť, Boh sa napriek tomu nikdy neunaví volať každého človeka, aby ho hľadal, aby mohol žiť a nachádzať šťastie“¹⁶.

12. Boh zjavuje a realizuje svoj plán novým a definitívnym spôsobom v osobe Syna, ktorého poslal v našom tele

¹⁶ KKC 30.

a prostredníctvom ktorého ľudia majú „v Duchu Svätom prístup k Otcovi a stávajú sa účastnými na Božej prirodzenosti“¹⁷. Zjavenie je láskyplnou Božou iniciatívou a je nasmerované k spoločenstvu: „Týmto zjavením sa neviditeľný Boh (porov. Kol 1, 15; 1 Tim 1, 17) vo svojej nesmiernej láske prihovára ľuďom ako priateľom (porov. Ex 33, 11; Jn 15, 14 – 15) a styka sa s nimi (porov. Bar 3, 38), aby ich pozval a prijal do spoločenstva so sebou.“¹⁸ Dielo Zjavenia „sa uskutočňuje činmi a slovami, ktoré sú navzájom vnútorne späté, takže Božie pôsobenie v dejinách spásy odhaľuje a potvrdzuje učenie a skutočnosti vyjadrené slovami a slová ohlasujú skutky a objasňujú v nich skryté tajomstvo“.¹⁹ Prebývajúc ako človek medzi ľuďmi, Ježiš nielen odhalí Božie tajomstvá, ale naplní aj dielo spásy. „Preto on – ktorého kto vidí, vidí aj Otca (porov. Jn 14, 9) – celou svojou prítomnosťou a svojím zjavom, slovami a skutkami, znameniami a zázrakmi, najmä však svojou smrťou a slávnym zmŕtvychvstaním, a napokon zoslaním Ducha pravdy uskutočňuje a tým aj završuje Zjavenie a potvrdzuje ho Božím svedectvom, totiž že Boh je medzi nami, aby nás oslobodil z tmy hriechu a smrti a aby nás vzkriesil pre večný život.“²⁰

13. Boh zjavil svoju lásku a z hĺbky božského plánu vychádza novosť kresťanského ohlasovania, „že všetkým národom môžeme povedať: ‚On sa ukázal. On osobne. Teraz je k nemu otvorená cesta‘“²¹. Keďže otvára nový život – život bez hriechu, život detí, život v hojnosti, večný život

17 DV 2.

18 DV 2.

19 DV 2.

20 DV 4.

21 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 92.

– je toto ohlasovanie krásne: „Odpustenie hriechov, spravodlivosť, posvätenie, vykúpenie, prijatie Božích detí, dedičstvo nebies, príbuzenstvo s Božím Synom. Existuje ešte krajšia správa? Boh na zemi a človek v nebi!“²²

14. Kresťanské ohlasovanie predkladá božský plán, ktorým je:

- tajomstvo lásky: Bohom milovaní ľudia sú povolani odpovedať mu, a tak sa stávajú znamením lásky k svojim bratom;
- zjavenie dôvernej pravdy Boha ako Trojice a povolania človeka k synovskému životu v Kristovi, prameňu jeho dôstojnosti;
- ponuka spásy všetkým ľuďom prostredníctvom veľkonočného tajomstva Ježiša Krista, dar Božej milosti a milosrdenstva, ktorý znamená oslobodenie od zla, hriechu a smrti;
- snaha zjednotiť rozptýlené ľudstvo v Cirkvi, realizujúc spoločenstvo s Bohom a bratské zjednotenie medzi ľuďmi aj dnes, ale hlavne na konci vekov.

Ježiš ohlasuje evanjelium spásy

15. Na začiatku svojej služby Ježiš ohlasuje príchod Božieho kráľovstva a sprevádza ho znameniami; „vyhlasuje, že bol poslaný hlásať chudobným evanjelium (porov. Lk 4, 18). Dal pritom najavo a svojím životom potvrdil, že Božie kráľovstvo je určené všetkým ľuďom“²³, počínajúc najchudobnejšími a najhriešnejšími, a vyžaduje obrátenie (porov. Mk 1, 15). On otvára a ohlasuje Božie kráľovstvo pre každého človeka. Ježiš Kristus je svojím

²² Ján Chryzostom Korec, *In Mattheum*, homília 1, 2: PG 57, 15.

²³ DGC 163.

životom plnosťou Zjavenia; je plným prejavom Božieho milosrdenstva a zároveň povolaním k láske, ktorá je v srdci človeka. „On sám nám zjavuje, že ‚Boh je láska‘ (1 Jn 4, 8), a zároveň nás učí, že základným zákonom ľudskej dokonalosti, a teda aj pretvorenia sveta, je nové prikázanie lásky.“²⁴ Vstup do spoločenstva s ním a jeho nasledovanie dávajú ľudskému životu plnosť a pravdu: „A každý, kto nasleduje Krista, dokonalého človeka, sám sa stáva dokonalejším človekom.“²⁵

16. Pán po svojej smrti a zmŕtvychvstaní daroval Ducha Svätého, aby sa uskutočnilo dielo spásy, a poslal učeníkov, aby pokračovali v jeho misii vo svete. A z misijného poslania Vzkrieseného sa vynárajú slová evanjelizácie, intímne spojené medzi nimi: „hlásajte“ (*Mk* 16, 15), „učte všetky národy a krstite ich“ (*Mt* 28, 19), „budete mi svedkami“ (*Sk* 1, 8), „toto robte na moju pamiatku“ (*Lk* 22, 19), „aby ste sa milovali navzájom“ (*Jn* 15, 12). Takto sú nakonfigurované vlastnosti dynamiky ohlasovania, v ktorých sa úzko spája rozpoznanie Božieho konania v srdci každého človeka, prvenstvo Ducha Svätého a všeobecná otvorenosť pre každého človeka. Evanjelizácia je preto „bohatou, zložitou a dynamickou“²⁶ realitou a do svojho vývoja zahŕňa rôzne možnosti: svedectvo a ohlasovanie, slovo a sviatosť, vnútornú zmenu a spoločenskú transformáciu. Všetky tieto činnosti sa navzájom dopĺňajú a obohacujú. Cirkev pokračuje v uskutočňovaní tejto úlohy s obrovskou rozmanitosťou ohlasovacích skúseností, neustále podporovaná Duchom Svätým.

²⁴ GS 38.

²⁵ GS 41.

²⁶ EN 17.

II. Viera v Ježiša Krista: odpoveď Bohu, ktorý sa zjavuje

17. Každý človek, zmietaný nepokojom, ktorý prebýva v jeho srdci, je cez úprimné hľadanie zmyslu svojej vlastnej existencie schopný plne porozumieť sebe samému v Kristovi; v rodinnom vzťahu s ním cíti, že kráča po cestách pravdy. Božie slovo prejavuje vzťahovú prirodzenosť v každom z nás a naše synovské povolanie byť v súlade s Kristom: „Stvoril si nás pre seba, Pane, a nespokojné je naše srdce, kým nespočinie v tebe.“²⁷ Keď človeka osloví Boh, je povolaný odpovedať poslušnosťou viery, prilnúť k nemu s plným súhlasom intelektu a vôle a slobodne prijímať „evangelium Božej milosti“ (Sk 20, 24). Veriaci teda „vidí, že sa naplnili jeho najhlbšie túžby; nachádza to, čo stále hľadal, a nachádza to v hojnosti. Viera odpovedá na to ‚očakávanie‘, často nevedomé a vždy obmedzené, pokiaľ ide o poznanie pravdy o Bohu, o človeku a o osude, aký ho čaká“²⁸.

18. Kresťanská viera je v prvom rade prijatie Božej lásky zjavenej v Ježišovi Kristovi, úprimné primknutie sa k jeho osobe a slobodné rozhodnutie nasledovať ho. Toto ‚áno‘ Ježišovi Kristovi má dve dimenzie: odovzdanie sa s dôverou Bohu (*fides qua*) a láskyplný súhlas so všetkým, čo nám zjavil (*fides quae*). V skutočnosti „svätý Ján vyjadril dôležitosť osobného vzťahu s Ježišom prostredníctvom rôzneho používania slovesa veriť. Popri výraze ‚veriť, že‘, ktorým označuje pravdivosť toho, čo nám Ježiš hovorí (porov. Jn 14, 10; 20, 31), používa aj výraz ‚veriť Ježišovi‘ a ‚veriť v Ježiša‘. ‚Veríme Ježišovi‘,

27 Augustín z Hippa, *Vyznania*, 1, 1, 1: CCL 27, 1 (PL 32, 661).

28 DGC 55.

keď prijímame jeho slovo, jeho svedectvo, lebo je pravdivý (porov. *Jn* 6, 30). „Veríme v Ježiša, keď ho osobne prijímame do svojho života a zverujeme sa mu, spájame sa s ním v láske a nasledujeme ho na ceste (porov. *Jn* 2, 11; 6, 47; 12, 44)²⁹, na dynamickej ceste, ktorá trvá celý život. Viera preto znamená dvojité prilnutie: „k osobe a k pravde; k pravde pre dôveru k osobe, ktorá tú pravdu dosvedča“³⁰, a k osobe, pretože ona sama je pravdou. Je to adhélia srdca, mysle a konania.

19. Viera je dar od Boha a nadprirodzená čnosť, ktorá sa môže vnútri zrodiť ako ovocie milosti a ako slobodná odpoveď Duchu Svätému, ktorý posúva srdce k obráteniu, obracia ho k Bohu a dáva mu „pocit šťastia zo súhlasu s pravdou a z viery v pravdu“³¹. Človek vedený vierou prichádza kontemplovať Boha a tešiť sa z neho ako z lásky (porov. *1 Jn* 4, 7 – 16). Viera ako osobné prijatie Božieho daru nie je iracionálna ani slepá. „Svetlo rozumu i svetlo viery pochádzajú od Boha, a preto si navzájom nemôžu protirečiť.“³² Viera a rozum sa v skutočnosti navzájom dopĺňajú: zatiaľ čo rozum nedovoľuje, aby viera upadla do fideizmu alebo fundamentalizmu, „len viera umožňuje preniknúť dovnútra tajomstva, ktorého chápanie primeraným spôsobom podporuje“³³.

20. Viera predpokladá hlbokú existenciálnu premenu spôsobenú Duchom Svätým, *metanoiu*, ktorá „sa prejavuje na všetkých úrovniach existencie kresťana: v jeho

29 Pápež František, encyklika *Lumen fidei* (29. júna 2013), 18; porov. Tomáš Akvinský, *Summa theologiae*, II. – II., q. 2, a. 2.

30 KKC 177.

31 DV 5.

32 Ján Pavol II., encyklika *Fides et ratio* (14. septembra 1998), 43.

33 Tamže, 13.

vnútornej adorácii a prijímaní Božej vôle; v jeho aktívnej účasti na poslaní Cirkvi; v jeho manželskom a rodinnom živote; v zamestnaní; v ekonomickej a spoločenskej činnosti³⁴. Veriaci je prijatím daru viery „pretvorený na nové stvorenie, dostáva nové bytie, synovské bytie, stáva sa synom v Synovi“³⁵.

21. Viera je určite osobný akt, ale nie je to individuálna a súkromná voľba; má vzťahový a komunitný charakter. Kresťan sa rodí z materinského lona Cirkvi; jeho viera je účastná na viere Cirkvi, ktorá ho vždy predchádza. Totiž jeho osobný akt viery predstavuje odpoveď na živú spomienku udalosti, ktorú mu Cirkev sprostredkovala. Preto sa viera Kristovho učeníka zapalauje, udržuje a odovzdáva iba v spoločenstve viery Cirkvi, kde sa krstné „ja verím“ kombinuje s „my veríme“ celej Cirkvi.³⁶ Každý veriaci sa preto pripája k spoločenstvu učeníkov a viera Cirkvi sa stáva jeho vlastnou. Boží ľud na ceste dejinami sa univerzálnou sviatosťou spásy podieľa na poslaní Cirkvi.

III. Odovzdávanie Zjavenia vo viere Cirkvi

22. Zjavenie patrí celému ľudstvu: „[Boh] chce, aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu“ (1 Tim 2, 4). Pre túto univerzálnu spásonosnú vôľu „Boh vo svojej veľkej добрôte stanovil, aby to, čo zjavil na spásu všetkých národov, navždy zostalo neporušené a odovzdávalo sa všetkým pokoleniam.“³⁷ Preto Ježiš Kristus ustanovil Cirkev prostredníctvom apoštolov. Ona v dejinách uskutočňuje také isté poslanie, aké Ježiš dostal od Otca. Cirkev je

34 DGC 55.

35 Pápež František, encyklika *Lumen fidei* (29. júna 2013), 19.

36 Porov. KKC 166 – 167.

37 DV 7.

neoddeliteľná od poslania Syna³⁸ a od poslania Ducha Svätého³⁹, lebo oni tvoria jedinu ekonómiu spásy.

23. Duch Svätý, pravý protagonista celého cirkevného poslania, pôsobí tak v Cirkvi, ako aj v tých, ku ktorým sa Cirkev chce dostať a ktorých chce prostredníctvom neho získať, keďže Boh koná v srdci každého človeka. Duch Svätý pokračuje vo zvelaďovaní Cirkvi, ktorá žije podľa Božieho slova, a umožňuje jej neustále rásť v porozumení evanjelia, vysielajúc a podporujúc ju v diele evanjelizácie sveta. Ten istý Duch dovnútra ľudstva zasieva semeno Slova; vzbudzuje túžbu a dobré skutky; pripravuje prijatie evanjelia a udeľuje vieru, aby ľudia prostredníctvom svedectva Cirkvi boli schopní rozpoznať Božiu prítomnosť a láskyplnú komunikáciu. Cirkev prijíma toto tajomné pôsobenie Ducha s poslušnosťou a vďačnosťou; pôsobí ako jeho živý a učenívý nástroj, aby viedla k celej pravde (porov. *Jn* 16, 13), a sama seba obohacuje v stretnutí s tými, ktorým ohlasuje evanjelium.

24. Apoštoli, verní Božiemu mandátu, svojimi svedectvami a skutkami, ústnym kázaním, inštitúciami a spismi inšpirovanými Duchom Svätým odovzdávali to, čo dostali, „aby sa však evanjelium zachovalo v Cirkvi stále neporušené a živé, apoštoli zanechali ako svojich nástupcov biskupov a ,odovzdali im svoje miesto v učiteľskom úrade“⁴⁰. Táto apoštolská Tradícia „sa v Cirkvi zvelaďuje pomocou Ducha Svätého: prehlbuje sa totiž poznanie tradovaných skutočností a slov jednak rozjímaním a štúdiom veriacich, ktorí o nich premýšľajú vo svojom srdci (porov. *Lk* 2, 19. 51), jednak dôverným poznaním

38 Porov. AG 3.

39 Porov. AG 4.

40 DV 7.

duchovných skutočností zo skúsenosti, ako aj kazateľskou činnosťou⁴¹.

25. Odovzdávanie evanjelia podľa Pánovho príkazu sa uskutočňovalo dvoma spôsobmi: „živým odovzdávaním Božieho slova (tiež jednoducho nazývaného Tradícia) a Svätým písmom, ktoré je rovnakým ohlasovaním spásy, ale zapísaným“⁴². Preto sú Tradícia a Sväté písmo úzko spojené a vzájomne sa prelínajú a pochádzajú z rovnakého zdroja, Zjavenia Ježiša Krista. Zjednocujú sa v jednom prúde, v živote viery Cirkvi, a spoločne smerujú k tomu istému cieľu, to znamená k aktívnemu a dynamickému sprítomneniu celého tajomstva Ježiša Krista v Cirkvi.

26. Tradícia nie je primárne súborom doktrín, ale životom viery, ktorý sa každý deň obnovuje. Postupuje, „rokmi sa konsoliduje, časom sa rozvíja a s vekom sa prehĺbuje“⁴³. Magistérium Cirkvi podporované Duchom Svätým a vybavené charizmou pravdy vykonáva svoju úlohu autentického výkladu Božieho slova, v ktorého je službách. Magistérium preto vykonáva službu uchovávanía Zjavenia, Božieho slova obsiahnutého v Tradícii a Svätom písme, a jeho nepretržitého odovzdávania. Je to živé magistérium, ktoré ho interpretuje koherentným spôsobom a podlieha mu.⁴⁴

27. Nakoniec „pôsobením Ducha Svätého a pod vedením Magistéria teda Cirkev všetkým generáciám odovzdáva

41 DV 8.

42 *Kompendium Katechizmu Katolíckej cirkvi* 13.

43 Vincent Lerinský, *Commonitorium primum*, 23, 9: CCL 64, 178 (PL50, 668).

44 Porov. DV 10.

to, čo bolo zjavené v Kristovi. Cirkev žije v istote, že Pán, ktorý hovoril v minulosti, jej ani dnes neprestáva odovzdávať svoje Slovo v živej Tradícii Cirkvi a vo Svätom písme. Božie slovo sa nám totiž dáva vo Svätom písme ako inšpirované svedectvo Zjavenia, ktoré spolu so živou Tradíciou Cirkvi tvorí najvyššie pravidlo viery⁴⁵ a hlavný zdroj evanjelizácie. K Božiemu slovu sú zoradené všetky ďalšie zdroje.

Zjavenie a evanjelizácia

28. Cirkev, univerzálna sviatosť spásy, poslušná pokynom Ducha Svätého, počúva Zjavenie, prenáša ho a podporuje odpoveď viery. „Vo svojom učení, živote a kulture zachováva a všetkým pokoleniam odovzdáva všetko, čím sama je, a všetko, čo verí.“⁴⁶ Z tohto dôvodu mandát evanjelizovať všetkých ľudí je jej základným poslaním. „Úloha ohlasovať evanjelium je milosť a vlastné povolanie Cirkvi a vyjadruje jej pravú povahu. Cirkev je tu pre hlásanie evanjelia.“⁴⁷ V tomto svojom poslaní však Cirkev „začína svoje dielo tým, že sama sebe ohlasuje evanjelium. Lebo ako spoločenstvo veriacich a tiež ako spoločenstvo nádeje, ktorá sa má prejavovať životom a odovzdávať aj druhým, ako aj spoločenstvo bratskej lásky, neustále cíti potrebu počúvať to, v čo verí, aj dôvody svojej nádeje, aj nový príkaz lásky. [...] Cirkev musí neustále počúvať zvestovanie evanjelia, aby si mohla zachovať čerstvú silu oduševnene ho ohlasovať“⁴⁸.

45 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010) 18.

46 DV 8.

47 EN 14.

48 EN 15.

29. Evanjelizácia na prvom mieste neznamená prinášať náuku; je to skôr sprítomnenie a ohlasovanie Ježiša Krista. Evanjelizačné poslanie Cirkvi najlepšie vyjadruje ekonómiu (uskutočňovanie plánu) Zjavenia; v skutočnosti sa Boží Syn vtelil, vstúpil do dejín a stal sa človekom medzi ľuďmi. Evanjelizácia robí túto Kristovu trvalú prítomnosť konkrétnou, aby tí, ktorí pristupujú k Cirkvi, mohli nájsť v jej osobe spôsob, ako si „život zachrániť“ (Mt 16, 25) a otvoriť sa novým horizontom.

30. Hlavným cieľom evanjelizácie je naplnenie ľudského života. Kresťanský Západ pri prezentácii tohto učenia používal kategóriu spásy, zatiaľ čo kresťanský Východ radšej hovoril o splynutí s Bohom. Prečo sa Boh stal človekom? „Aby nás zachránil,“ opakuje Západ.⁴⁹ „Aby sa človek stal Bohom,“ uvádza sa na Východe.⁵⁰ Tieto dva výrazy sa v skutočnosti vzájomne dopĺňajú: Boh sa stal človekom, aby sa človek skutočne stal človekom tak, ako ho on chcel a stvoril; človek, ktorého obrazom je Syn; človek, ktorý je zachránený pred zlom a smrťou, aby mal účasť na tej istej božskej prirodzenosti. Veriaci už tu a teraz môžu túto spásu zažiť, ale ona nájde svoju plnosť vo vzkriesení.

Proces evanjelizácie

31. Evanjelizácia je cirkevný proces inšpirovaný a udržiavaný Duchom Svätým, prostredníctvom ktorého sa

49 Porov. napríklad Anzelm z Aosty, *Cur Deus homo*, 2, 18: PL 158, 425: „Boh sa stal človekom, aby človeka spasil.“

50 Porov. napríklad Gregor Nysský, *Oratio catechetica*, 37: *Gregorii Nysseni Opera* 3/4, 97 – 98 (PG 45, 97): „Boh vo svojom zjavení sa pripojil k smrteľnej prirodzenosti, aby ľudstvo bolo spoločne s ním zbožštené účasťou na božskosti.“

ohlasuje evanjelium a šíri sa po celom svete. V procese evanjelizácie⁵¹ Cirkev:

- poháňaná láskou preniká a premieňa celý časný poriadok tým, že prijíma kultúry a ponúka príspevok evanjelia k tomu, aby sa obnovili znútra;
- približuje všetkým postoje solidarity, zdieľania a dialógu, čím svedčí o novosti života kresťanov, aby tí, ktorí sa s nimi stretnú, boli podnecovaní k otázkam o zmysle existencie a dôvodoch ich bratstva a nádeje;
- evanjelium výslovne hlása prostredníctvom prvého ohlasovania, vyzývajúc na obrátenie;
- vedie k viere a kresťanskému životu prostredníctvom katechumenátnej cesty (katechéza, sviatosti, svedectvo o láske, bratská skúsenosť) tých, ktorí sa obrátili k Ježišovi Kristovi, alebo tých, ktorí sa nanovo vydávajú na jeho cestu. Jedných začleňuje a druhých opätovne privádza späť do kresťanského spoločenstva;
- neustálym vzdelávaním vo viere, slávením sviatostí a konaním dobrých skutkov živí vo veriacich dar spoločenstva a vzbudzuje poslanie vysielaním všetkých Kristových učeníkov ohlasovať evanjelium vo svete dielami a slovami.

32. Evanjelizácia zahŕňa rôzne etapy a okamihy, ktoré je možné v prípade potreby opakovať s ohľadom na to, aby život sa evanjeliom bolo čo najvhodnejšie na duchovný rast každého človeka alebo spoločenstva. Je potrebné mať na pamäti, že nejde len o vzájomne na seba nadväzujúce fázy, ale aj o dimenzie procesu.

51 Porov. DGC 48.

33. Misijná činnosť je prvým okamihom evanjelizácie.

- a. Svedectvo⁵² zahŕňa otvorenosť srdca, schopnosť dialógu a vzájomných vzťahov, ochotu rozpoznávať znaky dobra a Božiu prítomnosť v ľuďoch, ktorých stretávame. Boh v skutočnosti prichádza na stretnutie zo sameho srdca ľudí, ktorým sa má ohlasovať evanjelium. Vždy prichádza ako prvý. Uznanie prvenstva milosti je pri evanjelizácii zásadné hneď od začiatku. Ježišovi učeníci preto tým, že sa zaujímajú o život každého, vydávajú svedectvo aj bez slov o radošti z evanjelia, ktoré vyvoláva otázky. Svedectvo, ktoré sa interpretuje aj ako úctivý dialóg, sa v pravú chvíľu stane ohlasovaním.
- b. Scitlivovanie voči viere a voči počiatočnému obráteniu má za cieľ vzbudiť záujem o evanjelium prostredníctvom prvého ohlasovania. Ono je prostriedkom, ktorý môže Duch použiť nato, aby sa dotkol srdca ľudí: hľadajúcich Boha, neveriacich, ľahostajných príslušníkov iných náboženstiev, ľudí, ktorí majú povrchné alebo skreslené vedomosti o kresťanskej viere, kresťanov s oslabenou vierou alebo tých, ktorí sa vzdialili od Cirkvi. Záujem, ktorý vzbudilo, zatiaľ čo nebolo prijaté pevné rozhodnutie, vytvára predpoklady na prijatie viery. „Tento prvý pohyb ľudského ducha smerom k viere, ktorý už je ovocím milosti, nadobúda rôzne mená: ‚náklonnosť ku kresťanskej viere‘, ‚evanjeliová príprava‘, ‚sklon veriť‘, ‚hľadanie náboženských hodnôt‘. Tých, čo prejavujú takýto nepokoj, Cirkev nazýva ‚sympatizujúcimi‘.“⁵³
- c. Čas hľadania a dozrievania⁵⁴ je nevyhnutný nato, aby sa prvý záujem o evanjelium pretavil do vedomej

52 Porov. EN 21.

53 DGC 56a; porov. OICA 12 a 111.

54 Porov. DGC 56b.

voľby. Kresťanské spoločenstvo, ktoré s poslušnosťou nasleduje konanie Ducha Svätého, prijíma žiadosť tých, ktorí hľadajú Pána, a počas nevyhnutného obdobia za pomoci tých, ktorých určí, uskutočňuje prvú formu evanjelizácie a rozlišovania prostredníctvom sprevádzania a vysvetľovania *kerygmy*. Tento čas, ktorý sa na ceste katechumenov nazýva aj predkatechumenátom⁵⁵, je dôležitý na prijatie ohlasovania, na odpoveď a začiatkové obrátenie. To už so sebou prináša túžbu odvrátiť sa od hriechu a nasledovať Kristove kroky.

34. Katecheticko-iniciačný skutok je v službe vyznania viery. Tí, ktorí sa už stretli s Ježišom Kristom, cítia rastúcu túžbu dôvernejšie ho spoznávať, a tak ukazujú vôľu klásť na prvé miesto evanjelium. V kresťanskom spoločenstve katechéza spolu s liturgickými obradmi, skutkami lásky a skúsenosťami s bratstvom ich „vovádza do poznania viery a do kresťanského života a pomáha im na duchovnej ceste, ktorá vedie k postupnej zmýšľania a mravov' plnej sebazaprení a zápasov, ale aj radosti, ktorú Boh udeľuje v prekypujúcej miere“⁵⁶. Učeník Ježiša Krista je potom pripravený na vyznanie viery, keď prostredníctvom slávenia sviatostí kresťanskej iniciácie je zaštepený do Krista. Táto etapa zodpovedá času katechumenátu a času očisťovania a osvetlenia katechumenátnej cesty.⁵⁷

35. Pastoračné aktivity živia vieru pokrstených a pomáhajú im v trvalom procese obrátenia ku kresťanskému životu. Pokrstený v Cirkvi „stále prijíma pobádania

⁵⁵ Porov. *OICA* 7. 9 – 13.

⁵⁶ *DGC* 56c.

⁵⁷ Porov. *OICA* 7. 14 – 36.

Ducha, živí sa sviatosťami, modlitbou a skutkami lásky a dostáva sa mu pomoci mnohými formami permanentnej výchovy vo viere, usiluje sa osvojiť si Kristovo pranie: „budte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec“ (Mt 5, 48)⁵⁸. V tom spočíva povolanie k svätosti, aby sme vstúpili do večného života. Začiatok tejto etapy zodpovedá času mystagógie na ceste katechumenátu.⁵⁹

36. V tomto procese evanjelizácie sa realizuje služba Božieho slova, aby sa evanjeliové posolstvo dostalo ku každému. Táto služba Slova (porov. Sk 6, 4) odovzdáva Zjavenie: Boh v skutočnosti „prehovoril prostredníctvom ľudí a ľudským spôsobom“⁶⁰, používa slovo Cirkvi. Skrze ňu Duch Svätý zasahuje celé ľudstvo; on je ten, ktorého „živý hlas evanjelia zaznieva v Cirkvi a prostredníctvom nej vo svete“⁶¹.

37. Pretože „nemožno hovoriť o skutočnej evanjelizácii, ak sa pri nej nehlása aj meno, učenie, život a prisľúbenie, kráľovstvo a tajomstvo Ježiša Nazaretského, Syna Božieho“⁶², Cirkev už od apoštolských čias vo svojej túžbe šíriť Božie slovo medzi neveriacimi a ponúknuť veriacim jeho hlbšie pochopenie využívala rôzne formy, aby sa táto služba mohla uskutočňovať v rôznych sférach a prejavoch života. Medzi týmito formami sú významné tieto:

- prvé ohlasovanie;
- rôzne druhy katechézy;
- homília a kázanie;
- modlitbové čítanie, aj vo forme *lectio divina*;

58 DGC 56d.

59 Porov. OICA 7. 37 – 40.

60 DV 12.

61 DV 8.

62 EN 22.

- ľudová zbožnosť;
- biblický apoštolát;
- výučba teológie;
- výučba náboženstva v školách;
- štúdie a stretnutia, ktoré spájajú Božie slovo a súčasnú kultúru aj v medzináboženskej a medzikultúrnej konfrontácii.

IV. Evanjelizácia v súčasnom svete

Nová evanjelizačná etapa

38. Cirkev stojí pred „novou etapou evanjelizácie“⁶³, pretože aj v tejto zmene epochy vzkriesený Pán naďalej robí všetko novým (porov. *Zjv* 21, 5). Naša doba je komplexná, prechádza hlbokými zmenami a v cirkvách starodávnej tradície je často poznačená javmi odtrhnutia sa od skúsenosti viery a cirkevnej skúsenosti. Samotná cesta Cirkvi je poznačená ťažkosťami a potrebami duchovnej, mravnej a pastoračnej obnovy. Duch Svätý napriek tomu naďalej vzbudzuje u ľudí túžbu po Bohu a v Cirkvi novú horlivosť, nové metódy a nové výrazy ohlasovania dobrej noviny o Ježišovi Kristovi.

39. Duch Svätý je dušou evanjelizujúcej Cirkvi. Z tohto dôvodu sa výzva na novú evanjelizáciu⁶⁴ nezhoduje ani tak s časovým rozmerom, ako s tým, aby sa všetky okamihy procesu evanjelizácie ešte väčšmi otvorili

⁶³ EG 1. 17.

⁶⁴ Porov. EN 2; Ján Pavol II., *Homília počas svätej omše vo Svätyni Svätého kríža* (9. júna 1979); Id., apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), 34; Pápežská rada na podporu novej evanjelizácie, *Enchiridion novej evanjelizácie. Texty pápežského a koncilového magistéria 1939 – 2012* (2012); EG 14 – 18.

obnovujúcemu pôsobeniu Ducha vzkrieseného Krista. Výzvam, ktoré nová doba kladie pred Cirkev, možno čeliť predovšetkým dynamikou obnovy; a zároveň je táto dynamika možná aj pri udržaní silnej dôvery v Ducha Svätého: „Niet však väčšej slobody, než je tá, keď sa dáme viesť Duchom; keď sa vzdáme prepočítavania a kontrolovania a keď mu dovolíme, aby nás osvetľoval, viedol, smeroval a poháňal tam, kam on chce. On dobre vie, čo je v každej dobe a v každom okamihu potrebné.“⁶⁵

40. Duchovnosť novej evanjelizácie sa dnes osobitným spôsobom realizuje v pastoračnom obrátení. Pomocou neho je Cirkev podnecovaná k tomu, aby vychádzala von zo seba, podľa dynamiky, ktorá prechádza celým Zjavením, a dala sa do trvalého misijného poslania.⁶⁶ Tento misijný impulz vedie aj k skutočnej reforme cirkevných štruktúr a cirkevnej dynamiky, aby sa stali misijnejšími, to znamená schopnými s odvahou a tvorivosťou oživiť kultúrnu i náboženskú panorámu a osobný horizont každého človeka. Každý pokrstený ako „misijný učeník“⁶⁷ je aktívnym subjektom tohto cirkevného poslania.

41. Táto nová etapa evanjelizácie sa týka celého života Cirkvi a je významne konkretizovaná v troch oblastiach.

- a. Na prvom mieste je oblasť bežnej pastorácie, ktorú vykonávajú „kresťanské spoločenstvá, ktoré majú primerané a solídne kresťanské štruktúry, sú horlivé vo viere a v živote, svojím svedectvom o evanjeliu

⁶⁵ EG 280.

⁶⁶ Porov. EG 20 – 33.

⁶⁷ EG 120; porov. Piata všeobecná konferencia biskupov Latinskej Ameriky a Karibiku, *Dokument z Aparecidy* (30. mája 2007), 129 – 346.

vyžarujú do okolia a cítia zodpovednosť za svetové misie⁶⁸. „Do tejto oblasti možno zaradiť aj veriacich, ktorí majú intenzívnu i úprimnú katolícku vieru a prejavujú ju rozličnými spôsobmi, i keď sa pravidelne nezúčastňujú na bohoslužbách. Táto pastoračná starostlivosť je zameraná na rast veriacich, aby celým svojím životom čoraz lepšie odpovedali na Božiu lásku.“⁶⁹

- b. Po druhé, existuje „oblasť pokrstených osôb, ktorých životy však nezodpovedajú požiadavkám krstu, neprejavujú srdečnú príslušnosť k Cirkvi a nepociťujú útechu viery“⁷⁰. V tejto skupine je veľa ľudí, ktorí ukončili cestu kresťanskej iniciácie a už sa zúčastnili na katechézach alebo na vyučovaní náboženstva v škole, pre ktorých „okrem vždy platných tradičných pastoračných metód sa Cirkev snaží využívať nové metódy a zároveň sa stará o nové jazyky zodpovedajúce rôznym kultúram sveta, ponúka Kristovu pravdu s prístupom priateľstva a dialógu“⁷¹.
- c. Po tretie, existuje skupina tých, „ktorí nepoznajú Ježiša Krista alebo ho odjakživa odmietali. Mnoho z nich hľadá Boha v skrytosti, vedie ich túžba spoznať jeho tvár, a to aj v krajinách starobylej kresťanskej tradície. Všetci majú právo prijať evanjelium. Kresťania majú povinnosť hlásať ho bez toho, aby kohokoľvek vylučovali – nie však ako tí, ktorí nútia dodržiavať nové povinnosti, ale ako tí, ktorí spoločne prežívajú radosť, poukazujú na nový, krásny horizont a ponúkajú výbornú hostinu. Cirkev sa nešíri prozelytizmom,

68 Ján Pavol II., encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990), 33.

69 EG 14.

70 Tamže.

71 Benedikt XVI., *Homília na svätej omši na záver 13. riadneho generálneho zasadania Synody biskupov* (28. októbra 2012).

ale „príťažlivosťou“⁷². Tento spontánny misijný impulz musí podporiť skutočná pastoračná starostlivosť prvého ohlasovania, schopná vyvíjať iniciatívy s ponukou dobrej noviny viery, konkrétne prejavujúc silu milosrdenstva, samotné srdce evanjelia a podporujúc začlenenie tých, ktorí konvertujú do cirkevného spoločenstva.

Evanjelizácia kultúr a inkulturácia viery

42. Aby mohla byť Cirkev v službe Zjavenia, je povolaná pozeráť sa na dejiny rovnakými Božími očami, aby rozpoznala pôsobenie Ducha Svätého, ktorý veje, kam chce (porov. *Jn* 3, 8), „nezriedka vzbudí vo všeobecnej ľudskej skúsenosti, napriek jej mnohorakým protirečeniam, znaky svojej prítomnosti, ktoré pomáhajú samotným Kristovým učeníkom hlbšie pochopiť poslanstvo, ktorého sú nositeľmi“⁷³. Umožňuje tak Cirkvi rozpoznávať znamenia doby⁷⁴ v srdci každého človeka a každej kultúry, vo všetkom, čo je autenticky ľudské, a podporuje ju. „Cirkev, aj keď uskutočňuje starostlivé a pozorné rozpoznávanie, aby pochopila ‚pravé znamenia prítomnosti alebo Božích úmyslov‘, uznáva nielen to, čo dala, ale aj to, koľko sama prijala z dejín a vývoja ľudského pokolenia.“⁷⁵

43. Evanjelizácia neznamená obsadiť územie, ale vzbudiť duchovné procesy v živote ľudí tak, aby sa viera

72 EG 14; porov. Benedikt XVI., *Homília na otvárací svätej omši Piateho generálneho zasadania biskupov Latinskej Ameriky a Karibiku* (13. mája 2007).

73 Ján Pavol II., apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001) 56.

74 Porov. GS 4.

75 Ján Pavol II., apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001) 56.

zakorenila a mala zmysel. Evanjelizácia kultúry si vyžaduje dosiahnutie srdca samotnej kultúry tam, kde sa tvoria nové témy a paradigmy, dosiahnuť tak najhlbšie jadrá jednotlivcov a spoločností a ich osvetlenie zvnútra svetlom evanjelia. „Potreba evanjelizovať kultúry z dôvodu inkulturácie evanjelia je nevyhnutná. V krajinách s katolíckou tradíciou ide o sprevádzanie, starostlivosť a posilňovanie bohatstva, ktoré už existuje, a v krajinách s inými náboženskými tradíciami alebo v hlboko sekularizovaných krajinách ide o podporovanie nových procesov evanjelizácie kultúry, aj keď si to vyžaduje veľmi dlhodobé projekty.“⁷⁶

44. Vzťah medzi evanjeliom a kultúrou vždy kládol otázky na život Cirkvi. Jej úlohou je verne strážiť poklad viery, ale zároveň „je potrebné, aby sa táto istá a nemenná náuka, ku ktorej je potrebné dať verný súhlas, prehĺbila a vysvetlila podľa toho, čo si vyžaduje naša doba“⁷⁷. V súčasnej situácii, ktorá sa vyznačuje veľkou vzdialenosťou medzi vierou a kultúrou, je nevyhnutné prehodnotiť evanjelizačné dielo novými kategóriami a novými jazykmi, ktoré zdôrazňujú jeho misijný rozmer.

45. Každá kultúra má svoju zvláštnosť, ale dnes sa s fenoménom globalizácie šíri mnoho kultúrnych prejavov. Ich šírenie posilňujú masmédiá a ľudové hnutia. „Spoločenské zmeny, ktorých sme boli v posledných desaťročiach svedkami, majú komplexné príčiny. Ich korene siahajú do dávnej minulosti a hlboko zmenili naše vnímanie sveta. Spomeňme si na obrovské pokroky vedy a techniky, na rozširovanie možností života i priestoru individuálnej

⁷⁶ EG 69.

⁷⁷ Ján XXIII., *Príhovor pri otvorení Druhého ekumenického vatikánskeho koncilu* (11. októbra 1962).

slobody, na hlboké zmeny v hospodárskej oblasti, na proces miešania sa etník a kultúr spôsobený masovým javom migrácií, na rastúcu vzájomnú prepojenosť medzi národmi.“⁷⁸

46. Aj keď v tomto novom globálnom scenári sa ukazujú rozličné príležitosti, nemôžeme si nevšimnúť nejasnosti a často aj ťažkosti, ktoré sprevádzajú prebiehajúce transformácie. Spolu so znepokojujúcou sociálnou nerovnosťou, ktorá má často za následok alarmujúce pozemské napätie, horizont významov samotnej ľudskej skúsenosti sa hlboko mení. „V prevládajúcej kultúre súčasnosti prvé miesto zaujíma to, čo je vonkajšie, okamžité, viditeľné, rýchle, povrchné, dočasné.“⁷⁹ Ústredná úloha je dnes zverená vede a technike, akoby iba tie mohli poskytnúť odpovede na najhlbšie otázky. Niektoré formačné procesy sa zakladajú na týchto predpokladoch na úkor integrálnnej formácie, ktorá je skutočným dôvodom najautentickejších túžob ľudskej duše. Prebieha skutočná antropologická revolúcia, ktorá má dôsledky aj na náboženskú skúsenosť a je výzvou pre cirkevné spoločenstvo.

47. Pre formovanie tohto kultúrneho kontextu je nepopierateľne dôležitá úloha, ktorú zohrávajú masovokomunikačné prostriedky. Predefinovali základné ľudské súradnice, a to nad rámec účelu, ktorý je úzko spojený s potrebami komunikácie. „Nové technológie menia nielen spôsob našej komunikácie, ale prinášajú aj rozsiahlu kultúrnu transformáciu. Vyvíja sa nový spôsob učenia a myslenia s bezprecedentnými príležitosťami nadväzovať

78 Benedikt XVI., apoštolský list *Ubicumque et semper* (21. septembra 2010).

79 EG 62.

vzťahy a budovať spoločenstvo.“⁸⁰ Transformácia preto ovplyvňuje tak sféru identity a slobody človeka, ako aj kognitívne schopnosti a systémy učenia; nevyhnutne to ovplyvňuje jeho spôsob vytvárania vzťahov a nakoniec to mení aj samotný prístup ku skúsenosti viery. Pre Cirkev je teda „revolúcia v komunikačných a informačných prostriedkoch veľkou a strhujúcou výzvou, ktorá si vyžaduje čerstvú energiu a novú predstavivosť pri odovzdávaní Božej krásy iným“⁸¹.

Katechéza v službe novej evanjelizácie

48. V súvislosti s obnoveným ohlasovaním evanjelia v zmenených scenároch súčasnej kultúry Cirkev dbá na to, aby všetky jej činnosti mali vnútornú evanjelizačnú a misijnú konotáciu. Keďže „misijná činnosť je vzorom pre každé úsilie Cirkvi“⁸², je nevyhnutné, aby aj katechéza slúžila novej evanjelizácii a získala z nej niekoľko základných pozorností, aby tak mal každý človek osobný prístup na stretnutie s Kristom. V rôznych cirkevných kontextoch, aj keď s rôznymi jazykmi, prejavujú sa niektoré akcenty katechézy, svedectvo spoločného cítenia, v ktorom je možné rozpoznať pôsobenie Pána.

Katechéza „v misijnom vychádzaní“

49. Poslanie, ktoré vzkriesený Ježiš zveril svojej Cirkvi, je jediné, ale má mnohostranné formy uskutočňovania podľa osôb a oblastí, ktorým je určené. Misia ad gentes

80 Benedikt XVI., *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady pre masovokomunikačné prostriedky* (28. februára 2011).

81 Pápež František, *Posolstvo na 48. svetový deň masovokomunikačných prostriedkov* (24. januára 2014).

82 EG 15.

je paradigmatou pastoračnej činnosti Cirkvi; je určená „národom, skupinám, socio-kultúrnym spoločenstvám, v ktorých Kristus a jeho evanjelium nie je známe alebo chýbajú dostatočne zrelé kresťanské spoločenstvá, aby umožnili viere zakoreniť sa v ich vlastnom okolí a mohli ju hlásať iným skupinám“⁸³. Podľa tejto paradigmy je dnešná Cirkev povolaná uviesť sa do stavu stáleho misijného poslania na celom svete a vložiť všetky svoje skutky do misijnej perspektívy.

50. V tomto obnovenom povedomí o svojom povolaní Cirkev tiež prehodnocuje katechézu ako jedno zo svojich diel v misijnom vychádzaní. Z tohto dôvodu bude schopná hľadať odvolania na pravdu, ktorá je prítomná v rôznych ľudských činnostiach v dôvere, že Boh záhadne pôsobí v srdci človeka ešte skôr, ako ho výslovne zasiahne evanjelium. V tomto zmysle sa bude môcť priblížiť k ľuďom našej doby a sprevádzať ich na ceste, po ktorej kráčajú. Ďalej katechéza formuje k misiám, sprevádza kresťanov pri dozrievaní postojov viery a upozorňuje ich na to, že sú misijnými učeníkmi vyzvanými na aktívnu účasť na ohlasovaní evanjelia a uvedení Božieho kráľovstva do sveta: „Intimita Cirkvi s Ježišom je intimitou spoločného napredovania a toto „spoločenstvo je [podstatne] misionárske.“⁸⁴

Katechéza v znamení milosrdenstva

51. Tajomstvo kresťanskej viery nachádza svoju syntézu v milosrdenstve, ktoré je viditeľné v Ježišovi z Nazareta. Milosrdenstvo, centrum Zjavenia Ježiša Krista, odhaľuje

83 Ján Pavol II., encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990), 33.

84 EG 23; porov. Ján Pavol II., apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), 32.

samotné tajomstvo Trojice. Je to ideál evanjeliového života, skutočné kritérium dôveryhodnosti viery, najhlbšia niť života Cirkvi. Cirkev je povolaná ohlasovať svoju prvú pravdu, ktorou je Kristova láska.⁸⁵ Čoraz viac chápeme, že nemôžeme hovoriť o ohlasovaní viery, ak ono nie je znamením Božieho milosrdenstva. Už samotné milosrdenstvo je autentickou katechézou; je to katechéza v praxi, veľavravné svedectvo pre veriacich i neveriacich, prejav spojenia medzi ortodoxiou a ortopraxou: „Nová evanjelizácia musí používať jazyk milosrdenstva, ktorý je zložený zo skutkov a postojov, ešte pred samotnými slovami.“⁸⁶

52. Katechézu okrem iného možno považovať za vykonanie skutku duchovného milosrdenstva „učiaceho tých, ktorí nevedia“. Katechetická činnosť v skutočnosti spočíva v ponúknutí možnosti dostať sa z najväčšej nevedomosti, ktorá ľuďom bráni poznať svoju vlastnú identitu a povolanie. V *De catechizandis rudibus*, prvom kresťanskom diele katechetickej pedagogiky, svätý Augustín tvrdí, že katechéza sa stáva „príležitosťou na skutok milosrdenstva“, keďže uspokojuje „Božím slovom inteligenciu toho, kto je hladný po poznaní“⁸⁷. Pre svätého biskupa je celá katechetická činnosť podporovaná milosrdenstvom, ktoré mal Boh v Kristovi k ľudskej biede. Okrem toho, ak je milosrdenstvo jadrom Zjavenia, bude to tiež podmienkou ohlasovania a štýlom jeho pedagogiky. Na záver nás katechéza vychováva k tomu, aby sme boli „milosrdní ako

85 Porov. pápež František, Bula o vyhlásení mimoriadneho Svätého roka milosrdenstva *Misericordiae vultus* (11. apríla 2015) 12.

86 Pápež František, *Príhovor účastníkom plenárneho zhromaždenia Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie* (14. októbra 2013).

87 Augustín z Hippa, *De catechizandis rudibus*, 1, 14, 22: CCL 46, 146 (PL 40, 327).

Otec“ (*Lk* 6, 36), a to podporovaním vedomostí a praktizovaním skutkov duchovného a telesného milosrdenstva, ako aj výzvou na hľadanie nových skutkov, ktoré zodpovedajú aktuálnym potrebám.

Katechéza ako „laboratórium“ dialógu

53. V škole čarokrásneho dialógu spásy, ktorým je Zjavenie, Cirkev samu seba čoraz väčšmi chápe ako výzvu na dialóg s ľuďmi svojej doby. „Cirkev musí pristúpiť k dialógu so svetom, v ktorom žije. Cirkev sa stáva slovom, sa stáva posolstvom, sa stáva rozhovorom.“⁸⁸ Toto povolanie, majúce pôvod v tajomstve Boha, ktorý v Ježišovi vstupuje do intímneho dialógu s človekom, vychádza práve z tohto dialógu a prijíma jeho vlastnosti. Je to slobodná a bezplatná iniciatíva, vychádza z lásky, nie je merateľná podľa zásluh účastníkov dialógu, nezaväzuje, je určená pre všetkých bez rozdielu, rastie postupne.⁸⁹ V súčasnosti je tento dialóg – so spoločnosťou, s kultúrami a vedou, s každým ďalším veriacim – zvlášť žiadaný ako vzácný príspevok k pokoju.⁹⁰

54. V čase novej evanjelizácie aj Cirkev chce, aby katechéza zdôrazňovala dialogický štýl, aby sa ľahšie zviditeľnila tvár Syna, ktorý rovnako ako pri Samaritánke pri studni sa pristavuje a vedie dialóg s každým človekom, aby ho jemne sprevádzal k objaveniu živkej vody (porov. *Jn* 4, 5 – 42). V tomto zmysle je cirkevná katechéza autentickým „laboratóriom“ dialógu, pretože v hĺbke každého jedného človeka naráža na živosť a zložitosť, na túžby a hľadanie, na hranice a niekedy dokonca na chyby

88 Pavol VI., encyklika *Ecclesiam suam* (6. augusta 1964), 67.

89 Porov. Pavol VI., encyklika *Ecclesiam suam* (6. augusta 1964).

90 Porov. *EG* 238 – 258.

spoločnosti a kultúr súčasného sveta. Aj v katechéze „ide o dosiahnutie pastoračného dialógu bez relativizmu, ktorý nehovorí o vlastnej kresťanskej identite, ale ktorý sa chce dostať do srdca toho druhého, tých druhých, ktorí sú od nás rozdielni, a zasiať tam evanjelium“⁹¹.

91 Pápež František, *Príhovor účastníkom Medzinárodného kongresu o pastoračii vo veľkých mestách* (27. novembra 2014).

Druhá kapitola

IDENTITA KATECHÉZY

I. Povaha katechézy

55. Katechéza je skutkom cirkevnej povahy, ktorý vychádza z Pánovho misijného mandátu (porov. *Mt 28, 19 – 20*) a ktorého cieľom je, ako už naznačuje samotný názov⁹², aby sa neustále ohlasovanie Veľkej noci rozliehalo v srdci každého človeka, aby sa jeho život premenil. Katechéza ako dynamická a komplexná realita v službe Božieho slova sprevádza, vychováva a formuje vo viere a k viere, vovádza do slávania tajomstva, osvetľuje a interpretuje život a ľudské dejiny. Katechéza harmonickou integráciou týchto charakteristík vyjadruje bohatstvo svojej podstaty a ponúka konkrétny príspevok k pastoračnému poslaniu Cirkvi.

56. Katechéza, privilegovaná etapa v procese evanjelizácie, je všeobecne zameraná na ľudí, ktorí už dostali prvé ohlasovanie a v ktorých srdci podporuje procesy iniciácie, rastu a dozrievania vo viere. Je však pravda, že aj keď je ešte stále užitočné pojmové rozlišovanie medzi predevanjelizáciou, prvým ohlasovaním, katechézou a permanentnou formáciou, v súčasnom kontexte už tento rozdiel nie je možné jasne vymedziť. Na jednej strane sú totiž tí, ktorí dnes žiadajú alebo už prijali milosť sviatostí, no často nemajú osobnú skúsenosť s vierou alebo dôverne nepoznajú jej silu a vrúcnosť; na druhej strane formálne ohlasovanie, ktoré sa obmedzuje iba na holé ohlasovanie

⁹² Grécke slovo *katechein* znamená „vyučovať“, „inštruovať“.

pojmov viery, neumožňuje pochopiť samotnú vieru, ktorá je, naopak, novým horizontom otvárajúceho sa života, počnúc stretnutím s Pánom Ježišom.

Vnútný vzťah medzi kerygmou a katechézou

57. Táto potreba, na ktorú musí Cirkev v súčasnosti odpovedať, zdôrazňuje potrebu katechézy, ktorú môžeme definovať ako kerygmatickú, to znamená katechézu, ktorá je „prehĺbením kerygmy, ktorá sa v nej čoraz viac a lepšie utužuje“⁹³. Katechéza, ktorú nemožno vždy odlíšiť od prvotného ohlasovania, je povolaná byť predovšetkým ohlasovaním viery a nesmie delegovať na iné cirkevné aktivity úlohu pomáhať objavovať krásu evanjelia. Je dôležité, aby každý človek práve prostredníctvom katechézy zistil, že stojí za to veriť. Týmto spôsobom sa už neobmedzuje iba na okamih harmonickejšieho rastu viery, ale prispieva k vytváraniu viery samotnej a umožňuje nám odhaliť jej veľkosť a dôveryhodnosť. Preto ohlasovanie už nemožno považovať iba za prvý stupeň viery pred katechézou, ale za konštitutívny rozmer každého okamihu katechézy.

58. Pri *kerygme* sa oheň Ducha Svätého „daruje v podobe jazykov a vďaka nemu veríme v Krista, ktorý nám svojou smrťou i zmŕtvychvstaním odhaľuje a sprostredkúva nekonečné Otcovo milosrdenstvo“⁹⁴. Je tiež súčasne aktom ohlasovania, ako aj samotným obsahom ohlasovania, ktoré odhaľuje a sprístupňuje evanjelium.⁹⁵ V *kerygme*

93 EG 165.

94 EG 164.

95 K termínu „evanjelium“ porov. Benedikt XVI., *Meditácia počas I. generálnej kongregácie Synody biskupov* (8. októbra 2012): „Evanjelium chce naznačiť, že Boh prelomil svoje mlčanie, prehovoril a jestvuje.

je konajúcim subjektom Pán Ježiš, ktorý sa prejavuje vo svedectve toho, kto ho ohlasuje; život svedka, ktorý zažil spásu, stane sa tým, čo sa dotkne a pohne účastníkom rozhovoru. V Novom zákone existujú rôzne formulácie kerygmy⁹⁶, ktoré reagujú na rôzne chápanie spásy, ktorá rezonuje vo forme osobitných akcentov v rôznych kultúrach a u rôznych ľudí. Zároveň Cirkev musí byť schopná vteliť kerygm do potrieb svojich súčasníkov, uprednostňovať a povzbudzovať ju na perách katechéto (porov. *Rim* 10, 8 – 10) z plnosti ich srdce (porov. *Mt* 12, 34), aby vo vzájomnej dynamike počúvania a dialógu (porov. *Lk* 24, 13 – 35) vznikalo dôveryhodné ohlasovanie, živé vyznanie viery, nové kristologické hymny, ktoré majú všetkým sprostredkovať dobrú novinu: „Ježiš Kristus ťa miluje, obetoval svoj život, aby ťa zachránil, a teraz žije po tvojom boku každý deň, aby ťa osvietil, posilnil a oslobodil.“⁹⁷

59. Z tejto centrálnosti kerygmy vyplývajú niektoré dôležité vlastnosti aj pre ohlasovanie, katechézu: „Musí vyjadrovať zachraňujúcu Božiu lásku, ktorá predchádza

Táto skutočnosť je spásou: Boh nás pozná, miluje nás, vstúpil do dejín. Ježiš je jeho Slovom, Boh s nami, Boh, ktorý nám ukazuje, že nás miluje, trpí s nami až po smrť a vstáva z mŕtvych. Toto je evanjelium. Boh prehovoril, nie je už viac veľkým neznámym, ale zjavil seba samého a toto je spása.“

- 96 Medzi početnými označeniami *kerygmy* sú napríklad tieto: Ježiš je Boží Syn, Emanuel, Boh s nami (porov. *Mt* 1, 23); „Priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajaťte sa a verte evanjeliu“ (*Mk* 1, 15); „Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nezhynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život“ (*Jn* 3, 16); „Ja som prišiel, aby mali život a aby ho mali hojnejšie“ (*Jn* 10, 10); „On chodil, dobre robil a uzdravoval všetkých“ (*Sk* 10, 38); „Vzkrieseného pre naše ospravedlnenie“ (*Rim* 4, 25); „Ježiš je Pán“ (*1 Kor* 12, 3); „Kristus zomrel za naše hriechy“ (*1 Kor* 15, 3); „Žijem vo viere v Božieho Syna, ktorý ma miluje a vydal seba samého za mňa“ (*Gal* 2, 20).

97 EG 164.

morálne i náboženské povinnosti; nesmie vnucovať pravdu; má apelovať na slobodu; jeho súčasťou má byť opravdivá radosť, povzbudenie, životaschopnosť a harmonická celistvosť, ktorá ohlasovanie neredukuje na niekoľko doktrín – niekedy viac filozofických než evanjelio- vých.“⁹⁸ Prvky, ktoré má katechéza ako ozvena kerygmy vylepšiť, sú: charakter ponuky; naratívna, emocionálna a existenciálna kvalita; rozmer svedectva viery; vzťahový postoj; spásanosná tonalita. Popravde povedané, toto všetko sa musí pýtať Cirkev samej seba, lebo bola povoláná ako prvá znovuobjaviť evanjelium, ktoré ohlasuje: nové ohlasovanie evanjelia žiada, aby Cirkev opäť počúvala evanjelium spolu s jej partnermi.

60. Pretože „kerygma má neoddeliteľný sociálny obsah“⁹⁹, je dôležité, aby sa explicitne vyjadril sociálny rozmer evanjelizácie, aby sa chápala jej otvorenosť pre celú existenciu. To znamená, že účinnosť katechézy je viditeľná nielen priamym ohlasovaním Pánovej *Paschy*, ale aj ukázaním toho, že nová vízia života, človeka, spravodlivosti, spoločenského života, celého vesmíru vychádza z viery aj prostredníctvom realizácie konkrétnych znamení. Z tohto dôvodu prezentácia svetla, ktorým evanjelium osvetľuje spoločnosť, nie je chronologicky druhým odlišným momentom od samotného ohlasovania viery. Katechéza je ohlasovanie viery, ktoré má vplyv na všetky rozmery ľudského života, aj keď je iba v zárodku.

98 EG 165.

99 EG 177.

Katechumenát ako prameň inšpirácie pre katechézu

61. Potreba „nepokladať za samozrejmé, že naši partneri v dialógu poznajú celé pozadie toho, o čom rozprávame, alebo že dokážu spojiť naše výpovede so skutočným jadrom evanjelia“¹⁰⁰, je dôvodom na potvrdenie kerygmatickej podstaty katechézy aj na zváženie jej katechumenátnej inšpirácie. Katechumenát je starodávna cirkevná prax, obnovená po Druhom vatikánskom koncile¹⁰¹, ponúkaná nepokrsteným konvertitom. Preto má výslovne misijný cieľ a je štruktúrovaný ako organický a postupný komplex iniciácie viery a kresťanského života. Práve pre svoj misijný charakter môže katechumenát inšpirovať aj katechézu tých, ktorí napriek tomu, že už dostali dar krstnej milosti, v skutočnosti nezakusujú jej bohatstvo.¹⁰² V tomto zmysle hovoríme o katechumenátnej inšpirácii katechézy alebo o postkrstnom katechumenáte, alebo o katechéze zasvätenia do kresťanského života.¹⁰³ Táto inšpirácia nezabúda na to, že pokrstení „už boli uvedení do Cirkvi a stali sa Božími deťmi prostredníctvom krstu. Preto základom ich obrátenia je už prijatý krst, ktorého silu musia rozvíjať“¹⁰⁴.

62. Čo sa týka subjektov, môžeme hovoriť o troch katechumenátnych modeloch:

100 EG 34.

101 Porov. SC 64 – 66; CD 14; AG 14.

102 Tieto osoby sa môžu nazývať *skoro katechumeni*; porov. CT 44.

103 Porov. KKC 1231 a Piata generálna konferencia episkopátu Latinskej Ameriky a Karibiku, *Dokument z Aparecidy* (30. mája 2007), 286 – 288.

104 OICA 295.

- katechumenát v užšom zmysle slova pre nepokrstených, tak mladých ľudí a dospelých, ako aj školopovinné deti a dospievajúcich;
- katechumenát v analogickom zmysle pre pokrstených, ktorí nedokončili sviatosti kresťanskej iniciácie;
- katechéza inšpirovaná katechumenátom pre tých, ktorí prijali sviatosti kresťanskej iniciácie, ale ešte nie sú dostatočne evanjelizovaní alebo katechizovaní, alebo pre tých, ktorí sa chcú vrátiť na cestu viery.

63. Obnova katechumenátu, ktorú preferoval Druhý vatikánsky koncil, realizovala sa publikovaním knihy *Obrady kresťanskej iniciácie pre dospelých*. Katechumenát je „formáciou a dostatočne trvajúcim obdobím vovádzania do celého kresťanského života“¹⁰⁵. Je to proces štruktúrovaný do štyroch časov alebo období, ktorého cieľom je viesť katechumena k plnému stretnutiu s Kristovým tajomstvom v živote komunity, a preto sa považuje za typické miesto zasvätenia, katechézy a mystagógie. Obrady prechodu¹⁰⁶ medzi obdobiami zdôrazňujú graduálnosť formačnej cesty katechumena:

- v predkatechumenáte sa koná prvá evanjelizácia po obrátení a vysvetľuje sa kerygma prvého ohlasovania;
- čas katechumenátu je, popravde povedané, určený na integrálnu katechézu; vstupuje sa do neho obradom prijatia, v ktorom sa môže konať „odovzdávanie evanjelií“¹⁰⁷;

¹⁰⁵ AG 14.

¹⁰⁶ OICA 6: „Existujú teda tri stupne alebo prechody, alebo dvere, ktoré sa musia považovať za najdôležitejšie a najsilnejšie okamihy iniciácie. Tieto stupne sa vyznačujú tromi liturgickými obradmi: prvým je obrad prijatia do katechumenátu, druhým obrad vyvolenia a tretím obradom je slávenie sviatostí.“

¹⁰⁷ Toto obdobie predpokladá slávenie liturgie slova, exorcizmy, požehnaní a ďalšie obrady. Porov. OICA 68 – 132.

- čas očistenia a osvietenia poskytuje intenzívnejšiu prípravu na sviatosti kresťanskej iniciácie; toto obdobie, do ktorého sa vstupuje obradom vyvolenia alebo zapísania mena, predpokladá „odovzdanie symbolu“ a „odovzdanie Pánovej modlitby“¹⁰⁸;
- slávením sviatostí kresťanskej iniciácie počas Veľkonočnej vigílie sa otvára čas mystagógie, ktorý sa vyznačuje čoraz hlbším prežívaním tajomstiev viery a začlenením do života komunity¹⁰⁹.

64. Inšpirácia katechézy katechumenátom neznamená reprodukovat' katechumenát doslovne, ale prijať jeho formujúci štýl a dynamiku, odpovedajúc tak na „nevyhnutnosť mystagogickej obnovy, ktorá na seba môže vziať rozličné podoby – v súlade s rozlišovaním každého formačného spoločenstva“¹¹⁰. Katechumenát má vrodený misijný tón, ktorý v katechéze časom zoslabol. Opäť sa ponúkajú nosné prvky katechumenátu, ktoré sa po nevyhnutnom rozlišovaní musia dnes znova premyslieť, zhodnotiť a aktualizovať s odvahou a tvorivosťou. Ide o tieto prvky:

- a. veľkonočný charakter: v katechumenáte sa všetko orientuje na tajomstvo Kristovho umučenia, smrti a zmŕtvychvstania. Katechéza sprostredkováva srdce viery podstatným a existenčne zrozumiteľným spôsobom, pričom každého katechumena uvádza do kontaktu so Zmŕtvychvstalým a pomáha mu znovu prehodnotiť a prežiť najintenzívnejšie chvíle jeho života ako veľkonočné pasáže;

108 Spoločne so spomínanými odovzdaniami katechumen počas tohto obdobia prežíva obrady, ktoré sú prípravou na vyslúženie sviatostí. Porov. *OICA* 133 – 207.

109 Porov. *OICA* 208 – 239.

110 *EG* 166.

- b. iniciačný charakter: katechumenát je iniciáciou viery, ktorá vedie katechumenov k objaveniu tajomstva Krista a Cirkvi. Katechéza predstavuje všetky dimenzie kresťanského života a pomáha každému začať v spoločenstve svoju osobnú cestu odpovede Bohu, ktorý ho hľadal;
- c. liturgický, obradový a symbolický charakter: katechumenát je pretkaný symbolmi, obradmi a slávnosťami, ktoré sa dotýkajú zmyslov a citov. Katechéza vďaka „použitiu výrečných symbolov“ a prostredníctvom „nového zhodnotenia liturgických znakov“¹¹¹ môže reagovať na potreby súčasného človeka, ktorý zvyčajne považuje za významné iba tie skúsenosti, ktoré sa ho dotýkajú v jeho telesnosti a afektivite;
- d. komunitný charakter: katechumenát je proces prebiehajúci v konkrétnom spoločenstve, ktoré prežíva skúsenosť spoločenstva darovaného Bohom, a preto si uvedomuje svoju zodpovednosť za ohlasovanie viery. Katechéza inšpirovaná katechumenátom integruje príspevok rôznych chariziem a služieb (katechéti, liturgickí a charitatívni pracovníci, vedúci cirkevných skupín spolu s vysvätenými služobníkmi...) a odhaľuje, že lono, ktoré obnovuje vieru, je celé spoločenstvo;
- e. charakter permanentného obrátenia a svedectva: katechumenát je predstavený ako celok, ako cesta obrátenia a postupného očisťovania sa, obohatená aj o obrady, ktoré znamenajú osvojenie si nového spôsobu existencie a myslenia. Katechéza, ktorá si uvedomuje, že obrátenie sa nikdy nedosiahne úplne, ale trvá celý život, vychováva k zisteniu o sebe, že sme hriešnikmi, ktorým bolo odpustené; zhodnocujúc bohaté dedičstvo Cirkvi, pripravuje aj vhodné kajúce a formačné

111 EG 166.

cesty, ktoré uprednostňujú konverziu srdca a mysle na nový životný štýl vnímaný aj zvonka;

- f. progresívna povaha formačnej skúsenosti: katechumenát je dynamický proces štruktúrovaný do období, ktoré na seba postupne a progresívne nadväzujú. Tento evolučný charakter zodpovedá vlastnému životopisu človeka, ktorý časom rastie a dozrieva. Cirkev, ktorá trpezlivo sprevádza a rešpektuje reálne dozrievanie svojich detí, touto pozornosťou prejavuje svoje materstvo.

65. Katechéza v kerygmatickom a misijnom kľúči si vyžaduje vytvorenie iniciačnej pedagogiky inšpirovanej katechumenátnou cestou, ktorá bude s pastoračnou múdrosťou reagovať na množstvo situácií. Inými slovami, podľa uváženia významu v rôznych cirkvách ide o katechézu uvedenia do kresťanského života. Je to pedagogický itinerár ponúkaný v cirkevnom spoločenstve, ktorý vedie veriaceho k osobnému stretnutiu s Ježišom Kristom prostredníctvom Božieho slova, liturgického konania a lásky. Integruje všetky dimenzie osoby, aby mohla rásť v mentalite viery a byť svedkom nového života vo svete.

II. Katechéza v procese evanjelizácie

Prvé ohlasovanie a katechéza

66. Prvým ohlasovaním Cirkev zvestuje evanjelium a inšpiruje k obráteniu. V riadnej pastoračnej praxi je tento okamih procesu evanjelizácie zásadný. V misiách *ad gentes* sa koná v období zvanom predkatechumenát. V aktuálnej chvíli novej evanjelizácie sa, ako už bolo povedané, viac hovorí o kerygmatickej katechéze.

67. V kontexte misií *ad gentes* treba prvé ohlasovanie chápať hlavne v chronologickom zmysle. Totiž „od onoho turíčneho rána Cirkev sa podujala konať svoje prvé poslanie, prevzaté od svojho Zakladateľa, ktoré spočívalo v tom, že hlásala Ježiša Krista a jeho evanjelium tým, čo Spasiteľa ani jeho evanjelium nepoznali“¹¹². Ona tak usku-točňuje prvé ohlasovanie „mnohostrannou a rozličnou činnosťou, ktorá sa nazýva niekedy ‚predevanjelizáciou‘. Ale aby sme povedali pravdu, ona je už evanjelizáciou, hoci podľa stupňa dokonalosti je v začiatkoch a ešte neúplná“¹¹³. Katechéza rozvíja a privádza k zrelosti tento počiatkový okamih. Preto prvé ohlasovanie a katechéza, hoci sú odlišné, navzájom sa dopĺňajú.

68. V mnohých cirkevných kontextoch má prvé ohlasovanie aj druhý význam. „Keď hovoríme, že toto ohlasovanie je ‚prvé‘, neznamená to, že stojí na začiatku a potom sa naň zabudne alebo že je možné ho nahradiť inými obsahmi, ktoré ho prevyšujú. Je prvým v kvalitatívnom zmysle, pretože je hlavným ohlasovaním, teda tým, ktoré treba vždy znovu rozličnými spôsobmi počúvať a stále nanovo ohlasovať počas katechézy, rozličnými formami, vo všetkých etapách a vo všetkých situáciách.“¹¹⁴ Prvé ohlasovanie, úloha každého kresťana, je založené na slovách „chodte teda“ (porov. *Mk* 16, 15; *Mt* 28, 19), ktoré Ježiš odovzdal svojim učeníkom a znamenajú ísť von, ponáhľať sa, sprevádzať sa navzájom a stať sa tak skutočnými misijnými učeníkmi. Prvé ohlasovanie sa teda nemôže obmedziť na vyučovanie posolstva, ale je to predovšetkým zdieľanie života, ktorý pochádza od Boha, a komunikácia radosti zo stretnutia s Pánom. „Na začiatku toho,

¹¹² EN 51.

¹¹³ Tamže.

¹¹⁴ EG 164.

že je niekto kresťanom, nestojí etické rozhodnutie alebo veľkolepá myšlienka, ale skôr stretnutie sa s udalosťou, s osobou, ktorá ponúka životu celkom nový horizont a tým aj zásadné smerovanie.“¹¹⁵

Katechéza kresťanskej iniciácie

69. Katechéza kresťanskej iniciácie spája misijné pôsobenie, ktoré volá k viere, s pastoračným pôsobením, ktoré ju neustále živí. Katechéza je neoddeliteľnou súčasťou kresťanskej iniciácie a je úzko spojená s iniciačnými sviatosťami, najmä s krstom. „Spojivom medzi katechézou a krstom je vyznanie viery, ktoré je zároveň vnútorným prvkom tejto sviatosti a cieľom katechézy.“¹¹⁶ „Poslanie krstiť, teda sviatosťné poslanie, je zahrnuté v poslaní evanjelizovať“¹¹⁷; sviatosťné poslanie preto nemožno oddeliť od procesu evanjelizácie. Obradový itinerár kresťanskej iniciácie je v skutočnosti naplnenou formou náuky, ktorá sa nielen realizuje v Cirkvi, ale ju aj tvorí. V kresťanskej iniciácii sa neobmedzujeme iba na ohlasovanie, ale žijeme evanjelium.

70. Sviatosti kresťanského zasvätenia tvoria jednotu, pretože „kladú základy kresťanského života: veriaci, znovuzrodení v krste, sú potvrdení birmovaním a živí Eucharistiou“¹¹⁸. Je skutočne potrebné zopakovať, že „sme pokrstení a birmovaní v zameraní na Eucharistiu. Táto skutočnosť zahŕňa úlohu napomáhať v pastoračnej praxi k jednotnejšiemu chápaniu cesty kresťanskej

115 Benedikt XVI., encyklika *Deus caritas est* (25. decembra 2005), 1.

116 DGC 66.

117 KKC 1122.

118 *Compendium Katechizmu Katolíckej cirkvi* 251.

iniciácie¹¹⁹. Preto je vhodné, aby sa teologický poriadok sviatostí – krst, birmovanie, Eucharistia – vyhodnotil a zvážil s cieľom „overiť, ktorá prax môže v skutočnosti lepšie pomôcť veriacim dať do stredu sviatosť Eucharistie ako skutočnosť, ku ktorej celá iniciácia smeruje“¹²⁰. Je žiaduce, aby pri zavádzaní experimentov nešlo o ojedinelé prípady, ale o výsledok reflexie celej biskupskej konferencie, ktorá potvrdzuje operatívne rozhodnutia platné pre celú oblasť spadajúcu pod jej kompetenciu.

71. Katechéza kresťanskej iniciácie je základnou, podstatnou, organickou, systematickou a integrálnou formáciou viery:

- a. základná a podstatná ako počiatočné prehĺbenie kerygmy, ktorá vysvetľuje základné tajomstvá viery a základné evanjeliové hodnoty. „Katechéza kladie základy duchovnej budovy kresťana, vyživuje korene jeho života viery tým, že ho navyká prijímať ďalší výdatný pokrm v bežnom živote kresťanského spoločenstva“¹²¹;
- b. organická, koherentná a dobre usporiadaná; systematická, teda nie improvizovaná alebo príležitostná. Organická a systematická expozícia kresťanského tajomstva odlišuje katechézu od iných foriem ohlasovania Božieho slova;
- c. integrálna, pretože učenie je otvorené pre všetky zložky kresťanského života. Katechéza postupne uprednostňuje interiorizáciu a integráciu týchto zložiek, čo vedie k premene niekdajšieho človeka a formovaniu kresťanskej mentality.

119 Benedikt XVI., apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (22. februára 2007), 17.

120 Tamže, 18.

121 DGC 67.

72. Tieto charakteristiky iniciačnej katechézy sú príkladne vyjadrené v syntézach viery, ktoré už boli vypracované v Písme (ako triáda viery, nádeje, lásky) a potom v Tradícii (viera verná, slávená, žitá a premodlená). Tieto syntézy sú spôsobom harmonického porozumenia života a histórie, pretože nevyjadrujú celé teologické polohy, ale vždy čiastočné; skôr ohlasujú samotnú vieru Cirkvi.

Katechéza a permanentná formácia ku kresťanskému životu

73. Katechéza sa dáva do služby odpovedi viery u veriacoho a umožňuje mu žiť kresťanský život v stave obrátenia. V podstate ide o podporu znútorňovania kresťanského posolstva prostredníctvom takej katechetickej dynamiky, ktorá pri svojom postupe vie integrovať počúvanie, rozlišovanie a očisťovanie. Takéto katechetické kroky sa neobmedzujú iba na veriacich jednotlivcov, ale sú určené pre celé kresťanské spoločenstvo na podporu misijného úsilia evanjelizácie. Katechéza tiež podporuje začlenenie jednotlivcov a komunity do sociálneho a kultúrneho kontextu, pomáha kresťanskému čítaniu dejín a podporuje sociálne angažovanie kresťanov.

74. Katechéza, keďže slúži nepretržitému vzdelávaniu vo viere, súvisí s rôznymi dimenziami kresťanského života.

- a. Katechéza a Sväté písmo: Sväté písmo je nevyhnutné na pokrok v živote viery; jeho centrálné miesto v katechéze umožňuje živým spôsobom odovzdávať dejiny spásy a „povzbudzovať, aby sa poznávali postavy, udalosti a vyjadrenia posvätného textu“¹²².

¹²² Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 74. Je potrebné privítať všetky iniciatívy, ktoré dávajú Svätému písmu pastoračný primát, ako napríklad Nedeľa

- b. Katechéza, liturgia a sviatosti: katechéza je orientovaná na liturgické slávenie. Potrebná je katechéza, ktorá pripravuje na prijatie sviatostí, a aj mystagogická katechéza, ktorá podporuje hlbšie pochopenie a prežívanie liturgie.
- c. Katechéza, láska a svedectvo: zatiaľ čo katechéza, odrážajúca evanjelium, formuje v láske, charitatívne konanie je neoddeliteľnou súčasťou katechetického ohlasovania. Láska nie je iba znakom prijatia evanjelia, ale aj privilegovaným spôsobom vstupu do evanjelia: „Kto miluje, narodil sa z Boha a pozná Boha“ (1 Jn 4, 7).

III. Cieľ katechézy

75. Centrom každého katechetického procesu je živé stretnutie s Kristom. „V tomto zmysle je definitívnym cieľom katechézy uviesť niekoho nielen do styku, ale aj do spojenia, do dôvernosti s Ježišom Kristom: on jediný môže priviesť niekoho k láske k Otcovi v Duchu a k účasti na živote Najsvätejšej Trojice.“¹²³ Spoločenstvo s Kristom je centrom kresťanského života a následne je aj centrom katechetického konania. Katechéza je zameraná na formovanie ľudí, ktorí čoraz viac spoznávajú Ježiša Krista a jeho evanjelium o oslobodzujúcej spáse; ktorí prežívajú hlboké stretnutie a ktorí si vyberajú jeho štýl života a jeho vlastné pocity (porov. *Flp* 2, 5), usilujúc sa realizovať v historickej dobe, v ktorej žijú, Kristovo poslanie, teda ohlasovanie Božieho kráľovstva.

Božieho slova: porov. pápež František, apoštolský list *Aperuit illis* (30. septembra 2019).

123 CT 5.

76. Stretnutie s Kristom zahŕňa človeka v jeho úplnosti: srdce, myseľ, zmysly. Netýka sa iba mysle, ale aj tela a hlavne srdca. V tomto zmysle katechéza, ktorá pomáha zvnútorneniu viery, a tým nenahraditeľne prispieva k stretnutiu s Kristom, nie je jediným prostriedkom, ktorý podporuje uskutočňovanie tohto cieľa. Prispieva k tomu spoločne s ďalšími dimenziami života viery, a to v liturgicko-sviatostnej skúsenosti, v medziľudských vzťahoch, v komunitnom živote a v službe bratom. V týchto dimenziách sa deje niečo podstatné pre zrodenie nového človeka (porov. *Ef* 4, 24) a pre osobnú duchovnú premenu (porov. *Rim* 12, 2).

77. Katechéza pomáha dozrievať počiatočnému obráteniu, pomáha kresťanom dať plný zmysel svojej existencii a vychováva ich k mentalite viery v súlade s evanjeliom¹²⁴, až kým postupne nebudú cítiť, myslieť a konať ako Kristus. Na tejto ceste, ktorú rozhodujúcim spôsobom ovplyvňuje samotný subjekt svojou osobnosťou, je schopnosť prijať evanjelium úmerná existenčnej situácii a fáze rastu osoby.¹²⁵ Zdôrazňuje sa však, že „katechézu dospelých, keďže sa vzťahuje na osoby schopné plne zodpovedného súhlasu a záväzku, treba pokladať za hlavnú formu katechézy, ktorej sú podriadené všetky ostatné, aj keď sú preto nie menej potrebné. Znamená to, že pre katechézu iných vekových skupín má byť východiskom“¹²⁶.

124 In: *EN* 44. Cieľom katechézy je „formovanie zvykov kresťanského života“.

125 Ohľadom procesu osobného prijatia viery porov. č. 396 tohto direktória.

126 *DGC* 59; porov. aj Kongregácia pre klerikov, *Všeobecné katechetické direktorium* (11. apríla 1971), 20 a *CT* 43.

78. Spoločenstvo s Kristom znamená vyznanie viery v jediného Boha: Otca, Syna, Ducha Svätého. „Vyznanie vnútornej viery pri krste je eminentne trojičné. Cirkev krstí ‚v mene Otca, Syna a Ducha Svätého‘ (Mt 28, 19), Boha jedného v troch osobách, ktorému kresťan zveruje svoj život. (...) Je dôležité, aby katechéza dokázala dobre spojiť vyznanie kristologickej viery, ‚Ježiš je Pán‘ s trojičným vyznaním: ‚Verím v Otca Syna a Ducha Svätého‘, lebo sú len dva spôsoby vyjadrenia tej istej kresťanskej viery. Kto sa vplyvom prvého ohlasovania obráti k Ježišovi Kristovi a uzná ho za Pána, pomocou katechézy začína proces, ktorý nevyhnutne končí výslovným vyznaním Trojice.“¹²⁷ Toto vyznanie je určite osobným aktom jednotlivca, ale k svojej plnosti sa dostane, iba ak sa uskutoční v Cirkvi.

IV. Úlohy katechézy

79. Aby katechéza splnila svoj účel, sleduje určité vzájomne súvisiace úlohy, ktoré sú inšpirované spôsobom, akým Ježiš formoval svojich učeníkov: odhaľoval tajomstvá nebeského kráľovstva, učil modliť sa, ponúkal evanjeliové postoje, vovádzal do života v spoločenstve s ním, medzi nimi navzájom a do misií. Táto Ježišova pedagogika potom formovala život kresťanského spoločenstva: „Vytrvalo sa zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách“ (Sk 2, 42). Viera si vyžaduje, aby bola poznaná, slávená, žitá a tvorená modlitbou. Aby katechéza formovala integrálny kresťanský život, sleduje nasledujúce úlohy: vedie k poznaniu viery; vovádza do slávania tajomstva;

¹²⁷ DGC 82.

formuje k životu v Kristovi; učí modliť sa a uvádza do života spoločenstva.

Vedie k poznaniu viery

80. Úlohou katechézy je podporovať poznanie a prehľbovanie kresťanského posolstva. Týmto spôsobom pomáha poznávať pravdy kresťanskej viery, vovádza do poznania Svätého písma a živej tradície Cirkvi, podporuje poznanie *Kréda* (symbol viery) a vytváranie koherentnej doktrinálnej vízie, na ktorú sa môžeme odvolávať v živote. Je dôležité nepodceňovať tento kognitívny rozmer viery a dávať pozor na jeho včleňovanie do formačného procesu integrálneho kresťanského dozrievania. Katechéza, ktorá je v rozpore s obsahom a skúsenosťami viery, v skutočnosti by sa ukázala ako neúspešná. Bez skúsenosti viery by človek ostal bez skutočného stretnutia s Bohom a s bratmi; bez obsahu by sa bránilo dozrievaniu viery, schopnej vniesť zmysel pre Cirkev a stretávať sa a konfrontovať s druhými.

Vovádza do slávenia tajomstva

81. Katechéza má okrem podpory živého poznania Kristovho tajomstva aj úlohu pomáhať pri porozumení a prežívaní liturgických slávení. Vďaka tejto úlohe katechéza pomáha pochopiť dôležitosť liturgie v živote Cirkvi, iniciuje poznávanie sviatostí a sviatostného života, najmä sviatosti Eucharistie, zdroja a vrcholu života a poslania Cirkvi. Sviatosti slávené v liturgii sú zvláštnym prostriedkom, ktorý plne komunikuje s tým, ktorého ohlasuje Cirkev.

82. Ďalej katechéza vychováva k postojom, ktoré si slávenia Cirkvi vyžadujú: radosť zo sviatočného charakteru slávností, zmysel pre spoločenstvo, pozorné počúvanie Božieho slova, dôverná modlitba, chvála a poďakovanie, citlivosť voči symbolom a znameniam. Vedomou a aktívnou účasťou na liturgických sláveniach katechéza vychováva k porozumeniu liturgického roku, skutočného učiteľa viery, a významu nedele, dňa Pána a kresťanského spoločenstva. Katechéza tiež pomáha vážiť si prejavy viery ľudovej zbožnosti.

Formuje k životu v Kristovi

83. Úlohou katechézy je rozozvučať v srdci každého kresťana výzvu žiť nový život v súlade s dôstojnosťou Božích detí prijatou v krste a so životom Zmŕtvychvstalého, ktorý sa nám dáva vo sviatostiach. Táto úloha spočíva v preukázaní, že najvyššie povolanie k svätosti¹²⁸ zodpovedá synovskému životnému štýlu ako odpovedi schopnej priviesť každú situáciu na cestu pravdy a šťastia, ktorou je Kristus. V tomto zmysle katechéza vychováva k nasledovaniu Pána podľa tých dispozícií, ktoré sú opísané v blahoslavenstvách (Mt 5, 1 – 12) a ktoré ukazujú jeho samotný život. „Ježiš vysvetlil celkom jednoducho, čo to znamená byť svätým, a urobil to, keď nám zanechal blahoslavenstvá (porov. Mt 5, 2 – 12; Lk 6, 20 – 23), ktoré sú ako preukaz totožnosti kresťana.“¹²⁹

84. Katechetická úloha na rovnakej úrovni vychováva k dobrému životu evanjelia a zároveň kresťansky formuje

128 Porov. LG 40. O povolaní k svätosti v súčasnom svete pozri: pápež František, apoštolská exhortácia *Gaudete et exsultate* (19. marca 2018).

129 Tamže 63.

morálne svedomie, aby veriaci mohol za každých okolností načúvať Otcovej vôli, a tak rozlišovať pod vedením Ducha a v súlade s Kristovým zákonom (porov. *Gal* 6, 2) zlo, ktorému sa treba vyhnúť, a dobro, ktoré sa má robiť prostredníctvom aktívnej lásky. Z tohto dôvodu je dôležité učiť, ako čerpať z prikázania lásky rozvinutého v Dekalógu (*Ex* 20, 1 – 17; *Dt* 5, 6 – 21) a z ľudských a kresťanských čností usmernenia, aby sme konali ako kresťania v rôznych sférach života. Nezabúdajúc na to, že Pán prišiel darovať život v hojnosti (porov. *Jn* 10, 10), katechéza by mala vedieť ukázať „dobro, po ktorom túžime, ponuku života, zrelosti, naplnenia, plodnosti“, aby sa veriaci stali „radostnými poslami vznešených ideálov, správcami dobra a krásy, ktoré sa odrážajú v živote podľa evanjelia“¹³⁰.

85. Ďalej si treba uvedomiť, že odpoveď na spoločné kresťanské povolanie sa realizuje vteleným spôsobom, pretože každé Božie dieťa má podľa miery svojej slobody, počúvajúc Boha a uvedomujúc si charizmy, ktoré mu boli zverené, zodpovednosť za objavenie svojej vlastnej úlohy v pláne spásy. Morálna výchova v katechéze sa preto vždy vykonáva na základe povolania, pričom sa na život pozerá predovšetkým ako na prvé a základné povolanie. Každá forma katechézy urobí všetko preto, aby predstavila dôstojnosť kresťanského povolania, sprevádzala pri rozlišovaní konkrétneho povolania a pomohla upevniť vlastný stav života. Až katechetické aktivity ukážu, že viera prevedená do života lásky, tak ako miloval Kristus, je cestou, ako podporiť príchod Božieho kráľovstva do sveta a dúfať v prisľub večnej blaženosti.

130 EG 168.

Učí modliť sa

86. Modlitba je predovšetkým Boží dar; v skutočnosti u každého pokrsteného „Duch sa prihovára za nás nevy-sloviteľnými vzdychmi“ (*Rim* 8, 26). Úlohou katechézy je vychovávať k modlitbe a v modlitbe a rozvíjať kon-templatívny rozmer kresťanskej skúsenosti. Je potrebné vychovávať k modlitbe s Ježišom Kristom a v jeho štýle: „Naučiť sa modliť s Ježišom znamená modliť sa s tými istými citmi, s akými sa on obracal na Otca: klaňanie, chvála, ďakovanie, synovská dôvera, prosby, obdiv jeho slávy. Tieto city sa odrážajú v *Otčenáši*, v modlitbe, ktorú Ježiš naučil učeníkov a ktorá je vzorom každej kresťan-skej modlitby. (...) Keď je katechéza preniknutá klímou modlitby, osvojovanie si kresťanského života dosiahne patričnú hĺbkú.“¹³¹

87. Táto úloha zahŕňa výučbu tak osobnej modlitby, ako aj liturgickej a komunitnej modlitby, počnúc trvalými formami modlitby: požehnaním a adoráciou, prosbou, príhovorom, poďakovaním a chválou.¹³² Na dosiahnutie týchto cieľov existuje niekoľko konsolidovaných spôso-bov: čítanie Svätého písma v modlitbách, najmä pros-tredníctvom liturgie hodín a *lectio divina*; modlitba srdca, nazývaná Ježišova modlitba¹³³, úcta k Preblahoslavenej Panne Márii vďaka náboženským praktikám, ako je svätý ruženec, prosby, procesie atď.

¹³¹ DGC 85.

¹³² Porov. KKC 2626 – 2649.

¹³³ KKC 435: „Modlitba srdca, takzvaná Ježišova modlitba, ktorá je zaužívaná u východných kresťanov, hovorí: ‚Pane, Ježišu Kriste, Boží Syn, zmiluj sa nado mnou hriešnikom.‘“ Text vyslovovaný ústa-mi je intelektom postupne prijímaný a potom zostupuje do srdca a vytvára inteligentné srdce, ktoré zjednocuje vnútorného človeka a robí ho celistvým.

Uvádza do života spoločenstva

88. Viera sa vyznáva, slávi, prejavuje a žije predovšetkým v komunite: „Komunitný rozmer nie je iba akýmsi rámom, obrysom, ale podstatnou časťou kresťanského života, svedectva a evanjelizácie.“¹³⁴ Dobré to vyjadruje klasický princíp. „*Idem velle atque idem nolle* – ,to isté chcieť a to isté odmietat‘ bolo v staroveku definíciou autentického obsahu lásky, stať sa podobní jeden druhému vedie k spoločnému chceniu a zmýšľaniu.“¹³⁵ To je možné kultiváciou spirituality spoločenstva. Vedie človeka k uchopeniu svetla Trojice aj na tvári brata, cítiac ho v hlbokej jednote mystického tela ako svoju súčasť; zdieľajúc jeho radosti a utrpenia s cieľom, aby vytušil jeho túžby; starajúc sa o jeho potreby; ponúkajúc mu skutočné a hlboké priateľstvo. Ak sa pozeráme na pozitívne stránky druhého a hodnotíme ho ako dar od Boha, pomáha nám to odmietnuť sebecké pokušenia, ktoré plodia súťaživosť, karierizmus, nedôveru a žiarlivosť.

89. Katechéza v súvislosti s výchovou k životu v spoločenstve má preto za úlohu rozvíjať pocit spolupatričnosti s Cirkvou; vychovávať v zmysle cirkevného spoločenstva, podporovať prijatie učiteľského úradu, spoločenstvo s pastiermi, bratský dialóg; formovať pocit cirkevnej spoluzodpovednosti, prispievať ako aktívne subjekty k budovaniu komunity a ako misijní učenici k jej rastu.

134 Pápež František, *Generálna audiencia* (15. januára 2014).

135 Benedikt XVI., encyklika *Deus caritas est* (25. decembra 2005), 17.

V. Pramene katechézy

90. Zdroje, z ktorých katechéza vychádza, treba brať do úvahy vo vzájomnom vzťahu: jeden odkazuje na druhý, zatiaľ čo všetky možno pripísať Božiemu slovu, ktorého sú výrazom. Podľa predmetov a súvislostí môže katechéza zvýrazniť jeden zo zdrojov pred ostatnými. Musí sa to robiť s rozvahou a bez praktizovania jednostrannej katechézy (napríklad katechézy, ktorá je iba biblická alebo iba liturgická, alebo iba zážitková...). Spomedzi prameňov má zjavné prvenstvo Sväté písmo pre svoj konkrétny vzťah k Božiemu slovu. Zdroje v istom zmysle môžu byť aj cestami katechézy.

Božie slovo vo Svätom písme a v posvätnnej Tradícii

91. Katechéza čerpá svoje poslanstvo z Božieho slova, ktoré je jej hlavným zdrojom. Preto „je dôležité, aby zjavené Slovo radikálnym spôsobom zúrodnilo katechézu i všetky snaženia zamerané na odovzdávanie viery“¹³⁶. Sväté písmo, ktoré Boh inšpiroval, zasahuje ľudskú dušu hlbšie ako akékoľvek iné slovo. Božie slovo nie je vyčerpané vo Svätom písme, pretože je živou, pôsobiacou a účinnou realitou (porov. *Iz* 55, 10 – 11; *Hebr* 4, 12 – 13). Boh hovorí a jeho slovo sa prejavuje v stvorení (porov. *Gn* 1, 3; *Ž* 33, 6. 9; *Múd* 9, 1) a v dejinách. V posledných dňoch „prehovoril k nám v Synovi“ (*Hebr* 1, 2). Jednorodný Syn Otca je definitívne Slovo, ktoré bolo na počiatku s Bohom; Slovo bolo Boh; predsedalo stvoreniu (porov. *Jn* 1, 1) a stalo sa telom (porov. *Jn* 1, 14) narodením zo ženy (porov. *Gal* 4, 4), mocou Ducha Svätého (porov. *Lk* 1, 35), aby prebývalo medzi svojimi (porov. *Jn* 1, 14). Vrátiac sa

¹³⁶ EG 175.

k Otcovi (porov. *Sk* 1, 9), Boží Syn so sebou priniesol stvorenie, ktoré vykúpil a ktoré bolo stvorené v ňom a pre neho (porov. *Kol* 1, 18 – 20).

92. Cirkev žije svoje poslanie a čaká na eschatologické zjavenie Pána. „Toto očakávanie nikdy nie je pasívne, ale sprevádza ho misijné úsilie hlásať Božie slovo, ktoré uzdravuje a vykupuje každého človeka: aj dnes nám vzkriesený Ježiš hovorí: ‚Chodte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu‘ (*Mk* 16, 15).“¹³⁷ V skutočnosti „viera je z hlásania a hlásanie skrze Kristovo slovo“ (*Rim* 10, 17). Kázaním a katechézou učí sám Duch Svätý, ktorý vytvára stretnutie so živým a účinným Božím slovom (porov. *Hebr* 4, 12). V nadväznosti na Tradíciu majú myšlienky a spisy cirkevných otcov dôležitú úlohu. Ako prejav cirkevnej skúsenosti minulosti a dynamickej kontinuity, ktorá existuje medzi ohlasovaním prvých učeníkov a naším ohlasovaním¹³⁸, je dobré, že život a diela otcov našli zodpovedajúce miesto v obsahu katechézy.

Magistérium

93. Kristus dal apoštolom a ich nástupcom trvalý mandát ohlasovať evanjelium až po hranice zeme a prisľúbil im pomoc Ducha Svätého (porov. *Mt* 28, 20; *Mk* 16, 15; *Jn* 20, 21 – 22; *Sk* 1, 8), ktorý z nich urobí učiteľov ľudstva vo vzťahu k spásu tým, že budú odovzdávať Božie slovo ústne (Tradícia) a písomne (Sväté písmo). Magistérium uchováva, interpretuje a odovzdáva depozitum viery, to

137 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 121.

138 Porov. Benedikt XVI., *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie* (30. mája 2011).

znamená obsah Zjavenia. V zásade sa od Božieho ľudu vyžaduje, aby zachovával a šíril depozitum viery, pričom úlohou celej Cirkvi je ohlasovať evanjelium všetkým národom. Avšak oprávnenie oficiálne a z pozície autority učiť spásonosné posolstvo v mene Ježiša Krista patrí kolégiu biskupov. Preto rímsky veľkňaz a biskupi, ktorí sú s ním v spoločenstve, sú subjektmi cirkevného učiteľského úradu. Majú hlavnú zodpovednosť za vyučovanie Božieho ľudu o obsahu kresťanskej viery a morálky, ako aj za šírenie ohlasovania po celom svete.¹³⁹

94. Spásonosná pravda zostáva sama osebe vždy rovnaká a nemenná. Cirkev však časom čoraz lepšie poznáva depozitum Zjavenia. V kontinuite samotného Božieho slova preto dochádza k prehĺbovaniu a homogénnemu vývoju. Magistérium slúži Slovu a Božiemu ľudu tým, že pripomína spásonosné Kristove pravdy, objasňuje ich a aplikuje pred novými výzvami rôznych epoch a situácií, a tak je mostom medzi Písmom a Tradíciou. Magistérium je inštitúcia, ktorú chcel Kristus ako konštitutívny prvok Cirkvi. Písmo, Tradícia a magistérium sú preto úzko spojené a žiadne z nich neexistuje bez ostatných. Spoločne účinne prispievajú – každé svojím spôsobom – k spásu ľudí.¹⁴⁰ Katechéza je okrem iného sprostredkovaním vyhlásení magistéria.

Liturgia

95. Liturgia je jedným z podstatných a neodmysliteľných zdrojov katechézy Cirkvi, a to nielen preto, že katechéza môže čerpať z liturgie obsah, jazyk, gestá a slová viery,

¹³⁹ Porov. LG 25.

¹⁴⁰ Porov. DV 10.

ale predovšetkým preto, že tieto zdroje sa navzájom prekrývajú v samotnom akte viery. Liturgia a katechéza chápané vo svetle Tradície Cirkvi, hoci každá má svoje vlastné špecifiká, nemajú sa stavať vedľa seba, ale treba ich chápať v kontexte kresťanského a cirkevného života a obe sú zamerané na to, aby človek zažil Božiu lásku. Starodávny princíp *lex credendi, lex orandi* v skutočnosti pripomína, že liturgia je konštitutívnym prvkom tradície.

96. Liturgia je „vynikajúcim miestom pre katechézu Božieho ľudu“¹⁴¹. Toto sa nemá chápať v zmysle, že liturgia musí stratiť svoj slávnostný charakter a musí sa transformovať na katechézu alebo že je katechéza zbytočná. Aj keď je správne, že si obe zachovávajú svoju špecifickosť, je potrebné uznať, že liturgia je vrcholom a zdrojom kresťanského života. Katechéza sa v skutočnosti začína prvým skutočným stretnutím katechéty s komunitou, ktorá oslavuje tajomstvo a to sa rovná tvrdeniu, že katechéza je naplnená vtedy, keď sa stáva účastnou na liturgickom živote komunity. Preto nemožno katechézu chápať iba ako prípravu na sviatosti, ale treba ju chápať vo vzťahu k liturgickej skúsenosti. „Katechéza je vnútorne spojená s celou liturgickou a sviatostnou činnosťou, pretože vo sviatostiach a predovšetkým v Eucharistii Ježiš Kristus v celej plnosti spôsobuje premenu ľudí.“¹⁴² Preto sú liturgia a katechéza neoddeliteľné a vzájomne sa živia.

97. Formačná cesta kresťana, o ktorej svedčia aj mystagogické katechézy otcov Cirkvi, mala vždy skúsenostný charakter, pričom nezanedbávala chápanie viery. Rozhodujúce bolo živé a presvedčivé stretnutie s Kristom,

¹⁴¹ KKC 1074.

¹⁴² CT 23.

ktorého ohlasovali autentickí svedkovia. Preto ten, kto vovádza do tajomstiev, je predovšetkým svedkom. Toto stretnutie nachádza svoj prameň i vrchol v slávení Eucharistie a prehlbuje sa v katechéze.

98. Potreba mystagogického itinerára vychádza z tejto základnej štruktúry kresťanskej skúsenosti, z ktorej pramenia tri základné prvky¹⁴³:

- a. interpretácia obradov vo svetle spásonosných udalostí v súlade s Tradíciou Cirkvi, pozorné čítanie tajomstiev Ježišovho života, najmä jeho veľkonočného tajomstva, vo vzťahu k celej ceste Starého zákona;
- b. uvedenie do významu liturgických symbolov, aby mystagogická katechéza prebudila a vychovávala veriacich k citlivosti na jazyk symbolov a gest, ktoré spolu so slovom tvoria obrad;
- c. predstavenie zmyslu obradov vo vzťahu k celému kresťanskému životu, zvýraznenie spojenia liturgie s misijnou zodpovednosťou veriacich a zvýšenie povedomia o tom, že život veriacich sa postupne premieňa slávením tajomstiev.

Mystagogický rozmer katechézy sa však neobmedzuje iba na prehlbovanie kresťanskej iniciácie po prijatí sviatostí, ale zahŕňa aj začlenenie do nedelnej liturgie a do sviatkov liturgického roku, ktorým Cirkev živí katechumenov a pokrstené deti ešte oveľa skôr, ako môžu prijať Eucharistiu alebo mať prístup k organickej a štruktúrovanej katechéze.

143 Porov. Benedikt XVI., apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (22. februára 2007), 64.

Svedectvo svätých a mučeníkov

99. Od prvých storočí sú príklad Panny Márie a života svätých a mučeníkov neoddeliteľnou a účinnou súčasťou katechézy: od *acta martyrum* po *passiones*, od fresiek v chrámoch a ikon až po povznášajúce príbehy pre deti a negramotných. Svedectvá o živote a smrti za Pána Ježiša, ktoré ponúkli svätí a mučeníci, boli autentické *sequentiae sancti Evangelii*, úryvky evanjelia schopné ohlasovať Krista a vzbudzovať a živiť vieru v neho.

100. Cirkev považuje mučeníkov za vznešených učiteľov viery, ktorí s námahou a utrpením svojho apoštolátu umožnili prvé rozšírenie a formulovanie samotnej viery. U mučeníkov nachádza Cirkev zárodok svojho života: „*semen est sanguis Christianorum*“¹⁴⁴. Tento zákon sa nevzťahuje iba na rané kresťanstvo, ale platí pre celú históriu Cirkvi až do dnešných dní. Dvadsiate storočie, známe tiež ako storočie mučeníctva, sa ukázalo ako obzvlášť bohaté na svedkov, ktorí vedeli, ako žiť podľa evanjelia až po najvyššiu skúšku lásky. Ich svedectvo viery si vyžaduje, aby sa neustále uchovávalo a šírilo v homíliách a v katechéze, ktoré živia rast Kristových učeníkov. Zjavenia Panny Márie, ktoré Cirkev uznáva, životy a spisy svätých a mučeníkov každej kultúry a národa sú skutočným prameňom katechézy.

Teológia

101. Božie zjavenie, ktoré prevyšuje schopnosť poznania človeka, nie je z tohto dôvodu v rozpore s ľudským rozumom, ale preniká doň a povznáša ho. Veriace hľadanie

144 Tertulián, *Apologeticum* 50, 13: CCL 1, 171 (PL 1 603).

inteligencie viery, teda teológia, je preto neodňateľnou požiadavkou Cirkvi. „Teologická práca v Cirkvi slúži v prvom rade ohlasovaniu viery a katechéze.“¹⁴⁵ Ona preniká s kritickou inteligenciou do obsahu viery, prehľbuje ho a systematicky ho usporadúva s prispením rozumu. Krista však nemožno v systematickom premýšľaní skúmať iba rozumom, ale keďže je živá pravda a „Božia múdrosť“ (1 Kor 1, 24), je aj prítomnosťou, ktorá osvetľuje. Múdry prístup umožňuje teológii integrovať rôzne aspekty viery. Ďalej teológia „ponúka svoj príspevok k tomu, aby sa viera stala komunikovateľnou a inteligencia tých, ktorí Krista ešte nepoznajú, ju mohla hľadať a nájsť“¹⁴⁶. Teologická veda prispieva ku katechéze a katechetickej praxi všeobecnejšie prostredníctvom rôznych špecializácií, ktoré ju charakterizujú: fundamentálna teológia, biblická teológia, dogmatická teológia, morálna teológia, duchovná teológia; a konkrétnejšie pomocou katechetiky, pastorálnej teológie, teológie evanjelizácie, teológie výchovy a komunikácie.

Kresťanská kultúra

102. Kresťanská kultúra vychádza z vedomia ústredného postavenia Ježiša Krista a jeho evanjelia, ktoré premieňa život ľudí. Kresťanská viera, ktorá pomaly prenikla do rôznych kultúr, ich prijala, očistila a transformovala zvnútra, čím sa evanjeliový štýl stal ich podstatnou črtou a prispel k vytvoreniu novej a originálnej kultúry, tej kresťanskej, ktorá v priebehu storočí vyprodukovala skutočne majstrovské diela vo všetkých odvetviach poznania. Ona bola podporou a prostriedkom na

145 Ján Pavol II., encyklika *Fides et ratio* (14. septembra 1998).

146 Kongregácia pre náuku viery, inštrukcia *Donum veritatis* (24. mája 1990), 7.

ohlasovanie evanjelia a v priebehu historických zmien, v dobách poznačených ideologickými a kultúrnymi konfliktmi, sa podarilo zachovať nedotknuté evanjeliové hodnoty, ako napríklad originalitu ľudskej osoby, dôstojnosť ľudského života, slobodu ako podmienku ľudského života, rovnosť medzi mužom a ženou, potrebu „opovrhnuť zlým a voliť si dobré“ (Iz 7, 15), dôležitosť súcitu a solidarity, dôležitosť odpustenia a milosrdenstva, potrebu otvoriť sa transcendentnu.

103. V priebehu storočí však došlo ku kultúrnej kríze, najmä v spoločnostiach formovaných kresťanskou kultúrou, ktorá bola výsledkom hnevliwego sekularizmu, ktorý viedol k falošnému konceptu autonómie. Ako kritériá boli prijaté iba tie, ktoré vychádzajú zo sociálneho konsenzu alebo subjektívnych názorov, často v protiklade voči prirodzenej etike. Tento „rozchod evanjelia s kultúrou je nesporne drámou našej doby“¹⁴⁷. Preto je zrejmá potreba opätovného pochopenia zjednocujúcej schopnosti kresťanskej kultúry¹⁴⁸, umožniac evanjeliu uvoľniť energiu skutočnej ľudskosti, pokoja, spravodlivosti a kultúry stretávania. Táto energia, ktorá je základom kresťanskej kultúry, robí vieru zrozumiteľnejšou a žiadanejšou.

104. Kresťanská kultúra zohrávala rozhodujúcu úlohu pri zachovaní predchádzajúcich kultúr a pri rozvoji medzinárodnej kultúry. Dokázala napríklad interpretovať veľké úspechy gréckej filozofie a rímskeho práva v novom duchu, a tak sa stali dedičstvom celého ľudstva. Formovala tiež vnímanie dobrého, spravodlivého, pravého a krásneho, čo podnecovalo k tvorbe diel – literárnych

¹⁴⁷ EN 20.

¹⁴⁸ Porov. Ján Pavol II., encyklika *Fides et ratio* (14. septembra 1998), 85.

a vedeckých textov, hudobných skladieb, umeleckých diel a malieb, ktoré zostávajú svedectvom prínosu kresťanskej viery a vytvárajú tak jej intelektuálne, morálne a estetické dedičstvo.

105. Toto dedičstvo, majúce veľkú historickú a umeleckú hodnotu, je zdrojom, ktorý inšpiruje a obohacuje katechézu, pretože odovzdáva kresťanské videnie sveta s tvorivou silou krásy. Katechéza bude vedieť, ako využiť kresťanské kultúrne dedičstvo pri pokuse udržať v človeku schopnosti kontemplácie a obdivu, ktoré vedú k múdrosti¹⁴⁹, a v čase fragmentácie vychovávať k vízii integrálnej ľudskej osoby, v ktorej vynikajú hodnoty inteligencie, vôle, svedomia a bratstva, založené na Bohu Stvoriteľovi, a boli obdivuhodne uzdravené a povýšené v Kristovi¹⁵⁰. Obrovské kresťanské kultúrne dedičstvo prezentované podľa myšlienok jeho autorov môže účinne sprostredkovať znútornenie ústredných prvkov evanjeliového posolstva.

Krása

106. Sväté písmo jednoznačne predstavuje Boha ako zdroj všetkej nádhery a krásy. Starý zákon ukazuje stvorenie, na vrchole ktorého je človek, ako dobrú a krásnu vec, nie tak v zmysle poriadku a harmónie, ale skôr v podobe bezodplatnosti oslobodenej od funkčnosti. Pred stvorením, ktoré treba obdivovať a uvažovať o ňom, človek cíti úžas, extázu, emocionálnu a afektívnu reakciu. Diela človeka, ako nádherný Šalamúnov chrám (porov. 1 Kr 7 – 8), zaslúžia si obdiv, pretože sú spojené so Stvoriteľom.

¹⁴⁹ Porov. GS 56.

¹⁵⁰ Porov. GS 61.

107. V Novom zákone je všetka krása sústredená v osobe Ježiša Krista, zjaviteľa Boha, „on je odblesk jeho slávy a obraz jeho podstaty“ (*Hebr 1, 3*). Jeho evanjelium je fascinujúce, pretože je to krásna, dobrá, radostná správa, plná nádeje. On, „plný milosti a pravdy“ (*Jn 1, 14*), ktorý vzal na seba ľudskosť, rozprával prostredníctvom podobení o kráse Božieho konania. Vo svojom vzťahu s ľuďmi povedal krásne slová, ktoré svojím účinkom liečia hĺbky duše: „Odpúšťajú sa ti hriechy“ (*Mk 2, 5*); „Ani ja ťa neodsudzujem“ (*Jn 8, 11*); „Veď Boh tak miloval svet“ (*Jn 3, 16*); „Poďte ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste preťažení, a ja vás posilním“ (*Mt 11, 28*). Vykonal krásne činy: uzdravoval, vyslobodzoval, sprevádzal dotýkajúc sa rán ľudstva. Tým, že znášal krutosť rozsudku smrti ako ten, ktorý „nemá podoby ani krásy“ (*Iz 53, 2*), bol uznaný ako „najkrajší z ľudských synov“ (*Ž 45, 3*). Takto priniesol očistené ľudstvo na slávu Otca tam, kde sa on sám nachádza „po pravici velebnosti na výsostiach“ (*Hebr 1, 3*), a tak odhalil všetku premieňajúcu moc svojej Veľkej noci.

108. Cirkev preto berie do úvahy, že ak sa má dostať k ľudskému srdcu, musí správa o Vzkriesenom žiariť dobrotou, pravdou a krásou. V tomto zmysle je nevyhnutné to, že „každá katechéza venuje osobitnú pozornosť ‚cestě krásy‘ (*via pulchritudinis*)“¹⁵¹. Každá krása môže byť cestou, ktorá pomáha stretnutiu s Bohom, ale kritérium jej autenticity nemôže byť iba estetické. Je potrebné rozlišovať medzi skutočnou krásou a zdanlivo krásnymi, ale prázdny alebo dokonca škodlivými formami, ako je zakázané ovocie v pozemskom raji (porov. *Gn 3, 6*). Kritériá sa nachádzajú v Pavlovej výzve: „Myslite na všetko, čo

151 EG 167. Porov. Pápežská rada pre kultúru, *La Via pulchritudinis, cammino di evangelizzazione e di dialogo* (2006).

je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povesť, čo je čnostné a chválitebné“ (*Flp* 4, 8).

109. Krása je vždy a neoddeliteľne preniknutá dobrotou a pravdou. Preto uvažovanie o kráse spôsobuje v človeku pocity radosti, potešenia, nehy, plnosti, zmyslu a tým ho otvára transcendentnu. Cesta evanjelizácie je cestou krásy, a preto je každá forma krásy zdrojom katechézy. Katechéza tým, že ukazuje primát milosti, ktorý sa prejavuje najmä v Najsvätejšej Panne Márii, predstavuje život svätých ako skutočných svedkov krásy viery; zvýrazňuje krásy a tajomnosti stvorenia; objavuje a oceňuje neuveriteľné a nesmierne liturgické a umelecké dedičstvo Cirkvi; oceňuje najvyššie formy súčasného umenia, zameriava sa konkrétne na nekonečnú Božiu krásu, ktorá je vyjadrená aj v dielach človeka¹⁵², a vedie katechizovaných ku krásnemu daru, ktorý dal Otec vo svojom Synovi.

152 Porov. SC 122.

Tretia kapitola

KATECHÉTA

I. Identita a povolanie katechétu

110. „Aj pri budovaní Kristovho tela jestvuje rozličnosť údov a služieb. Jeden je Duch, ktorý rozdeľuje rozmanité dary podľa svojho bohatstva a podľa potreby služieb na úžitok Cirkvi.“¹⁵³ Na základe krstu a birmovania sú kresťania začlenení do Krista a sú účastní na jeho kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade;¹⁵⁴ sú svedkami evanjeliového ohlasovania slovom i príkladom kresťanského života; ale niektorí „môžu byť povolaní, aby pri vykonávaní služby slova spolupracovali s biskupom a s kňazmi“¹⁵⁵. V úradoch a službách, s ktorými Cirkev vykonáva svoje evanjelizačné poslanie, zaujíma „služba katechézy“¹⁵⁶ významné miesto nevyhnutné pre rast viery. Táto služba vovádza do viery a spolu s liturgickou službou plodí Božie deti v lone Cirkvi. Špecifické povolanie katechétu má preto korene v spoločnom povolaní Božieho ľudu, ktorý je povolaný slúžiť Božiemu plánu spásy ľudstva.

111. Za službu katechézy je zodpovedné celé kresťanské spoločenstvo, ale každý podľa svojho osobitného stavu v Cirkvi: vysvätení služobníci, zasvätené osoby, veriaci laici. „Ich prostredníctvom, v rozdielnosti úloh každého z nich, katechetická služba ponúka v úplnosti Božie slovo

¹⁵³ LG 7.

¹⁵⁴ Porov. LG 31; AA 2.

¹⁵⁵ CIC, kán. 759; porov. CCEO, kán. 624 § 3.

¹⁵⁶ CT 13.

a svedectvo o skutočnosti Cirkvi. Ak by chýbala niektorá z týchto foriem prítomnosti, katechéza by stratila časť svojho bohatstva a svojho významu.“¹⁵⁷ Katechéta patrí do kresťanského spoločenstva a je jeho vyjadrením. Jeho služba sa prežíva v spoločenstve, ktoré je hlavným subjektom sprevádzania vo viere.

112. Katechéta je kresťan, ktorý prijíma osobitné Božie volanie. Ono, prijaté vo viere, mu umožňuje slúžiť pri odovzdávaní viery a úlohe iniciácie kresťanského života. Bezprostredné dôvody povolania katechéty slúžiť Božiemu slovu sú veľmi rozmanité, ale všetko sú to prostriedky, ktorými Boh skrze Cirkev pozýva do svojej služby. Týmto povolaním sa katechéta stáva účastníkom Ježišovej misie uviesť učeníkov do synovského vzťahu s Otcom. Skutočným protagonistom každej autentickej katechézy je Duch Svätý, ktorý vďaka hlbokému putu katechéty s Ježišom Kristom zefektívňuje ľudské úsilie pri katechetickej činnosti. Táto aktivita sa koná v Cirkvi: katechéta je svedkom jej živej Tradície a sprostredkovateľom, ktorý uľahčuje začlenenie nových Kristových učeníkov do jeho cirkevného tela.

113. Na základe viery a krstného pomazania v spolupráci s Kristovým učiteľským úradom a ako služobník konania Ducha Svätého je katechéta:

- a. svedok viery a strážca Božej pamäti; katechéta, prežívajúc dobrotu a pravdu evanjelia vo svojom stretnutí s osobou Ježiša, uchováva, živí a vydáva svedectvo o novom živote, ktorý z neho vychádza, a stáva sa znamením pre ostatných. Viera obsahuje spomienku na spoločné dejiny Boha a ľudí. Strážiť túto spomienku,

¹⁵⁷ DGC 219.

prebúdať ju v iných a dať ju do služby ohlasovania je konkrétnym povolaním katechéty. Svedectvo života je nevyhnutné pre dôveryhodnosť poslania. Katechéta tým, že uznáva svoje slabosti zoči-voči Božiemu milosrdenstvu, nikdy neprestáva byť znakom nádeje pre svojich bratov;¹⁵⁸

- b. učiteľ a mystagóg, ktorý vovádza do tajomstva Boha, zjaveného v Kristovej Veľkej noci; ako ikona Ježiša Majstra má katechéta dvojité úlohu: odovzdávať obsah viery a viesť k tajomstvu samotnej viery. Katechéta je povolaný otvárať sa pravde o človeku a o jeho najvyššom povolaní, sprostredkovať poznanie Krista a súčasne vovádzať do rôznych dimenzií kresťanského života, odhaľovať tajomstvá spásy obsiahnuté v depozite viery a uskutočňované v liturgii Cirkvi;
- c. spoločník a vychovávateľ tých, ktorí mu boli zverení Cirkvou; katechéta je odborníkom na umenie sprevádzania¹⁵⁹, má vychovávateľské schopnosti, vie načúvať a vstúpiť do dynamiky ľudského dozrievania, stáva sa spolucestujúcim, ktorý je trpezlivý a má zmysel pre postupnosť, je poddajný pôsobeniu Ducha a pomáha bratom dozrievať v kresťanskom živote a kráčať k Bohu. Katechéta, znalec ľudskosti, pozná radosti a nádeje človeka, jeho smútok a úzkosť¹⁶⁰ a vie, ako ich dať do súvislosti s Ježišovým evanjeliom.

158 Porov. pápež František, *Homília počas svätej omše na Deň katechetov pri príležitosti Roku viery* (29. septembra 2013).

159 Porov. EG 169 – 173: formačný proces, teda osobné sprevádzanie v procese rastu, uľahčuje dozrievanie vyznania viery a zvnútorňovania kresťanských čností.

160 Porov. GS 1.

II. Biskup ako prvý katechéta

114. „Biskup je prvým zvestovateľom evanjelia slovami a svedectvom života.“¹⁶¹ Ako prvý človek zodpovedný za katechézu v diecéze má spolu s kázaním hlavnú funkciu podporovať katechézu a prípravu rôznych foriem katechézy, nevyhnutnej pre veriacich podľa zásad a noriem, ktoré vydal Apoštolský stolec. Okrem vzácnnej spolupráce diecéznych úradov môže biskup využiť pomoc odborníkov z teológie, katechetiky a humanitných vied, ako aj centier pre formáciu a katechetický výskum. Starostlivosť o katechetickú činnosť biskupa vyzýva:

- a. starať sa o katechézu tým, že sa bude priamo zaoberať odovzdávaním evanjelia a že sa bude zachovávať neporušený poklad viery;
- b. zabezpečiť inkulturáciu viery na území uprednostňovaním účinnej katechézy;
- c. vypracovať globálny projekt katechézy, ktorý slúži potrebám Božieho ľudu a je v súlade s diecéznymi pastoračnými plánmi a plánmi biskupskej konferencie;
- d. vzbudzovať a udržiavať „opravdivú záľubu pre katechézu. Záľubu, ktorá sa stelesní vo vhodnej a účinnej organizácii, ktorá zapojí do činnosti osoby, prostriedky, nástroje, ba aj potrebné ekonomické zdroje“¹⁶²;
- e. zabezpečiť, aby sa „katechéti na svoju úlohu náležite pripravili, a teda aby dôkladne poznali učenie Cirkvi a osvojili si psychologické zákonitosti i pedagogické disciplíny“¹⁶³;

161 Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores gregis* (16. októbra 2003), 26; porov. DGC 222.

162 CT 63; porov. CIC, kán. 775 § 1; CCEO, kán. 623 § 1.

163 CD 14; porov. CIC, kán. 780.

- f. pozorne sledovať kvalitu textov a nástrojov na katechézu. Biskup nech cíti naliehavosť, prinajmenšom vo vrcholných časoch liturgického roka, najmä v Pôstnom období, zvolávať Boží ľud do katedrály, aby predniesol svoju katechézu.

III. Kňaz v katechéze

115. Kňaz ako prvý spolupracovník biskupa a na základe svojho mandátu ako pedagóg vo viere¹⁶⁴ má zodpovednosť za animáciu, koordináciu a riadenie katechetickej činnosti komunity, ktorá mu bola zverená.¹⁶⁵ „Odkaz na biskupské magistérium v diecéznom presbytériu a poslušnosť pokynom, ktoré vydáva v materii katechézy každý pastier a biskupské konferencie pre dobro veriacich, sú pre kňaza prvkami, ktoré musí pri katechetickej činnosti vyzdvihnúť.“¹⁶⁶ Kňazi rozlišujú a podporujú povolanie a službu katechétovej.

116. Farár je prvým katechétom vo farskom spoločenstve. Povinnosti farára v katechéze a kňaza vo všeobecnosti sú:

- a. venovať sa s kompetentným a veľkorysým nasadením katechéze veriacich zverených do jeho pastoračnej starostlivosti, s využitím každej príležitosti, ktorú ponúka farský život a spoločensko-kultúrne prostredie na ohlasovanie evanjelia;
- b. starať sa o spojenie medzi katechézou, liturgiou a dobročinnou láskou, najmä s hodnotením nedele ako dňa Pána a kresťanského spoločenstva;

¹⁶⁴ Porov. PO 6.

¹⁶⁵ Porov. Kongregácia pre klerikov, *Direktórium pre službu a život kňazov* (11. februára 2013), 65; porov. DGC 224.

¹⁶⁶ Ján Pavol II., *Prihovor účastníkom stretnutia Úloha kňazov v katechéze v Európe* (8. mája 2003), 3.

- c. vzbudiť v komunite zmysel pre zodpovednosť za katechézu a rozlíšiť v tejto súvislosti konkrétne povolania, prejaviť vďaka a podporiť služby, ktoré ponúkajú katechéti;
- d. zabezpečiť katechézu integrovanú do pastoračného projektu komunity a opierať sa pri tom o spoluprácu katechétovej. Je dobré vyskúšať si rôzne fázy analýzy, plánovania, výberu nástrojov, implementácie a hodnotenia;
- e. zabezpečiť spojenie medzi katechézou vo vlastnej komunite a diecéznym pastoračným programom, vyhýbať sa akejkoľvek forme subjektivismu pri výkone posvätných služieb;
- f. ako katechéta katechétovej starať sa o ich formáciu, venovať tejto úlohe najväčšiu pozornosť a sprevádzať ich pri dozrievaní vo viere; ďalej si vážiť skupinu katechétovej ako kontext spoločenstva a spoluzodpovednosti, nevyhnutnej na autentickú formáciu.

IV. Diakon v katechéze

117. Diakonia Božieho slova je popri liturgii a charite službou, ktorú diakoni využívajú nato, aby bol v spoločenstve prítomný Kristus, ktorý sa z lásky stal sluhom (porov. *Lk* 22, 27; *Flp* 2, 5 – 11). Okrem toho, že môžu prednášať homílie, sú povolaní k „pozornej starostlivosti o katechézu veriacich v rôznych etapách kresťanského života, aby im pomáhali spoznávať vieru v Krista, posilňovať ju prijímaním sviatostí a prejavovať ju vo svojom osobnom, rodinnom, profesionálnom a sociálnom živote“¹⁶⁷. Diakoni sa zapájajú do katechetických programov

¹⁶⁷ Kongregácia pre katolícku výchovu – Kongregácia pre klerikov, *Direktórium pre službu a život stálych diakonov* (22. februára 1998), 25.

diecézy a farnosti, najmä pokiaľ ide o iniciatívy spojené s prvým ohlasovaním. Rovnako sú povolaní ohlasovať „Slovo v prípadnej profesionálnej sfére, buď výslovne slovom, alebo ich aktívnou prítomnosťou na miestach, na ktorých sa formuje verejná mienka alebo sa uplatňujú etické normy (napríklad sociálne služby, služby v prospech práv rodiny, života atď.)“¹⁶⁸.

118. V niektorých oblastiach je katechéza diakonov obzvlášť cenná, napríklad život lásky a rodiny. Ich konanie sa môže prejaviť medzi väzňami, chorými, staršími ľuďmi, mladými ľuďmi so závislosťami, prisťahovalcami atď. Úlohou diakonov je vniesť túto núdzu do katechetickej činnosti cirkevných spoločenstiev, aby tak podnietila všetkých veriacich ku skutočnej výchove k láske. Trvalí diakoni, ktorí žijú v manželstve, sú navyše osobitným spôsobom nazývaní dôveryhodnými svedkami krásy tejto sviatosti pre svoj jedinečný stav života. Tí sa môžu s pomocou svojich manželiek a prípadne detí zapojiť do katechézy rodín a sprevádzať všetky situácie, ktoré si vyžadujú osobitnú pozornosť a jemnosť.

V. Zasvätení v službe katechézy

119. Katechéza predstavuje privilegované miesto apoštolátu zasvätených osôb. V skutočnosti patria v dejinách Cirkvi medzi postavy, ktoré sa najviac venujú katechetickej animácii. Cirkev osobitným spôsobom vyzýva ľudí zasväteného života ku katechetickej činnosti, pri ktorej ich originálny a konkrétny prínos nemôžu nahradiť kňazi ani laici. „Prvou úlohou zasväteného života je poukazyvať na veľké diela, ktoré Boh koná v krehkej ľudskej

168 Tamže, 26.

prirodzenosti povolaných. Viac než slovami zasvätené osoby vydávajú svedectvo o týchto veľkých dielach výrečným jazykom premenenej existencie.“¹⁶⁹ Prvou katechézou, vyvolávajúcou otázky, je samotný život zasvätených osôb, ktoré žijú evanjeliou radikálnosť a sú svedkami plnosti, ktorú umožňuje život v Kristovi.

120. Špecifiká ich vlastnej charizmy, ku ktorej patria, zvýraznia sa, keď sa niektoré zasvätené osoby chopia úlohy katechézy. „Charizmy rôznych rehoľných spoločenstiev pri zachovaní charakteru katechézy poznačia túto spoločnú úlohu tým, čo im je vlastné, čo má často veľkú náboženskú, spoločenskú a pedagogickú hĺbku. Dejiny katechézy dokazujú vitalitu, ktorú tieto charizmy vniesli do výchovného pôsobenia Cirkvi“¹⁷⁰, najmä pre tých, ktorí do katechézy vtlačili svoj ideál života. Cirkev je i naďalej pevná vďaka ich službe a teší sa na obnovený záväzok v prospech katechézy.

VI. Laickí katechéti

121. Laici prostredníctvom svojho začlenenia do sveta ponúkajú vzácnu službu evanjelizácii: ich samotný život ako Kristových učeníkov je formou ohlasovania evanjelia. Zdieľajú všetky formy práce s ostatnými ľuďmi a naplňujú tak aktuálnu realitu v duchu evanjelia. Evanjelizácia „nadobúda špecifický ráz a osobitnú účinnosť preto, lebo sa vykonáva v bežných podmienkach tohto sveta“¹⁷¹. Laici, vydávajúci svedectvo o evanjeliu v rôznych kontextoch, majú možnosť interpretovať fakty o živote kresťanským

169 Ján Pavol II., apoštolská exhortácia *Vita consecrata* (25. marca 1996), 20.

170 DGC 229.

171 LG 35.

spôsobom, hovoriť o Kristovi a kresťanských hodnotách, vysvetliť svoju voľbu. Táto katechéza, ktorú by sme mohli označiť za spontánnu a príležitostnú, má veľký význam, pretože je bezprostredne spojená so svedectvom života.

122. Povolanie k službe katechéty pramení zo sviatosti krstu a posilňuje ho birmovanie; sviatosti, prostredníctvom ktorých sa laici zúčastňujú na Kristovom kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade. Okrem spoločného povolania k apoštolátu sa niektorí veriaci cítia povolaní Bohom, aby prevzali úlohu katechétov v kresťanskom spoločenstve v službe štruktúrovanejšej katechézy. Toto osobné volanie Ježiša Krista a vzťah s ním sú skutočným motorom činnosti katechéty: „Z tohto láskyplného poznania Krista sa rodí túžba ohlasovať ho, ‚evanjelizovať‘ a privádzať iných k súhlasu viery v neho.“¹⁷² Cirkev vzbudzuje a rozoznáva toto božské povolanie a udeľuje misiu katechizovať.

123. „Cítiť sa byť povolaným a prijať od Cirkvi poslanie byť katechétom môže v praxi nadobudnúť rôzne stupne obetavosti vo vykonávaní tohto povolania, a to podľa charakteristík každého katechéty. Niekedy katechéta spolupracuje v katechetickej službe v určitom ohraničenom období svojho života alebo len príležitostne; i tak je to vzácna služba a spolupráca. Dôležitosť katechetickej služby však radí, aby v diecéze bol istý počet rehoľníkov a laikov, ktorí sú verejne uznaní a v spojení s kňazmi a biskupom sa trvalo a obetavo venujú katechizácii, a tak sa pričínajú, aby táto služba v diecéze nadobudla cirkevnú podobu, aká je jej vlastná.“¹⁷³

172 KKC 429.

173 DGC 231.

Rodičia, aktívne subjekty katechézy

124. „Výchovné poslanie kresťanských rodičov, spočívajúce v ich účasti na Božom stvoriteľskom diele, má svoj nový a osobitný zdroj vo sviatosti manželstva, ktoré ich posväcuje pre skutočne kresťanskú výchovu detí.“¹⁷⁴ Veriaci rodičia majú svojim každodenným príkladom života jedinečnú schopnosť odovzdávať krásu kresťanskej viery vlastným deťom. „Nato, aby sa rodiny mohli čoraz viac stávať aktívnymi subjektmi v rodinnej pastoračii, je potrebné, evanjelizačné a katechetické úsilie zamerané dovnútra rodiny – aby ju zorientovalo daným smerom.“¹⁷⁵ Najväčšou výzvou v tomto prípade je, aby páry, matky a otcovia, aktívne subjekty katechézy, prekonalí veľmi častú mentalitu delegovania, podľa ktorej je odovzdávanie viery vyhradené odborníkom na náboženskú výchovu. Túto mentalitu občas uprednostňuje samotné spoločenstvo, ktoré iba s veľkou námahou organizuje katechézu v rodinnom štýle, vychádzajúc od samotných rodín. „Cirkev je prostredníctvom primeranej pastoračnej činnosti povolaná spolupracovať na tom, aby rodičia dokázali plniť svoje výchovné poslanie“¹⁷⁶ a stávali sa prvými katechétmi pre svoje deti.

Krstní otcovia a matky, spolupracovníci rodičov

125. V procese iniciácie do kresťanského života nás Cirkev vyzýva, aby sme prehodnotili identitu a poslanie kresťanského otca a matky ako podpory výchovného záväzku rodičov. Ich úlohou je „priateľsky ukázať katechumenovi

174 Ján Pavol II., apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* (22. novembra 1981), 38.

175 AL 200.

176 AL 85.

praktizovanie evanjelia v individuálnom a spoločenskom živote, pomáhať mu v pochybnostiach a úzkostiach, vydávať o ňom svedectvo a starať sa o rozvoj jeho krstného života¹⁷⁷. Sme si vedomí, že výber krstných rodičov často nie je motivovaný vierou, ale je založený na rodinných alebo spoločenských zvykoch: to výrazne prispelo k znehodnoteniu týchto výchovných postáv. Vzhľadom na zodpovednosť, ktorá z tejto úlohy vyplýva, by kresťanské spoločenstvo malo s rozlišovaním a tvorivým duchom ukázať cesty katechézy krstným rodičom, ktoré im pomôžu znovuobjaviť dar viery a cirkevnú spolupatričnosť. Tí, ktorí sú vybraní na túto úlohu, často stoja pred výzvou prebudiť krstnú vieru a začať novú cestu úsilia a svedectva. Akékoľvek odmietnutie vykonávať toto poverenie môže mať pre nich následky, ktoré je potrebné hodnotiť s veľkou pastoračnou starostlivosťou. V prípadoch, keď nie sú k dispozícii objektívne podmienky¹⁷⁸, aby osoba mohla vykonávať túto úlohu, podmienky, ktoré je povinnosťou spomenúť v dialógu, ktorý predchádza voľbe krstných rodičov, so súhlasom rodín a podľa rozlišovania pastierov, je možné vybrať krstných rodičov aj medzi pastoračnými pracovníkmi (katechéti, pedagógovia, animátori), ktorí sú svedkami viery a prítomnosti Cirkvi.

Služba starých rodičov pri odovzdávaní viery

126. Spolu s rodičmi sú to starí rodičia, najmä v určitých kultúrach, ktorí zohrávajú osobitnú úlohu pri odovzdávaní viery najmenším.¹⁷⁹ Aj Písmo uvádza vieru starých rodičov ako svedectvo pre vnúčatá (porov. 2 Tim 1, 5).

¹⁷⁷ OICA 43.

¹⁷⁸ Porov. CIC, kán. 874; CCEO, kán. 685.

¹⁷⁹ Porov. pápež František, *Generálna audiencia* (4. a 11. marca 2015).

„Cirkev vždy venovala osobitnú pozornosť starým rodičom a uznávala ich ako veľké bohatstvo z ľudského, spoločenského, náboženského i duchovného hľadiska.“¹⁸⁰ Zoči-voči kríze rodín sa starí rodičia, ktorí majú často hlbšie korene v kresťanskej viere a bohaté skúsenosti, stávajú dôležitými referenčnými bodmi. Mnoho ľudí skutočne vďačí za svoje uvedenie do kresťanského života svojim starým rodičom. Príspevok starých rodičov je v katechéze dôležitý jednak kvôli dlhšiemu času, ktorý môžu tomu venovať, jednak kvôli ich schopnosti povzbudiť mladšie generácie svojim láskavým prístupom. Ich múdrosť je mnohokrát rozhodujúca pre rast viery. Prosebná modlitba a pieseň chvál starých rodičov podporujú spoločenstvo, ktoré pracuje a bojuje v živote.

Veľký príspevok žien v katechéze

127. Ženy hrajú dôležitú úlohu v kresťanských rodinách a komunitách a pomáhajú im ako manželky, matky, katechétky, pracovníčky a profesionálky. Ako príklad majú Máriu, vzor „tej materinskej lásky, ktorou sa majú dať preniknúť všetci, ktorí spolupracujú s Cirkvou na jej apoštolskom poslaní na znovuzrodení ľudí“¹⁸¹. Ježiš nás svojimi slovami a gestami naučil rozpoznávať hodnotu žien. V skutočnosti ich chcel mať so sebou ako učeníkov (porov. Mk 15, 40 – 41) a zveril Márii Magdaléne a iným ženám radosť oznámiť apoštolom jeho zmŕtvychvstanie (porov. Mt 28, 9 – 10; Mk 16, 9 – 10; Lk 24, 8 – 9; Jn 20, 18). Rovnakým spôsobom prvé spoločenstvo pociťovalo potrebu Ježišovo učenie prijať ako vlastné a ako vzácny

180 Benedikt XVI., *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady pre rodinu* (5. apríla 2008).

181 LG 65.

dar privítalo prítomnosť žien v evanjelizačnom diele (porov. *Lk* 8, 1 – 3; *Jn* 4, 28 – 29).

128. Kresťanské spoločenstvá neustále oživuje ženský génius, aby tak spoznali, že ich príspevok pri realizácii pastoračného života je podstatný a nevyhnutný. Katechéza je jednou zo služieb, ktoré vedú k uznaniu veľkého prínosu katechétoch, ktoré sa tejto službe venujú s nasadením, vášňou a kompetenciou. Vo svojom živote stelesňujú obraz materstva a vedia aj v ťažkých chvíľach vydávať svedectvo o nehe a obetavosti Cirkvi. Sú schopné s osobitnou citlivosťou porozumieť Ježišovmu príkladu: slúžiť v malých aj vo veľkých veciach je prístup tých, ktorí do dôsledkov pochopili Božiu lásku k človeku a nemôžu konať inak, len ju vylievať na blížnych, starajúc sa o ľudí a veci sveta.

129. Ocenenie špecifickej citlivosti žien v katechéze neznamena zatienenie rovnako významnej prítomnosti mužov. Vo svetle antropologických zmien je ona neodmysliteľná. Pri zdravom ľudskom a duchovnom raste sa človek nemôže zaobísť bez dvoch prítomností, ženskej a mužskej. Kresťanské spoločenstvo by preto malo vedieť oceniť prítomnosť katechétoch, ktorých počet má pre katechézu značný význam, a tiež prítomnosť katechétoch, ktorí dnes majú nezastupiteľnú úlohu, najmä pre dospievajúcich a mladých ľudí. Zvlášť treba oceniť prítomnosť mladých katechétoch, ktorí prinášajú osobitnú dávku nadšenia, tvorivosti a nádeje. Sú povolání cítiť sa zodpovední pri odovzdávaní viery.

Štvrtá kapitola

FORMÁCIA KATECHÉTOV

I. Povaha a cieľ formácie katechétov

130. V priebehu storočí Cirkev nikdy nezanedbávala prioritu formácie katechétov. Formácia, ktorá sa na začiatku kresťanstva prežívala zážitkovou formou, sa točila okolo živého stretnutia s Ježišom Kristom, ohlasovaného autenticky a dosvedčovaného životom. Charakter svedectva sa stal kvalifikačným znakom celého procesu formovania, ktorý postupne vovádzal do tajomstva viery Cirkvi. Najmä v období, ako je dnešok, je dôležité brať vážne rýchlosť spoločenských zmien a kultúrnej plurality s výzvami, ktoré z nich vyplývajú. To všetko poukazuje na to, že formácia katechétov si vyžaduje osobitnú pozornosť, pretože kvalita pastoračných návrhov nevyhnutne súvisí s ľuďmi, ktorí ich uskutočňujú. Zoči-voči zložitosti a požiadavkám doby, v ktorej žijeme, je povinnosťou konkrétnych cirkví venovať primeranú energiu a zdroje formovaniu katechétov.

131. Formácia je neustály proces, ktorý pod vedením Ducha a v živom lone kresťanského spoločenstva pomáha pokrstným formovať sa, to znamená odhaliť jeho najhlbšiu identitu, ktorou je Božie dieťa vo vzťahu k hlbokému spoločenstvu s ďalšími bratmi. Formačná práca funguje ako transformácia osoby, ktorá existenčne zvnútornuje evanjeliové poslanstvo, aby mohlo byť svetlom a orientáciou pre jej život a cirkevné poslanie. Je to proces, ktorý sa odohráva v katechétovi, hlboko sa dotýka jeho slobody a nemožno ho obmedziť iba na vzdelávanie, morálne

nabádanie alebo aktualizáciu pastoračných techník. Formácia, ktorá využíva aj ľudské schopnosti, je predovšetkým múdрым dielom otvorenosti voči Božiemu Duchu. On vďaka ochote subjektov a materskej starostlivosti komunity pripodobňuje pokrstených Ježišovi Kristovi a formuje v ich srdciach tvár Božieho Syna (porov. *Gal* 4, 19), ktorého poslal Otec, aby ohlasoval chudobným posolstvo spásy (porov. *Lk* 4, 18).

132. Cieľom formácie je v prvom rade to, aby si katechéti uvedomili, že ako pokrstení sú skutoční misijní učeníci, teda aktívne subjekty evanjelizácie, a na základe toho sú Cirkvou kvalifikovaní sprostredkovať evanjelium a sprevádzať i vzdelávať vo viere. Formácia katechéto tak pomáha rozvíjať zručnosti potrebné na komunikáciu viery a sprevádzanie bratov v raste. Vzdelávanie katechéto usmerňuje kristocentrický cieľ katechézy a žiada od nich, aby boli schopní oživiť katechetický proces tak, aby sa v dejinách spásy zdôraznila centrálnosť Ježiša Krista.

II. Kresťanská komunita, privilegované miesto formácie

133. „Kresťanské spoločenstvo je počiatkom, miestom a cieľom katechézy. Je to vždy kresťanské spoločenstvo, v ktorom sa začína ohlasovanie evanjelia, ktoré pozýva mužov a ženy obrátiť sa a nasledovať Krista. A je to znovu toto spoločenstvo, ktoré prijíma tých, čo chcú poznať Pána a usilovať sa o nový život.“¹⁸² Lono, v ktorom sa u niektorých členov zrodí a rastie konkrétne povolanie v službe katechéze, je skutočným spoločenstvom bohatým na dary a príležitosti, nie je však zbavené hraníc

182 DGC 254.

a slabostí. V tejto komunitnej realite, v ktorej existuje konkrétna skúsenosť Božieho milosrdenstva, je možné vzájomné prijatie a odpustenie. Komunita, ktorá prežíva silu viery a vie, ako žiť a vydávať svedectvo o láske, ohlasuje a vychováva úplne prirodzeným spôsobom. Miesto *par excellence* na formáciu katechéty je preto kresťanské spoločenstvo v celej rozmanitosti svojich chariziem a služieb ako bežné prostredie, v ktorom sa učí a žije viera.

134. V prostredí komunity má skupina katechéty osobitnú úlohu: v nej, spolu s kňazmi, spája sa cesta viery a pastoračné skúsenosti, dozrieva identita katechéty a dielo evanjelizácie. Načúvanie potrebám ľudí, pastoračné rozlišovanie, konkrétna príprava, realizácia a hodnotenie ciest viery sú momentmi stáleho formáčného laboratória pre jednotlivých katechéty. Skupina katechéty je reálnym kontextom, v ktorom každý môže byť neustále evanjelizovaný a zároveň ostáva otvorený novým formačným prístupom.

III. Kritériá formácie

135. Pri formovaní katechéty je potrebné pamätať na niektoré kritériá, ktoré slúžia ako inšpirácia pre formačné projekty. Keďže je potrebné formovať katechéty na evanjelizáciu v súčasnom svete, bude potrebné s múdrosťou zharmonizovať náležitú pozornosť ľuďom a pravdám viery s osobným rastom a komunitnou dimenziou či starostlivosťou o duchovnú dynamiku a odhodlanosťou angažovať sa pre spoločné dobro. Presnejšie, musíme zobrať do úvahy niekoľko kritérií.

- a. Misijná a evanjelizačná duchovnosť: počas celého formačného procesu je nevyhnutné, aby stredobodom bola duchovná skúsenosť v misijnej perspektíve.

Aby sa zabránilo riziku upadnutia do sterilných pastoračných problémov, má byť katechéta formovaný ako misijný učeník, schopný vždy vychádzať z vlastnej skúsenosti s Bohom, ktorý ho posielá kráčať spolu s bratmi. Táto misijná duchovnosť, chápaná ako stretnutie s druhými i ako námaha vo svete a vášeň pre evanjelizáciu, živí život katechéty a chráni pred individualizmom, strachom, krízou identity a úpadkom zápalu.

- b. Katechéza ako integrálna formácia: „Ide o formovanie katechéty, aby boli schopní nielen odovzdať učenie, ale aj celkovú kresťanskú formáciu, vykonávať úlohu iniciácie, výchovy a vyučovania. Sú tu potrební katechéti, ktorí budú súčasne učiteľmi, vychovávateľmi a svedkami.“¹⁸³ Z tohto dôvodu by mala byť aj formácia katechéty schopná čerpať inšpiráciu z katechumenátnej skúsenosti, ktorá sa okrem iných prvkov vyznačuje práve touto celostnou víziou kresťanského života.
- c. Štýl sprevádzania: Cirkev cíti povinnosť formovať svojich katechéty v umení osobného sprevádzania. Ponúka im tak skúsenosť dať sa sprevádzať pri raste v apoštoláte a zároveň ich kvalifikuje a posielá sprevádzať bratov. Tento štýl si vyžaduje pokornú ochotu dať sa dotýkať otázkami a interpelovať životnými situáciami s pohľadom plným súcitu, ale zároveň rešpektujúcim slobodu druhých. Novinka, ku ktorej je katechéta povolaný, spočíva v blízkosti, v nepodmienenom prijatí a v bezodplatnosti, s akými sa dáva k dispozícii kráčať s druhými, počúvať ich a vysvetľovať im Písmo (porov. *Lk* 24, 13 – 35; *Sk* 8, 26 – 39) bez toho, aby si

183 DGC 237; porov. Kongregácia pre klerikov, *Všeobecné katechetické direktórium* (11. apríla 1971), 31.

vpred stanovil cestu; bez toho, aby očakával, že uvidí ovocie; bez toho, aby si to nechal iba pre seba.

- d. Koherencia medzi formačnými štýlmi: „Ako všeobecné kritérium treba podčiarknuť nevyhnutnú zhodu medzi celkovou pedagogikou formácie katechéto a pedagogikou katechetického procesu. Pre katechéta by bolo veľmi ťažké, aby vo svojej činnosti improvizoval štýl a vnímavosť, do ktorých nebol uvedený počas vlastnej formácie.“¹⁸⁴
- e. Perspektíva *docibilitas* a formácia seba: veda o formácii ukazuje, že niektoré postoje sú podmienkou plodnej formačnej cesty. Najskôr je potrebné, aby katechéta dozrel v *docibilitas*, teda v schopnosti dať sa dotknúť milosťou, životom, ľuďmi v pokojnom a pozitívnom postoji voči realite, aby sa naučil učiť. Ďalej otvorenosť pre formáciu seba je to, čo katechétovi umožňuje urobiť vlastnou formačnú metódu a vedieť ju aplikovať na seba a na svoju vlastnú cirkevnú službu. Konkrétne ide o pochopenie seba samého ako subjektu, ktorý sa neustále formuje a je otvorený novosti Ducha; o schopnosť sám strážiť a živiť vlastný život viery; o chápanie skupiny katechéto ako zdroja učenia sa; o to, aby bol neustále v aktuálnom obraze.
- f. Dynamika laboratória¹⁸⁵ v kontexte skupiny ako formačné cvičenie, pri ktorom sa viera učí praktizovaním, to znamená posilňovaním skúseností, prístupov

184 DGC 237; porov. EG 171: „Viac než kedykoľvek predtým dnes potrebujeme mužov a ženy, ktorí vďaka svojej skúsenosti sprevádzania vedia, ako napredovať.“

185 Porov. Ján Pavol II., *Príhovor počas modlitbovej vigílie na záver 15. svetového dňa mládeže* (19. augusta 2000): proces konkrétnej skúsenosti dozretia vo viere ako prvok vnútornej premeny predstavil Ján Pavol II. ako *laboratórium viery*.

a preformulovania u každého s ohľadom na učenie, ktoré premieňa.

IV. Dimenzie formácie

136. Formácia katechéty zahŕňa rôzne dimenzie. Tá hlbšia znamená najskôr byť katechetom, potom pôsobiť ako katechéta. Totiž formácia mu v skutočnosti pomáha dozrievať ako človeku, ako veriacemu človeku a ako apoštolovi. Táto dimenzia sa v súčasnosti tiež skloňuje s významom vedieť „byť s“, čo zdôrazňuje, že osobná identita je vždy identitou vzťahovou. Ďalej, aby katechéta mohol adekvátne vykonávať svoje úlohy, formácia bude venovať pozornosť dimenzii poznania, ktorá znamená dvojité vernosť posolstvu a osobe v kontexte, v ktorom žije. Nakoniec, keďže katechéza je komunikačným a vzdelávacím aktom, formácia nesmie zanedbať rozmer vedieť, ako robiť.

137. Dimenzie formácie katechetov sa nepovažujú za vzájomne nezávislé, ale, naopak, hlboko spolu súvisia, keďže ide o aspekty nedeliteľnej jednoty osoby. Pre harmonický rast osoby katechéty je správne, aby sa pri formácii nezdôrazňovala jedna dimenzia pred druhou, ale skôr sa pokúšalo o vyvážený rozvoj, zasahujúci do tých aspektov, v ktorých má katechéta najväčšie medzery.

138. Snaha získať tieto zručnosti by na druhej strane nemala viesť k tomu, aby katechéti zmýšľali ako agenti kompetentní v rôznych oblastiach, ale predovšetkým ako ľudia, ktorí zažili Božiu lásku a ktorí sa iba preto venujú službe ohlasovania nebeského kráľovstva. Uvedomenie si svojich obmedzení nemôže katechéty odradiť od prijatia povolania k službe; naopak, môže odpovedať tým,

že sa bude spoliehať na živý vzťah s Pánom, na túžbu žiť kresťanský život autenticky a že veľkoryso ponúkne komunite k dispozícii svojich „päť chlebov a dve ryby“ (porov. Mk 6, 38) osobných chariziem. „Zároveň sa snažíme o lepšiu formáciu... [...] Naša nedokonalosť nemôže byť výhovorkou; naopak, misia je neustálou výzvou, aby sme sa neuspokojili s priemerom a pokračovali v raste.“¹⁸⁶

Byť a vedieť „byť s“: ľudská a kresťanská zrelosť a misijné povedomie

139. V dimenzii „byť“ sa katechéta formuje tak, aby sa stal svedkom viery a strážcom Božej pamäti. Formácia pomáha katechétovi prehodnotiť svoju vlastnú katechetickú činnosť ako príležitosť na ľudský a kresťanský rast. Na základe počiatočnej ľudskej zrelosti je katechéta povolaný k neustálemu rastu v emočnej rovnováhe, ku kritickému zmýšľaniu, k jednote a vnútornej slobode, žijúc vzťahy, ktoré podporujú a obohacujú vieru. „Pravá formácia preto udržuje predovšetkým duchovnosť samého katechétu tak, aby jeho činnosť naozaj vychádzala zo svedectva vlastného života.“¹⁸⁷ Formácia preto podporuje misijné povedomie katechétu prostredníctvom znútornenia potrieb Božieho kráľovstva, ktoré Ježiš prejavil. Formačná práca na dozrievaní človeka, kresťana a misionára si vyžaduje určité sprevádzanie v priebehu času, pretože zasahuje do jadra, ktoré je základom činnosti človeka.

140. Počnúc touto úrovňou vnútra klíči „vedieť byť s“, ako prirodzená zručnosť nevyhnutná pre katechézu

186 EG 121

187 DGC 239.

chápanú ako výchovný a komunikačný akt. Na vzťahovosť, ktorá je vlastná samotnej podstate osoby (porov. Gn 2, 18), je naviazané cirkevné spoločenstvo. Formácia katechétov dbá na to, aby objavila a pomohla rásť schopnosti vytvárať vzťahy, čo sa konkretizuje v ochote žiť v ľudských a cirkevných vzťahoch bratským a pokojným spôsobom.¹⁸⁸

141. Cirkev pri zdôraznení záväzku pomáhať ľudskému a kresťanskému dozrievaniu katechétov upriamuje pozornosť na to, aby sa dôsledne bdelo nad tým, že pri uskutočňovaní svojho poslania sa zaručí každej osobe, osobitne mladistvým a zraniteľným osobám, absolútna ochrana pred akoukoľvek formou týrania. „Aby sa takéto javy vo všetkých ich formách už viac neopakovali, je potrebné stále a hlboké obrátenie srdca, potvrdené konkrétnym a účinným konaním, do ktorého sa zapoja všetci v Cirkvi, aby osobná svätosť a morálne úsilie mohli spoločne prispievať k podpore plnej dôveryhodnosti evanjeliového ohlasovania a účinnosti misie Cirkvi.“¹⁸⁹

142. Katechéta vďaka svojej službe zastáva úlohu vo vzťahu k ľuďom, ktorých sprevádza vo viere. Vnímajú ho ako referenčnú osobu, ktorá uplatňuje určitú formu authority. Preto je nevyhnutné prežívať túto úlohu v čo najúplnejšom ohľade na svedomie a osobu druhého, aby sa zabránilo akémukoľvek zneužívaniu, nech už ide o moc, svedomie, ekonomické alebo sexuálne zneužívanie. Nech sa katechétom počas formácie a prostredníctvom úprimného dialógu s vlastným duchovným sprievodcom pomáha nájsť správny spôsob, ako žiť svoju

188 K tomuto osobitnému aspektu porov. č. 88 – 89 (*Uvádza do života spoločenstva*) tohto direktória.

189 Pápež František, apoštolský list *Vos estis lux mundi* (7. mája 2019).

autoritu výlučne ako službu bratom. Okrem toho by mali vedieť rozlišovať medzi vonkajším a vnútorným fórom, aby nezradili dôveru ľudí, ktorí sú im zverení. Takisto by sa mali naučiť mať veľkú úctu pred posvätnou slobodou druhého bez toho, aby ju akýmkoľvek spôsobom porušovali alebo ňou manipulovali.

Vedieť: biblicko-teologická formácia a poznanie človeka a sociálneho kontextu

143. Katechéta je tiež učiteľom, ktorý učí viere. On totiž tým, že jeho svedectvo sa stáva jeho prvou čnosťou, nezabúda, že je zodpovedný aj za odovzdávanie kresťanskej viery. Vo svojej formácii tak dáva priestor prehĺbeniu a štúdiu posolstva, ktoré sa má odovzdávať vo vzťahu s kultúrnym, cirkevným a existenciálnym kontextom partnera. Je potrebné nepodceniť potrebu tohto aspektu formácie, ktorý sa úzko spája s túžbou prehĺbiť poznanie o tom, ktorého katechéta už vo viere uznal za svojho Pána. K prijatiu obsahu viery ako múdrosti viery dochádza predovšetkým prostredníctvom oboznámenia sa so Svätým písmom a štúdiom *Katechizmu Katolíckej cirkvi*, katechizmov partikulárnej cirkvi a dokumentov magistéria.

144. Preto je potrebné, aby katechéta poznal:

- veľké etapy dejín spásy: Starý zákon, Nový zákon a dejiny Cirkvi vo svetle veľkonočného tajomstva Ježiša Krista;
- základné jadrá kresťanskej skúsenosti a posolstva: symbol viery, liturgiu a sviatosti, morálny život a modlitbu;
- hlavné prvky učiteľského úradu Cirkvi týkajúce sa ohlasovania evanjelia a katechézy.

Okrem toho v niektorých častiach sveta, kde spolu žijú katolíci rôznych cirkevných tradícií, nech katechéti majú všeobecné vedomosti o teológii, liturgii a sviatostnej disciplíne ich bratov. Nakoniec, v ekumenických kontextoch a náboženskom pluralizme je potrebné dbať na to, aby katechéti poznali základné prvky života a teológie ostatných kresťanských cirkví a spoločenstiev i iných náboženstiev, aby pri rešpektovaní identity každého z nich bol dialóg autentický a plodný.

145. Pri predstavovaní posolstva je potrebné s opatrnosťou pristupovať k spôsobu, ako to robiť, aby ho bolo možné aktívne prijať a pochopiť. Je preto potrebné zosúladiť:

- a. syntetický a kerygmatický charakter takým spôsobom, aby sa rôzne prvky viery prezentovali v jednotnom a organickom pohľade schopnom odvolať sa na ľudskú skúsenosť;
- b. naratívnu kvalitu biblického rozprávania, ktoré „v sebe vždy zahŕňa používanie Písma vo viere a v Tradícii Cirkvi, aby tak boli tieto slová vnímané ako živé..., [...], aby každý veriaci spoznal, že do týchto dejín patria aj jeho vlastné životné osudy“¹⁹⁰;
- c. katechetický štýl teologického obsahu, ktorý hodnotí životné podmienky ľudí;
- d. poznanie apologetického typu, ktoré ukazuje, že viera nie je v rozpore s rozumom a zvyrazňuje pravdy správnej antropológie osvietenej prirodzeným rozumom; zdôrazňuje sa úloha preambuly *fidei* ktorá je zameraná „na vedenie nového rozhovoru o dôveryhodnosti; je to pôvodná apologetika, ktorá pomáha

190 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010) 74.

vytvárať také prostredie, aby evanjelium mohli počúvať všetci“¹⁹¹.

146. Spolu s vernosťou posolstvu viery je katechéta povolaný poznávať konkrétneho človeka a spoločensko-kultúrny kontext, v ktorom žije. Rovnako ako všetci kresťania, katechéti nech „žijú v čo najužšom spojení s ostatnými ľuďmi svojej doby a nech sa usilujú dokonale pochopiť ich zmysľanie a cítenie, prejavujúce sa v kultúre“¹⁹². K tomuto poznaniu sa dospieva prostredníctvom skúseností a návratu k uvažovaniu nad nimi, ale aj vďaka vzácnemu prínosu vied o človeku, vo svetle princípov sociálnej náuky Cirkvi. Medzi nimi je potrebné primerane zohľadňovať psychológiu, sociológiu, pedagogiku, vzdelávanie, formáciu a komunikáciu. Cirkev sa cíti pozvaná zaoberať sa týmito vedami pre platný príspevok, ktorý môžu poskytnúť tak pri formovaní katechéto, ako aj pri samotnej katechetickej činnosti. Teológia a humanitné vedy sa skutočne môžu navzájom obohacovať.

147. Využitie humanitných vied pri formácii katechéto, riadi niekoľko kritérií:¹⁹³

- rešpektovanie autonómie vied: „Cirkev potvrdzuje oprávnenú autonómiu kultúry a najmä vied“¹⁹⁴;
- rozlišovanie rôznych psychologických, sociologických a pedagogických teórií, vedieť oceniť ich hodnotu a uznať ich hranice;

191 EG 132; porov. Biskupská synoda, 13. riadne generálne zhromaždenie, *Nová evanjelizácia pri odovzdávaní kresťanskej viery. Záverečný zoznam propozícií* (27. októbra 2012), 17.

192 GS 62.

193 Porov. DGC 243.

194 GS 59.

- príspevky humanitných vied sa prijímajú z pohľadu viery a na základe kresťanskej antropológie.

Vedieť, ako konať: pedagogická a metodologická formácia

148. V rozmere „vedieť, ako konať“ je katechéta trénovaný tak, aby rástol ako pedagóg a komunikátor. „Katechéta ako vychovávateľ uľahčuje dozrievanie viery, ktorá u katechumena alebo katechizovaného rastie za pomoci Ducha Svätého. Prvou skutočnosťou, ktorú si treba uvedomiť v tejto rozhodujúcej oblasti formácie, je rešpektovanie pôvodnej pedagogiky viery.“¹⁹⁵ Katechéta uznávajúc, že jeho partner je aktívnym subjektom, v ktorom dynamicky pracuje Božia milosť, predstaví sa ako rešpektovaný sprostredkovateľ zážitku viery, ktorého nie je protagonistom.

149. Pedagogická formácia katechéty smeruje k dozrievaniu jeho niektorých schopností, patrí medzi ne:

- a. schopnosť vnútornej slobody a bezplatnosti, odhodlania a dôslednosti, aby bol dôveryhodným svedkom viery;
- b. kompetentnosť komunikovať a rozprávať o viere ako schopnosť živo predstaviť históriu spásy, aby sa ľudia cítili jej súčasťou;
- c. výchovná mentalita, ktorá zahŕňa ochotu budovať zrelé vzťahy s ľuďmi a schopnosť viesť skupinovú dynamiku; umožniť aktiváciu procesov tak individuálneho, ako i komunitného učenia;
- d. pokojné riadenie výchovných vzťahov v ich emočnej kvalite, zosúladiť sa s vnútorným svetom toho druhého a byť pripravený na vyjadrenie vlastných emócií;

¹⁹⁵ DGC 244.

e. schopnosť pripraviť cestu viery, ktorá spočíva vo zväžení spoločensko-kultúrnych okolností; vo vypracovaní realistického akčného plánu; v tvorivom používaní jazykov, techniky a nástrojov; vo vykonaní overenia.

Výchovný proces, vzácne miesto na rast a dialóg, v ktorom je ale možné zakúsiť aj chyby a obmedzenia, vyžaduje si trpezlivosť a odhodlanie. Je dobré rozvíjať ochotu dať sa vychovávať; samotná skúsenosť je v skutočnosti formačným laboratóriom, v ktorom učenie ide oveľa viac do hĺbky.

150. Ako pedagóg bude mať katechéta tiež úlohu sprostredkovať príslušnosť k spoločenstvu a žiť katechetickú službu v štýle spoločenstva. Katechéta totiž uskutočňuje tento výchovný proces nie individuálne, ale spolu s komunitou a v jej mene. Z tohto dôvodu vie, ako pracovať v spoločenstve, a usiluje sa o dialóg so skupinou katechetov a ostatnými pastoračnými pracovníkmi. Ďalej je povolaný starať sa o kvalitu vzťahov a animovať dynamiku katechizovanej skupiny.

V. Katechetická formácia kandidátov na posvätný stav

151. V starostlivosti Cirkvi o katechézu majú veľkú zodpovednosť tí, ktorí sú ustanovení sviatosťou posvätného stavu za služobníkov Božieho slova. De facto kvalita katechézy spoločenstva závisí aj od vysvätených služobníkov, ktorí sa o ňu starajú. Z tohto dôvodu nemôže chýbať počas formačného procesu kandidátov na posvätný stav konkrétna inštrukcia o ohlasovaní a katechéze.¹⁹⁶ Adekvátnu formáciu budúcich kňazov a stálych diakonov

¹⁹⁶ Porov. OT 19.

v tejto oblasti potom nájdeme v konkrétnych znakoch: vášeň pre ohlasovanie evanjelia; schopnosť katechizovať veriacich; schopnosť viesť dialóg s kultúrou; duch rozlišovania; ochota formovať laických katechétov a spolupracovať s nimi; schopnosť tvorivo navrhovať cesty výchovy k viere. Aj pre kandidátov na posvätný stav platia rovnaké formačné kritériá, ktoré sme už uviedli.

152. Preto je potrebné v seminároch a formačných domoch:¹⁹⁷

- a. konať tak, aby kandidáti sa dali preniknúť prostredníctvom duchovnej formácie misionárskym duchom, ktorý ich vedie, aby výslovne ohlasovali evanjelium tým, ktorí ho nepoznajú, a aby nezanedbávali výchovu k viere každého pokrsteného;
- b. zabezpečiť skúsenosť prvého ohlasovania a cvičenie sa v rôznych formách katechézy;
- c. oboznámiť kandidátov s podrobnými a hlbokými poznatkami o *Katechizme Katolíckej cirkvi*;
- d. prehľbiť *Obrad kresťanskej iniciácie dospelých* ako cenný nástroj pre katechézu a mystagógiu;
- e. sprostredkovať smernice týkajúce sa katechézy vlastnej partikulárnej cirkvi;
- f. zabezpečiť v študijnom pláne štúdium katechetiky, magistéria v katechetickej materii, pedagogiky a ostatných humanitných vied.

153. Biskupi sa postarajú o začlenenie uvedených indikácií do formačného procesu svojich seminaristov a kandidátov na trvalý diakonát. Rovnako budú venovať primeranú pozornosť katechetickému formácii kňazov, najmä

197 Porov. Kongregácia pre klerikov, *Dar kňazského povolania. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8. decembra 2016), osobitne č. 59, 72, 157b, 177, 181, 185.

v súvislosti s ich trvalou formáciou. Táto pozornosť sa zameriava na podporu nevyhnutnej katecheticko-pastoračnej formácie, ktorá uprednostňuje u kňazov väčšiu a priamu zakorenenosť v katechetickom pôsobení a zároveň im pomáha, aby sa zapojili do formácie katechétov.

VI. Centrá formácie

Centrá základnej formácie katechétov

154. Centrá základnej formácie katechétov, či už farské, interfarské alebo diecézne, majú za úlohu ponúkať základnú systematickú formáciu. Je dobré ponúkať formáciu zameranú na fundamentálny obsah, ktorý je predstavený jednoduchým spôsobom, ale formačným štýlom vyhovujúcim súčasným potrebám. Táto formácia, ktorá má hodnotu systematickosti, pretože zaručuje všeobecný prehľad, je v každom prípade kvalitnou formáciou, lebo ju zabezpečujú špecializovaní formátori s dobrou citlivosťou a pastoračnými skúsenosťami. Táto formácia umožňuje okrem iného poznanie a výmenu s ostatnými katechétmi, čo podporuje cirkevné spoločenstvo.

Špecializačné centrá pre vedúcich a animátorov katechézy

155. Cieľom špecializačných centier – diecézneho, interdiecézneho alebo národného charakteru – je podpora formovania animátorov a osôb zodpovedných za katechézu alebo katechétov, ktorí sa chcú špecializovať, pretože sa tejto službe venujú stabilnejším spôsobom. Formačná úroveň týchto centier je náročnejšia, a preto je formácia intenzívnejšia a časovo dlhšia. Tieto centrá vychádzajú zo spoločného teologického a antropologického formačného základu a následne dosiahnu úroveň

školiacich seminárov zážitkovejšej povahy. V nich sa rozvíjajú katechetické špecializácie, ktoré sa považujú za nevyhnutné pre konkrétne potreby cirkevného územia. Mali by mať najmä schopnosť podporovať formovanie vedúcich, ktorí sú neskôr sami schopní zabezpečiť priebežnú formáciu ďalších katechétov, a z tohto dôvodu je v nich potreba osobného sprevádzania účastníkov. Môže byť vhodné, aby ponuka týchto centier v spolupráci s inými pastoračnými úradmi diecézy alebo partikulárnej cirkvi smerovala k vedúcim rôznych pastoračných sektorov, a tak by sa mohli stať centrami pre formáciu pastoračných pracovníkov.

Vyššie centrá pre odborníkov na katechetiku

156. Vyššie centrá pre odborníkov na katechetiku, či už na národnej, alebo medzinárodnej úrovni, poskytujú kňazom, diakonom, zasväteným osobám a laikom katechetické školenia na vyššej úrovni s cieľom pripraviť katechétov, ktorí budú schopní koordinovať katechézu na diecéznej úrovni alebo v rámci rehoľných kongregácií. Okrem toho tieto vyššie centrá vzdelávajú učiteľov katechetiky pre semináre, formačné domy alebo formačné centrá pre katechétov a podporujú katechetický výskum. Sú koncipované ako skutočné univerzitné inštitúty, pokiaľ ide o organizáciu štúdia, dĺžku štúdia a podmienky prijatia. Vzhľadom na ich význam pre cirkevnú misiu je žiaduce, aby sa posilnili existujúce inštitúty katechetickej formácie a vznikli nové. Biskupi by mali venovať osobitnú pozornosť výberu ľudí, ktorých nasmerujú a podporia v týchto akademických centrách, aby v ich diecézach nikdy nechýbali odborníci na katechézu.

Druhá časť

PROCES KATECHÉZY

Piata kapitola

PEDAGOGIKA VIERY

I. Božia pedagogika v dejinách spásy

157. Zjavenie je veľkým Božím výchovným dielom. Môže sa totiž interpretovať aj v pedagogickom kľúči. Nájdeme v ňom charakteristické prvky, ktoré môžu viesť k identifikácii Božej pedagogiky, ktorá je schopná hlboko inšpirovať výchovné pôsobenie Cirkvi. Aj katechéza kráča po stopách Božej pedagogiky. Od začiatku dejín spásy sa Božie zjavenie prejavuje ako iniciatíva lásky, ktorá je vyjadrená v mnohých výchovných smeroch. Boh interpeloval človeka, od ktorého žiadal odpoveď. Požiadal Adama a Evu o odpoveď viery v poslušnosti jeho príkazu; vo svojej láske napriek neposlušnosti Boh pokračoval v komunikovaní pravdy o svojom tajomstve krok za krokom, po stupňoch, až do úplnosti zjavenia v Ježišovi Kristovi.

158. Cieľom Zjavenia je spása každého človeka, ktorá sa dosahuje prostredníctvom originálnej a účinnej Božej pedagogiky počas celej histórie. Boh sa vo Svätom písme zjavuje ako milosrdný otec, učiteľ, múdry človek (porov. *Dt* 8, 5; *Oz* 11, 3 – 4; *Prís* 3, 11 – 12), ktorý sa stretáva s človekom v stave, v akom sa nachádza, oslobodzuje ho od zla

a priťahuje ho k sebe putami lásky. Postupne a trpezlivo vedie k zrelosti vyvolený národ a v ňom každého jednotlivca, ktorý ho počúva. Otec ako vynikajúci pedagóg premieňa udalosti svojho ľudu na lekcie múdrosti (porov. *Dt* 4, 36 – 40; 11, 2 – 7), pričom sa prispôsobuje veku a situáciám, ktoré prežíva. Zveruje učenie, ktoré sa bude odovzdávať z generácie na generáciu (porov. *Ex* 12, 25 – 27; *Dt* 6, 4 – 8; 6, 20 – 25; 31, 12 – 13; *Joz* 4, 20 – 24), napomína a vychováva aj prostredníctvom skúšok a utrpenia (porov. *Am* 4, 6; *Oz* 7, 10; *Jer* 2, 30; *Hebr* 12, 4 – 11; *Zjv* 3, 19).

159. Táto Božia pedagogika sa zviditeľňuje aj v tajomstve vtelenia, keď archanjel Gabriel žiada mladú ženu z Nazareta o aktívnu účasť v sile Ducha Svätého: Máriino *fiat* je plnou odpoveďou viery (porov. *Lk* 1, 26 – 38). Ježiš plní svoje poslanie Spasiteľa a prejavuje Božiu pedagogiku. Učeníci zažili Ježišovu pedagogiku a evanjeliá rozprávajú o jej charakteristických znakoch: prijímanie chudobných, jednoduchých, hriešnikov; ohlasovanie Božieho kráľovstva ako dobrej noviny; štýl lásky, ktorý oslobodzuje od zla a podporuje život. Slovo a ticho, podobenstvo a obraz sa stávajú skutočnou pedagogikou, ktorá odhaľuje tajomstvo jeho lásky.

160. Ježiš sa starostlivo staral o formáciu svojich učeníkov z hľadiska evanjelizácie. Predstavoval sa im ako jediný učiteľ a zároveň ako trpezlivý a verný priateľ (porov. *Jn* 15, 15; *Mk* 9, 33 – 37; *Mk* 10, 41 – 45). Celým svojím životom učil pravdu. Provokoval ich otázkami (porov. *Mk* 8, 14 – 21. 27). Podrobnejšie im vysvetlil to, čo ohlasoval zástupom (porov. *Mk* 4, 34; *Lk* 12, 41). Uviedol ich do modlitby (porov. *Lk* 11, 1 – 2). Na misiu ich neposlal osamotených, ale ako malé spoločenstvo (porov. *Lk* 10, 1 – 20). Prisľúbil im Ducha Svätého, ktorý ich povedie k celej pravde

(porov. *Jn* 16, 13) a bude ich podporovať vo chvíľach ťažkostí (porov. *Mt* 10, 20; *Jn* 15, 26; *Sk* 4, 31). Ježišov spôsob vytvárania vzťahov je preto kvalifikovaný pomocou vynikajúcich výchovných vlastností. Ježiš vie prijať a zároveň vyprovokovať Samaritánku na ceste postupného prijímania milosti a ochoty k obráteniu. Vzkriesený sa pridá k dvom emauzským učeníkom, kráča s nimi, vedie s nimi rozhovor, delí sa s nimi o ich bolesť. Zároveň provokuje k otvoreniu srdca, vedie k eucharistickej skúsenosti a otvára oči, aby sme ho spoznali; nakoniec ustúpi, aby vytvoril priestor pre misijnú iniciatívu učeníkov.

161. Ježiš Kristus je „Učiteľ, ktorý zjavuje Boha ľuďom a človeka človeku samému; Učiteľ, ktorý prináša spásu, posväcuje a vedie; ktorý je živý, hovorí, burcuje, dojíma, karhá, súdi, odpúšťa, každý deň kráča s nami na ceste dejín; Učiteľ, ktorý prichádza a príde v sláve“¹⁹⁸. Ježiš, využívajúc všetky prostriedky na učenie o tom, kým je, vyvolal a vzbudil osobnú odpoveď svojich poslucháčov. Toto je odpoveď viery a ešte viac – je to poslušnosť viery. Táto odpoveď oslabená hriechom si vyžaduje trvalé obrátenie. Ježiš ako učiteľ, ktorý je prítomný a pôsobí v živote človeka, ho vyučuje zvnútra, privádza ho k pravde o sebe samom a vedie ho k obráteniu. „Radosť evanjelia naplňa srdce a celý život tých, ktorí sa stretávajú s Kristom. Tí, ktorí sa ním nechajú zachrániť, sú oslobodení od hriechu a smútku, od vnútorného prázdna a izolácie. S Ježišom Kristom sa stále rodí a znovuzrodzuje radosť.“¹⁹⁹

162. Duch Svätý, ktorého príchod ohlásil Syn pred svojou Veľkou nocou (porov. *Jn* 16, 13) a prisľúbil ho všetkým

198 CT 9.

199 EG 1.

učenikom, je darom a darcom všetkých darov. Paraklet viedol učeníkov k poznaniu pravdy a vydali svedectvo „až po samý kraj zeme“ (Sk 1, 8) o tom, čo od Slova života počuli, videli, o čom rozjímali a čoho sa dotýkali (porov. 1 Jn 1, 1). Pôsobenie Ducha Svätého v človeku vedie k tomu, aby sa pripojil k skutočnému dobru, k spoločenstvu Otca a Syna. Podporuje ho prozreteľnostným konaním, aby odpovedal Božiemu konaniu. Duch Svätý, ktorý koná vnútri človeka a prebýva v ňom, oživuje ho, usposobuje ho Synovi, prináša mu každý dar milosti a preniká ho vďačnosťou, ktorá je útechou aj túžbou čoraz hlbšie realizovať podobnosť s Kristom.

163. Súlad s pôsobením Ducha Svätého vedie k autentickej obnove veriaceho: prijatím pomazania (porov. 1 Jn 2, 27) a sprostredkovaním života Syna Duch z neho robí nové stvorenie. Deti v Synovi, kresťania, prijímajú ducha lásky a adopcie, ktorým vyznávajú svoje synovstvo tým, že nazývajú Boha Otcom. Človek, obnovený a označený za syna, je duchovným, spoločenským stvorením, ktoré sa dáva poháňať Pánovým dychom (porov. Iz 59, 19), ktorý v ňom vzbudzuje, že chce a aj koná (Flp 2, 13), umožňuje mu slobodne odpovedať na dobro, ktoré Boh chce. „Duch Svätý okrem toho vlieva silu na ohlasovanie novosti evanjelia s odvahou (*parresia*), nahlas, v každom čase a na každom mieste, a to aj proti prúdu.“²⁰⁰ Tieto odkazy nám umožňujú pochopiť hodnotu, ktorú má Božia pedagogika pre život Cirkvi. Ako veľmi rozhodujúca sa javí jej príkladnosť aj v katechéze, ktorá je povolaná dať sa inšpirovať a oživiť Ježišovým Duchom a s jeho milosťou formovať život viery veriaceho.

200 EG 259.

II. Pedagogika viery v Cirkvi

164. Príbehy evanjelií potvrdzujú črty Ježišovho výchovného vzťahu a inšpirujú pedagogické pôsobenie Cirkvi. Cirkev od samého začiatku žila svoje poslanie „ako viditeľné a aktuálne uskutočňovanie pedagogiky Otca a Syna. Ona, „keďže je našou matkou, je aj vychovávateľkou našej viery“. Toto sú hlboké dôvody, pre ktoré je kresťanské spoločenstvo samo osebe živou katechézou. Pre to, čím je, ohlasuje, slávi, koná a trvalo zostáva životným, nevyhnutným a prvoradým miestom katechézy. Cirkev počas storočí vytvorila neporovnateľný poklad pedagogiky viery, predovšetkým svedectvom svätých katechetov a katechetok; rôznosť ciest a originálnych foriem náboženskej komunikácie, ako je katechumenát, katechizmy, programy kresťanského života; vzácne dedičstvo katechetickej náuky, kultúry viery, inštitúcií a služieb katechézy. Všetky tieto aspekty tvoria dejiny katechézy a právom vstupujú do pamäti spoločenstva a do praxe katechéty“²⁰¹.

165. Katechéza sa inšpiruje práve opísanými vlastnosťami Božej pedagogiky. Týmto spôsobom sa stáva pedagogickou činnosťou v službe dialógu spásy medzi Bohom a človekom. Je preto dôležité, aby boli vyjadrené tieto charakteristiky:

- sprítomniť iniciatívu bezplatnej Božej lásky;
- zdôrazniť univerzálny cieľ spásy;
- pripomínať nutnosť obrátenia z poslušnosti k viere;
- prevziať princíp postupnosti Zjavenia a transcendentnosti Božieho slova, ako aj jeho inkulturácie do kultúr človeka;

201 DGC 141; porov. KKC 169.

- uznať ústrednosť Ježiša Krista, Slova, ktoré sa stalo človekom, ktorý ovplyvňuje katechézu ako pedagogiku vtelenia;
- zhodnotiť spoločnú skúsenosť viery, ktorá je vlastná Božiemu ľudu;
- zostaviť pedagogiku znamení, kde skutky a slová navzájom súvisia;
- pamätať, že nevyčerpatelná Božia láska je hlavným motívom všetkých vecí.

166. Cesta Boha, ktorý sa zjavuje a je spásou, sa v spojení s odpoveďou viery Cirkvi v dejinách stáva zdrojom a modelom pedagogiky viery. Katechéza je preto nastavená ako proces, ktorý umožňuje dozrievanie viery prostredníctvom rešpektovania cesty každého jednotlivého veriaceho. Katechéza je teda pedagogika aktu viery, ktorá uskutočňuje dielo iniciácie, výchovy a učenia a vždy si jasne uvedomuje jednotu medzi obsahom a spôsobom jej odovzdávania. Cirkev si je vedomá, že Duch Svätý v katechéze účinne koná: táto prítomnosť robí z katechézy originálnu pedagogiku viery.

Kritériá ohlasovania evanjeliového posolstva

167. Cirkev sa vo svojej katechetickej činnosti stará o to, aby bola verná srdcu evanjeliového posolstva. „Stáva sa totiž, že veriaci – zvyknutí na svoju reč, ktorej rozumejú –, keď počúvajú bezchybný ortodoxný jazyk, odnesú si niečo, čo nezodpovedá skutočnému evanjeliu Ježiša Krista. So svätým úmyslom komunikovať o pravde o Bohu a človeku im pri niektorých príležitostiach ponúkame falošného boha alebo ľudský ideál, ktorý nie je skutočne kresťanský. Takýmto spôsobom sme verní nejakej formulácii, ale neodovzdávame

podstatu.“²⁰² Aby sa zabránilo tomuto nebezpečenstvu a aby sa ohlasovanie evanjelia inšpirovalo Božou pedagogikou, je dobré, aby katechéza zvažila niektoré kritériá, ktoré spolu úzko súvisia, pretože všetky vychádzajú z Božieho slova.

Trinitárne a kristologické kritérium

168. Katechéza je nevyhnutne trinitárna a kristologická. „Tajomstvo Najsvätejšej Trojice je ústredným tajomstvom kresťanskej viery a kresťanského života. Je to tajomstvo Boha, aký je sám v sebe. Toto tajomstvo je teda prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré ich osvetľuje.“²⁰³ Kristus je cesta, ktorá vedie do dôverného Božieho tajomstva. Ježiš Kristus nielen odovzdáva Božie slovo; on je Božím Slovom. Zjavenie Boha ako Trojice je kľúčové na pochopenie nielen jedinečnej originality kresťanstva a Cirkvi, ale aj pojmu osoby ako bytosti vzťahovej a spoločenskej. Bez evanjeliového posolstva, ktoré je jasne trinitárne, skrze Krista k Otcovi v Duchu Svätom, by katechéza zradila svoju osobitosť.

169. Kristocentrizmus je to, čo podstatne charakterizuje posolstvo odovzdávané katechézou. To v prvom rade znamená, že v samom strede katechézy je osoba žijúceho, prítomného a pôsobiaceho Ježiša Krista. Ohlasovať evanjelium znamená predstavovať Krista a všetko ostatné vo vzťahu k nemu. Okrem toho, keďže Kristus je „kľúčom, stredobodom a cieľom celých ľudských dejín“²⁰⁴, katechéza pomáha veriacemu aktívne sa začleniť do nich, pričom ukazuje, ako je Kristus ich naplnením

²⁰² EG 41.

²⁰³ KKC 234.

²⁰⁴ GS 10.

a konečným zmyslom. A nakoniec, kristocentrizmus znamená, že katechéza sa zaväzuje „odovzdávať to, čo Ježiš učí o Bohu, o človeku, o šťastí, o pozemskom živote, o smrti“²⁰⁵, pretože evanjeliové poslanstvo nepochádza od človeka, ale je Božím slovom. Zdôrazňovanie kristocentrického charakteru poslanstva podporuje nasledovanie Krista a spoločenstvo s ním.

170. Katechéza a liturgia, zhromaždiac vieru cirkevných otcov, formovali osobitý spôsob čítania a interpretácie Písma, ktorý si dodnes zachováva svoju osvetľujúcu hodnotu. Vyznačuje sa jednotnou prezentáciou osoby Ježiša prostredníctvom jeho tajomstiev,²⁰⁶ to znamená podľa hlavných udalostí jeho života chápaných v ich trvalom teologickom a duchovnom zmysle. Tieto tajomstvá sa slávia počas rôznych sviatkov liturgického roka a sú zobrazené v ikonografických cykloch, ktoré zdobia mnohé kostoly. V tejto prezentácii Ježišovej osoby sa spájajú biblické údaje a cirkevná tradícia. Tento spôsob čítania Svätého písma je v katechéze zvlášť cenný. Katechéza a liturgia sa nikdy neobmedzili iba na oddelené čítanie kníh Starého a Nového zákona, ale ich spoločným čítaním ukázali, že iba typologické čítanie Svätého písma umožňuje plne pochopiť význam udalostí a textov, ktoré rozprávajú o jedinej histórii spásy. Takáto forma čítania ukazuje katechéze stálu cestu, ktorá je aj dnes veľmi aktuálna a ktorá umožňuje tomu, kto rastie vo viere, pochopiť, že nič zo starej zmluvy s Kristom sa nestratilo, ale v ňom všetko nachádza naplnenie.

205 DGC 98.

206 Porov. KKC 512 – 514.

171. Význam Ježišovho mena „Pán je záchrana“ nám pripomína, že všetko, čo sa ho týka, je spásonosné. Katechéza nemôže nikdy ignorovať veľkonočné tajomstvo, ktorým bola ľudstvu darovaná spása a ktoré je základom všetkých sviatostí a zdrojom všetkej milosti. Vykúpenie, ospravedlnenie, oslobodenie, obrátenie a Božie synovstvo sú podstatnými aspektmi veľkého daru spásy. „Ekonomia spásy“ má preto historický charakter – realizuje sa totiž v čase. [...] Dnes Cirkev odovzdáva kresťanské posolstvo, vychádza zo živého vedomia, ktoré o ňom má, a ustavične pripomína minulé spásonosné udalosti a rozpráva o nich. V ich svetle interpretuje súčasné udalosti ľudských dejín. Hovorí o Božom Duchu, ktorý obnovuje tvárnosť zeme, a ďalej s dôverou očakáva Pánov príchod.“²⁰⁷ Prezentácia viery preto bude brať do úvahy fakty a slová, ktorými Boh zjavil seba samého človeku počas veľkých etáp Starého zákona, života Božieho Syna Ježiša a dejín Cirkvi.

172. V sile Ducha Svätého sú aj dejiny ľudí, v ktorých sa nachádza Cirkev, dejinami spásy, ktoré pokračujú v čase. Pán Ježiš v skutočnosti odhaľuje, že dejiny nie sú bezcieľne, pretože nesú v sebe Božiu prítomnosť. Cirkev vo svojej aktuálnej púti k naplneniu kráľovstva je účinným znamením cieľa, ku ktorému smeruje svet. Evanjelium, princíp nádeje pre celý svet a pre ľudstvo všetkých čias, ponúka víziu, ktorá zahŕňa dôveru v lásku k Bohu. Kresťanské posolstvo sa musí preto vždy predstavovať vo vzťahu k zmyslu života, k pravde a dôstojnosti osoby. Kristus prišiel pre našu spásu, aby sme mali život

207 DGC 107.

v plnosti. „Tajomstvo človeka sa stáva naozaj jasným iba v tajomstve vteleného Slova.“²⁰⁸ Božie slovo sprostredkované katechézou osvetľuje ľudský život, dáva mu najhlbší zmysel a sprevádza človeka na cestách krásy, pravdy a dobra.

173. Ohlasovanie Božieho kráľovstva zahŕňa aj poslanstvo o oslobodení a ľudskom pozdvihnutí, ktoré sa úzko spája so starostlivosťou a zodpovednosťou za stvorenie. Spása darovaná Pánom a ohlasovaná Cirkvou sa týka všetkých otázok spoločenského života. Je preto potrebné vziať do úvahy komplexnosť súčasného sveta a existujúce vnútorné prepojenie medzi kultúrou, politikou, ekonomikou, prácou, životným prostredím, kvalitou života, chudobou, sociálnymi nepokojmi, vojnami.²⁰⁹ „Evanjelium obsahuje kritérium celkovosti, ktoré je mu vlastné: neprestáva byť dobrou zvesťou, kým nie je ohlásené všetkým, kým nezúrodní a nezahojí všetky dimenzie človeka a kým všetkých ľudí nespojí na hostine kráľovstva.“²¹⁰ Konečným horizontom ohlasovania spásy však vždy bude večný život. Iba v ňom sa v plnej miere naplní snaha o spravodlivosť a túžba po oslobodení.

Kritérium primátu milosti a krásy

174. Ďalším kritériom kresťanskej vízie života je primát milosti. Každá katechéza musí byť „katechézou o milosti, lebo milosťou sme spasení a len s pomocou milosti môžu naše skutky prinášať ovocie pre večný život“²¹¹. Pravda, ktorá sa učí, začína sa preto láskavou Božou iniciatívou

208 GS 22.

209 Porov. pápež František, encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015) 17 – 52.

210 EG 237.

211 KKC 1697.

a pokračuje ľudskou odpoveďou, ktorá vychádza z počúvania a ktorá je vždy ovocím milosti. „Spoločenstvo, ktoré ohlasuje evanjelium, si uvedomuje, že Pán prevzal iniciatívu, predišiel všetkým v láske (porov. 1 Jn 4, 10), a práve preto vie urobiť prvý krok.“²¹² Aj keď sme si vedomí, že ovocie katechézy nezávisí od schopnosti konať a plánovať, Boh určite žiada skutočnú spoluprácu na jeho milosti, a preto nás vyzýva, aby sme do služby pre vec kráľovstva investovali všetky zdroje inteligencie a práce, ktoré si katechetická činnosť vyžaduje.

175. „Ohlasovať Krista znamená ukázať, že veriť v neho a nasledovať ho je nielen pravdivé a správne, ale aj krásne; že toto nasledovanie naplňa život novým jasom a hlbokou radosťou, a to aj uprostred skúšok.“²¹³ Katechéza musí vždy odovzdávať krásu evanjelia, ktoré znelo na Ježišových perách pre všetkých: chudobných, jednoduchých, hriešnych, výbercov daní a prostitútky; tých, ktorí sa cítili prijatí, pochopení, pozývaní, vychovávaní samotným Pánom. Srdcom kerygmy je vlastne oznámenie o milosrdnej a bezodplatnej Božej láske, ktoré sa naplno prejavilo v Ježišovi Kristovi, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych. Existujú aj aspekty evanjeliového posolstva, ktoré sú všeobecne ťažko pochopiteľné, najmä keď evanjelium vyžaduje obrátenie a uznanie hriechu. Katechéza však nie je primárne prezentáciou morálky, ale ohlasovaním Božej krásy, ktorú možno zažiť a ktorá sa dotýka srdca a mysle, premieňajúc život.²¹⁴

²¹² EG 24.

²¹³ EG 167.

²¹⁴ V bode 165 *Evangelií gaudium* sú explicitne vymenované niektoré „charakteristiky ohlasovania, ktoré sú dnes potrebné na každom mieste“.

176. „Viera má nutne cirkevnú formu, vyznáva sa vnútri Kristovho tela ako konkrétne spoločenstvo veriacich.“²¹⁵ Totiž „keď katechéza hlása Kristovo tajomstvo, v jej posolstve zaznieva viera celého Božieho ľudu počas dejín: viera apoštolov, ktorú pôsobením Ducha Svätého prijali od samého Krista; viera otcov a učiteľov Cirkvi, ktorí ju vynikajúco vyučovali; viera misionárov, ktorí ju bez ustania ohlasovali; napokon viera pastierov, ktorí ju horlivo a s láskou uchovávali a hodnoverne vysvetľovali. V katechéze je naozaj prítomná viera všetkých, čo veria a dajú sa viesť Duchom Svätým.“²¹⁶ Okrem toho katechéza vovádza veriacich do tajomstva žitého spoločenstva, a to nielen vo vzťahu s Otcom skrze Krista v Duchu, ale aj v spoločenstve veriacich prostredníctvom pôsobenia toho istého Ducha. Výchovou k spoločenstvu katechéza vychováva žiť v Cirkvi a ako Cirkev.

Kritérium jednoty a integrity viery

177. Viera odovzdávaná Cirkvou je jedna. Kresťania sú rozptýlení po celom svete, napriek tomu tvoria jediný ľud. Aj katechéza napriek tomu, že vysvetľuje vieru veľmi odlišnými kultúrnymi jazykmi, zdôrazňuje iba jediný krst, jedinu vieru (porov. *Ef* 4, 5). „... kto sa stane učením Kristovým, má právo prijať ‚slovo viery‘ neokypené, nesfalšované, nezmenšené, ale úplné a celistvé, vo všetkej jeho dôslednosti a životnosti.“²¹⁷ Základným kritériom katechézy bude preto aj integrita posolstva, vyhýbajúc sa čiastočným alebo nevyhovujúcim prezentáciám. Kristus

²¹⁵ Pápež František, encyklika *Lumen fidei* (29. júna 2013), 22.

²¹⁶ DGC 105.

²¹⁷ CT 30.

v skutočnosti neposkytol nejaké tajné vedomosti pre pár vyvolených a privilegovaných osôb (tzv. gnóza), ale jeho učenie je pre všetkých v rozsahu, v akom je každý schopný ho prijať.

178. Prezentácia integrity právd viery musí brať do úvahy princíp hierarchie právd:²¹⁸ v skutočnosti „všetky zjavené pravdy vychádzajú z toho istého božského prameňa a sú predmetom tej istej viery, avšak niektoré z nich majú väčšiu dôležitosť pre jasnejšie vyjadrenie podstaty evanjelia“²¹⁹. Organická jednota viery svedčí o jej konečnej podstate a umožňuje jej ohlasovanie a výučbu vo svojej bezprostrednosti, bez redukovania alebo zmenšenia. Učenie, aj keď je postupné a prispôsobené ľuďom a okolnostiam, nemá vplyv na jej jednotu a organickosť.

III. Katechetická pedagogika

179. Zoči-voči súčasným výzvam je čoraz dôležitejšie uvedomenie si princípu vzájomnosti medzi obsahom a metódami, a to tak pri evanjelizácii, ako aj pri katechéze. Už pôvodná pedagogika viery sa inšpiruje vlúdnosťou Boha, ktorá konkrétne pozostáva z dvojitej vernosti – Bohu a človeku –, a teda z vypracovania múdrej syntézy medzi teologickou a antropologickou dimenziou života viery. Na ceste katechézy princíp evanjelizovať vzdelávaním a vzdelávať evanjelizovaním²²⁰ okrem iného pripomína, že prácou katechéty je hľadať a ukazovať znaky Božieho konania, ktoré sú už prítomné v živote ľudí, a zachytením sa o ne ponúkať evanjelium ako transformačnú silu celej existencie, ktorej dá plný zmysel. Sprevádzanie človeka

²¹⁸ Porov. UR 11.

²¹⁹ EG 36.

²²⁰ Porov. DGC 147; GE 1 – 4; CT 58.

na ceste rastu a obrátenia je nevyhnutne značené postupnosťou, pretože akt viery znamená postupné objavovanie Božieho tajomstva, otvorenie sa preň a zverenie sa mu, ktoré v priebehu času rastie.

Vzťah s ľudskými vedami

180. Katechéza je v podstate vzdelávacia akcia. Vždy sa realizovala vo vernosti Božiemu slovu a v pozornosti a interakcii s výchovnou praxou kultúry. Vďaka výskumu a úvahám v humanitných vedách vznikli teórie, prístupy a modely, ktoré hlboko obnovujú pedagogickú prax a významne prispievajú k hlbokým znalostiam človeka, medziľudským vzťahom, spoločnosti a histórii. Ich príspevok je nevyhnutný. Vzdelávacie procesy katechézy obohacuje najmä pedagogika a didaktika. Spolu s nimi má psychológia tiež dôležitú hodnotu, predovšetkým preto, že pomáha pochopiť motivačné dynamiky, štruktúru osobnosti, prvky týkajúce sa nepohodlia a patológií, rôzne stupne vývoja a vývojové úlohy, dynamiku náboženského dozrievania a skúsenosti, ktoré otvárajú človeka pre tajomstvo posvätna. Spoločenské a masovo-komunikačné vedy sú otvorené poznaniu sociálno-kultúrneho kontextu, v ktorom žije a ktorým je každý z nás ovplyvnený.

181. Katechéza sa musí vyhýbať tomu, aby sa stotožňovala Božia spásna činnosť s ľudskou pedagogickou činnosťou; rovnako je potrebné dbať na to, aby sa tieto procesy neoddeľovali ani nestavali proti sebe. V logike vtelenia je vernosť Bohu a vernosť človeku hlboko prítomná. Malo by sa preto pamätať na to, že inšpirácia vierou sama osebe pomáha správne zhodnoteniu prínosu humanitných vied. Prístupy a techniky vyvinuté

v humanitných vedách majú hodnotu do tej miery, do akej slúžia na odovzdávanie a vzdelávanie vo viere. Viera uznáva autonómiu časových skutočností a tiež vied²²¹ a rešpektuje ich logiku, ktorá ak je autentická, je otvorená pravde o ľudskej bytosti; súčasne však poníma tieto príspevky v horizonte Zjavenia.

221 Porov. GS 36.

Šiesta kapitola

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI

I. Katechizmus Katolíckej cirkvi

Historická poznámka

182. Cirkev už od čias novozákonných spisov vypracovala vlastné krátke a výstižné formuly, podľa ktorých sa dá vyznávať, sláviť a vydávať svedectvo o vlastnej viere. Už vo štvrtom storočí dostali biskupi širšie vysvetlenie viery prostredníctvom syntéz a kompendií. V dvoch historických okamihoch, po Tridentskom koncile a v rokoch nasledujúcich po Druhom vatikánskom koncile, Cirkev považovala za vhodné ponúknuť organickú expozíciu viery prostredníctvom univerzálneho katechizmu, ktorý je nástrojom cirkevného spoločenstva a tiež východiskovým bodom pre katechézu.²²²

183. V roku 1985, počas mimoriadnej synody biskupov, slávenej pri príležitosti dvadsiateho výročia ukončenia Druhého vatikánskeho koncilu, mnohí synodálni otcovia vyjadrili želanie, aby sa vypracoval katechizmus alebo kompendium katolíckej náuky týkajúcej sa viery aj morálky. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* promulgoval 11. októbra 1992 sv. Ján Pavol II., po ktorom nasledovalo latinské *editio typica* 15. augusta 1997. Bol výsledkom spolupráce a konzultácií celého katolíckeho episkopátu a mnohých teologických i katechetických inštitúcií,

²²² Porov. Ján Pavol II., apoštolská konštitúcia *Fidei depositum* (11. októbra 1992) I; KKC 11.

mnohých odborníkov a špecialistov v rôznych disciplínach. Katechizmus je preto kolegiálnou prácou a ovocím Druhého vatikánskeho koncilu.

Povaha, cieľ a adresáti katechizmu

184. Katechizmus je „oficiálnym textom Magistéria Cirkvi, ktorý autoritatívne, presnou formou a spôsobom organickej syntézy zhrňa základné spásonosné udalosti a pravdy, ktoré vyjadrujú spoločnú vieru Božieho ľudu a tvoria nevyhnutnú základnú orientáciu pre katechézu“²²³. Je vyjadrením náuky o viere všetkých čias, líši sa však od ostatných dokumentov Učiteľského úradu Cirkvi, pretože jeho účelom je ponúknuť organickú syntézu dedičstva viery, duchovna a teológie cirkevných dejín. Aj keď sa líši od lokálnych katechizmov, ktoré slúžia konkrétnej časti Božieho ľudu, je to spoľahlivý a autentický referenčný text na ich prípravu, keďže ide o „základný nástroj toho jednotiaceho úkonu, ktorým Cirkev odovzdáva celý obsah viery“²²⁴.

185. Katechizmus bol publikovaný predovšetkým pre pastierov a veriacich, a najmä pre tých, ktorí majú zodpovednosť za službu katechézy v Cirkvi. Jeho cieľom je vytvoriť „bezpečnú normu pre učenie viery“²²⁵. Z tohto dôvodu ponúka jasnú a spoľahlivú odpoveď na legítimne právo všetkých pokrstených mať prístup k predstaveniu viery Cirkvi v jej celistvosti a v systematickej a zrozumiteľnej podobe. Katechizmus z dôvodu, že berie do úvahy katolícku tradíciu, môže podporovať ekumenický dialóg

223 DGC 124.

224 Pápež František, encyklika *Lumen fidei* (29. júna 2013), 46.

225 Ján Pavol II., apoštolská konštitúcia *Fidei depositum* (11. októbra 1992) IV.

a môže byť užitočný pre všetkých ľudí, aj nekresťanov, ktorí chcú poznať katolícku vieru.

186. Katechizmus, ktorého hlavným záujmom je jednota Cirkvi v jednej viere, nemôže brať do úvahy špeciálne kultúrne kontexty. Avšak „z tohto textu bude každý katechéta schopný získať platnú pomoc, aby na lokálnej úrovni mohol sprostredkovať jediné a trvalé depozitum viery a s pomocou Ducha Svätého spojiť úžasnú jednotu kresťanského tajomstva s mnohými potrebami a situáciami príjemcov jeho ohlasovania“²²⁶. Inkulturácia bude dôležitým zameraním katechézy v rozličných kontextoch.

Pramene a štruktúra katechizmu

187. Katechizmus sa ponúka celej Cirkvi na „katechézu, obnovenú na základe živých prameňov viery“²²⁷. Medzi týmito prameňmi sú v prvom rade Bohom inšpirované posvätné Písma, chápané ako jedna kniha, v ktorej Boh „hovorí iba jedno Slovo, svoje jediné Slovo, v ktorom vyslovuje celého seba“²²⁸, sledujúc patristickú víziu, v ktorej „existuje iba jediný prejav Boha, ktorý sa rozvíja v celom Svätom písme, a jediné je Slovo, ktoré zaznieva v ústach všetkých svätých pisateľov“²²⁹.

188. Katechizmus okrem iného čerpá z prameňa Tradície, ktorá obsahuje vo svojich písomných formách bohatú

226 Ján Pavol II., apoštolský list *Laetamur magnopere* (15. augusta 1997).

227 Ján Pavol II., apoštolská konštitúcia *Fidei depositum* (11. októbra 1992), I.

228 KKC 102.

229 Augustín z Hippa, *Enarratio in Psalmum* 103, 4, 1: CCL 40, 1521 (PL 37, 1378).

škálu kľúčových formulácií viery, prevzatých zo spisov otcov, z rôznych vyznaní viery, z koncilov, pápežského magistéria, liturgických rituálov Východu a Západu, ako i z kánonického práva. V katechizme sa nachádzajú aj bohaté citáty, ktoré pochádzajú zo širokej škály cirkevných spisovateľov, svätých a učiteľov Cirkvi. Navyše historické poznámky a hagiografické prvky obohacujú predstavenie náuky, ktorú posilňuje aj ikonografia.

189. Katechizmus je rozdelený na štyri časti, ktoré vychádzajú zo základných dimenzií kresťanského života a majú svoj pôvod a základ v rozprávaní *Skutkov apoštolov*: „Vytrvalo sa zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách“ (*Sk* 2, 42).²³⁰ Okolo týchto dimenzií sa vytvorila skúsenosť katechumenátu starobylej Cirkvi a neskôr sa tak vybudovala štruktúra predstavenia viery v rôznych katechizmoch v priebehu dejín, aj keď s rôznymi dôrazmi a modalitami. Sú nimi: vyznanie viery (symbol), liturgia (sviatosti viery), život učeníctva (prikázania), kresťanská modlitba (*Otče náš*). Tieto dimenzie sú stĺpy katechézy a paradigmy formácie kresťanského života. Totiž katechéza otvára vieru v jedného Boha v troch osobách a jeho plán spásy; vychováva k liturgickému konaniu a iniciuje sviatostný život Cirkvi; podporuje odpoveď veriacich na Božiu milosť; vovádza do praxe kresťanskej modlitby.

Teologicko-katechetický význam katechizmu

190. Katechizmus sám osebe nie je návrh katechetickej metódy, neposkytuje indikácie v tejto súvislosti

²³⁰ Text *Sk* 2, 42 sa cituje aj v bode 79 tohto direktória: od základných dimenzií kresťanského života pochádzajú úlohy katechézy, a teda štruktúra katechizmu.

a netreba ho zamieňať s procesom katechézy, ktorý si vždy vyžaduje sprostredkovanie.²³¹ Jeho samotná štruktúra napriek tomu predstavuje „vývoj viery až po dotýkanie sa dôležitých tém každodenného života. Stránku za stránkou objavujeme, že to, čo sa v ňom predstavuje, nie je len teória, ale je to stretnutie s Osobou, ktorá žije v Cirkvi“²³². Katechizmus, odvolávajúci sa na celý kresťanský život, podporuje proces obrátenia a dozrievania. Koná svoju prácu, keď inteligencia slov odkazuje na otvorenie srdca, ale tiež keď, naopak, milosť otvorenia srdca vyvolá túžbu lepšie spoznať toho, v ktorého veriaci vložil svoju dôveru. Poznatky spomínané v katechizme preto nie sú abstraktné; ich samotná štvorčastová štruktúra v skutočnosti harmonizuje vieru vyznávanú, slávenú, žitú a sprevádzanú modlitbou a pomáha tak stretnúť sa postupne s Kristom. Katechetická ponuka však nemusí nevyhnutne sledovať poradie častí katechizmu.

191. Harmonickou štruktúrou katechizmu možno nahliadnuť do teologického prepojenia medzi jeho obsahom a prameňmi a do interakcie medzi západnou a východnou tradíciou. Odráža okrem iného jednotu kresťanského tajomstva a cirkularitu teologických čností a ukazuje harmonickú krásu, ktorá charakterizuje katolícku pravdu. Zároveň spája túto odveku pravdu s cirkevnou a spoločenskou aktuálnosťou. Takto usporiadaný katechizmus zjavne podporuje dôležitosť rovnováhy a harmónie pri predstavovaní viery.

192. Obsah katechizmu sa podáva tak, aby prejavil Božiu pedagogiku. Predstavenie náuky plne odráža cesty Boha

²³¹ Porov. KKC 24.

²³² Benedikt XVI., apoštolský list *Porta fidei* (11. októbra 2011), 11.

a človeka a stelesňuje zdravé tendencie obnovy katechézy v dvadsiatom storočí. Katechizmus v rozprávaní o viere vyhradzuje absolútne miesto Bohu a dielu jeho milosti, ktoré zaujíma najväčšiu časť v šírení matérie: toto je už samo osebe katechetické ohlasovanie. Rovnakým spôsobom sa predstavujú aj všetky ostatné kritériá, predložené ako potrebné na plodné ohlasovanie evanjelia: trinitárna a kristologická centrálnosť, rozprávanie o dejinách spásy, ekleziálnosť posolstva, hierarchia pravdy, dôležitosť krásy. Z toho všetkého môžeme čítať, že cieľom katechizmu je vzbudiť túžbu po Kristovi a predstaviť Boha, po ktorom túžime, ktorý chce dobro človeka. Katechizmus preto nie je statickým vyjadrením náuky, ale dynamickým nástrojom vhodným na inšpirovanie a živienie cesty viery každého človeka a ako taký zostáva platný pre obnovu katechézy.

II. Kompendium Katechizmu Katolíckej cirkvi

193. Kompendium je nástroj, ktorý obsahuje bohatstvo katechizmu v jednoduchej, okamžitej a prístupnej forme pre všetkých. Odvoláva sa na štruktúru katechizmu a jeho obsah. Kompendium totiž predstavuje „vernú a bezpečnú syntézu *Katechizmu Katolíckej cirkvi*. Stručným spôsobom obsahuje všetky podstatné a základné prvky viery Cirkvi, a tak tvorí [...] akési „vademékum“, ktoré umožňuje ľuďom, veriacim aj neveriacim, obsiahnuť jedným pohľadom celú panorámu katolíckej viery“²³³. Zvláštnou charakteristikou kompendia je jeho dialogická forma. Ponúka „ideálny dialóg medzi učiteľom

²³³ Benedikt XVI., *Motu proprio ku schváleniu a publikácii Kompendia Katechizmu Katolíckej cirkvi* (28. júna 2005).

a učeníkom prostredníctvom postupných otázok, ktoré čitateľa vtiahnu a vyzvú, aby pokračoval v objavovaní stále nových aspektov pravdy svojej viery²³⁴. Vzácná je aj prítomnosť ilustrácií, ktoré označujú rozčlenenie textu. Kompendium sa vďaka svojej jasnosti a stručnosti prezentuje aj ako platná pomôcka na zapamätanie základného obsahu viery.

²³⁴ Kompendium Katechizmu Katolíckej cirkvi, Predhovor kardinála Josepha Ratzingera (20. marca 2005), 4.

Siedma kapitola

METODOLÓGIA V KATECHÉZE

I. Vzťah obsah – metóda

194. Tajomstvo vtelenia inšpiruje katechetickú pedagogiku. To má dôsledky aj na metodológiu katechézy, ktorá sa musí odvolávať na Božie slovo a súčasne prijímať autentické požiadavky ľudskej skúsenosti. Ide o život vernosti Bohu a človeku, aby sa vyhlo konfliktom alebo oddeleniu, alebo neutralite medzi metódou a obsahom. Obsah katechézy, ktorý je predmetom viery, nemožno ľahostajne podrobiť akejkoľvek metóde, ale vyžaduje si, aby to odrážalo povahu evanjeliového posolstva s jeho zdrojmi a zohľadňovalo aj konkrétne okolnosti cirkevného spoločenstva a pokrstených jednotlivcov. Je dôležité mať na pamäti, že výchovný cieľ katechézy určuje výber metodológie.

Pluralita metód

195. Cirkev pri zachovávaní živého prvenstva milosti cíti zodpovednosť a úprimný výchovný zápal za katechetické procesy a metódy. Katechéza nemá jedinú metódu, ale je otvorená prijať a využiť rozličné metódy, konfrontovať sa s pedagogikou a didaktikou, dať sa viesť evanjeliom, ktoré je potrebné na rozpoznanie ľudských právd. V priebehu dejín Cirkvi mnohé charizmy služby Božiemu slovu vzbudili rozdielne metodologické cesty, čo je znamením vitality a bohatstva. „Vek a intelektuálny vývin kresťanov, stupeň ich cirkevnej a duchovnej vyspelosti a mnohé iné osobné okolnosti zaväzujú katechézu osvojiť si rozličné

metódy...“²³⁵ Komunikácia viery v katechéze, ktorá prechádza aj cez ľudské prostriedky, zostáva vždy udalosťou milosti, ktorá sa realizuje stretnutím Božieho slova so skúsenosťou človeka. Apoštol Pavol vyhlasuje, že „každý z nás dostal milosť podľa miery, akou nás obdaroval Kristus“ (Ef 4, 7). Milosť sa preto prejavuje tak prostredníctvom znamení, ktoré človeka otvárajú tajomstvu, ako aj inými spôsobmi, ktoré sú človeku neznáme.

196. Pretože Cirkev nemá vlastnú metódu ohlasovania evanjelia, je potrebné rozlišovanie, aby bolo možné preskúmať všetko a zachovať dobré (porov. 1 Sol 5, 21). V katechéze, ako to bolo už niekoľkokrát v histórii, možno využiť metodologické postupy zamerané viac na fakty života alebo zamerané viac na poslanstvo viery. Závisí to od konkrétnych situácií subjektov katechézy. V oboch prípadoch je dôležitý princíp vzájomného vzťahu, ktorý dá do súvislosti oba aspekty. Osobné a spoločenské udalosti života a histórie nachádzajú interpretačné svetlo v obsahu viery; to sa na druhej strane má vždy prezentovať tak, že je možné vidieť dôsledky, ktoré má pre život. Tento postup predpokladá hermeneutickú schopnosť: existencia, ak sa interpretuje vo vzťahu ku kresťanskému ohlasovaniu, prejavuje sa v jeho pravde; na druhej strane kerygma má vždy spásnu hodnotu a plnosť života.

II. Ľudská skúsenosť

197. Ľudská skúsenosť je základom katechézy, a to tak v identite a procese, ako aj v obsahu a metóde, pretože nie je len miestom, na ktorom je možné počuť Božie slovo, ale aj priestorom, kde hovorí Boh. Ku skúsenostiam

²³⁵ CT 51.

jednotlivcov alebo spoločnosti ako celku je potrebné pristupovať s láskou, prijatím a úctou. Boh koná v živote každého človeka i v dejinách a katechéta, inšpirovaný Ježišovým štýlom, dáva sa osloviť touto prítomnosťou. Toto oslobodzuje od uvažovania nad človekom a dejinami len ako nad príjemcami ponuky a otvára vzájomný vzťah a dialóg pri počúvaní toho, čo už v tichosti koná Duch Svätý.

198. Ježiš pri ohlasovaní kráľovstva hľadá, stretáva a prijíma ľudí v ich konkrétnych životných situáciách. Aj vo svojom učení vychádza z pozorovania udalostí v živote a dejinách, ktoré interpretuje z hľadiska múdrosti. Prijatie skúsenosti zo strany Ježiša má v sebe niečo spontánne, čo sa prejavuje predovšetkým v podobenstvách. Vychádzajú z pozorovania faktov a skúseností, ktoré sú známe všetkým, a provokujú účastníkov rozhovoru, aby si kladli otázky a začali vnútorný proces reflexie. Podobenstvá v skutočnosti nie sú iba príkladmi na pochopenie posolstva, ale aj výzvami byť v živote pohotoví a v súlade s Božím dielom. Ježiš pomohol prežívať ľudské skúsenosti tak, že v nich rozpoznávame Božiu prítomnosť a volanie.

199. Katechéza podľa Ježišovho príkladu pomáha osvetliť a interpretovať životné skúsenosti vo svetle evanjelia. Súčasný človek zažíva útržkovité situácie, ktorých jednotný zmysel on sám chápe s veľkými ťažkosťami. To môže dokonca viesť k oddelenému prežívaniu vyznávanej viery a ľudských skúseností. Opätovné čítanie života očami viery pomáha múdremu a integrálnemu pohľadu na život. Ak sa v katechéze prehliadne spojenie ľudských skúseností a zjaveného posolstva, hrozí nebezpečenstvo umelých protikladov alebo nepochopenia pravdy.

200. Ježiš používa ľudské skúsenosti a situácie, aby na nich ukázal transcendentné skutočnosti a zároveň naznačil postoj, ktorý treba zaujať. Pri vysvetľovaní tajomstiev kráľovstva využíva bežné situácie v prírode a ľudskej činnosti (napríklad semeno, ktoré rastie, obchodník hľadajúci poklad, otec, ktorý pripravuje svadobnú hostinu pre svojho syna). Aby bolo kresťanské posolstvo zrozumiteľné, katechéza musí zhodnotiť ľudskú skúsenosť, ktorá zostáva prioritným prostriedkom prístupu k pravde Zjavenia.

III. Pamäť

201. Pamäť je konštitutívny rozmer dejín spásy. Izraelský ľud je neustále pozývaný, aby udržiaval pamäť živú, aby nezabúdal na Pánove dobrodenia. Ide o to, aby si v srdci uchoval udalosti, ktoré potvrdzujú Božiu iniciatívu, aj keď sú niekedy ťažko pochopiteľné, ale vnímané ako spásne udalosti. Mária vie, ako všetko uchovať vo svojom srdci (porov. *Lk* 2, 51). Preto pamäť v najhlbšom zmysle slova vedie späť k primátu milosti; k uznaniu Božích darov a k vďačnosti za ne; k životu v tradícii bez odrezania koreňov. Katechéza zhodnocuje slávenie alebo spomienku na veľké udalosti v histórii spásy, aby veriacemu pomohla cítiť sa súčasťou týchto dejín. Vo svetle toho chápeme hodnotu pamäti v katechéze ako dôležitý kľúč na odovzdávanie Zjavenia. Apoštol Peter píše: „Preto vám to budem stále pripomínať, hoci to viete a ste utvrdení v pravde, ktorú teraz máte. (...) No postarám sa, aby ste si aj po mojom odchode často pripomínali tieto veci“ (2 *Pt* 1, 12. 15). Katechéza je súčasťou anamnézy Cirkvi, ktorá udržiava živou Pánovu prítomnosť. Pamäť preto predstavuje konštitutívny aspekt pedagogiky viery od počiatku kresťanstva.

202. Podľa tradície siahajúcej do prvých storočí Cirkvi sa od veriacich vyžadovalo, aby sa naučili naspamäť *Vyznanie viery*. To nebolo v písomnej podobe, ale ostávalo živé v mysli a srdci každého veriaceho, aby sa z neho stal každodenný pokrm. Je dôležité, aby katechéza po tom, ako sa poukáže na jasnú hodnotu vyznania viery a jeho vysvetlenie, ako aj na ďalšie texty Svätého písma, na liturgiu a ľudovú zbožnosť, pomohla tiež pri ich memorovaní s cieľom ponúknuť ich obsah, ktorý je súčasťou spoločného dedičstva veriacich. „Kvety viery a nábožnosti – ak tak môžeme povedať – nevyrastajú v púšťových pásmach katechézy bez pamäti. Podstatné je, aby sa tieto naspamäť naučené texty súčasne prehlbovali, aby sa postupne vnikalo do ich hĺbok, aby sa stali zdrojom osobného a komunitného kresťanského života.“²³⁶

203. „Osvojovanie si formúl viery a ich vyznávanie je zahrnuté v rezervoári tradičného a veľmi užitočného uskutočňovania *traditio* a *redditio*, pri ktorom odovzdávaniu viery v katechéze (*traditio*) zodpovedá počas katechizácie a potom v živote odpoveď človeka (*redditio*).“²³⁷ Táto odpoveď však nie je automatická, pretože odovzdávaná a počúvaná viera si vyžaduje náležitý príjem (*receptio*) a zvnútornenie. Na prekonanie rizík sterilného memorovania alebo memorovania, ktoré je cieľom samo osebe, je dobré, aby bolo vo vzťahu k ostatným prvkom katechetického procesu, ako je vzťah, dialóg, reflexia, ticho, sprevádzanie.

236 CT 55.

237 DGC 155.

IV. Jazyk

204. Jazyk je so svojimi vzťahovými významami základom ľudskej skúsenosti. Katechéza sa konfrontuje s rozmanitosťou ľudí, ich kultúrou, históriou alebo prostredím, ich spôsobom a schopnosťami porozumieť realite. Ona je pedagogickou činnosťou, ktorá sa člení na rôzne jazykové predmety, a zároveň je nositeľkou špecifického jazyka. Veď „neveríme vo formuly, ale v skutočnosti, ktoré tieto formuly vyjadrujú a ktorých sa nám viera umožňuje „dotýkať... [...] K týmto skutočnostiam sa však priblížujeme pomocou formulácií viery. Ony umožňujú vyjadrovať a odovzdávať vieru, sláviť ju v spoločenstve, osvojovať si ju a čoraz intenzívnejšie z nej žiť. [...] ... Cirkev učí reč viery, aby nás uviedla do chápania a života viery“²³⁸.

205. Preto sa katechéza vyjadruje v jazyku, ktorý je vyjadrením viery Cirkvi. Cirkev vo svojich dejinách sprostredkovávala vieru prostredníctvom Svätého písma (biblický jazyk), liturgických symbolov a obradov (symbolicko-liturgický jazyk), spisov otcov, symbolov viery, formulácií Magistéria (doktrínálny jazyk) a svedectva svätých a mučeníkov (performatívny jazyk). Toto sú hlavné jazyky viery Cirkvi, ktoré umožňujú veriacim mať spoločný jazyk. Katechéza ich zhodnocuje, vysvetľuje ich význam a dôležitosť v živote veriacich.

206. Zároveň katechéza tvorivo preberá jazyky kultúr národov, prostredníctvom ktorých sa charakteristickým spôsobom vyjadruje viera, a pomáha cirkevným spoločenstvám nájsť nové, vhodné pre ich adresátov. Katechéza

238 KKC 170 – 171.

je teda miestom inkulturácie viery. Totiž „poslanie je vždy rovnaké, ale jazyk, ktorým sa ohlasuje evanjelium, sa musí obnovovať s pastoračnou múdrosťou. Toto je základom, aby nás chápali súčasníci a zároveň, aby katólicka tradícia mohla hovoriť ku kultúram dnešného sveta a pomáhať im otvoriť sa večnej plodnosti Kristovho posolstva“²³⁹.

Naratívny jazyk

207. Katechéza využíva všetky jazyky, ktoré jej pomáhajú plniť si úlohy; venuje osobitnú pozornosť naratív-nemu a autobiografickému jazyku. V posledných rokoch je možné v rozličných kultúrnych sférach vidieť znovuobjavenie narácie nielen ako jazykového nástroja, ale predovšetkým ako spôsobu, ktorým človek chápe seba a realitu, ktorá ho obklopuje a dáva zmysel tomu, čo žije. Cirkevné spoločenstvo si tiež čoraz viac uvedomuje naratívnu identitu samotnej viery, o čom svedčí Sväté písmo vo veľkých príbehoch o počiatku, o patriarchoch a vyvo-lenom ľude, v evanjeliomom príbehu o Ježišovi a v príbe-hoch o začiatkoch Cirkvi.

208. Počas storočí bola Cirkev ako rodinné spoločenstvo, ktoré v rôznych podobách pokračovalo v rozprávaní dejín spásy a začleňovalo do seba tých, ktorí ho prijali. Naratívny jazyk má vnútornú schopnosť harmonizovať všetky jazyky viery okolo svojho centrálného jadra, ktorým je veľkonočné tajomstvo. Ďalej uprednostňuje zážitkovú dynamiku viery, pretože zasahuje osobu vo všetkých jej dimenziách: afektívnej, kognitívnej, vôľovej. Je

239 Pápež František, *Príhovor účastníkom plenárneho zhromaždenia Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie* (29. mája 2015).

preto dobré uznať hodnotu narácie v katechéze, pretože zdôrazňuje historický rozmer viery a jej existenčný význam a vytvára plodné prelínanie medzi Ježišovým príbehom, vierou Cirkvi a životom tých, ktorí o nej rozprávajú a počúvajú ju. Naratívny jazyk je obzvlášť vhodný na šírenie posolstva viery v kultúre, ktorá je čoraz chudobnejšia na hlboké a efektívne komunikačné vzory.

Umelecký jazyk

209. Obrazy kresťanského umenia, keď sú autentické, prostredníctvom citlivého vnímania umožňujú pochopiť, že Pán je živý, prítomný a aktívny v Cirkvi a dejinách.²⁴⁰ Predstavujú teda skutočný jazyk viery. Slávne je príslovia: „Ak ti pohan povie: ‚Ukáž mi svoju vieru‘ [...], vezmeš ho do kostola a postavíš ho pred posvätné ikony.“²⁴¹ Tento ikonografický repertoár vo svojej veľkej a legitímnej rozmanitosti štýlov bol v prvom tisícročí spoločným pokladom nerozdelenej Cirkvi a zohrával dôležitú úlohu pri evanjelizácii, pretože utiekaním sa k sprostredkovaniu univerzálnych symbolov sa dotýkal najhlbších túžob a citov, ktoré sú schopné uskutočniť vnútornú premenu. V našej dobe preto môžu kresťanské obrazy pomôcť prežiť stretnutie s Bohom kontempláciou ich krásy. Sú to totiž obrazy, ktoré ľuďom, ktorí ich kontemplujú, umožňujú pohľad do neviditeľného a uvoľňujú tak prístup k realite duchovného a eschatologického sveta.

210. Využitie obrazov v katechéze odkazuje na starodávnu múdrosť Cirkvi. Okrem iného pomáhajú rýchlejšie a bezprostrednejšie poznať a pamätať si udalosti dejín

²⁴⁰ Porov. Ján Pavol II., apoštolský list *Duodecimum saeculum* (4. decembra 1987), 11.

²⁴¹ *Adversus Constantinum Caballinum*, 10: PG 95, 325.

spásy. Takzvaná Biblia pauperum, usporiadaná množina biblických epizód zastúpených v rôznych umeleckých prejavoch v katedrálach a kostoloch, ktorá je viditeľná pre všetkých, je dodnes skutočnou katechézou. Ak sú umelecké diela vybrané správne, môžu pomôcť okamžite ukázať rozmanité aspekty právd viery, dotknúť sa srdca a pomôcť zvnútorneniu posolstva.

211. Aj hudobné dedičstvo Cirkvi s jeho neoceniteľnými umeleckými a duchovnými hodnotami je prostriedkom viery a predstavuje vzácny prínos pre evanjelizáciu, pretože v ľudskom duchu vzbudzuje túžbu po nekonečnosti. Silu duchovnej hudby dobre opisuje svätý Augustín: „Ako som plakal, keď som počul hymny a piesne na tvoju počesť, hlboko dojatý hlasmi tvojej Cirkvi, ktorá sladko spievala! Tieto hlasy mi vibrovali v ušiach a pravda mi padla do srdca, všetko sa zmenilo na pocit lásky a pri-nieslo mi toľko radosti, až som sa roztopil v slzách.“²⁴² Liturgické piesne tiež obsahujú doktrínálne bohatstvo, ktoré sa zvukom hudby ľahšie dostáva do mysle a hlbšie vtlačá do srdca ľudí.

212. Cirkev, ktorá v priebehu storočí pracovala s rôznymi umeleckými prejavmi (literatúra, divadlo, kino atď.), je povolaná otvoriť sa so zdravým kritickým pohľadom aj súčasnému umeniu „vrátane nekonvenčných prejavov krásy, ktoré sa hlásateľom evanjelia môžu zdať málo významné, avšak pre druhých sa stali výrazne príťažlivými“²⁴³. Toto umenie môže mať výhodu v tom, že človeka otvára reči zmyslov a pomáha mu nebyť iba divákom umeleckého diela, ale zapojiť sa do neho. Tieto umelecké

242 Augustín z Hippa, *Vyznania* 9, 14: CCL 27, 141 (PL 32, 769 – 770).

243 EG 167.

zážitky, často pretkané silným hľadaním zmyslu a duchovnosti, môžu pomôcť obráteniu zmyslov, čo je súčasťou cesty viery; rovnako nás vyzývajú prekonať istý intelektualizmus, do ktorého môže katechéza upadnúť.

Jazyky a digitálne nástroje

213. Jazyk katechézy nevyhnutne prechádza cez všetky dimenzie komunikácie a jej nástrojov. Hlboké zmeny v komunikácii, ktoré sú zrejme na technickej úrovni, spôsobujú zmeny na kultúrnej úrovni.²⁴⁴ Nové technológie vytvorili novú kultúrnu infraštruktúru, ktorá ovplyvňuje komunikáciu a život ľudí. Vo virtuálnom priestore, ktorý mnohí považujú za nemenej dôležitý ako skutočný svet, ľudia získavajú správy a informácie, rozvíjajú a vyjadrujú názory, zapájajú sa do debát, konverzujú a hľadajú odpovede na svoje otázky. Nedostatočné posúdenie týchto javov vedie k riziku, že budeme pre mnohých ľudí bezvýznamnými.

214. V Cirkvi sme často zvyknutí na jednosmernú komunikáciu: kážeme, učíme a predkladáme dogmatické syntézy. Okrem toho už samotný písaný text s veľkou námahou oslovuje mladých, ktorí sú zvyknutí na jazyk pozostávajúci z konvergenencie písaného slova, zvuku a obrazu. Formy digitálnej komunikácie na druhej strane ponúkajú väčšie možnosti, pretože sú otvorené interakcii. Preto je okrem technologických znalostí potrebné naučiť sa aj efektívne využívať komunikačné metódy a zaručiť ich prítomnosť v sieti, ktorá bude svedčiť o hodnotách evanjelia.

²⁴⁴O digitálnej kultúre vo všeobecnosti porov. body 359 – 372 (*Katechéza a digitálna kultúra*) tohto direktória.

215. Informačné a komunikačné technológie, sociálne médiá a digitálne zariadenia podporujú úsilie o spoluprácu, výmenu skúseností a vzájomné poznanie. „Okrem toho, že sociálne siete môžu byť nástrojom evanjelizácie, môžu sa stať aj faktorom ľudského rozvoja. Napríklad v niektorých geografických a kultúrnych prostrediach, kde sa kresťania cítia izolovaní, môžu sociálne siete posilniť ich vedomie o skutočnej jednote s univerzálnym spoločenstvom veriacich.“²⁴⁵

216. Je dobré, keď sa spoločenstvá nielen snažia čeliť tejto novej kultúrnej výzve, ale aj keď odpovedajú novým generáciám pomocou nástrojov, ktoré sa dnes vo výučbe bežne používajú. Pre katechézu je tiež prioritou vedieť dobre využívať tieto nástroje a hlbšie porozumieť digitálnej kultúre, čo by pomohlo odlíšiť pozitívne aspekty od nejednoznačných. Dnešný katechéta si musí byť vedomý toho, ako veľmi môže virtuálny svet zanechať hlboké stopy, najmä u mladších alebo krehkejších ľudí, a aký veľký vplyv môže mať pri zvládaní emócií alebo pri budovaní identity.

217. Virtuálna realita však nemôže vynahradiť duchovnú, sviatostnú a cirkevnú realitu prežívanú pri priamom stretnutí medzi ľuďmi: „My sme prostriedkami a základným problémom nie je získanie sofistikovaných technológií, aj keď je to nevyhnutné pre súčasnú a platnú prítomnosť. Nech je to v nás vždy zrejmé, že Boh, v ktorého veríme, Boh zapálený pre človeka, chce sa prejaviť prostredníctvom našich prostriedkov, aj keď sú chudobné, pretože je to on, kto pracuje; je to on, kto premieňa; je

245 Benedikt XVI., *Posolstvo k 47. svetovému dňu spoločenských komunikčných prostriedkov* (24. januára 2013).

to on, kto zachraňuje život človeka.“²⁴⁶ Na vydávanie svedectva o evanjeliu je nevyhnutná autentická komunikácia, ktorá je ovocím skutočnej interakcie medzi ľuďmi.

V. Skupina

218. Kresťanské spoločenstvo je hlavným subjektom katechézy. Z tohto dôvodu musí katechetická pedagogika smerovať všetko úsilie k tomu, aby ľudia pochopili význam komunity ako základného priestoru pre osobný rast. Komunitná forma je viditeľná aj v dynamike skupiny, konkrétnom mieste pre život „nových vzťahov vytvorených Ježišom Kristom“, ktoré sa „môže premeniť na opravdivú skúsenosť bratstva“²⁴⁷. Starostlivosť o vzťahy skupiny má pedagogický význam: rozvíja pocit príslušnosti k Cirkvi a pomáha rastu viery.

219. Skupina je dôležitá v procese formácie ľudí. Platí to pre všetky vekové kategórie: pre najmenších, ktorým pomáha dobrá socializácia; pre mladých ľudí, ktorí veľmi cítia potrebu autentických vzťahov; pre dospelých, ktorí chcú zažiť zdieľanie a spoluzodpovednosť v Cirkvi a v spoločnosti. Výzvou katechéty je, aby skupina zažila skúsenosť komunity ako najautentickejšie vyjadrenie života Cirkvi, ktorá v slávení Eucharistie nachádza svoju najviditeľnejšiu formu. Ak je autentickým miestom pre vzťahy medzi ľuďmi, skupinová skúsenosť je dobrým základom na prijatie a zdieľanie spásanosného posolstva. Popri ohlasovaní evanjelia v komunitnej podobe si komunikácia viery vyžaduje aj kontakt človeka s človekom.

²⁴⁶ Pápež František, *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky* (21. septembra 2013).

²⁴⁷ Porov. EG 87.

220. Konštruktívna interakcia medzi rôznymi ľuďmi vytvára skupinu ako miesto, na ktorom sa uskutočňuje hlboká výmena názorov a komunikácia. Keď je intenzívna a účinná, vtedy skupina najlepšie plní svoju funkciu podpory rastu svojich členov. Keďže ide o cirkevnú realitu, skupinu oživuje Duch Svätý, skutočný pôvodca všetkého pokroku v Cirkvi. Táto otvorenosť voči milosti však neznižuje význam pedagogických disciplín, ktoré sa pozerajú na skupinu ako na sociálnu realitu s vlastnou dynamikou a zákonmi rastu.

Vedieť, ako čo najlepšie využiť tieto prístupy, môže byť platnou možnosťou, ako posilniť pocit identity a spolupatričnosti, uľahčiť aktívnu účasť každého člena, podporiť procesy zvnútornenia viery a riešiť napätie medzi ľuďmi pozitívnym spôsobom. Každá skupinová dynamika má svoj vrchol v nedeľnom zhromaždení, kde v skúsenosti stretnutia s Pánom a v bratstve so všetkými kresťanmi skupina dozrieva vo svojej otvorenosti pre službu, najmä tým najchudobnejším, a vo vydávaní svedectva vo svete.

VI. Priestor

221. Každá kultúra, spoločnosť alebo komunita má nielen svoj vlastný verbálny jazyk a jazyk gest, ale vyjadruje sa a komunikuje aj prostredníctvom priestoru. Podobne aj Cirkev dala svojim priestorom špecifický význam a využíva prvky architektúry na šírenie kresťanského posolstva. V priebehu storočí vytvorila vhodné priestory na prijímanie ľudí a na vykonávanie svojich aktivít: slávenie božských tajomstiev, bratské zdieľanie a vyučovanie. Napríklad v ranokresťanských komplexoch bola predsieň (*narthex*) priestorom, ktorý sa zvyčajne nachádzal medzi loďami a hlavným priečelím kostola a bol určený

pre kajúcnikov a katechumenov. Narthex, často zdobený biblickými výjavmi alebo zobrazeniami tajomstiev viery, prostredníctvom týchto obrazov sa stal aj priestorom na katechézu. V živote komunity sú okrem priestoru určitého na liturgiu dôležité aj miesta na apoštolát a kresťanskú formáciu, na socializáciu a charitu.

222. Priestory na katechézu sú miesta, prostredníctvom ktorých komunita vyjadruje svoj vlastný spôsob evangelizácie. V súčasnom spoločenskom a kultúrnom kontexte je vhodné zamyslieť sa nad špecifickosťou miesta katechézy ako nástroja ohlasovania a výchovy v medziľudských vzťahoch. Preto je potrebné, aby tieto miesta boli prívetivé a dobre udržiavané, aby vytvárali atmosféru familiárnosti, ktorá podporuje pokojné zapojenie sa do komunitných aktivít. Prostredie, ktoré veľmi často pripomína školské zariadenia, nie je najlepším miestom na vykonávanie katechetických aktivít. Preto je dobré, aby sa tieto priestory prispôbili skutočnému významu katechézy.

223. Je však pravda, že dynamika vychádzajúcej Cirkvi, ktorá prechádza cez katechézu, má dôsledky aj v súvislosti s priestormi. Treba podporovať pokusy o katechézu na rôznych miestach: v domácnosti, vo vzdelávacom, kultúrnom a rekreačnom prostredí či vo väzení. Tieto miesta, často mimo centra kresťanského spoločenstva, sú priaznivé pre príležitostnú katechézu, pretože sa tu vytvárajú dôvernejšie vzťahy a katechéza v tomto viditeľnejšom spojení s každodenným životom môže byť prenikavejšia.

Ôsma kapitola

KATECHÉZA V ŽIVOTE ĽUDÍ

224. Každý pokrstený, ktorý je povolaný k zrelosti viery, má právo na primeranú katechézu. Úlohou Cirkvi je preto na to uspokojivo reagovať. Evanjelium nie je určené abstraktnému človeku, ale každému človeku, reálnemu, konkrétnemu, historickému, zakorenenému v konkrétnej situácii a poznačenému psychologickou, sociálnou, kultúrnou a náboženskou dynamikou, aby bol každý „zahrnutý do tajomstva vykúpenia“²⁴⁸. Na jednej strane viera nie je lineárny proces a podieľa sa na rozvoji človeka, čo zasa na druhej strane ovplyvňuje cestu viery. Nemožno zabúdať, že každá etapa života je vystavená špecifickým výzvam a musí čeliť neustále sa meniacej dynamike kresťanského povolania.

225. Preto je rozumné ponúknuť cesty katechézy, ktoré sú diverzifikované podľa rôznych potrieb, veku a životného stavu subjektov. Je nevyhnutné rešpektovať antropológicko-evolučné a teologicko-pastoračné údaje, pričom treba brať do úvahy vedy o výchove. Z tohto dôvodu je v procese katechézy pedagogicky dôležité pripisovať každej etape jej vlastnú dôležitosť a špecifickosť. V tomto ohľade sa uvádzajú len niektoré všeobecné prvky, pričom sa odkazuje na ďalšie úvahy katechetických direktórií partikulárnych cirkví a biskupských konferencií.

248 Ján Pavol II., encyklika *Redemptor hominis* (4. marca 1979), 13.

I. Katechéza a rodina

226. Rodina je spoločenstvo lásky a života, ktoré tvorí „súhrn medziosobných vzťahov – manželský vzťah, otcovstvo a materstvo, vzťah detí a súrodencov – ktorými sa každý človek vovádza do ‚ľudskej rodiny‘ i do ‚Božej rodiny‘, ktorou je Cirkev“²⁴⁹. Budúcnosť osôb, ľudského spoločenstva a cirkevného spoločenstva závisí v značnej miere od rodiny, základnej bunky spoločnosti. Vďaka rodine sa Cirkev stáva rodinou rodín a je obohatená životom týchto domácich cirkví. Preto „s veľkou radosťou a hlbokým potešením hľadá Cirkev na rodiny, ktoré zostávajú verné učeniu evanjelia, ďakuje im a povzbudzuje ich za svedectvo, ktoré vydávajú. Vďaka nim krása nerozlučného a navždy verného manželstva vskutku pôsobí vierohodne“²⁵⁰.

Prostredia rodinnej katechézy

Katechéza v rodine

227. Rodina je ohlasovaním viery, pretože je prirodzeným miestom, kde sa viera môže žiť jednoduchým a spontánnym spôsobom. Ona „má jedinečnú výsadu: odovzdáva evanjelium tak, že ho zakoreňuje v kontexte hlbokých ľudských hodnôt. Na tejto ľudskej báze sa uvedenie do kresťanského života stáva hlbším, či ide o prebudenie zmyslu pre Boha, prvé kroky v modlitbe, výchovu svedomia a formovanie kresťanského zmyslu pre ľudskú lásku, chápanú ako odraz lásky Boha Stvoriteľa a Otca. Ide teda o kresťanskú výchovu, ktorá je viac svedectvom než

249 Ján Pavol II., apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* (22. novembra 1981) 15.

250 AL 86.

vyučovaním, skôr príležitostná než systematická, skôr trvalá a každodenná než rozdelená do období.“²⁵¹

228. Manželský a rodinný život, prežívaný podľa Božieho plánu, je už sám osebe evanjeliom, v ktorom môžeme vidieť bezplatnú a trpezlivú Božiu lásku k ľudstvu. Na základe sviatosti manželstva majú kresťanskí manželia účasť na tajomstve jednoty a plodnej lásky, ktorá existuje medzi Kristom a Cirkvou. Katechéza v rodine má teda za úlohu pomáhať účastníkom rodinného života, najmä manželom a rodičom, objavovať dar, ktorý im Boh dáva prostredníctvom sviatosti manželstva.

Katechéza s rodinou

229. Cirkev ohlasuje evanjelium rodine. Kresťanské spoločenstvo je rodinou rodín a samo je Božou rodinou. Spoločenstvo a rodina sú pre seba navzájom stálym a obojstranným referenčným bodom: zatiaľ čo spoločenstvo prijíma od rodiny bezprostredné chápanie viery, ktoré je prirodzene spojené s udalosťami života, rodina zasa dostáva od spoločenstva jednoznačný kľúč na opätovné čítanie vlastnej skúsenosti vo svetle viery. Cirkev, vedomá si tejto hlbokjej súvislosti, vo svojej evanjelizačnej starostlivosti ohlasuje evanjelium rodinám a dáva im zakúsiť, že je to „radosť, ktorá naplňuje srdce a celý život, pretože v Kristovi sme oslobodení od hriechu a smútku, od vnútorného prázdna a izolácie“²⁵².

230. V súčasnosti je katechéza s rodinami preniknutá kerygmou, pretože „pred rodinami a uprostred nich

251 DGC 255.

252 AL 200; porov. EG 1.

musí vždy zaznievať prvé ohlasovanie – to, čo je „najkrajšie, najväčšie, najatraktívnejšie a zároveň najpotrebnejšie, musí stáť v centre evanjelizačného úsilia“²⁵³. Okrem toho sa v dynamike misijnej konverzie katechéza s rodinami vyznačuje štýlom pokorného porozumenia a konkrétneho ohlasovania, nie teoretického a odtrhnutého od problémov ľudí. Komunita svojím evanjelizačným a katechetickým nasadením zameraným na rodiny vytvára cesty viery, ktoré im pomáhajú jasne si uvedomiť vlastnú identitu a poslanie; sprevádza ich a podporuje, preto v ich úlohe odovzdávať život im pomáha pri plnení ich prvotnej výchovnej úlohy a podporuje autentickú rodinnú spiritualitu. Takto si rodina uvedomuje svoju úlohu a stáva sa v spoločenstve a spolu s ním aktívnym subjektom evanjelizačného diela.

Katechéza rodiny

231. Rodina ohlasuje evanjelium. Ako domáca cirkev založená na sviatosti manželstva, ktorá má aj misijný rozmer, kresťanská rodina sa podieľa na evanjelizačnom poslaní Cirkvi, a preto je predmetom katechézy. „Prax odovzdávania viery deťom v zmysle napomáhania jej prejavu a rastu umožňuje, aby sa rodina stala evanjelizačnou a aby spontánne začala odovzdávať vieru všetkým, ktorí s ňou prídu do kontaktu aj mimo rodinného prostredia.“²⁵⁴ Rodina je teda povolaná okrem prirodzenej výchovy detí prispievať k budovaniu kresťanského spoločenstva a svedčiť o evanjeliu v spoločnosti. „Evanjelizačná a katechetická služba domácej cirkvi, nakoľko vyviera a tkvie v jedinom poslaní Cirkvi a je zameraná na

²⁵³ AL 58; porov. EG 35 a 164.

²⁵⁴ AL 289.

budovanie jediného Kristovho tela, musí byť stále úzko spojená a musí byť vedome zladená so všetkými ostatnými evanjelizačnými a katechetickými službami, ktoré jestvujú v cirkevnom spoločenstve, tak v diecéznom, ako aj vo farskom.“²⁵⁵ Katechézou rodiny bude teda každý špecifický príspevok, ktorým kresťanské rodiny s vlastnou citlivosťou prispievajú k rôznym cestám viery, ktoré ponúka spoločenstvo.

Pastoračné usmernenia

232. Cirkev vo svojej materskej starostlivosti sprevádza svoje deti počas celého ich života. Uznáva však, že niektoré momenty sú rozhodujúcimi úsekmi, v ktorých sa človek ľahšie dá zasiahnúť Božou milosťou a je ochotný nastúpiť cestu viery. Na týchto cestách je vhodné oceniť veľkorysú a vzácnu pomoc iných párov, ktoré už nejaký čas prežívajú manželskú skúsenosť. Spoločenstvo tak bude venovať väčšiu pozornosť uvedeným situáciám.

- a. Katechéza mladých ľudí a dospelých, ktorí sa pripravujú na manželstvo²⁵⁶, predpokladá vzdialenú, blízku a bezprostrednú formáciu pred slávením sviatosti manželstva, ktoré je predstavené ako skutočné povolanie. Na týchto postupných a kontinuálnych cestách viery, ktoré sledujú katechumenátnu inšpiráciu, „spolu s obnoveným hlásaním kerygmy treba dať prednosť tým obsahom, ktoré – keď sa odovzdávajú príťažlivým a srdečným spôsobom – pomáhajú angažovať sa v celom priebehu života ,s veľkorysostou a vnútornou slobodou‘. Ide o určitý druh ,iniciácie‘ do sviatosti manželstva, ktorá manželom poskytne nevyhnutné prvky

255 Ján Pavol II., apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* (22. novembra 1981), 53.

256 Porov. AL 205 – 216.

nato, aby túto sviatosť mohli prijať s čo najlepšimi predpokladmi, a začať tak rodinný život s istou solidnosťou.“²⁵⁷ Je dobré upustiť od denominácie – tam, kde sa ešte používa – kurzov prípravy na manželstvo, aby sa tejto príprave vrátil jej autentický formačný a katechetický význam.

- b. Katechéza mladých manželov²⁵⁸ je katechéza, ktorá sa mystagogickou formou ponúka novomanželom po uzavretí manželstva, aby ich priviedla k objaveniu toho, čím sa stali vďaka vyslúženej sviatosti. Je dobré, aby tieto formačné cesty vo svetle Božieho slova viedli život mladých párov k čoraz väčšiemu uvedomovaniu si daru a poslania, ktoré dostali.
- c. Katechéza rodičov, ktorí žiadajú o krst pre svoje deti: komunita v osobe katechétovej by sa mala postarať o prijatie, vypočutie a pochopenie dôvodov žiadosti rodičov a o prípravu vhodného programu, aby sa v nich znovu prebudila milosť daru viery, ktorú dostali. Je dobré, aby sa na tejto ceste zúčastnili aj krstní rodičia a aby sa mohla uskutočniť v dostatočnom časovom predstihu.
- d. Katechéza rodičov, ktorých deti sú na ceste kresťanskej iniciácie: komunita podporuje zapojenie rodičov do cesty iniciácie ich detí, ktorá je pre niektorých momentom prehĺbenia viery, pre iných autentickým priestorom na prvé ohlasovanie.
- e. Medzigeneračná katechéza predpokladá, že cesta viery je formačnou skúsenosťou, ktorá nie je zameraná na konkrétny vek, ale zdieľajú ju rôzne generácie vnútri rodiny alebo v spoločenstve v rámci liturgického roka. Tento návrh posilňuje výmenu skúseností

²⁵⁷ AL 207.

²⁵⁸ Porov. AL 217 – 230.

viery medzi generáciami, pričom sa inšpiruje prvými kresťanskými spoločenstvami.

- f. Katechéza v skupinách manželov a v skupinách rodín má za protagonistov tie isté manželské páry. Cieľom týchto katechéz je rozvíjať manželskú a rodinnú spiritualitu, ktorá dokáže obnoviť život v manželstve, znovuobjaviť manželský rozmer zmluvy medzi Bohom a človekom a úlohu rodiny pri budovaní Božieho kráľovstva.

Nové rodinné scenáre

233. Neistota a nepredvídateľnosť súčasných spoločenských a kultúrnych procesov zmenili okrem iného aj pojem a realitu rodiny. Manželské a rodinné krízy sú na vzostupe a často sa riešia tak, že „vznikajú nové vzťahy, nové páry, nové zväzky a nové manželstvá, čím sa vytvárajú zložité rodinné situácie, problematické pre kresťanský život“²⁵⁹. Napriek zraneniam, vyprázdneniu jej transcendentného významu a krehkosti, ktorá ju charakterizuje, existuje nostalgia za rodinou, pretože je veľa ľudí, ktorí ju stále hľadajú a túžia ju budovať, lebo cítia jej hodnotu.

234. Cirkev chce so starostlivosťou, úctou a pastoračnou horlivosťou sprevádzať deti poznačené zranenou láskou, ktoré sa nachádzajú v krehkejšom stave, a obnoviť ich dôveru a nádej. „V perspektíve Božej pedagogiky sa Cirkev s láskou obracia na tých, ktorí sa podieľajú na jej živote nedokonalým spôsobom: spolu s nimi prosí o milosť obrátenia, povzbudzuje ich, aby konali dobro, aby sa s láskou starali jeden o druhého a mali účasť na službe

259 AL 41.

spoločenstvu, v ktorom žijú a pracujú.“²⁶⁰ Je dôležité, aby sa každé kresťanské spoločenstvo realisticky pozeralo na rôznorodú realitu rodiny s jej svetlami a tieňmi, aby ju primerane sprevádzalo a rozpoznalo zložitosť situácií bez toho, aby podľahlo idealizácii a pesimizmu. V podstate „ide o včlenenie všetkých; každému musíme pomôcť nájsť vlastný spôsob účasti na cirkevnom spoločenstve, aby sa cítil byť predmetom ,nezaslúženého, bezpodmienečného a nezištného milosrdenstva“²⁶¹.

235. Sprevádzať vo viere a uvádzať tzv. neregulárne situácie do života komunity teda znamená „brať veľmi vážne každú osobu a takisto plán, ktorý s ňou má Boh“²⁶², s prístupom blízkosti, počúvania a porozumenia. Okrem osobného duchovného sprevádzania by katechéti mali nájsť spôsoby a prostriedky, ako podporiť účasť týchto bratov a sestier na katechéze: v špecifických skupinách tvorených ľuďmi, ktorí majú rovnakú manželskú alebo rodinnú skúsenosť; alebo v iných existujúcich skupinách rodín či dospelých. Takto je možné vyhnúť sa osamelosti alebo diskriminácii a prebudiť túžbu prijať Božiu lásku a odpovedať na ňu.

II. Katechéza s deťmi a mladými

236. „Keď sa na toto vekové obdobie, v ktorom sa tradične rozlišuje útle detstvo alebo predškolský vek a mladší školský vek, pozeráme očami viery i rozumu, zisťujeme, že vlastní milosť počiatku života“²⁶³ charakterizovanú jednoduchosťou a bezplatnosťou prijatia. Už

²⁶⁰ AL 78.

²⁶¹ AL 297.

²⁶² EG 160.

²⁶³ DGC 177.

svätý Augustín označil detstvo a mladosť za obdobie, v ktorom sa človek učí viesť dialóg s Majstrom, ktorý hovorí v jeho vnútri. Deťom treba od najútľejšieho veku pomáhať vnímať a rozvíjať zmysel pre Boha a prirodzenú intuíciu jeho existencie.²⁶⁴ Antropológia a pedagogika v skutočnosti potvrdzujú, že dieťa je schopné prijať Boha a že otázky dieťaťa o zmysle života sa objavujú aj tam, kde rodičia nevenujú náboženskej výchove dostatočnú pozornosť. Deti majú schopnosť klásť si otázky o zmysle stvorenia, o Božej identite, o pôvode dobra a zla a sú schopné radowať sa z tajomstva života a lásky.

237. Štúdie uskutočnené v rámci sociálnopsychologických a komunikačných vied sú veľmi nápomocné pri načrtnutí konkrétnej fyziognómie detí, ktoré majú veľmi odlišné životné situácie v rôznych geografických kontextoch. Sociálne a kultúrne premenné totiž výrazne ovplyvňujú stav detí a mladých ľudí, vnímanie ich potrieb dospelými, spôsoby chápania a prežívania rodinnej dynamiky, školské skúsenosti, vzťah k spoločnosti a vzťah k viere. Osobitne by sa mal zohľadňovať stav digitálnych domorodcov, ktorý charakterizuje veľkú časť detí na svete. Ide o globálny fenomén, ktorého dôsledky ešte nie sú jasne badateľné, ale ktorý určite modifikuje kognitívne a vzťahové spôsoby nových generácií a istým spôsobom ovplyvňuje aj prirodzený príklon k náboženskej skúsenosti.

238. Rovnako dôležité je vziať do úvahy to, že existuje mnoho detí a mladých ľudí, ktorí veľmi trpia krehkými väzbami vo svojich rodinách, a to aj v situáciách, keď sa im ekonomicky darí; iní, naopak, stále žijú v podmienkach

264 Porov. GE 3.

prostredia, ktoré je silne poznačené chudobou, násilím a nestabilitou. U týchto detí, ktoré z rôznych dôvodov trpia nedostatkom bezpečných životných orientačných bodov, je často obmedzená aj možnosť poznať a milovať Boha. Cirkevné spoločenstvo by malo vedieť viesť dialóg, ak je to možné, s rodičmi a podporovať ich vo výchovnej úlohe; malo by sa tiež sprítomniť a byť vždy k dispozícii, aby ponúкло materinskú starostlivosť a konkrétnu pozornosť: to bude prvé a základné ohlasovanie Božej prozreteľnostnej dobroty.

239. Detstvo alebo predškolský vek je rozhodujúcim obdobím objavovania náboženskej skutočnosti, v ktorom sa človek od svojich rodičov a okolia učí postojom otvorenosti a prijatia alebo odporu a uzavretia sa voči Bohu. Dieťa sa učí tiež prvé poznatky o viere: prvé objavenie Otca, ktorý je na nebi, dobrý a prozreteľný, ku ktorému treba obrátiť srdce a gestami prejsť náklonnosť a úctu; meno Ježiša a Márie a niektoré príbehy o hlavných udalostiach zo života Pána Ježiša; znamenia, symboly a náboženské gestá. V tejto súvislosti netreba podceňovať hodnotu hlavných sviatkov liturgického roka, napríklad s realizáciou jasličiek v rodinách v rámci prípravy na Vianoce²⁶⁵, ktoré môžu dieťaťu umožniť zažiť istú formu katechézy prostredníctvom priamej účasti na tajomstve vtelenia. Keď je dieťa od útleho veku v kontakte s rôznymi aspektmi kresťanského života v rodine alebo v iných prostrediach, kde vyrastá, osvojuje si a zvnútorňuje prvú formu náboženskej socializácie, ktorá je prípravou na nasledujúce formy a rozvoj kresťanského morálneho svedomia. Viac ako o katechézu vo

265 Porov. pápež František, apoštolský list *Admirabile signum* (1. decembra 2019).

vlastnom zmysle slova ide v tomto veku o prvú evanjelizáciu a ohlasovanie viery vo výsostne výchovnej forme, pozornej na rozvíjanie zmyslu pre dôveru, bezplatnosť, sebadarovanie, vzývanie a účasť ako ľudského stavu, do ktorého je vštepená spásonosná sila viery.

240. Detstvo (6 – 10 rokov) je podľa zaužívanej tradície v mnohých krajinách obdobím, v ktorom sa vo farnosti završuje kresťanská iniciácia, ktorá sa začala krstom. Cieľom globálneho itinerára kresťanskej iniciácie je oboznámiť sa s hlavnými udalosťami dejín spásy, ktoré budú predmetom hlbšej reflexie v nasledujúcich vekových obdobiach, a postupne si uvedomiť vlastnú identitu pokrsteného človeka. Katechéza kresťanskej iniciácie je zameraná na prvé poznanie viery (prvé ohlasovanie) a v procese iniciácie sa dieťa uvádza do života Cirkvi a slávania sviatostí. Katechéza, ktorá nie je čiastková, ale je zostavená podľa plánu, ktorý v základnej forme ponúka všetky tajomstvá kresťanského života a ich vplyv na morálne svedomie, je tiež pozorná k existenciálnym podmienkam detí a ich otázkam o zmysle. Počas celej cesty iniciácie sa vyučujú pravdy viery, ktoré sa posilňujú svedectvom spoločenstva, účasťou na liturgii, stretnutím s Ježišovým slovom vo Svätom písme a uvedením do praktizovania skutkov lásky. Je na biskupských konferenciách, aby stanovili trvanie a spôsob realizácie programu uvádzania do kresťanského života a udeľovania sviatostí.

241. Detstvo je tiež vstupnou fázou do sveta základnej školy. Dieťa a neskôr mladý človek vstupuje do spoločenstva väčšieho ako rodina, v ktorom má možnosť rozvíjať svoje intelektuálne, citové a vzťahové schopnosti. V mnohých krajinách sveta majú školy špecifické vyučovanie náboženstva a v niektorých prípadoch sa v škole

môže uskutočňovať aj katechéza o zasvätení do kresťanského života a sviatostiach – podľa pokynov a dispozícií miestneho biskupa. V takomto kontexte sa spolupráca medzi katechétmi a učiteľmi stáva významným vzdelávacím zdrojom a priaznivou príležitosťou na zviditeľnenie spoločenstva dospelých svedkov viery.

242. Potreba, aby sa proces kresťanskej iniciácie stal autentickým skúsenostným uvedením do globality života viery, nás núti hľadiť na katechumenát ako na nenahraditeľný zdroj inšpirácie. Kresťanská iniciácia založená na formačnom modeli katechumenátu, ale s kritériami, obsahom a metodikou náležitou pre deti, je veľmi vhodná. Členenie vývoja procesu kresťanskej iniciácie detí inšpirované katechumenátom predpokladá časy, obrady prechodu a aktívnu účasť na eucharistickom stole, ktorý predstavuje vrchol iniciačného procesu. V jeho priebehu sa katechéti zaväzujú prekonať tradičnú víziu, ktorá vidí dieťa najmä ako objekt pastoračnej starostlivosti a pozornosti komunity, a prijať perspektívu, ktorá ho postupne, podľa jeho schopností, vychováva k tomu, aby sa stalo aktívnym subjektom v komunite i mimo nej. Katechumenátna inšpirácia tiež umožňuje prehodnotiť prvoradú úlohu rodiny a celého spoločenstva voči deťom a aktivovať procesy vzájomnej evanjelizácie medzi rôznymi cirkevnými subjektmi.

243. Každá miestna cirkev sa vyzýva, aby prostredníctvom ustanovených úradov a orgánov zhodnotila situáciu, v ktorej deti žijú, a aby preskúmala iniciačné a katechetické metódy a programy, ktoré sú najvhodnejšie nato, aby si deti uvedomili, že sú Božími deťmi a členmi Cirkvi, Božej rodiny, ktorá sa v deň zasvätený Pánovi zhromažďuje, aby slávila jeho Veľkú noc.

III. Katechéza v realite mladých

244. Existuje hlboká súvislosť medzi možnosťou obnoviť ponuku viery mladým ľuďom a pripravenosťou Cirkvi omladiť sa, teda udržať sa v procese duchovného, pastoračného a misijného obrátenia. „Schopnosť (mladých) obnovovať, nabádať a vyžadovať dôslednosť a svedectvo, vrátiť sa k snom a prichádzať s novými myšlienkami“²⁶⁶ môže cirkevnému spoločenstvu pomôcť pochopiť kultúrne premeny našej doby a zvýšiť dôveru a nádej. Celé spoločenstvo má za úlohu odovzdávať vieru a svedčiť o možnosti kráčať životom s Kristom. Blízkosť Pána Ježiša s dvoma učeníkmi z Emauz, jeho spoločné kráčanie, dialóg, sprevádzanie a pomoc pri otváraní očí je zdrojom inšpirácie pre kráčanie s mladými ľuďmi. V rámci tejto dynamiky je potrebné odvážne a tvorivo ohlasovať evanjelium svetu mladých, ponúkať sviatostný život a duchovné sprevádzanie. Vďaka sprostredkovaniu Cirkvi budú môcť mladí ľudia objaviť osobnú lásku Otca a spoločenstvo Ježiša Krista a prežiť toto obdobie života, ktoré je zvlášť „vhodné pre veľké ideály, veľkorysú hrdinstvo a konzistentné požiadavky myslenia a konania“²⁶⁷.

245. Katechézu vo svete mládeže je vždy potrebné obnovovať, posilňovať a realizovať v širšom kontexte služby mládeži. Musí sa vyznačovať pastoračnou a vzťahovou dynamikou počúvania, vzájomnosti, spoluzodpovednosti a uznania vedúcej úlohy mladých ľudí. Aj keď neexistujú jednoznačné hranice a rozhodujúce sú prístupy typické pre jednotlivé kultúry, je užitočné rozlišovať medzi deťmi v puberte, dospelujúcimi, mladými ľuďmi a mladými

²⁶⁶ CHV 100.

²⁶⁷ Pavol VI., *Príhovor na slávnosti blahorečenia Nunzia Sulprizia* (1. decembra 1963).

dospelými. Je nevyhnutné hlbšie preskúmať svet mládeže, využiť prínos vedeckého výskumu a zohľadniť situáciu v rôznych krajinách. Všeobecná úvaha sa týka otázky jazyka mladých ľudí. Nové generácie sú vo všeobecnosti výrazne poznačené sociálnymi médiami a takzvaným virtuálnym svetom. On ponúka príležitosti, ktoré predchádzajúce generácie nemali, ktoré ale zároveň prinášajú aj riziká. Je veľmi dôležité zohľadniť, ako skúsenosť s technologicky sprostredkovanými vzťahmi štruktúruje predstavu o svete, realite a medziľudských vzťahoch. Z tohto dôvodu je potrebné, aby pastoračná činnosť prispôsobila katechézu mladým a vedela preložiť Ježišovo posolstvo do ich jazyka.

Katechéza v období puberty

246. Existuje mnoho znakov, prostredníctvom ktorých pozeráme na obdobie pred adolescenciou²⁶⁸ ako na etapu života charakterizovanú dynamikou prechodu od známej a bezpečnej situácie k niečomu novému a neprebádanému. Na jednej strane to môže vzbudiť nadšenie, ale na druhej strane to vyvoláva pocit zmätku a nepochopenia. Pre obdobie pred adolescenciou je charakteristická práve táto zmes protichodných a kolísavých emócií, ktoré v skutočnosti vyplývajú z potreby zmerať si sily, experimentovať, podrobiť sa skúške, nanovo definovať – ako protagonisti a autonómne – identitu, ktorá sa chce znovuzrodiť. V tomto období, ktoré sprevádza silný rozvoj

²⁶⁸ Termín *predadolescencia* má v rozličných kultúrach rozdielne významy. Tu označuje obdobie, ktoré sa začína pubertou a je približne v rozmedzí 10 – 14 rokov. Inde sa toto obdobie označuje ako *prvé dospievanie* (*early adolescence*), zatiaľ čo termín *preadolescence* označuje posledné štádium detstva (9 – 10 rokov).

fyzického a emocionálneho rozmeru, začína sa formovať pomalý a náročný proces personalizácie jednotlivca.

247. Obdobie pred adolescenciou je tiež časom, keď sa znovu dotvára obraz Boha získaný v detstve. Z tohto dôvodu je dôležité, aby katechéza starostlivo sprevádzala tento citlivý prechod pre jeho možný budúci vývoj, a to aj s využitím výskumu a nástrojov vied o človeku. Keďže sa nebojí zamerať na to podstatné, ponuka viery v predadolescentnom veku bude dbať na to, aby v ich srdciach zasiala semienka videnia Boha, ktoré budú môcť neskôr dozrieť; kerygma bude hovoriť najmä o Pánovi Ježišovi ako o bratovi, ktorý miluje; ako o priateľovi, ktorý pomáha žiť vzťahy najlepším možným spôsobom, ktorý nesúdi, ktorý je verný, ktorý si váži zdroje a sny a prináša naplnenie túžob po kráse a dobre. Okrem toho výzvou katechézy je uznať protagonizmus detí pred adolescenciou, vytvoriť kontext zmysluplných vzťahov v skupine, dať priestor skúsenosti, vytvoriť klímu, v ktorej sa prijímajú otázky a dostávajú sa do interakcie s ponukou evanjelia. Dieťa v predadolescentnom veku môže ľahšie vstúpiť do sveta kresťanskej skúsenosti, keď zistí, že evanjelium sa dotýka práve vzťahovej a citovej dynamiky, na ktorú je obzvlášť citlivé. Katechéta, ktorý je schopný dôverovať a čakať, bude brať vážne pochybnosti a obavy predadolescenta a stane sa jeho diskrétnym, ale prítomným spoločníkom.

Katechéza pre adolescentov

248. Adolescencia je obdobie, ktoré trvá približne od 14. do 21. roku života a niekedy aj oveľa dlhšie. Charakterizuje ho snaha o nezávislosť a zároveň strach zo vzdávania od rodinného prostredia; to vedie k neustálemu

kolísaniu medzi výbuchmi nadšenia a recidívami. „Dospievajúci sú v pohybe, na cestách. [...] Prežívajú práve toto napätie, najprv v sebe a potom s tými, ktorí ich obklopujú.“²⁶⁹ Lenže „dospievanie nie je patológia, s ktorou musíme bojovať. Je to súčasť normálneho, prirodzeného rastu života našich detí“²⁷⁰. Preto bude zodpovednosťou komunity a katechéty rozvíjať vnútorný priestor, aby pochopili a prijali bez odsudzovania a s úprimným výchovným nadšením toto hľadanie slobody dospievajúcich a začali ho smerovať k otvorenému a odvážnemu životnému projektu.

249. Adolescenti potrebujú na ceste viery, aby ich sprevádzali presvedčiví a pútaví svedkovia. Jednou z výziev katechézy je práve tá, ktorá sa týka nedostatočného svedectva viery v rodinách a prostrediach socializácie, z ktorých pochádzajú. Okrem toho odlúčenie, ku ktorému často dochádza pri navštevovaní Cirkvi dospievajúcimi, nezávisí ani tak od kvality toho, čo sa im ponúklo v ich detských rokoch, aj keď je to dôležité, ale skôr od existencie radostnej a zmysluplnej ponuky pre mladých. Dospievajúci zároveň podrobujú skúške autenticituospelých a potrebujú kňazov,ospelých a starších mladých ľudí, u ktorých môžu vidieť vieru prežívanú s radosťou a súdržnosťou. Úlohou komunity bude určiť pre službu katechézy tých ľudí, ktorí sú najlepšie pripravení naladiť sa na ich svet a osvetliť ho svetlom a radosťou viery. Je dôležité, aby sa katechéza uskutočňovala v rámci pastoraácie mládeže a mala silný výchovný a povolávací podtón v kontexte kresťanského spoločenstva a iných prostredí, v ktorých adolescenti žijú.

²⁶⁹ Pápež František, *Príhovor na pastoračnom sympóziu Rímskej diecézy* (19. júna 2017).

²⁷⁰ Tamže.

Katechéza pre mladých

250. Rýchla kultúrna a sociálna transformácia sa dotýka aj mladých ľudí. V niektorých častiach sveta tlačí konzumná a meritokratická spoločnosť mnohých ľudí k špecializovanému štúdiu, aby dosiahli kvalifikované profesionálne ciele. Z tohto dôvodu mnohí mladí ľudia pociťujú potrebu presťahovať sa, aby získali konkrétnejšie pracovné a študijné skúsenosti. Na druhej strane iní pre nedostatok práce upadajú do pocitu neistoty, čo ľahko vedie k rozčarovaniu a nude a niekedy dokonca k úzkosti a depresii. V krajinách, ktoré sú poznačené pretrvávajúcim hospodárskym zaostávaním a konfliktmi, spôsobujúcimi veľké migračné pohyby, pociťujú mladí ľudia všeobecný nedostatok nádeje pre svoju budúcnosť a sú nútení žiť v často ponížujúcich podmienkach.

251. Z hľadiska náboženskej skúsenosti existuje veľká rozmanitosť. Mnohí mladí ľudia prejavujú snahu hľadať zmysel, solidaritu a sociálnu angažovanosť. Často sú otvorení náboženským praktikám a citliví na rôzne spirituality. Pokiaľ ide o cirkevnú skúsenosť, v tejto fáze života je veľa tých, ktorí sa od Cirkvi vzdávajú alebo voči nej prejavujú ľahostajnosť či nedôveru. Medzi príčiny treba zaradiť chýbajúce svedectvo, dôveryhodnosť, duchovnú a morálnu podporu zo strany rodiny alebo nedostatok katechézy a málo významné kresťanské spoločenstvo. Je však tiež pravda, že mnohí mladí ľudia sa aktívne a s nadšením zúčastňujú na živote Cirkvi, na jej misijných aktivitách a službe a vedú autentický a intenzívny život modlitby.

252. Pán Ježiš, ktorý „posvätil mladosť už tým, že ju prežil“, ²⁷¹ počas svojho verejného pôsobenia sa stretával s mladými ľuďmi, ukazoval im Otcovu dobrotivosť, vyzýval ich a pozýval k plnému životu. Cirkev, ktorá prejavuje rovnakú starostlivosť ako Ježiš, chce mladým ľuďom trpezlivo načúvať, pochopiť ich obavy, viesť s nimi úprimný dialóg a sprevádzať ich pri rozlišovaní ich životného plánu. Služba Cirkvi mládeži bude teda predovšetkým animáciou humanizačného a misijného charakteru, schopnou rozpoznať v ľudskej skúsenosti znaky Božej lásky a povolania. Vo svetle viery nachádza svoj autentický zmysel hľadanie pravdy a slobody, túžba milovať a byť milovaný, osobné túžby a vášnivý záväzok voči druhým a voči svetu. Pri pomoci mladým ľuďom objavovať, rozvíjať a žiť svoj životný projekt podľa Boha bude musieť pastoračia mládeže prijať nové štýly a stratégie. „Pastorácia mladých musí byť flexibilnejšia: je potrebné pozvať mladých na podujatia, kde nielen prijímajú formáciu, ale kde sa môžu porozprávať, kde môžu oslavovať, spievať, počúvať konkrétne svedectvá a zakúsiť komunitné stretnutie so živým Bohom.“ ²⁷² Aj katechéza s mladými ľuďmi bude preto nanovo definovaná notami tohto pastoračného štýlu.

253. Každý formačný projekt, ktorý spája liturgickú, duchovnú, doktrínálnu a morálnu formáciu, bude sústredený „okolo dvoch hlavných osí: jednou je prehĺbenie kerygmy, základnej skúsenosti stretnutia s Bohom prostredníctvom Krista, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych. Druhou je rast bratskej lásky v živote spoločenstva

271 Biskupská synoda, 15. riadne generálne zhromaždenie, *Záverečný dokument* (27. októbra 2018), 63.

272 CHV 204.

a v službe“²⁷³. Katechéza preto predstaví ohlasovanie Ježišovej Veľkej noci, skutočnej mladosti sveta, ako jadro, okolo ktorého sa bude budovať odpoveď na povolanie.²⁷⁴ Rozmer povolania v katechéze pre mladých si vyžaduje, aby boli formačné programy vypracované s ohľadom na životné skúsenosti. Treba oceniť, že cestu viery mladých ľudí často sprostredkuje aj príslušnosť k nejakému združeniu alebo cirkevnému hnutiu. Dynamika skupiny totiž umožňuje, aby katechéza zostala úzko spojená s konkrétnou skúsenosťou.²⁷⁵

254. Okrem organických a štruktúrovaných katechetických itinerárov by sa mala oceniť katechéza, ktorá sa príležitostne uskutočňuje v prostredí, v ktorom mladí ľudia žijú: na školách, na univerzitách, v kultúrnych a rekreačných združeniach. Okrem diecéznych, národných alebo kontinentálnych podujatí treba spomenúť aj Svetové dni mládeže, ktoré sú príležitosťou osloviť mnohých mladých ľudí, ktorí by inak boli nedosiahnuteľní. Je dobré, aby kňazi a katechéti vypracovali programy na prípravu na Svetové dni mládeže a na ich prežívanie, ktoré im umožnia naplno prežívať túto skúsenosť viery. Nemali by sme zabúdať ani na fascináciu, ktorou pôsobí na mnohých mladých ľudí putovanie: je užitočné, aby sa prežívalo ako katechetický moment.

255. Je potrebné oceniť tvorivý a spoluzodpovedný prínos samotných mladých ľudí pre katechézu. Katechetická služba deťom je výzvou na ich vlastný rast vo viere. To pozýva kresťanské spoločenstvo, aby venovalo osobitnú pozornosť formácii mladých katechétov: „Je

273 CHV 213.

274 Porov. CHV 8.

275 Porov. CHV 219 – 220.

potrebné aj obnovené úsilie katechéto, ktorí sú často mladými ľuďmi slúžiacimi iným mladým ľuďom, takmer v ich veku. Je dôležité, aby sme sa riadne starali o ich formáciu a zabezpečili, aby sa ich služba v komunite viac uznávala.“²⁷⁶

256. Dnes Cirkev venuje väčšiu pozornosť prechodu z mladosti do dospelosti. V porovnaní s pomerne nedávnou minulosťou sa vstup do fázy dospelosti u mnohých mladých ľudí čoraz viac oddaľuje, najmä v niektorých sociálnych kontextoch. Tento prechod často znamená, že sa stretávame s ľuďmi, ktorí síce majú všetky predpoklady na to, aby viedli dospelý život (vek, vzdelanie, ochotu dávať sa), ale nenachádzajú priaznivé okolnosti, aby sa ich túžba po naplnení stala skutočnosťou, pretože nemajú stabilné pracovné a ekonomické podmienky, ktoré by im umožnili založiť si rodinu. Táto situácia má určite vplyv na ich vnútorný a emocionálny svet. Preto je potrebné premyslieť nové spôsoby pastoračnej a katechetickej práce, ktoré pomôžu kresťanskému spoločenstvu komunikovať s mladými dospelými a podporovať ich na ich ceste.

IV. Katechéza s dospelými

257. Situácia dospelých je dnes obzvlášť zložitá. V porovnaní s minulosťou sa tento vek života nechápe ako už dosiahnutý stav stability, ale ako nepretržitý proces reštrukturalizácie, ktorý zohľadňuje vývoj osobnej citlivosti, prelínanie vzťahov, zodpovednosť, ku ktorej je človek povolaný. V tomto živom dynamizme, do ktorého

²⁷⁶ Biskupská synoda, 15. riadne generálne zhromaždenie, *Záverečný dokument* (27. októbra 2018), 133.

sú vložené rodinné, kultúrne a sociálne faktory, dospelý človek neustále preformulováva svoju vlastnú identitu a tvorivo reaguje na rôzne momenty premeny, ktoré prežíva. Dynamika stávania sa dospelým sa nevyhnutne týka aj náboženského rozmeru, pretože akt viery je vnútorný proces úzko spojený s osobnosťou. V štádiách dospelosti je totiž viera sama osebe povolaná nadobúdať rôzne formy, vyvíjať sa a dozrievať, aby bola autentickou a nepretržitou odpoveďou na výzvy života. Preto si každá možná cesta viery s dospelými vyžaduje, aby sa životné skúsenosti nielen brali do úvahy, ale aby sa znovu čítali vo svetle viery ako príležitosť, a teda aby sa začlenili do tej istej formačnej cesty.

258. Vzťah dospelých k otázke viery je veľmi rôznorodý a je správne, aby bol každý človek prijatý a vypočutý vo svojej jedinečnosti. Bez toho, aby sme znižovali osobitosť každej situácie, je možné uvažovať o niektorých typoch dospelých, ktorí žijú svoju vieru rôznymi spôsobmi:

- veriaci dospelí, ktorí žijú svoju vieru a chcú ju prehli-
biť;
- dospelí, ktorí sú síce pokrstení, ale nie sú dostatoč-
ne formovaní alebo nedokončili kresťanskú iniciáciu
a možno ich nazvať kvázi katechumeni²⁷⁷;
- pokrstení dospelí, ktorí síce pravidelne nežijú svoju
vieru, ale v určitých obdobiach života vyhľadávajú
kontakt s cirkevným spoločenstvom;
- dospelí, ktorí pochádzajú z iných kresťanských deno-
minácií alebo majú iné náboženské skúsenosti;
- dospelí, ktorí sa po skúsenostiach s novými nábožen-
skými hnutiami vracajú ku katolíckej viere;

277 Porov. CT 44.

- nepokrstení dospelí, ktorým je určený samotný katechumenát.

259. Závazok k dozrievaniu krstnej viery je osobnou zodpovednosťou, ktorú musí pociťovať ako prioritu najmä dospelý človek, pretože je zapojený do trvalého procesu formovania svojej osobnej identity. V dospelosti sa táto úloha, vlastná každému človeku, konfrontuje s rodinnými a spoločenskými povinnosťami, ku ktorým je povolaný a ktoré môžu vyvolať chvíle krízy, dokonca veľmi hlbokkej. Z tohto dôvodu je aj v tomto veku života a s typickými akcentmi potrebné sprevádzanie a rast vo viere, aby dospelý človek mohol dozrieť k duchovnej múdrosti, ktorá osvetľuje a dáva jednotu mnohým skúsenostiam jeho osobného, rodinného a spoločenského života.

260. Katechéza dospelých je teda nastavená ako osobný a komunitný proces učenia, ktorého cieľom je nadobudnúť mentalitu viery, „kým nedospejeme všetci k jednote viery a poznania Božieho Syna, k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku“ (*Ef* 4, 13). Preto je jeho hlavným cieľom formácia a dozrievanie života v Duchu podľa zásad graduálnosti a progresivity, aby evanjeliové poslanstvo bolo prijaté vo svojej transformujúcej dynamike, a teda aby bolo schopné ovplyvniť osobný a spoločenský život. V konečnom dôsledku katechéza s dospelými dosiahne svoj cieľ vtedy, keď urobí dospelých schopnými vziať vlastnú skúsenosť viery do svojich rúk a vzbudí túžbu ďalej kráčať a rásť.

261. Všeobecná úloha katechézy s dospelými si vyžaduje, aby sa utvárala s ohľadom na rôzne typy osôb a náboženských skúseností, na ktoré sa vzťahuje. Konkrétne úlohy, ktoré nasledujú a ktoré môžu reagovať aj

na chronologické rozčlenenie, v skutočnosti ukazujú neustálu snahu cirkevného spoločenstva postaviť sa pred dospelých, snažiť sa pochopiť ich konkrétnu existenčnú situáciu a načúvať ich skutočným potrebám a požiadavkám. Preto osobitnou úlohou katechézy s dospelými je:

- a. vzbudiť vieru, podporiť nový začiatok skúsenosti viery a viedť, ako posilniť ľudské a duchovné zdroje, ktoré nikdy nevyhasli vo vnútri každého človeka, s ohľadom na slobodné a osobné obnovenie pôvodnej motivácie v zmysle príťažlivosti, chuti a vôle;
- b. očistiť vieru od čiastočných, zavádzajúcich alebo chybných náboženských predstáv, pomôcť subjektom predovšetkým rozpoznať hranice a rozhodnúť sa hľadať autentickejšiu syntézu viery vzhľadom na cestu k plnosti života, na ktorú vyzýva evanjelium;
- c. živiť vieru aj vďaka prežívaniu podstatných cirkevných vzťahov, podporovať formovanie zrelého kresťanského svedomia, schopného zdôvodniť vlastnú nádej a pripraveného na pokojný a inteligentný dialóg so súčasnou kultúrou;
- d. pomáhať zdieľať a svedčiť o viere, pripravovať priestor na zdieľanie a službu v Cirkvi a vo svete ako realizáciu úlohy zjavovania Božieho kráľovstva.

Katechéza dospelých má v súhrne za úlohu sprevádzať a vychovávať k formovaniu typických črt dospelého kresťana vo viere, učeníka Pána Ježiša, v kresťanskom spoločenstve schopnom vychádzať zo seba, ktoré je začlenené do sociálnej a kultúrnej reality, aby vydávalo svedectvo viery a uskutočňovalo Božie kráľovstvo.

262. Aby bola katechéza s dospelými zmysluplná a schopná dosiahnuť svoje ciele, je dôležité zvážiť niektoré kritériá.

- a. Je nevyhnutné, aby táto katechéza, inšpirovaná misijnou skúsenosťou katechumenátu, bola vyjadrením cirkevného spoločenstva v jeho celistvosti ako lona plodiaceho vieru. Keďže kresťanské spoločenstvo je štrukturálnym prvkom katechetického procesu dospelých a nielen jeho prostredím, je potrebné, aby bolo schopné obnovy, aby sa dalo osloviť a vyprovokovať citlivosťou dospelých súčasnosti, a, samozrejme, bolo schopné prijatia, prítomnosti a podpory.
- b. Keďže katechéza dospelých je nastavená ako výchovný proces kresťanského života v jeho celistvosti, je dôležité, aby navrhovala skúsenosti života viery, ktoré sú konkrétne a kvalifikované (prehĺbenie Svätého písma a náuky; momenty spirituality, liturgické slávenia a praktiky ľudovej zbožnosti; skúsenosť cirkevného bratstva; cvičenie sa v misijnej pomoci a vo vydávaní svedectva vo svete...) a ktoré reagujú na rôzne potreby človeka v jeho celistvosti citov, myšlienok, vzťahov.
- c. Dospelí sa nemajú považovať za príjemcov katechézy, ale za protagonistov spolu so samotnými katechétmi. Preto je potrebné, aby sa dospelý človek s úctou prijímal ako osoba, ktorá už má rozvinuté skúsenosti a presvedčenie aj na úrovni viery a ktorá je schopná uplatňovať svoju vlastnú slobodu a dozrievať v dialógu nových presvedčení.
- d. Katechéza s dospelými by mala byť pozorná na rozpoznanie ich situácie ako mužov a žien, berúc do úvahy osobitosť, s akou každý z nich prežíva skúsenosť viery; okrem toho je dôležité venovať pozornosť laickému stavu dospelých, ktorí sú krstom povolani „hľadať Božie kráľovstvo tak, že sa starajú o časné veci a usporadúvajú ich podľa Boha“²⁷⁸.

278 LG 31.

- e. Je dôležité koordinovať katechézu dospelých najmä s rodinnou a mládežníckou pastoráciou a s ostatnými dimenziami života viery – liturgickou skúsenosťou, službou lásky, sociálno-kultúrnym rozmerom –, aby sa dosiahla určitá organickosť cirkevnej pastorácie.

263. V katechéze s dospelými je rozhodujúca postava katechéty, ktorý sa profiluje ako spoločník a zároveň vychovávateľ schopný podporovať ich aj v procesoch osobného rastu. Sprievodca dospelých, aj keď voči nim prejavuje úprimné bratstvo, vedome si zachováva výchovnú funkciu s úmyslom uľahčiť im zrelý vzťah s Pánom, zmysluplné cirkevné vzťahy a rozhodnutie vydávať kresťanské svedectvo vo svete. Vo vhodnej chvíli je sprievodca schopný ustúpiť, a tak v účastníkoch podporuje prevzatie zodpovednosti v prvej osobe za ich vlastnú cestu viery. Preto je dôležité, aby sa katechéti pre dospelých starostlivo vybrali a kvalifikovali na vykonávanie tejto delikátnej služby prostredníctvom špecifickej prípravy.

264. Katechéza s dospelými sa ponúka vo veľkom množstve foriem a s veľmi rôznymi dôrazmi:

- katechéza ako pravé a správne zasvätenie do viery, teda sprevádzanie kandidátov na krst a sviatosti iniciácie prostredníctvom katechumenátnej skúsenosti;
- katechéza ako nové zasvätenie do viery, teda sprevádzanie tých, ktorí síce boli pokrstení, ale nedokončili iniciáciu alebo nie sú evanjelizovaní;
- katechéza ako znovuobjavovanie viery prostredníctvom „centier počúvania“ alebo iných spôsobov, čiže ponuka v zmysle evanjelizácie určená pre takzvaných vzdialených;

- katechéza ohlasovania viery v životnom, pracovnom a voľnočasovom prostredí alebo pri príležitosti podujatí ľudovej zbožnosti či púti do svätýň;
- katechéza s manželskými párami pri príležitosti sobáša alebo pri slávení sviatostí ich detí, ktoré sa často stávajú východiskom ďalších katechetických skúseností;
- katechéza na prehĺbenie viery vychádzajúca zo Svätého písma, z dokumentov magistéria alebo zo života svätých a svedkov viery;
- liturgická katechéza, ktorej cieľom je vedomá účasť na slávení spoločenstva;
- katechéza na morálne, kultúrne alebo sociálno-politické témy, ktorej cieľom je aktívna a vierou inšpirovaná účasť na živote spoločnosti;
- katechéza v kontexte špecifickej formácie pastoračných pracovníkov, ktorá predstavuje privilegovanú príležitosť pre itineráre viery.

265. Napokon je dôležité uznať prínos združení, hnutí a cirkevných skupín pre kresťanskú formáciu dospelých, ktoré sú zárukou trvalého a rozmanitého sprevádzania. Je dôležité, že tieto skupiny často predstavujú kresťanský život ako osobné a existenciálne stretnutie so živou osobou Ježiša Krista v kontexte skupinovej skúsenosti a bratských vzťahov. Práve preto, že malé skupiny uľahčujú výmenu životných skúseností a nadväzovanie bratských a priateľských vzťahov, stávajú sa vzácnou príležitosťou na odovzdávanie viery od človeka k človeku.²⁷⁹

²⁷⁹ Porov. EG 127 – 129.

V. Katechéza so starými ľuďmi

266. Starí ľudia sú dedičstvom pamäti a často strážcami hodnôt spoločnosti. Sociálne a politické rozhodnutia, ktoré neuznávajú ich dôstojnosť ako osôb, obracajú sa proti samotnej spoločnosti. „Cirkev sa nemôže a nechce prispôbiť mentalite netolerancie a už vôbec nie ľahostajnosti alebo pohrdania starobou.“²⁸⁰ Starých ľudí vníma skôr ako Boží dar, poklad pre spoločenstvo a pastoračnú starostlivosť o nich pokladá za dôležitú úlohu.

267. Starším ľuďom by sa mala venovať vhodná katechéza, ktorá by zohľadňovala osobitné aspekty ich stavu viery. „... starý človek môže vo svojom veku dosiahnuť solídnu a bohatú vieru; katechéza preto istým spôsobom v postoji vďakyvzdania a očakávania v dôvere privádza završenú cestu k plnosti; iní zasa žijú viac-menej nejasnú vieru a kresťanstvo slabo praktizujú: tu sa katechéza stáva príležitosťou vnesenia nového svetla a náboženskej skúsenosti; niekedy starý človek dožíva svoje dni s hlbokými zraneniami na duši i na tele: katechéza mu pomáha prežívať svoju situáciu v postoji modlitby, odpúšťania, vnútorného pokoja. V každom prípade podmienky starého človeka vyžadujú katechézu nádeje, ktorá vyplýva z istoty definitívneho stretnutia s Bohom.“²⁸¹ Preto je rozhodujúce zohľadniť rôzne osobné a sociálne podmienky, často poznačené osamelosťou a pocitom nepotrebnosti, aby sa mohla začať katechéza, ktorá by im umožnila cítiť sa prijatými a uznávanými v spoločenstve.

280 Pápež František, *Generálna audiencia* (4. marca 2015).

281 DGC 187.

268. Sväté písmo predstavuje starého veriaceho ako symbol človeka, ktorý je bohatý na múdrosť a bázeň pred Bohom, a preto je zásobárňou intenzívnej životnej skúsenosti, čo z neho v istom zmysle robí prirodzeného katechéta spoločenstva. Staroba je časom milosti, v ktorom Pán obnovuje svoje povolanie uchovávať a odovzdávať vieru; modliť sa, najmä formou príhovoru; byť nablízku tým, ktorí to potrebujú. Svojím svedectvom starší ľudia odovzdávajú mladým ľuďom zmysel života, hodnotu tradície a niektorých náboženských a kultúrnych zvykov; dodávajú dôstojnosť pamiatke a obetiam minulých generácií; s nádejou hľadajú do budúcnosti bez ťažkostí. Cirkev uznáva hodnotu starších ľudí a pomáha im, aby sa dali do služieb spoločenstva. Môžu najmä prevziať katechetickú úlohu voči deťom, mladým ľuďom a dospelým a s jednoduchosťou sa podeliť o bohaté dedičstvo múdrosti a viery, ktoré so sebou prinášajú. Komunita by mala prejať vďačnosť za túto vzácnu prítomnosť a podporiť medzigeneračný dialóg medzi staršími a mladšími ľuďmi. Týmto spôsobom sa vyjadruje spojenie medzi pamäťou a budúcnosťou, medzi tradíciou a obnovou, čím sa vytvára autentický okruh odovzdávania viery z generácie na generáciu.

VI. Katechéza s osobami so zdravotným znevýhodnením

269. Starostlivosť Cirkvi o ľudí so zdravotným postihnutím vychádza z Božieho konania. Nasledujúc princíp vtelenia Božieho Syna, ktorý sa stáva prítomným v každej ľudskej situácii, Cirkev v osobách s postihnutím rozpoznáva povolanie k viere a k dobrému a zmysluplnému životu. Téma zdravotného postihnutia má veľký význam pre evanjelizáciu a kresťanskú formáciu. Spoločenstvá sú povolané starať sa nielen o tých najkrehkejších, ale aj rozpoznať

Ježišovu prítomnosť, ktorá sa v nich prejavuje osobitným spôsobom. To si „vyžaduje dvojakú pozornosť: vedomie možnosti vychovávať ľudí s postihnutím vo viere, a to aj tých s vážnym a veľmi vážnym postihnutím, a ochotu považovať ich za aktívne subjekty v spoločenstve, v ktorom žijú“²⁸². Na kultúrnej úrovni je, žiaľ, rozšírená koncepcia života, často narcistická a utilitárna, ktorá nechápe mnohotvárne ľudské a duchovné bohatstvo osôb so zdravotným postihnutím a zabúda, že zraniteľnosť patrí k podstate človeka a nebráni mu byť šťastným a naplneným.²⁸³

270. Ľudia so zdravotným postihnutím sú prínosom pre cirkevné spoločenstvo, pre ktoré je ich prítomnosť výzvou na prekonanie kultúrnych predsudkov. Zdravotné postihnutie totiž môže byť zahanbujúce, pretože zvýrazňuje ťažkosti s prijímaním rozmanitosti; môže tiež vzbudzovať strach, najmä ak má charakter permanentnosti, pretože odkazuje na radikálnu situáciu krehkosti každého človeka, ktorou je utrpenie a napokon smrť. Práve preto, že sú svedkami základných práv ľudského života, treba osoby so zdravotným postihnutím prijať ako veľký dar. Spoločenstvo, obohatené ich prítomnosťou, si viac uvedomuje spásne tajomstvo Kristovho kríža a žitím vzájomných vzťahov prijatia a solidarity sa stáva generátorom dobrého života a apelom pre svet. Katechéza preto pomôže pokrsteným čítať tajomstvo ľudského utrpenia vo svetle Kristovej smrti a zmŕtvychvstania.

271. Úlohou miestnych cirkví je byť otvorený prijatiu a riadnej prítomnosti ľudí so zdravotným postihnutím

282 Pápež František, *Príhovor účastníkom sympózia pre zdravotne postihnuté osoby* (11. júna 2016).

283 Porov. pápež František, *Príhovor účastníkom sympózia Katechéza a osoby so zdravotným postihnutím* (21. októbra 2017).

vnútri katechetických ciest a podporovať kultúru inklúzie proti logike odmietania. Ľudia s mentálnym postihnutím žijú svoj vzťah s Bohom v bezprostrednej blízkosti svojej intuície a je potrebné a dôstojné sprevádzať ich v živote viery. To si vyžaduje, aby katechéti hľadali nové komunikačné kanály a vhodnejšie metódy na uľahčenie stretnutia s Ježišom. Preto sú užitočné dynamické a zážitkové spôsoby, ktoré zahŕňajú päť zmyslov, a narátične cesty, ktoré sú schopné zapojiť všetky subjekty osobným a zmysluplným spôsobom. Pre túto službu je preto dobré, aby niektorí katechéti dostali špecifickú formáciu. Katechéti by mali byť nablízku aj rodinám osôb so zdravotným postihnutím, sprevádzať ich a podporovať ich plnú integráciu. Otvorenosť týchto rodín životu je svedectvom, ktoré si zaslúži veľkú úctu a obdiv.²⁸⁴

272. Ľudia s postihnutím sú povolaní k plnosti sviatostného života aj v prípade vážnych porúch. Sviatosti sú Boží dar a liturgia si ešte pred racionálnym pochopením vyžaduje, aby bola prežívaná: nikto preto nemôže odmietnuť sviatosti osobám s postihnutím. Spoločenstvo, ktoré objavuje krásu a radosť z viery, ktorej sú títo bratia a sestry schopní, stáva sa bohatším. Preto je dôležité pastoračné zapojenie a účasť na liturgickom dianí, najmä v nedeľu.²⁸⁵ Ľudia so zdravotným postihnutím môžu realizovať vysoký rozmer viery, ktorý zahŕňa sviatostný život, modlitbu a ohlasovanie Slova. V skutočnosti sú nielen prijemcami katechézy, ale aj protagonistami evanjelizácie. Treba dúfať, že oni sami sa stanú katechétmi a svojím svedectvom budú účinnejšie odovzdávať vieru.

284 Porov. AL 47.

285 Porov. Benedikt XVI., apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (22. februára 2007), 58.

VII. Katechéza s migrantmi

273. Migrácia je celosvetový fenomén, ktorý sa týka miliónov ľudí a rodín, ktorí sa v rámci jednotlivých krajín sťahujú vo vnútrozemí, zvyčajne vo forme urbanizácie, alebo sa niekedy nebezpečne presúvajú do nových krajín a kontinentov. Medzi príčiny patria vojnové konflikty, násilie, prenasledovanie, porušovanie osobných slobôd a dôstojnosti, zbadačovanie, zmena klímy a mobilita pracovníkov spôsobená globalizáciou. „Tento jav je prekvapujúci množstvom ľudí, ktorí sú do neho zapojení, sociálnymi, ekonomickými a kultúrnymi problémami, ktoré vyvoláva, i dramatickými výzvami, pred ktoré stavia národné i medzinárodné spoločenské.“²⁸⁶ Do tejto problematiky sú zapojené všetky cirkvi, pretože patria ku krajinám pôvodu, tranzitu alebo určenia migrantov. V mnohých prípadoch je migračný proces spojený nielen s vážnymi humanitárnymi problémami, ale často aj s opustením náboženskej praxe a krízou presvedčenia viery.

274. Cirkev ako „matka bez hraníc a obmedzení“²⁸⁷ prijíma migrantov a utečencov a delí sa s nimi o dar viery. Cirkev je zapojená do štruktúr solidarity a prijatia a snaží sa vydávať evanjeliové svedectvo aj v týchto kontextoch. „Cirkev podporuje projekty evanjelizácie a sprevádzania migrantov počas ich cesty z krajiny pôvodu cez tranzitné krajiny do hostiteľskej krajiny, pričom osobitnú pozornosť venuje odpovedi na ich duchovné potreby prostredníctvom katechézy, liturgie a slávenia sviatosti.“²⁸⁸

286 Benedikt XVI., encyklika *Caritas in veritate* (29. júna 2009), 62.

287 Pápež František, *Príhovor účastníkom VII. kongresu pastorácie migrantov* (21. novembra 2014), 6.

288 Tamže, 4. Porov. Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores gregis* (16. októbra 2003), 72.

Katechéza s migrantmi v čase prvého prijatia má za úlohu udržiavať dôveru v Otcovu blízkosť a prozreteľnosť, aby obavy a nádeje tých, ktorí sa vydávajú na cestu, boli osvietené vierou. Pri katechéze s prijímajúcimi spoločenstvami treba venovať pozornosť motivácii k povinnosti solidarity a boju proti negatívnym predsudkom. „Takáto katechéza nemôže nespomenúť vážne problémy, ktoré predchádzajú a sprevádzajú fenomén migrácie, ako je demografická otázka, práca a jej podmienky (fenomén nelegálnej práce), starostlivosť o mnoho starých ľudí, podsvetie, vykorisťovanie“²⁸⁹ a obchodovanie s ľuďmi. Môže byť užitočné oboznámiť miestne katolícke spoločenstvo s niektorými charakteristickými formami viery, liturgie a zbožnosti migrantov, z ktorých môže vyplynúť skúsenosť s katolíckosťou Cirkvi.

275. Ak je to možné, katechéza, ktorá zohľadňuje spôsoby chápania a praktizovania viery typické pre krajiny pôvodu, je cennou podporou pre kresťanský život migrantov, najmä pre prvú generáciu. Používanie materinského jazyka má veľký význam, pretože je prvou formou vyjadrenia vlastnej identity. Cirkev má špecifickú pastoračnú starostlivosť o migrantov, ktorá zohľadňuje ich kultúrne a náboženské charakteristiky. Bolo by nespravodlivé pridať k mnohým vykorenieniam, ktoré už zažili, stratu ich obradov a náboženskej identity.²⁹⁰ Okrem toho sa kresťanskí migranti svojím životom vo viere stávajú hlásateľmi evanjelia v hostiteľských krajinách, čím obohacujú duchovnú štruktúru miestnej cirkvi a posilňujú jej misiu vlastnou kultúrnou a náboženskou tradíciou.

289 Pápežská rada pre pastoračiu migrantov a cestujúcich, *Erga migrantes charitas Christi* (3. mája 2004), 41.

290 Porov. tamže, 49.

276. Na zabezpečenie pastoračnej starostlivosti v katechetickej oblasti, ktorá by čo najlepšie zodpovedala špecifickým potrebám migrantov, ktorí často patria do rôznych cirkví *sui iuris* s vlastnou teologickou, liturgickou a duchovnou tradíciou, je nevyhnutný dialóg a čo najužšia spolupráca medzi cirkvou pôvodu a prijímajúcou cirkvou. Táto spolupráca umožňuje získať katechetický materiál v tradícii a v materinskom jazyku a pomáha pri príprave katechéto, ktorí sú vhodní na úlohu sprevádzania migrantov na ich ceste viery. Treba sa riadiť normami *Kódexu kánonického práva* a *Kódexu kánonov východných cirkví*.

VIII. Katechéza s emigrantmi

Náboženská asistencia v krajinách emigrácie

277. Vzťahy cirkví pôvodu s ich deťmi sa nekončia ukončením migračného procesu a stabilizáciou na inom mieste v rámci krajiny alebo mimo nej. Pokračujú rôznymi spôsobmi prostredníctvom zakladania kaplán-ských misií, misií alebo iných foriem duchovnej pomoci v miestach prijatia. S cieľom zabezpečiť emigrantom možnosť zachovať si vieru prežívanú v krajine pôvodu a poskytnúť duchovnú a materiálnu pomoc niektoré biskupstvá vysielajú do zahraničia kňazov, zasvätené osoby a laikov inšpirovaných misionárskym duchom, aby nasledovali a zhromažďovali veriacich z vlastnej krajiny. Táto práca sa vykonáva rôznymi spôsobmi podľa možností, ktoré ponúka zákon.²⁹¹ Často zahŕňa ponuku katechetických programov pre kresťanskú iniciáciu a permanentnú

²⁹¹ CIC: misie so starostlivosťou o dušu alebo kvázifarnosti (kán. 516); osobné farnosti (kán. 518); kaplánsky (kán. 564 a nasl.); osobné prelatury (kán. 294 a nasl.); kňazi a biskupskí vikári (kán. 383 § 2). V CCEO: kán. 16. 38. 147 – 148. 193. 588. 916. Pokiaľ ide o katolíckych

formáciu v jazyku a podľa tradícií cirkví, z ktorých pochádzajú. Je to cenný nástroj pre kresťanský život spoločenstiev migrantov, ako aj pre duchovné bohatstvo hostiteľských cirkví. Katechéza by sa však mala organizovať a riadiť v plnej zhode s miestnym biskupom, aby sa mohla rozvíjať v súlade s cestou konkrétnej cirkvi a aby dokázala spojiť rešpektovanie identity so záväzkom integrácie.

Katechéza v krajinách pôvodu

278. Krátkodobé návraty emigrantov na miesta ich pôvodu sa často zhodujú s tradičnými miestnymi sviatkami, ktoré sa často vyznačujú živými prejavmi ľudovej zbožnosti. Napriek ich príležitostnému charakteru by sa takéto okolnosti mali oceniť, aby sa posilnila viera a objasnili sa aj problémy, ktoré mohol vyvolať stav emigrantov vo vzťahu k viere a morálke. Pri takýchto príležitostiach je bežné požiadať o povolenie sláviť niektoré sviatosti pre seba alebo svoje deti z túžby podeliť sa o radosť s blízkymi. Je dobré zopakovať, že prijatie sviatostí si vyžaduje katechetickú prípravu²⁹², ktorá by sa mala prednostne zabezpečiť v krajinách emigrácie a ktorej vykonanie si musí overiť farár, a to aj vyžiadanim si dokumentácie. V opačnom prípade zabezpečí potrebnú prípravu on sám.

IX. Katechéza s marginalizovanými osobami

279. Pod marginalizovanými osobami sa rozumejú tí, ktorí sú blízko alebo už upadli do marginalizácie; medzi

veriacich východného obradu na latinských územiach, porov. pápež František, apoštolský list *De concordia inter codices* (31. mája 2016).

292 Porov. *CIC*, kán. 851. 889. 913 – 914. 1063.

týchto chudobných treba počítať utečencov, kočovníkov, bezdomovcov, chronicky chorých, drogovu závislých, väzňov, otrokyne prostitúcie atď. Cirkev hľadá „najmä na tú časť ľudstva, ktorá trpí a plače, lebo vie, že títo ľudia jej patria evanjeliovým právom“²⁹³. „... Cirkev musí stále bdieť a byť pripravená hľadať nové skutky milosrdenstva a veľkodušne a s nadšením ich uskutočňovať“²⁹⁴, pretože si je vedomá, že dôveryhodnosť jej posolstva silne závisí od svedectva skutkov. Ježišovo slovo (porov. Mt 25, 31 – 46) podporuje a motivuje angažovanosť tých, ktorí pracujú pre Pána v službe maličkým.

280. Cirkev okrem toho uznáva, že „najhoršia diskriminácia, ktorou chudobní trpia, je nedostatok duchovnej pozornosti“²⁹⁵; preto „prednostné pamätanie na chudobných sa musí prejaviť najmä v našej privilegovanej a prioritnej náboženskej pozornosti“²⁹⁶. Ohlasovanie viery ľuďom na okraji spoločnosti sa takmer vždy deje v neformálnych kontextoch a prostrediach a príležitostným spôsobom, takže rozhodujúcu úlohu zohráva schopnosť vyjsť v ústrety ľuďom v situáciách, v ktorých sa nachádzajú, ochota prijať ich bezpodmienečne a schopnosť konfrontovať ich s realizmom a milosrdenstvom. V súvislosti s prvým ohlasovaním a katechézou je preto potrebné zohľadniť rôznorodosť situácií, pochopiť potreby a otázky každého z nich a využiť medziľudské vzťahy. Komunita je povolaná bratsky podporovať dobrovoľníkov, ktorí sa venujú tejto službe.

293 Pavol VI., *Príhovor na začiatku druhého zasadania Druhého vatikánskeho koncilu* (29. septembra 1963). Porov. EG 209 – 212.

294 Pápež František, apoštolský list *Misericordia et misera* (20. novembra 2016), 19.

295 EG 200.

296 Tamže.

281. Väzenie, ktoré sa vo všeobecnosti považuje za hraničné miesto, je autentickou misijnou krajinou pre evanjelizáciu, ale aj hraničným laboratóriom pastoračnej starostlivosti, ktorá predchádza usmerneniam pre činnosť Cirkvi. Očami viery je možné vidieť, že Boh pôsobí medzi väzňami aj v ľudsky zúfalých situáciách. V skutočnosti sa prihovára srdciam ľudí na celom svete a dáva im tú slobodu, ktorej odňatie „je najťažšou formou trestu, pretože sa dotýka človeka v jeho najintímnejšom jadre“²⁹⁷. Z tohto dôvodu prebudiť v srdciach bratov „túžbu po skutočnej slobode je úloha, ktorej sa Cirkev nemôže zrieknuť“²⁹⁸, a bez váhania im má sprostredkovať Božiu dobrotu a bezplatné Božie milosrdenstvo.

282. Základným obsahom katechézy medzi väzňami, ktorá má často príležitostný a zážitkový charakter, je kerygma spásy v Kristovi, chápaná ako odpustenie a oslobodenie. Ohlasovanie viery sa uskutočňuje vďaka priamemu stretnutiu so Svätým písmom, ktorého prijatie môže utešiť a uzdraviť aj ten najviac hriechom zničený život, ako aj otvoriť priestor na prevýchovu a nápravu. Okrem toho práve vzťah, ktorý väzni nadväzujú s pastoračnými pracovníkmi, im umožňuje vnímať Božiu prítomnosť v znameniach bezpodmienečného prijatia a pozorného počúvania. Tieto bratské vzťahy ukazujú väzňom materinskú tvár Cirkvi, ktorá vo väzení často prijíma obrátenie alebo znovuobjavenie viery mnohých svojich detí, ktoré žiadajú o prijatie sviatostí kresťanskej iniciácie. Starostlivosť Cirkvi sprevádza aj tých, ktorí končia obdobie väzenia, a ich rodiny.

²⁹⁷ Pápež František, *Homília na svätej omši počas jubilea väzňov* (6. novembra 2016).

²⁹⁸ Tamže.

Tretia časť

KATECHÉZA V PARTIKULÁRNYCH CIRKVÁCH

Deviata kapitola

KREŠŤANSKÁ KOMUNITA AKO PREDMET KATECHÉZY

I. Cirkev a služba Božieho slova

283. Boh chcel zhromaždiť Cirkev okolo svojho Slova a živiť ju telom a krvou svojho Syna. Tí, ktorí veria v Krista, znovuzrodili sa nie z porušiteľného semena, ale z neporušiteľného, ktorým je Slovo živého Boha (porov. *1 Pt* 1, 23). Toto znovuzrodenie však nikdy nie je dokonaným činom. Božie slovo je každodenným chlebom, ktorý obnovuje a nepretržite živí cestu Cirkvi. „Cirkev sa totiž zakladá na Božom slove, z neho sa rodí a žije. Cez celé stáročia jej dejín v ňom Boží ľud vždy nachádzal svoju silu a aj dnes cirkevné spoločenstvo žije z počúvania, slávenia a zo štúdia Božieho slova.“²⁹⁹ Prvenstvo Božieho slova stavia celú Cirkev do „nábožného počúvania“³⁰⁰. Vzorom pre Boží ľud je Mária, načúvajúca Panna, ktorá „zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci a premýšľala o nich“ (*Lk* 2, 19). Služba Slova sa teda rodí z počúvania a vychováva k umeniu počúvať, pretože len ten, kto počúva, môže aj

299 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 3.

300 DV 1.

ohlasovať. „Je na ňom založená celá evanjelizácia: počúva ho, medituje o ňom, žije ho, oslavuje ho a vydáva o ňom svedectvo. Sväté písmo je prameňom evanjelizácie.“³⁰¹

284. Božie slovo je dynamické: samo rastie a šíri sa (porov. *Sk* 12, 24), má „v sebe silu, ktorú nedokážeme predvídať. Evanjelium hovorí o semene, ktoré po zasiatí rastie samo od seba, aj keď hospodár spí (porov. *Mk* 4, 26 – 29). Cirkev musí prijať túto nespútanú slobodu Slova, ktoré dosahuje to, čo chce – takými formami a spôsobmi, ktoré prekračujú naše chápanie a rúcajú naše schémy“³⁰². Podobne ako Mária, aj Cirkev vyznáva: „Nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (*Lk* 1, 38). Dáva sa tak do služieb ohlasovania Pánovho slova a stáva sa jeho verným strážcom. Sám Pán jej ho zveril nie preto, aby zostal skrytý, ale aby svietil ako svetlo pre všetkých. Božie slovo je teda základom poslania Cirkvi. „Je to samotné Slovo, ktoré nás nabáda obrátiť sa na bratov: je to Slovo, ktoré nás osvecuje, očisťuje, spôsobuje naše obrátenie, a my sme len jeho služobníci.“³⁰³

285. Čo sa týka Božieho slova, Cirkev svojou službou plní úlohu sprostredkovateľky: ohlasuje ho na každom mieste a v každom čase; uchováva ho, odovzdáva ho neporušené rôznym generáciám (porov. *2 Tim* 1, 14); vykladá ho s charizmou vlastnou magistériu; ohlasuje ho s vernosťou a dôverou, aby „celý svet, počúvajúc zvestovanie spásy, uveril, veriac dúfal, dúfajúc miloval“³⁰⁴; privádza k sebe

301 *EG* 174.

302 *EG* 22.

303 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 93.

304 *DV* 1.

nových veriacich, ktorí sa k nej pridávajú prijatím Slova a krstom (porov. Sk 2, 41).

286. „Podľa dynamickej sily evanjelizácie ten, čo prijíma evanjelium ako slovo spásy, zväčša to vyjadruje aj sviatostným spôsobom...“³⁰⁵ V tejto súvislosti po prekonaní protikladu medzi slovom a sviatosťou človek pochopí, že služba slova je nevyhnutná aj pre službu sviatostí. Svätý Augustín píše, že „človek sa rodí v Duchu skrze slovo a sviatosť“³⁰⁶. Ich vzájomné prepojenie dosahuje maximálnu účinnosť v liturgii, najmä pri slávení Eucharistie, ktorá odhaľuje sviatostný význam Božieho slova. „Slovo a Eucharistia patria tak intímne spolu, že nemožno pochopiť jedno bez druhého: Božie slovo sa stáva sviatostným telom v eucharistickej udalosti. Eucharistia nás otvára chápaniu Svätého písma, tak ako Sväté písmo zas osvetľuje a vysvetľuje eucharistické tajomstvo.“³⁰⁷

287. Jednotným subjektom evanjelizácie je Boží ľud, „putujúci a evanjelizujúci“³⁰⁸. Druhý vatikánsky koncil hovorí o mesiášskom ľude, ktorý Kristus prijal ako nástroj vykúpenia a poslal ho ku všetkým ľuďom ako svetlo sveta a soľ zeme.³⁰⁹ Pomazanie Duchom (porov. 1 Jn 2, 20) ich robí účastnými na Kristovom prorockom úrade a dáva im dary, ako je *sensus fidei*, ktorý im umožňuje rozlišovať, svedčiť a ohlasovať Božie slovo. „Všetkých naplnil Svätý Duch a smelo hlásali Božie slovo“ (Sk 4, 31). Podobne ako

305 EN 23.

306 Augustín z Hippa, *In Iohannis evangelium tractatus*, 12, 5: CCL 36, 123 (PL 35, 1486).

307 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 55.

308 EG 111.

309 Porov. LG 9.

evangelizácia, aj katechéza je činnosť, za ktorú sa cíti zodpovedná celá Cirkev.

288. Zodpovednosť sa týka všetkých. „Vďaka krstu sa každý člen Božieho ľudu stáva učeníkom misionárom (porov. Mt 28, 19). Každý pokrstený, nech už má akúkoľvek úlohu v Cirkvi a stojí na ktoromkoľvek stupni poznania svojej viery, je aktívnym protagonistom evangelizácie; bolo by nesprávne predstavovať si evangelizáciu ako aktivitu, ktorá prináleží len niekoľkým kvalifikovaným veriacim, zatiaľ čo zvyšok veriaceho ľudu by mal byť iba prijímateľom ich činnosti. Nová evangelizácia si vyžaduje nové zaangažovanie každého z pokrstených.“³¹⁰ Zodpovední sú všetci, ale nie každý je zodpovedný rovnakým spôsobom. Zodpovednosť sa líši v charizmatických a služobných daroch, ktoré sú pre život a poslanie Cirkvi nevyhnutné.³¹¹ Každý prispieva podľa stavu svojho života a milosti, ktorú dostal od Krista (porov. Ef 4, 11 – 12).

289. Konkrétnou formou na ceste evangelizácie je synodálna prax, ktorá sa uskutočňuje na univerzálnej a miestnej úrovni a ktorá sa prejavuje na rôznych synodách alebo konciloch. Obnovené vedomie misionárskej identity si dnes vyžaduje väčšiu schopnosť šírenia, komunikácie a stretávania sa, aby sme spoločne kráčali po Kristovej ceste a v poslušnosti voči Duchu. Synodálna inštitúcia navrhuje dôležité ciele evangelizácie: vedie k spoločnému rozlišovaniu ciest, ktorými sa treba uberať; vedie k pôsobeniu v súčinnosti s darmi všetkých; pôsobí proti izolácii jednotlivých strán alebo subjektov. „Synodálna Cirkev je načúvajúca Cirkev s vedomím, že

³¹⁰ EG 120.

³¹¹ Porov. Kongregácia pre náuku viery, list *Iuvenescit Ecclesia* (15. mája 2016), 10.

načúvať je viac než „počuť“. Je to vzájomné načúvanie, pri ktorom sa každý môže niečo naučiť. Veriaci ľud, biskupský zbor, biskup Ríma – v načúvaní jeden druhému; a všetci v načúvaní Duchu Svätému.“³¹² To, čo bolo povedané o službe slova, sa konkrétne realizuje v kontextoch rôznych cirkevných tradícií a partikulárnych cirkví, v ich rôznych členitostiach.

II. Východné cirkvi

290. „Katolícka cirkev si veľmi váži ustanovizne, liturgické obrady, cirkevné tradície a spôsob života východných cirkví. Keďže tieto cirkvi vynikajú úctyhodnou starobylosťou, prejavuje sa v nich tradícia, pochádzajúca od apoštolov, sprostredkovaná cirkevnými otcami tvorí časť božsky zjaveného a nedeliteľného dedičstva univerzálnej Cirkvi.“³¹³ Tieto poklady vždy prispievali k evanjelizácii. Katolícka cirkev opakovane potvrdzuje, že „východní veriaci majú právo a povinnosť uchovávať ich, poznávať a žiť“³¹⁴ a akýmkoľvek spôsobom sa vyhnúť strate vlastnej identity. Katechéza má v tomto záväzku privilegovanú úlohu chrániť a odovzdávať vieru vo vlastnej cirkevnej Tradícii. V návrhu katechézy je preto potrebné, aby „žiaril biblický a liturgický moment a tiež tradície vlastnej cirkvi *sui iuris* v patrológii, hagiografii a ikonografii“.³¹⁵

291. „Treba zdôrazniť, že na Východe, a to sa dnes odporúča aj v západnej cirkvi, katechéza nemôže byť oddelená od bohoslužby, pretože z nej je ako z tajomstva

312 Pápež František, *Príhovor pri oslave 50. výročia zriadenia Synody biskupov* (17. októbra 2015); porov. EG 171.

313 OE 1.

314 Kongregácia pre východné cirkvi, *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví* (6. januára 1996), 10.

315 CCEO, kán. 621 §2.

Krista celebrowaného *in actu* inšpirovaná. Toto je metóda prijatá mnohými otcami Cirkvi na formáciu veriacich. Prejavuje sa v ‚katechéze‘ pre katechumenov a v ‚mystagógii‘ alebo v ‚mystagogickej katechéze‘ pre tých, ktorí sú uvádzaní do Božích tajomstiev. Takým spôsobom sú veriaci ustavične vedení k radostnému znovuobjaveniu slova, smrti a vzkriesenia ich Pána, do ktorých ich uviedol Duch Otca. Cez pochopenie toho, čo slávia, a úplné prijatie toho, čo je slávené, objavujú plán svojho života. Mystagógia je teda obsahom ich vykúpenej, posvätenej existencie na ceste k zbožšteniu a sama osebe je aj základom duchovnosti a morálky. Preto sa odporúča, aby proces katechizácie jednotlivých východných katolíckych cirkví konkrétne vychádzal z vlastných špecifických bohoslužobných slávení.“³¹⁶

292. Všetci klerici a kandidáti na posvätný stav, ako aj zasvätené osoby a laici, ktorým je zverené katechetické poslanie, majú byť spolu s dôkladnou a solídnu prípravou, stanovenou všeobecnými cirkevnými normami, dobre poučení a formovaní aj v obradoch a praktických normách v medziobradových záležitostiach, najmä tam, kde na tom istom území pôsobí viacero cirkví *sui iuris*.³¹⁷ Okrem toho „veriaci v Krista ktorejkoľvek cirkvi *sui iuris*, aj Latinskej cirkvi, ktorí z dôvodu úradu, služby alebo úlohy majú časté vzťahy s veriacimi v Krista inej cirkvi *sui iuris*, majú byť dôkladne poučení a oboznámení s obradovým kultom tejto cirkvi podľa vážnosti úradu, služby alebo úlohy, ktorú vykonávajú“³¹⁸.

316 Kongregácia pre východné cirkvi, *Inštrukcia na aplikáciu*, op. cit., 30.

317 Porov. OE 4.

318 CCEO, kán. 41.

III. Partikulárne cirkvi

293. „Je to partikulárna cirkev, čiže diecéza, v ktorej sa uskutočňuje ohlasovanie a odovzdávanie evanjelia a získavajú sa aj skúsenosti z jeho žitia.“³¹⁹ Partikulárna cirkev je časť Božieho ľudu, zhromaždená „v Duchu Svätom a v ktorej je skutočne prítomná a pôsobí jedna, svätá, katolícka a apoštolská Kristova Cirkev“³²⁰. Dôvodom je, že v nej sú prítomné konštitutívne štruktúry Cirkvi: evanjelium, sviatosti, episkopát, ktorý s pomocou presbyterátu predsedá pastorácii. Partikulárna cirkev je „Cirkev vteľená do jedného konkrétneho priestoru, vybavená všetkými prostriedkami spásy darovanými Kristom, avšak s tvárou konkrétneho miesta“³²¹. Ako Cirkev v plnosti však nie je osamotená, ale je v spoločenstve všetkých cirkví. Je teda jeden ľud, „jedno je telo..., jeden je Pán, jedna viera, jeden krst“ (*Ef* 4, 4 – 5). Existuje intenzívna vzájomná výmena a „jedine ak budeme mať na zreteli tieto dva póly Cirkvi, budeme môcť pochopiť bohatstvo týchto vzťahov medzi univerzálnou Cirkvou a miestnymi cirkvami“³²².

294. Ako univerzálna Cirkev, tak aj každá partikulárna cirkev je predmetom evanjelizácie. To, čo ju tvorí, stáva sa zdrojom jej poslania. Práve prostredníctvom nej sa ľudia dostávajú do kontaktu so spoločenstvom, počúvajú Božie slovo, krstom sa stávajú kresťanmi a zhromažďujú

319 DGC 217. V celom dokumente sa výrazom partikulárna cirkev označuje diecéza a jej asimilanti (CIC, kán. 368). Výraz ‚miestna cirkev‘ sa vzťahuje na zoskupenia partikulárnych cirkví, ktoré sú zriadené v určitom regióne alebo v určitom národe, alebo dokonca v skupine národov, ktoré spájajú určité väzby.

320 CD 11.

321 EG 30.

322 EN 62.

sa na eucharistickom slávení, ktorému predsedá biskup a ktoré je hlavným prejavom Cirkvi.³²³

295. Partikulárne cirkvi, vybavené všetkými prostriedkami Ducha Svätého, sú zodpovedné za pokračovanie evanjelizačného diela a prispievajú k dobru univerzálnej Cirkvi. Zhromaždené Božím slovom sú povolané ho ohlasovať a šíriť. Prijímajúc výzvu evanjelizácie, Božie slovo si vyžaduje, aby sa dostalo do najvzdialenejších oblastí, aby sa otvorilo všetkým perifériám. Okrem toho, žijúc v konkrétnom priestore, partikulárne cirkvi evanjelizujú tak, že sa zakoreňujú v histórii, kultúre, tradíciách, jazykoch a problémoch svojho národa. Božie slovo „oceňuje a prijíma schopnosti, vlastnosti a mravy jednotlivých národov, pokiaľ sú dobré, zvelaďuje a osvojuje si ich, a tým, že ich preberá, zároveň ich očisťuje, posilňuje a povznáša“³²⁴. Takto sa napĺňa dar Turíc, vďaka ktorému Cirkev „hovori všetkými jazykmi, v láske rozumie a osvojuje si všetky reči a tak prekonáva babylonskú rozptýlenosť“³²⁵.

296. Každá partikulárna cirkev je pozvaná čo najlepšie uskutočňovať katechézu ako evanjelizačný prejav v rámci svojho kultúrneho a spoločenského kontextu. Celé kresťanské spoločenstvo je zodpovedné za katechézu, aj keď len niektorí dostanú od biskupa poverenie byť katechétmi. Títo konajú a pôsobia v mene celej Cirkvi.

297. Katechetický návrh sa uskutočňuje v kontextoch, ktoré niekedy spochybňujú tradičné formy iniciácie a výchovy vo viere. Rôzne partikulárne a miestne cirkvi sa totiž zapájajú do procesov overovania a obnovy

323 Porov. SC 41.

324 LG 13.

325 AG 4.

pastorácie, určujú ciele, vypracúvajú projekty a spúšťajú diecézne, národné a kontinentálne iniciatívy. Táto obnova si tiež vyžaduje, aby komunity reformovali svoje štruktúry. Je veľmi potrebné, aby všetko prebiehalo podľa evanjelizačného kľúča ako základného princípu, ktorý vedie celú cirkevnú činnosť. Na tejto misijnej premene sa podieľa aj katechéza, ktorá predovšetkým vytvára priestor a konkrétne návrhy na prvé ohlasovanie a prehodnotenie kresťanskej iniciácie vo svetle katechumenátu. Tým, že sa bude organicky členiť s ostatnými dimenziami pastorácie a vďaka realistickému pastoračnému rozlišovaniu bude možné vyhnúť sa riziku aktivizmu, empirizmu a roztrieštenosti návrhov.

IV. Farnosti

298. Farnosti, ktoré vznikli z misijnej expanzie Cirkvi, sú priamo spojené s partikulárnou cirkvou, ktorej sú akoby bunkou.³²⁶ „... organizované pod vedením pastiera, ktorý zastupuje biskupa; farnosti totiž určitým spôsobom predstavujú viditeľnú Cirkev, ustanovenú po celom svete.“³²⁷ Prostredníctvom nich sa k ľudským spoločenstvám doslova fyzicky dostávajú prostriedky spásy: z nich je to predovšetkým Božie slovo, krst a Eucharistia. „Napokon farnosť spočíva na teologickej danosti, pretože ona je eucharistickým spoločenstvom.“³²⁸ Eucharistia, puto lásky, podnecuje k starostlivosti o najchudobnejších, „ktorým hlásať evanjelium sa považuje za znak mesiášskej činnosti“³²⁹.

326 Porov. AA 10.

327 SC 42.

328 Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), 26.

329 PO 6.

299. Farnosť, založená na pilieroch Božieho slova, sviatostí a charity, ktoré zase predpokladajú sieť služieb a chariziem, ponúka skvelý vzor „komunitného apoštolátu, lebo spája všetky ľudské rozmanitosti, ktoré sa v nej nachádzajú, a začleňuje ich do univerzálnosti Cirkvi“³³⁰. Ukazuje tvár Božieho ľudu, ktorý je otvorený pre všetkých bez rozdielu. Farnosť je „bežným prostredím zrodu a rastu viery. Je preto komunitným prostredím, veľmi vhodným na to, aby služba slova, ktorá sa v ňom uskutočňuje, bola súčasne vyučovaním, výchovou a životnou skúsenosťou“³³¹.

300. Význam farností nemôže ignorovať dnešné ťažkosti, diktované zmenami v historickom, sociálnom a kultúrnom priestore, v ktorom sa zrodili. Vplyv majú javy ako urbanizácia, nomádstvo, migračné toky, pokles počtu duchovných. Je potrebné začať proces misijnej konverzie, ktorý sa neobmedzuje len na udržiavanie existujúceho stavu alebo zabezpečovanie udeľovania sviatostí, ale ktorý sa uberá evanjelizačným smerom. „Farnosť nie je zastaraná štruktúra; má veľkú flexibilitu a môže na seba vziať rozličné podoby – v závislosti od schopností a misijnej kreativity svojho pastiera a miestneho spoločenstva. Aj keď to určite nie je jediná inštitúcia ohlasovania evanjelia, ak je schopná neustále sa reformovať a adaptovať, bude aj naďalej Cirkvou, ktorá žije uprostred domov svojich synov a dcér. To predpokladá, že bude naozaj v kontakte s rodinami a so životom veriacich a že nezostane len nefunkčnou štruktúrou oddelenou od ľudí alebo skupinou vyvolených, ktorí sú zahľadení do seba.“³³²

330 AA 10.

331 DGC 257.

332 EG 28; porov. Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), 26.

301. Farnosti sa dnes snažia obnoviť dynamiku vzťahov a urobiť svoje štruktúry otvorenými a menej byrokratickými. Ponúkajú sa ako komunity komunít³³³ a budú oporou a referenčným bodom pre hnutia a malé skupiny, aby mohli žiť svoje evanjelizačné aktivity v spoločenstve. V niektorých cirkvách vznikajú nové formy vnútornej organizácie v rámci diecézy, takzvané pastoračné jednotky, ktoré umožňujú rozšírenie účasti služobníkov. Sú prítomné v rôznych formách a ich cieľom je uskutočňovať evanjelizáciu s organickou a komplexnou pastoraáciou, inovatívnym a kreatívnym spôsobom.

302. Dynamika misijného obrátenia predpokladá, že farnosť si kladie otázky o type katechézy, ktorú ponúka, najmä v nových sociálnych a kultúrnych kontextoch. Farnosť zostáva privilegovaným miestom na výchovu vo viere, avšak s vedomím, že nie je ťažiskom celej katechetickej činnosti, pretože existujú aj iné cirkevné cesty a návrhy, ktoré nie sú striktne spojené s existujúcimi štruktúrami. Farské spoločenstvo bude vedieť, ako vstúpiť do dialógu s týmito skutočnosťami, rozpoznať ich hodnotu a dospieť k pastoračnému rozlišovaniu nových spôsobov evanjelizačnej prítomnosti na danom území.

303. Potreba nového impulzu k evanjelizácii motivuje rozhodnutie prehodnotiť v misijnom duchu všetky pastoračné aktivity kresťanského spoločenstva, dokonca aj tie najbežnejšie a najtradičnejšie. Aj katechézu ovplyvňujú požiadavky misijného obrátenia, ku ktorému je farnosť povolaná. V skutočnosti k tomu prispieva i samotná farnosť, keď prvým ohlasovaním preniká do všetkých

333 Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in America* (22. januára 1999), 41.

svojich procesov. Pri obnove farskej katechetickej ponuky je dobré zvážiť niektoré aspekty.

- a. Spoločenstvo misijných učeníkov: v centre evanjelizačného návrhu farnosti nie je v prvom rade pastoračná stratégia, a už vôbec nie elitná a exkluzívna skupina dokonalých a odborníkov, ale spoločenstvo misijných učeníkov, ľudí, ktorí majú živú skúsenosť so zmŕtvychvstalým Kristom a žijú nové vzťahy vytvorené ním. Kresťanské spoločenstvo, ktoré aj pri slabosti svojich členov a skromnosti svojich zdrojov žije toto mystické bratstvo, samo sa stáva prvým a prirodzeným ohlasovateľom viery.
- b. Misijná mentalita: ide predovšetkým o dozrievanie nového pohľadu na realitu, o prechod od pastoračného návrhu, ktorý pozostáva z myšlienok, projektov, vopred vytvorených schém, k otvorenosti voči pôsobeniu Zmŕtvychvstaleho a jeho Ducha, ktorý vždy predchádza svojich. V tejto brázde možno čítať aj farskú katechézu vo svetle dvojitého a vzájomného pohybu vzhľadom na osoby; je povolaná k interiorizácii nových vzťahových a komunikačných štýlov: prechádza napríklad od prijatia k dovoľeniu prijať sa; od udržiavania si slova a riadenia komunikácie k dávaniu slova, pričom vždy s úžasom dávame priestor slobodnej iniciatíve Boha. Toto misionárske napätie vyzýva katechézu, aby sa decentralizovala, počúvala a vychádzala v ústrety životným skúsenostiam ľudí a osvetľovala ich svetlom evanjelia. Táto operácia decentralizácie, ktorá sa týka predovšetkým mentálnych postojov, sa dá vyjadriť aj z hľadiska fyzických priestorov: radosť Cirkvi z ohlasovania Ježiša Krista „je vyjadrená tak v starostlivosti o jeho ohlasovanie na najbiednejších miestach, ako aj v neustálom vychádzaní

na periférie vlastného územia alebo do nových spoločensko-kultúrnych prostredí“³³⁴.

- c. Formačné návrhy katechumenátnej inšpirácie: farské spoločenstvo by malo vedieť ponúknuť najmä mladým a dospelým integrálné formačné cesty, na ktorých je možné prijať a existenciálne prehĺbiť kerygmu a vychutnať si jej krásu. Katechetická ponuka, ktorá sa nevie zosúladiť s ostatnými pastoračnými činnosťami, riskuje, že sa bude prezentovať ako teória, ktorá je určite správna, ale málo relevantná pre život, a tak bude mať problém účinne zjaviť dobro evanjelia ľuďom našej doby.

V. Asociácie, hnutia a skupiny veriacich

304. Uznanie farností neznamená, že cirkevná skúsenosť je obmedzená len na ne. Od Druhého vatikánskeho koncilu zažívajú združenia, hnutia a rôzne cirkevné skupiny nový rozkvet. Sú realitou Cirkvi, ktorá vykazuje veľkú schopnosť evanjelizácie a preniká do oblastí často vzdialených od tradičných štruktúr. Združovanie veriacich sprevádzalo dejiny kresťanstva a bolo zdrojom obnovy a apoštolátu. Preto je potrebné ho podporovať a uvedomovať si, že Duch slobodne rozdáva svoje charizmy (porov. *1 Kor 12, 11*). „... tieto hnutia predstavujú ozajstný Boží dar pre novoevanjelizáciu a pre misijnú prácu...“³³⁵ Hoci sa ich ciele a metodológie značne líšia, objavujú sa niektoré spoločné prvky: znovuobjavenie rozmeru spoločenstva; posilnenie takých aspektov kresťanského života, ako je počúvanie Slova, praktizovanie zbožnosti, charity; podpora laikov v cirkevnom a sociálnom poslaní.

³³⁴ EG 30.

³³⁵ Ján Pavol II., encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990), 72.

305. Cirkev uznala právo na združovanie veriacich, pričom vychádzala zo sociálneho rozmeru ľudskej prirodzenosti a z krstnej dôstojnosti. „... je to hlboká teologická danosť, [...] ide o ekleziologický princíp, ktorý Druhý vatikánsky koncil výslovne uznáva, keď v spoločnom apoštoláte vidí ,znamená spoločenstva a jednoty Cirkvi v Kristovi.“³³⁶ Niekedy sa môžu vyskytnúť ťažkosti, ktoré sú väčšinou spojené s rizikom exkluzívnej cesty, prílišného zmyslu pre identifikáciu a nedostatočného začlenenia sa do partikulárnych cirkví, s ktorými musia vždy udržiavať spoločenstvo. Kritériá cirkevnosti³³⁷ sú dôležitou pomocou pri prekonávaní ťažkostí a vydávaní svedectva o jednote. Cirkevné skupiny „sú bohatstvom Cirkvi, ktoré vzbudzuje Duch Svätý na evanjelizáciu všetkých sektorov a oblastí. Mnohokrát sprostredkujú nové evanjelizačné nadšenie a schopnosť dialógu so svetom, prostredníctvom ktorého sa Cirkev obnovuje. Je pre ne však veľmi prospešné, aby nestratili kontakt s rôznorodou realitou miestnej farnosti a aby sa ochotne začlenili do organickej pastorácie miestnej cirkvi“³³⁸.

306. Základné cirkevné spoločenstvá majú už istú zrelosť, sú podporované rôznymi biskupskými konferenciami a v niektorých krajinách sú veľmi rozšírené. Tieto spoločenstvá podporili obnovu misie: počnúc počúvaním Božieho slova; zakorenением evanjelia v kultúre a situácii miestnych ľudí, najmä chudobných; podporovaním

336 Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), 29.

337 Tamže, 30. Kritériá cirkevnosti sú: prvenstvo dané povolaniu každého kresťana k svätosti; zodpovednosť vyznávať katolícku vieru; svedectvo pevného a presvedčeného spoločenstva v synovskom vzťahu s pápežom a biskupom; súlad a účasť na apoštolskom ciele Cirkvi; záväzok prítomnosti v ľudskej spoločnosti.

338 EG 29.

priateľskejších skúseností zo života spoločenstva; zapájaním ľudí do vedomejšej účasti na evanjelizácii. „Sú znamením života Cirkvi, pomocou pri hlásaní evanjelia a dobrým východiskom pre novú spoločnosť, ktorá je založená na ‚civilizácii lásky‘. [...] ... sú nové základné spoločenstvá, ktoré žijú skutočne v jednote s Cirkvou, sú ozajstným prejavom spoločenstva a prostriedkom, ako vytvoriť ešte hlbšie spoločenstvo. Preto sú oprávnené veľkou nádejou pre život Cirkvi.“³³⁹

307. Tieto združenia, hnutia a cirkevné skupiny, aby rozvíjali všetky základné rozmery kresťanského života, pripisujú osobitný význam momentu formácie. V skutočnosti „môžu poskytnúť svojim členom výchovu a vzdelanie, ktoré sú zakotvené v ich vlastnej apoštolskej skúsenosti. Napokon dostávajú šancu, aby integrovali, konkretizovali a špecificky uplatňovali výchovu a vzdelávanie, ktoré ich členovia prijímajú od iných ľudí a spoločenstiev“³⁴⁰. Programy formácie, ktoré prehlbujú špecifickú charizmu každej z týchto realít, nemôžu byť alternatívou ku katechéze, ktorá zostáva základom kresťanskej formácie. Preto je rozhodujúce, aby si združenia, hnutia alebo skupiny pravidelne vyhradzovali čas venovaný katechéze.

308. Pokiaľ ide o katechézu v rámci týchto zoskupení, je potrebné zvážiť niektoré aspekty:

- a. katechéza je vždy dielom Cirkvi, a preto musí byť vždy zrejmý princíp cirkevности katechézy. Združenia, hnutia a jednotlivé skupiny budú preto v súlade s diecéznymi pastoračnými plánmi;

339 Ján Pavol II., encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990), 51; porov. EN 58.

340 Ján Pavol II., posynodálna apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), 62; porov. DGC 261.

- b. je potrebné rešpektovať správnu povahu katechézy, rozvíjať celé jej bohatstvo a formovať všetky rozmery kresťanského života podľa citlivosti a štýlu apoštolátu vlastného každej charizme;
- c. farnosť je povolaná oceniť katechézu, ktorá sa koná v združeniach, pretože často zahŕňa ľudí globálnejšie a presahuje hranice farnosti.

VI. Katolícka škola

309. „Katolícka škola, prirodzene, sleduje tie isté kultúrne ciele a humánnu výchovu mládeže ako ostatné školy. Avšak je pre ňu charakteristické, že u svojich žiakov utvára ovzdušie preniknuté evanjeliovým duchom slobody a lásky, [...] dáva do súladu ľudskú kultúru ako celok s posolstvom spásy tak, aby viera osvecovala vedomosti, ktoré žiaci postupne nadobúdajú o svete, živote a človeku.“³⁴¹ V krátkosti možno uviesť tieto charakteristiky: súlad s formačným cieľom verejnej školy; originalita výchovného spoločenstva preniknutého evanjeliovými hodnotami; pozornosť voči mladým; záujem o výchovu k syntéze viery, kultúry a života.

310. „Rozhodujúcim zlomom v dejinách katolíckej školy [je] prechod od školy ako inštitúcie ku škole ako komunite“³⁴², pričom „komunitný rozmer sám osebe nie je len sociologickou kategóriou, ale predovšetkým teologickou kategóriou“³⁴³. Katolícka škola je spoločenstvom viery, ktorého základom je vzdelávací projekt charakterizovaný evanjeliovými hodnotami. Komunitný rozmer treba

³⁴¹ GE 8.

³⁴² Kongregácia pre katolícku výchovu, *Náboženská diemenzia výchovy v katolíckej škole. Návrhy na uvažovanie a revíziu* (7. apríla 1988), 31.

³⁴³ Tamže.

prežívať konkrétne, má sa vytvárať citlivý a rešpektujúci vzťahový štýl. Tento projekt zahŕňa zapojenie celej školskej komunity vrátane rodičov, pričom do centra pozornosti sa vždy dostávajú žiaci, ktorí rastú spoločne, pričom sa rešpektuje rytmus každého z nich. „Učitelia zasa nech nezabúdajú, že od nich najviac závisí, či katolícka škola môže uskutočniť svoj cieľ a svoj program.“³⁴⁴

311. Katolícka škola je cirkevný subjekt, ktorý zviditeľňuje poslanie Cirkvi, najmä v oblasti vzdelávania a kultúry. Jej referenčným bodom je partikulárna cirkev, voči ktorej nie je cudzím orgánom. Preto nemožno vylúčiť alebo marginalizovať ani jej katolícku identitu, ani jej úlohu v evanjelizácii. „Z katolíckej identity totiž vyplývajú pôvodné charakteristiky katolíckej školy, ktorá sa štrukturalizuje ako cirkevný subjekt, ako miesto autentickej a špecifickej pastoračnej činnosti. Má účasť na evanjelizačnom poslaní Cirkvi a je privilegovaným miestom, kde sa kresťanská výchova stáva skutočnosťou.“³⁴⁵ Služba slova sa v katolíckych školách môže vykonávať v rôznych formách, pričom sa zohľadňujú rozličné geografické oblasti, kultúrne identity a adresáti. Osobitný význam má vyučovanie katolíckeho náboženstva a katechéza.

312. Dôvody, prečo žiaci alebo ich rodiny uprednostňujú katolícke školy, môžu byť rôzne. Je potrebné rešpektovať pluralitu možností. Avšak aj keď sa dôvod výberu týka kvality vzdelávacieho projektu, katechéza a vyučovanie katolíckeho náboženstva by sa mali prezentovať so všetkou ich kultúrnou a pedagogickou hodnotou. „Preto keď sa katolícka škola usiluje podporovať človeka v jeho

³⁴⁴ GE 8.

³⁴⁵ Kongregácia pre katolícku výchovu, *Katolícka škola na prahu tretieho tisícročia* (28. decembra 1997), 11.

celistvosti, koná v poslušnosti voči starostlivosti Cirkvi a vo vedomí, že všetky ľudské hodnoty nachádzajú svoje plné uskutočnenie a následne svoju jednotu v Kristovi.³⁴⁶ V kontexte kultúrneho a náboženského pluralizmu je úlohou biskupských konferencií a jednotlivých biskupov zabezpečiť, aby rozvoj katechézy alebo vyučovania katolíckeho náboženstva bol zaručený v jeho úplnosti a ucelenosti.

VII. Vyučovanie katolíckeho náboženstva v škole

313. Školské vyučovanie katolíckeho náboženstva prešlo v priebehu času značnými zmenami. Jeho vzťah ku katechéze je rozdielom v komplementárnosti. V prípade, že rozdiel nie je jasný, hrozí nebezpečenstvo straty ich identity. Katechéza „podporuje osobné prilnutie ku Kristovi a dozrievanie kresťanského života. Na druhej strane školské vyučovanie sprostredkúva žiakom poznatky o identite kresťanstva a kresťanskom živote“³⁴⁷. „Osobitnou charakteristikou školského vyučovania náboženstva je skutočnosť, že má prenikať do prostredia kultúry a vstúpiť do vzťahu s ostatným poznaním. Ako originálna forma služby slova má totiž školské vyučovanie náboženstva sprítomňovať evanjelium v osobnom procese systematickej a kritickej asimilácie kultúry.“³⁴⁸ V súčasnom kon-

346 Tamže, 9.

347 Kongregácia pre katolícku výchovu, *Vychovávať k medzikultúrnemu dialógu v katolíckej škole. Žiť spoločne pre civilizáciu lásky* (28. októbra 2013), 74.

348 DGC 73.

texte „v mnohých prípadoch je to pre študentov jediná príležitosť dostať sa do kontaktu s posolstvom viery“³⁴⁹.

314. Tam, kde sa realizuje, je službou človeku a cenným príspevkom k vzdelávaciemu projektu školy. „Náboženský rozmer je v skutočnosti neoddeliteľnou súčasťou kultúrnej skutočnosti, prispieva k celkovej formácii človeka a umožňuje, aby sa poznanie premenilo na životnú múdrosť.“³⁵⁰ Rodičia a žiaci majú právo na integrálnu formáciu, pretože náboženský faktor je dimenziou existencie a nemôže sa zanedbávať v kontexte, akým je škola, ktorej cieľom je harmonický rozvoj osobnosti. Učenie katolíckeho náboženstva má v tomto zmysle veľkú výchovnú hodnotu a slúži na rozvoj samotnej spoločnosti.

315. Ako je potrebná školská disciplína, tak je nevyhnutné, aby vyučovanie katolíckeho náboženstva predstavovalo rovnakú potrebu systematickosti a prísnosti ako ostatné disciplíny, pretože najmä v tejto oblasti je improvizácia škodlivá a treba ju odmietnuť. Je správne, aby sa jeho ciele dosahovali v súlade s cieľmi školskej inštitúcie. V porovnaní s inými disciplínami je vyučovanie katolíckeho náboženstva povolané k tomu, aby dozrelo k úctivému a otvorenému dialógu, najmä v dnešnej dobe, keď sa postoje ľahko vyhrocujú až do násilných ideologických stretov. „Cez náboženstvo teda môže prejsť svedectvo – posolstvo integrálneho humanizmu, živeného vlastnou identitou a uznaním jeho veľkých tradícií, ako je viera, úcta k ľudskému životu od počatia až po jeho prirodzený koniec, rodina, spoločenstvo, výchova a práca:

349 Benedikt XVI., posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010), 111.

350 Benedikt XVI., *Príhovor účastníkom stretnutia učiteľov katolíckeho náboženstva* (25. apríla 2009).

príležitosti a nástroje nie uzavretia sa, ale otvorenosti a dialógu so všetkými a so všetkým, čo vedie k dobru a pravde. Jediným možným riešením zostáva dialóg, a to aj napriek popieraniu náboženstva, napriek ateizmu i agnosticizmu.³⁵¹

316. „Nie je možné vrátiť do jedinej formy všetky modely školského vyučovania náboženstva, ktoré sa v dejinách vyvinuli dôsledkom dohôd so štátom a uznesení jednotlivých konferencií biskupov. Je však potrebné usilovať sa o to, aby školské vyučovanie náboženstva, v rámci spomínaných predpokladov, zodpovedalo svojim osobitným cieľom a charakteristikám.“³⁵² S prihliadnutím na miestnu situáciu budú biskupské konferencie (a v osobitných prípadoch diecézni biskupi) schopné rozlíšiť rôzne smery na aktualizáciu učenia katolíckeho náboženstva. Okrem toho sa od biskupských konferencií žiada, aby zabezpečili dostupnosť učebníc a prípadne aj iných vhodných pomôcok a nástrojov.

317. Je želateľné, aby biskupské konferencie venovali podobnú pozornosť vyučovaniu náboženstva na školách, kde sú prítomní príslušníci rôznych kresťanských denominácií, a to vtedy, keď je vyučovanie zverené učiteľom konkrétneho vierovyznania, ako aj vtedy, keď učitelia nemajú žiadnu denominačnú konotáciu. Takéto učenie má v každom prípade ekumenickú hodnotu, ak sa kresťanské učenie úprimne prezentuje. V tomto zmysle by ochota k dialógu, hoci ťažšie dosiahnuteľná, mala inšpirovať aj vzťahy s novými náboženskými

351 Kongregácia pre katolícku výchovu, *Vychovávať k dialógu*, op. cit., 72.

352 DGC 74.

hnutiami kresťanskej a evanjelickej inšpirácie, ktoré vznikli v poslednom období.

318. Aby bolo školské vyučovanie katolíckeho náboženstva plodné, je nevyhnutné, aby učitelia dokázali prepojiť vieru a kultúru, ľudské a náboženské zložky, vedu a náboženstvo, školu a iné vzdelávacie inštitúcie. Angažovanosť učiteľa je čisto výchovná, zameraná na ľudské dozrievanie žiakov. Zároveň sa vyžaduje, aby učitelia boli veriaci a odhodlaní osobne rásť vo viere, aby boli začlenení do kresťanského spoločenstva a aby chceli vydávať svedectvo o svojej viere aj prostredníctvom svojich profesionálnych zručností.³⁵³

353 Porov. *CIC*, kán. 804 § 2 a 805.

Desiata kapitola

KATECHÉZA PRED SÚČASNÝMI KULTÚRNymi SCENÁRMi

319. Katechéza má svoj vlastný kultúrny a sociálny rozmer, keďže je umiestnená v Cirkvi, ktorá je začlenená do ľudského spoločenstva. Učeníci Pána Ježiša v nej zdieľajú „radosti a nádeje, žalosti a úzkosti ľudí dnešných čias“³⁵⁴. Úloha čítať znamenia čias je vždy živá, najmä v tomto období, ktoré sa považuje za epochálny zlom a vyznačuje sa rozpormi a zároveň túžbou po mieri a spravodlivosti, po stretnutí a solidarite. Katechéza sa podieľa na výzve Cirkvi postaviť sa proti procesom zameraným na nespravodlivosť, vylúčenie chudobných a prvenstvo peňazí, aby sa namiesto toho stala prorockým znamením podpory a plného života pre všetkých. Nie sú to len témy, ktorým treba venovať priestor, ale konštitutívna pozornosť katechézy a cirkevnej pastorácie; sú to znaky katechézy, ktorá je plne v službe inkulturácie viery. Nasledujúci text poukazuje na niektoré kultúrne, sociálne a náboženské otázky, ktoré vyzývajú kresťanov uvedomiť si, že „evanjelizovať znamená sprítomňovať vo svete Božie kráľovstvo“³⁵⁵.

I. Katechéza v situácii pluralizmu a komplexnosti

320. Súčasná kultúra je veľmi zložitou realitou, pretože v dôsledku fenoménu globalizácie a masívneho využívania komunikačných prostriedkov sa zvýšili prepojenia

354 GS 1.

355 EG 176.

a vzájomné súvislosti medzi problémami a sektormi, ktoré sa v minulosti mohli posudzovať oddelene a ktoré si dnes vyžadujú integrovaný prístup. V dnešnom svete sa totiž neustále spájajú pokroky v poznaní a kultúrnych trendoch, globalizácia životných modelov a podmienenosť ekonomicko-politických systémov, etnické a náboženské príslušnosti, staré a nové sociálne problémy, ktoré vytvárajú rozmanité a premenlivé konkrétne situácie. V takomto veľmi zložitom stave sa ľudia stretávajú so životom a vierou veľmi rôznorodým spôsobom, čo vedie ku kultúrnemu a náboženskému pluralizmu, ktorý je mimoriadne výrazný a ťažko katalogizovateľný.

321. Túto skutočnosť, takú rôznorodú a premenlivú zo sociálno-kultúrneho, ako aj z náboženského hľadiska, treba čítať tak, aby sa pochopila jej mnohotvárnosť³⁵⁶ a aby si každý aspekt zachoval svoju platnosť a osobitosť aj v rôznorodom vzťahu k celku. Takýto interpretačný prístup umožňuje čítať javy z rôznych uhlov pohľadu, pričom ich dáva do vzájomného vzťahu. Je dôležité, aby si Cirkev, ktorá chce dať všetkým a každému krásu viery, uvedomila túto zložitosť a rozvinula hlbšie a múdrejšie chápanie skutočnosti. Takýto stav nás ešte viac zaväzuje prijať synodálnu perspektívu ako metodológiu, ktorá je v súlade s cestou, po ktorej je spoločenstvo povolane kráčať. Je to spoločná cesta, na ktorej sa spájajú rôzne

356 Model mnohostenu sa používa predovšetkým na vysvetlenie vzťahu medzi lokalizáciou a globalizáciou: porov. EG 236 a pápež František, *Posolstvo k 3. festivalu sociálnej náuky Cirkvi* (21. novembra 2013). Tento model môže tiež osvetliť reflexiu o význame chariziem a darov v cirkevnej jednote: porov. pápež František, *Príhovor hnutiu Obnova v Duchu* (3. júla 2015) a CHV 207. Napokon sprevádza dynamiku pastoračného rozlišovania zložitých situácií: porov. AL 4. Práve v tomto druhom zmysle sa tu chápe.

prítomnosti a úlohy, aby sa evanjelizácia uskutočňovala spôsobom s väčšou účasťou.

322. Z čisto náboženského hľadiska existuje mnoho miestnych kontextov, v ktorých Cirkev žije v ekumenickom alebo multináboženskom prostredí, ale často práve medzi kresťanmi rastú formy náboženskej ľahostajnosti a necitlivosti, relativizmu alebo synkretizmu na pozadí sekularistickej vízie, ktorá popiera akúkoľvek otvorenosť voči transcencii. Zoči-voči výzvam, ktoré predstavuje určitá kultúra, môže byť prvou reakciou pocit zmätku a stratenosti, neschopnosť konfrontovať a zhodnotiť základné javy. To nemôže nechať ľahostajným kresťanské spoločenstvo, ktoré je povoláné nielen ohlasovať evanjelium tým, ktorí ho nepoznajú, ale aj podporovať svoje deti v uvedomovaní si vlastnej viery. Hodnotu, ktorú dnešná kultúra uznáva v slobode, pokiaľ ide o voľbu vlastnej viery, možno chápať ako vzácnu príležitosť, aby sa príľnutie k Pánovi stalo hlboko osobným a bezplatným činom, zreým a vedomým. Z tohto dôvodu sa stáva zrejším hlboké prepojenie katechézy s evanjelizáciou. Vytvára v kresťanoch jasnú a istú identitu, ktorá v dialógu so svetom dokáže pokojne vypovedať o kresťanskej nádeji s jemnosťou, úctou a dobrým svedomím (porov. *1 Pt 3, 15 – 16*).

323. Zo sociálno-kultúrneho hľadiska je nepopierateľné, že procesy masovej komunikácie zaznamenali výrazné zrýchlenie a nemalou mierou prispeli k vytvoreniu globálnej mentality, ktorá na jednej strane ponúka každému a okamžite možnosť cítiť sa ako člen veľkej ľudskej rodiny prostredníctvom zdieľania projektov a zdrojov, na druhej strane však sploštuje a homogenizuje, čím sa ľudia stávajú obeťami často anonymnej moci. Okrem toho „žijeme

v spoločnosti informácií, ktorá nás neustále presycuje údajmi, a to takým spôsobom, akoby všetky boli na rovnakej úrovni, až napokon nás privádza k hroznej povrchnosti pri posudzovaní morálnych otázok. V dôsledku toho je veľmi potrebná výchova, ktorá učí kriticky myslieť a ponúka cestu dozrievania v hodnotách³⁵⁷.

324. Cirkevné spoločenstvo je povolane pozerat sa s duchom viery na spoločnosť, v ktorej žije, „objavovat základy kultúr, ktoré sú vo svojom najhlbšom jadre vždy otvorené a túžiace po Bohu“³⁵⁸, interpretovat významy prebiehajúcich kultúrnych zmien, aby prinieslo evanjelium radosti, ktoré všetko obnovuje a oživuje. Z tohto dôvodu bude chcieť vstúpiť do tých križovatiek existencie, antropologických oblastí a moderných areopágov, kde sa vytvárajú kultúrne trendy a formujú nové mentality: do školy, vedeckého výskumu a pracovného prostredia; do oblasti sociálnych médií a komunikácie; do oblasti záväzkov za pokoj, rozvoj, ochranu tvorby, obranu práv najslabších; do sveta voľného času, turizmu, blahobytu; do oblasti literatúry, hudby a rôznych umeleckých prejavov.

325. Pluralitná tvár reality, poznačená ambivalentnými prvkami náboženského a kultúrneho pluralizmu, je napokon viditeľná v individuálnom človeku, ktorého vnútorná fyziognómia je dnes mimoriadne dynamická, komplexná a mnohotvárna. Práve služba konkrétnemu človeku je najvyšším dôvodom, prečo sa Cirkev pozerá na ľudské kultúry a v postoji načúvania a dialógu skúma všetko, pričom berie do úvahy to, čo je dobré (porov.

357 EG 64.

358 Pápež František, *Príhovor účastníkom Medzinárodného kongresu o pas-torácii veľkých miest* (27. novembra 2014).

1 Sol 5, 21). Práve partikulárna cirkev a v nej každé kresťanské spoločenstvo alebo skupina bude činiteľom pastoračného rozlišovania zameraného na formulovanie chápania kerygmy, ktoré je najvhodnejšie pre rôzne mentality, aby proces katechézy skutočne prešiel inkulturáciou v mnohých situáciách a aby evanjelium osvietilo život všetkých. Pri pastoračnom hodnotení sa zohľadnia aj niektoré ľudské priestory, ktoré majú typické vlastnosti: mestský kontext veľkých miest, vidiecky kontext a kontext tradičných miestnych kultúr.

Mestský kontext

326. Realita mesta a osobitne veľkých metropolitných aglomerácií je mnohotvárnny a globálny fenomén, ktorý sa stáva pre ľudstvo čoraz rozhodujúcejším, pretože sa rôznym spôsobom dotýka konkrétností každodenného života, ovplyvňuje chápanie človeka, vzťahov, ktoré žije, samotného zmyslu života. V moderných mestách v porovnaní s vidieckymi kultúrami alebo s predchádzajúcou situáciou v mestách kultúrne modely často vytvárajú už nie kresťanské spoločenstvá, ale iné inštitúcie s jazykmi, symbolmi, posolstvami a paradigmami, ktoré ponúkajú nové orientácie života, často v protiklade s Ježišovým evanjeliom.³⁵⁹ To neznamena, že v živote mesta chýba náboženský zmysel; je vyjadrený rôznymi formami, ktoré je potrebné objaviť a oceniť. Cirkev je povolaná pokorne a odvážne sa vydať po stopách Božej prítomnosti a „toto mesto treba spoznať, a to kontemplatívnym pohľadom alebo pohľadom viery schopným objaviť Boha, ktorý býva v jeho domoch, na jeho uliciach a námestiach“³⁶⁰, a stať sa

359 Porov. EG 73.

360 EG 71.

zoči-voči ambivalenciám a protirečeniam spoločenského života „tou prorockou prítomnosťou, ktorá sa vie vyjadriť k otázkam hodnôt a princípov Božieho kráľovstva“³⁶¹.

327. V stopách pastoračnej prítomnosti, ktorá vie osvetliť Pánovým slovom srdce mesta „tam, kde sa formujú nové rozprávania a vzory“³⁶², bude katechetický návrh transparentným kerygmatickým ohlasovaním, humanizujúcim a plným nádeje vzhľadom na segregáciu, neľudskosť a násilie, ktoré sa často objavujú vo veľkých mestských kontextoch. „Ohlasovanie evanjelia bude v týchto prostrediach základom obnovenia dôstojnosti ľudského života, pretože Ježiš v mestách túži rozšíriť život v hojnosti (porov. Jn 10, 10).“³⁶³

328. Bývanie v meste môže byť pre mnohých jedinečnou príležitosťou na otvorenie sa novým perspektívam, na bratské zdieľanie a realizáciu vlastného života, neraz sa však – paradoxne – stáva miestom najväčšej samoty, rozčarovania a nedôvery, ako aj priestorom, v ktorom rôzne sociálne kategórie síce žijú spolu, ale sa ignorujú alebo opovrhujú jedna druhou. Toto je príležitosť kreatívnym spôsobom znovu ponúknuť katechézu inšpirovanú katechumenátom, schopnú poskytnúť komunitné kontexty viery, v ktorých sa po prekonaní anonymity uznáva hodnota každého človeka a všetkým sa podáva balzam veľkonočnej viery na utíšenie ich rán. V kontexte katechetického procesu treba „premýšľať nad miestami na modlitbu a spoločenstvo s inovatívnymi charakteristikami, aby boli atraktívnejšie a zmysluplnejšie pre mestské

361 Piate generálne zasadnutie episkopátu Latinskej Ameriky a Karibiku, *Dokument z Aparecidy* (30. mája 2007), 518.

362 EG 74

363 EG 75.

obyvateľstvo³⁶⁴, napríklad s vytvorením znakov a rozprávání, ktoré obnovujú pocit spolupatričnosti k spoločenstvu, ktorý v meste môže ľahko chýbať. Mestská katechéza inšpirovaná katechumenátom môže premeniť farnosť na spoločenstvo spoločenstiev, ktoré tým, že ľuďom umožňuje zažiť skutočnú bratskú blízkosť, odhaľuje materstvo Cirkvi a ponúka konkrétne svedectvo milosrdenstva a nehy, ktoré vytvára orientáciu a zmysel pre samotný život mesta.

Vidiecky kontext

329. Hoci je proces urbanizácie dôležitý, nemôžeme zabúdať na mnohé vidiecke kontexty, v ktorých žijú rôzne národy a v ktorých je Cirkev prítomná a zdieľa s nimi radosti i utrpenia. V dnešnej dobe je potrebné túto blízkosť potvrdiť a obnoviť, aby sa vidiecke komunity orientovali v zmenách, ktoré môžu ohroziť ich identitu a hodnoty. Zem je priestor, v ktorom je možné zažiť Boha; miesto, kde sa on zjavuje (porov. Ž 19, 1 – 7). Na zemi, ktorá nie je plodom náhody, ale darom jeho lásky (porov. Gn 1, 1 – 2), Stvoriteľ zjavuje svoju blízkosť, prozreteľnosť a starostlivosť o všetky živé bytosti, najmä o ľudskú rodinu. Sám Ježiš zo striedania ročných období a z udalostí v poľnohospodárskom svete čerpal pri niektorých zo svojich najkrajších podobenstiev a učení. Vychádzajúc od stvorenia a prichádzajúc k Stvoriteľovi, kresťanské spoločenstvo vždy nachádzalo cesty ohlasovania a katechézy, ktoré je múdre prebrať novým spôsobom.

330. Obrábanie zeme, starostlivosť o rastliny a zvieratá, striedanie dňa a noci, striedanie týždňov, mesiacov

³⁶⁴ EG 73.

a ročných období sú výzvou rešpektovať rytmus stvorenia, žiť každodenný život zdravým a prirodzeným spôsobom, a tak si nájsť čas pre seba a Boha. Toto poslanstvo viery nám pomáha objaviť katechéza, ktorá ukazuje jeho naplnenie v cyklickej povahe liturgického roka a v prirodzených prvkoch, ktoré liturgia preberá. Okrem toho vidiecka kultúra viditeľnejším spôsobom uchováva hodnoty, ktoré nepodporuje dnešná konzumná spoločnosť, ako je jednoduchosť a triezvosť v životnom štýle, pohostinnosť a solidarita v sociálnych vzťahoch, zmysel práce a slávenia, ochrana stvorenstva, ktoré sú už otvorenou cestou na ohlasovanie evanjelia. Katechéza bude vedieť, ako toto dedičstvo obohatiť a zdôrazniť jeho kresťanský význam. To, čo bolo povedané, je obohatením pre celú Cirkev, ktorá je pozvaná vďaka svojim formáčným programom šíriť úvahy o starostlivosti o stvorenie a o životnom štýle.

Tradičné miestne kultúry

331. Tendencia globálnej kultúry všetko standardizovať, rozmach masovej komunikácie, migrácia za lepšími životnými podmienkami, to všetko výrazne ovplyvnilo tradičné miestne kultúry. „Globalizácia v mnohých krajinách spôsobila rýchly rozklad vlastných kultúrnych koreňov – a to prostredníctvom invázie vplyvu iných kultúr, ktoré sú ekonomicky rozvinuté, ale eticky zoslabnuté.“³⁶⁵ Na niektoré rozpory dnešnej kultúry poukázal už koncil, ako napríklad na harmonizáciu medzi globálnou kultúrou a vlastným charakterom každého národa; medzi podporou toho, čo spája národy, a vernosťou miestnym

365 EG 62.

tradíciám.³⁶⁶ Takéto úvahy sú potrebné s osobitnou naliehavosťou tam, kde sa výsledky technického a vedeckého rozvoja musia zosúladiť s tradičnými kultúrami. Cirkev vždy zdôrazňovala potrebu venovať osobitnú pozornosť miestnym špecifikám a kultúrnej rozmanitosti, ktoré sú vystavené riziku ohrozenia globálnymi hospodárskymi a finančnými procesmi.

332. V rôznych krajinách žijú pôvodní obyvatelia (nazývaní aj domorodci), ktorí sa vyznačujú vlastným jazykom, obradmi a tradíciami a ktorí organizujú rodinný a komunitný život podľa vlastných zvykov. Niektoré z týchto skupín už dávno prijali katolícku vieru ako neoddeliteľnú súčasť svojej kultúry a dali jej typický rituálny výraz. Pastorační pracovníci, ktorí vedia, ako sa s nimi deliť o život, a ktorí sa snažia poznať a milovať tieto miestne kultúry bez toho, aby ich odsudzovali ako chybné alebo ako ovocie nevedomosti, „nech s radosťou a úctou objavujú semená Slova, ktoré sú v nich skryté“³⁶⁷. Cirkev, ktorá v pôvodných obyvateľoch objavuje prítomnosť Ducha Svätého, ktorý vždy pôsobí, vedie ich k plnému rozvoju v Kristovi. Preto „čokoľvek dobré je zasiate v ľudských srdciach a myšliach alebo v obyčajoch a kultúrach národov, nielenže sa nestráca, ale sa ozdravuje, povznáša a dozrieva na Božiu slávu“³⁶⁸.

333. Katechéza, ktorá sa uskutočňuje v kontexte tradičných miestnych kultúr, bude osobitne dbať predovšetkým na poznanie ľudí, s ktorými vedie úprimný a trpezlivý dialóg, a bude sa snažiť skúmať tieto kultúry vo svetle evanjelia, aby objavila pôsobenie Ducha: „Tu treba

³⁶⁶ Porov. GS 53 – 62.

³⁶⁷ AG 11.

³⁶⁸ AG 9.

rozpoznať oveľa viac než len ‚semená Slova‘, pretože tu ide o autentickú katolícku vieru s vlastnými spôsobmi vyjadrovania a prináležitosťou k Cirkvi.“³⁶⁹ Napokon, keďže každý kultúrny prejav, ako aj každá sociálna skupina potrebuje očistenie a dozrievanie, bude schopná prejsť plnosť a novosť Pána Ježiša, ktorý uzdravuje a oslobodzuje od určitých slabostí a deformácií.

334. Byť katechétom domorodých národov si vyžaduje pokorné vyprázdnenie postojov pýchy a pohrdania tými, ktorí patria k inej kultúre. Je potrebné vyhnúť sa predbežným záverom alebo odsúdeniam, ako aj zjednodušujúcim alebo pochvalným hodnoteniam. Nezabúdajúc na to, že sme misijnými učeníkmi Pána, mali by sme mať odvahu navrhovať postupy evanjelizácie a katechézy prispôbené kultúre domorodých národov bez toho, aby sme im vnucovali svoju vlastnú. „Kresťanstvo sa nikdy nenaviaže na jediný kultúrny model... V rozličných národoch, ktoré Boží dar zažívajú v kontexte vlastnej kultúry, Cirkev vyjadruje svoju katolíckosť a ukazuje krásu ,tohto mnohotvárneho vzhľadu““³⁷⁰

335. Katechéti, ktorí pracujú medzi domorodými obyvateľmi, budú dbať na to, aby:

- neprichádzali vo vlastnom mene a sami, ale aby ich vyslala miestna cirkev v skupine s inými misijnými učeníkmi;
- sa prezentovali ako pokračovatelia predchádzajúceho evanjelizačného diela, ak nejaké bolo;
- hneď ukázali, že človek je vedený len vierou, a nie politickými alebo ekonomickými úmyslami, a vyjadrili

³⁶⁹ EG 68.

³⁷⁰ EG 116; porov. Ján Pavol II., apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001), 295.

svoju blízkosť najmä voči chorým, najchudobnejším a deťom;

- sa zaviazali poznať jazyk, obrady a domorodé zvyky a vždy prejavovali veľkú úctu;
- sa zúčastňovali na obradoch a slávnostiach a vedeli vo vhodnej chvíli zasiahnuť a navrhnúť niektoré zmeny, ak je to potrebné, najmä ak hrozí nebezpečenstvo náboženského synkretizmu;
- organizovali katechézy pre vekové skupiny, slávili sviatosti a čo najviac využívali tradičné sviatky.

Ludová zbožnosť

336. Ludová zbožnosť, ktorá je plodom inkulturácie viery Božieho ľudu v danom kontexte, nadobudla mnoho podôb v závislosti od rôznych kultúr. V niektorých kresťanských spoločnostiach existujú ako vzácny poklad, ktorý Cirkev vlastní, „osobitné výrazy hľadania Boha a náboženského života, plné horlivosti a čistoty úmyslu, niekedy až dojímavé, ktoré možno nazvať ‚ľudovou zbožnosťou‘“³⁷¹ alebo aj „ľudová duchovnosť“ alebo „ľudová mystika“. Ide o skutočnú ‚duchovnosť vtelenú do kultúry jednoduchých ľudí. Nie je bez obsahu, ale svoj obsah objavuje i vyjadruje viac symbolickým spôsobom než len použitím rozumu a v akte viery zdôrazňuje viac *credere in Deum*, než *credere Deum*“³⁷². „Aby sme mohli lepšie pochopiť túto skutočnosť, musíme sa k nej priblížiť s pohľadom Dobrého pastiera, ktorý sa nesnaží súdiť, ale milovať. Len na základe tejto citovej bytostnej totožnosti,

371 DGC 195; porov. Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, *Di-
rektórium o ľudovej zbožnosti a liturgii. Princípy a orientácie* (17. decem-
bra 2001).

372 EG 124; porov. V. generálna konferencia episkopátu Latinskej Ame-
riky a Karibiku, *Dokument z Aparecidy* (30. mája 2007), 262 – 263.

ktorú dáva láska, možno oceniť bohumilý život prítomný v zbožnosti kresťanských národov, predovšetkým tých chudobných.“³⁷³

337. Ľudová zbožnosť má nepochybne duchovný význam, pretože dokazuje „smäd po Bohu, ktorý môžu cítiť len prostí a duchom chudobní ľudia. Vzbudzuje v nich veľkodušnosť a obetavosť, ktorá hraničí až s hrdinstvom, ak ide o vyznanie viery. Prináša so sebou prenikavý cit pre Božie vlastnosti, že Boh je naším prozreteľným Otcom a že jeho láska sa medzi nami neustále prejavuje. Plodí čnosti, ktoré možno inak len zriedka vidieť, ako napríklad trpezlivosť, znášanie kríža každodenného života, odtrhnutie sa od pozemských vecí, život pre druhých a ochotnú poslušnosť“³⁷⁴. Okrem toho má ľudová zbožnosť aj spoločenský význam, pretože je možnosťou, ako liečiť slabé stránky, ako šovinizmus, alkoholizmus, domáce násilie či poverčivosť, ktoré vykazujú niektoré ľudové kultúry.³⁷⁵

338. Ľudová zbožnosť oslavuje tajomstvá života Ježiša Krista, najmä jeho umučenie, s nehou si uctieva Božiu Matku, mučeníkov a svätých a modlí sa za mŕtvych. Vyjadruje sa uctievaním relikvií, návštevami svätýň, púťami, procesiami, krížovou cestou, náboženskými tancami, ružencom, medailami a inými individuálnymi, rodinnými a komunitnými pobožnosťami. „V sekularizovanom prostredí, v ktorom žijú naše národy, je ľudová zbožnosť naďalej veľkolepým vyznaním živého Boha, ktorý koná v dejinách, a kanálom odovzdávania viery“³⁷⁶,

373 EG 125.

374 EN 48.

375 Porov. EG 69.

376 Piata generálna konferencia episkopátu Latinskej Ameriky a Kari-biku, *Dokument z Aparecidy* (30. mája 2007), 264.

ktorý predstavuje takmer rezervu viery a nádeje pre spoločnosť, ktorá stráca vzťah k Bohu. V tomto zmysle je ľudová zbožnosť autentické vyjadrenie „spontánnej misijnej činnosti Božieho ľudu“³⁷⁷, v ktorom „hýbateľom je Duch Svätý“³⁷⁸; „*locus teologicus*, ktorému treba venovať pozornosť predovšetkým vtedy, keď premýšľame nad novou evanjelizáciou“³⁷⁹.

339. Nemožno však poprieť, že aj ona potrebuje obozretnosť a očistu, pretože „často do nej prenikajú mnohé náboženské úchylky a dokonca aj povery. Neraz sa zastaví na úrovni nižších stupňov náboženských prejavov, ktoré nevyvolávajú a nevyjadrujú skutočnú vieru. Môže viesť aj k vytváraniu siekt a ohrozovať pravé cirkevné spoločenstvo“³⁸⁰. Okrem toho formy ľudovej zbožnosti podliehajú zubu času, takže ich často kvôli tradícii naďalej praktizujú ľudia, ktorí už stratili povedomie o ich pôvodnom význame. Tieto riziká zvyšuje mediálna kultúra, ktorá má tendenciu zdôrazňovať emocionálne a senzačné aspekty náboženských javov, niekedy len z ekonomických dôvodov.

340. Katechéza sa bude predovšetkým snažiť oceniť evanjelizačnú silu prejavov ľudovej zbožnosti, začleniť ich do svojho formačného procesu a oceniť ich a dať sa inšpirovať prirodzenou výrečnosťou obradov a znamení ľudu, pokiaľ ide o ochranu viery a jej odovzdávanie z generácie na generáciu. V tomto zmysle sú mnohé praktiky ľudovej zbožnosti už vytýčenou cestou pre katechézu. Okrem toho sa katechéza bude snažiť vrátiť niektoré

377 EG 122.

378 Tamže.

379 EG 126.

380 EN 48.

prejavy ľudovej zbožnosti k ich evanjeliovým, trojičným, kristologickým a cirkevným koreňom, očistiť ich od deformácií alebo chybných postojov a urobiť z nich príležitosť pre nový záväzok ku kresťanskému životu. Múdrrou interpretáciou konštitutívnych prvkov zbožných praktík a uznaním hodnoty ich vzácných aspektov katechéza ukazuje ich prepojenie so Svätým písmom a liturgiou, najmä s nedelnou Eucharistiou, takým spôsobom, že vedú k vrúcnejšiemu pocitu cirkevnej spolupatričnosti, autentickému každodennému svedectvu a účinnej láske voči chudobným.

Svätyňa a putovanie

341. Návšteva svätýň je osobitným prejavom ľudovej spirituality. Svätyne, ktoré majú „v Cirkvi veľkú symbolickú hodnotu“³⁸¹ a „sú stále vnímané ako posvätné priestory, kam pútnici prichádzajú, aby našli chvíľu odpočinku, ticha a kontemplácie v často frenetickom živote našich dní“³⁸², sú „skutočným miestom evanjelizácie, kde sa od prvého ohlasovania až po slávenie svätých tajomstiev prejavuje mocné pôsobenie, ktorým Božie milosrdenstvo pôsobí v živote ľudí.“³⁸³ Pastoračná služba svätyne je vhodnou príležitosťou na ohlasovanie a katechézu, spojenú „s pamäťou..., s konkrétnym poslanstvom, s charizmom, ktorú jej Pán zveril a ktorú Cirkev uznala, a s často veľmi bohatým dedičstvom tradícií a zvykov, ktoré sa tam vytvorili“³⁸⁴.

381 Pápež František, apoštolský list *Sanctuarium in Ecclesia* (11. februára 2017).

382 Tamže.

383 Tamže.

384 Pápežská rada pre pastoraáciu migrantov a cestujúcich, *Svätyňa, pamäť, prítomnosť a proroctvo živého Boha* (8. mája 1999), 10.

342. S pastoráciou svätých súvisí aj skúsenosť putovania, ktoré má samo osebe veľkú hodnotu. V skutočnosti „už rozhodnutie vydať sa na cestu do svätyne je vyznaním viery, cesta je skutočnou piesňou nádeje a príchod do cieľa je stretnutím lásky“³⁸⁵. Znovuobjavením biblických koreňov a antropologického významu cesty a nasledovaním stôp mnohých svätých pútnikov bude kresťanské spoločenstvo vedieť navrhnúť putovanie ako plodný nástroj ohlasovania a rastu vo viere.

II. Katechéza v kontexte ekumenizmu a náboženského pluralizmu

343. Fenomén ľudskej mobility, či už z dôvodu štúdia a práce, alebo ako útek pred násilím alebo vojnou, umožnil stretnutie rôznych národov aj na nových územiach, a to aj na tých, ktoré vždy poznali prítomnosť iných cirkví a kresťanských spoločenstiev alebo rôznych náboženstiev. Spolužitie rôznych vierovyznaní v školách, na univerzitách a v iných oblastiach života alebo nárast počtu zmiešaných manželstiev nabádajú Cirkev, aby prehodnotila svoju pastoračnú starostlivosť a katechetické návrhy s ohľadom na konkrétne situácie, ktoré vznikajú.

Katechéza v ekumenickom kontexte

344. Cirkev, ktorá je svojou povahou dialogickou skutočnosťou³⁸⁶, keďže je obrazom Trojice a oživuje ju Duch Svätý, je nezvratne zaviazaná podporovať jednotu všetkých Kristových učeníkov. Ako každá cirkevná činnosť,

385 Piata generálna konferencia episkopátu Latinskej Ameriky a Kari-biku, *Dokument z Aparecidy* (30. mája 2007), 259.

386 *O dialogickej povahe Cirkvi* porov. č. 53 – 54 (*Katechéza ako laboratórium dialógu*) v tomto direktórii.

tak aj katechéza je vnútorne poznačená ekumenickým rozmerom v nadväznosti na hnutie podnietené Duchom Svätým, ktoré podnecuje Katolícku cirkev, aby spolu s ostatnými cirkvami alebo kresťanskými konfesiami hľadala dokonalú jednotu, ktorú si želá Pán, založenú na krste, Svätom písme, spoločnom dedičstve viery a najmä dnes na silnej skúsenosti spoločného mučeníctva.³⁸⁷ Na jednej strane ohlasovanie evanjelia a katechéza slúžia ekumenickému dialógu a formácii, na druhej strane rovnaká snaha o jednotu kresťanov je dôveryhodnou cestou a nástrojom evanjelizácie vo svete.³⁸⁸

345. Katechéza, najmä v kontextoch, kde sú rozdelenia medzi kresťanmi viditeľnejšie, bude dbať na to, aby:

- a. potvrdzovala, že rozdelenie je vážna rana, ktorá je v rozpore s Pánovou vôľou, a že katolíci sú pozvaní aktívne sa zúčastňovať na ekumenickom hnutí, najmä prostredníctvom modlitby³⁸⁹;
- b. jasne a s láskou vysvetľovala náuku katolíckej viery, „rešpektujúc najmä poriadok a hierarchiu práv a vyhýbajúc sa výrazom a spôsobom vysvetľovania náuky, ktoré by mohli byť prekážkou dialógu“³⁹⁰;
- c. správne predstavovala učenie iných cirkví a cirkevných spoločenstiev, poukazovala na to, čo kresťanov spája, a upozorňovala – aj s krátkymi historickými odkazmi – na to, čo ich rozdeľuje.

387 Ide o tzv. ekumenizmus krvi: porov. Ján Pavol II., apoštolský list *Tertio millennio adveniente* (10. novembra 1994), 37; pápež František, *Homília na večerách na sviatok Obrátenia sv. Pavla, apoštola* (25. januára 2016).

388 Porov. EN 77 a EG 244.

389 Porov. UR 1, 8.

390 Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov, *Direktórium pre aplikáciu princípov a noriem o ekumenizme* (25. marca 1993) 61; porov. Ján Pavol II., encyklika *Ut unum sint* (25. mája 1995), 18 – 20.

Okrem toho má katechéza vzhľadom na svoju výchovnú hodnotu za úlohu vzbudiť v katechizovaných túžbu po jednote, pomáhať im žiť v kontakte s ľuďmi iných konfesií, pestovať vlastnú katolícku identitu a zároveň rešpektovať vieru iných.

346. Z dôvodu nevyhnutnosti spoločnej úlohy evangelizácie, a to nielen z čisto organizačných dôvodov, je dôležité, aby sa predvídali „isté skúsenosti spolupráce na poli katechézy medzi katolíkmi a inými kresťanmi na doplnenie normálnej katechézy, ktorú v každom prípade majú dostať katolíci“³⁹¹. Takéto svedectvo katechetickej spolupráce medzi kresťanmi, aj keď je obmedzené kvôli rozdielom najmä vo sviatostnej oblasti, môže byť napriek tomu plodné: „Ak sa sústredíme na postoje, ktoré nás spájajú, a budeme pamätať na princíp hierarchie právd, dokážeme plynule kráčať smerom k spoločným formám ohlasovania, služby a vydávania svedectva.“³⁹²

Katechéza vo vzťahu k židovstvu

347. „Keď Cirkev, Boží ľud v Novej zmluve, skúma svoje vlastné tajomstvo, objavuje puto, ktoré ho spája so židovským národom; jeho synovia ,boli prví, ku ktorým Pán [náš Boh] prehovoril“³⁹³, a uznávajú ich bohaté spo-

391 CT 33.

392 EG 246.

393 KKK 839. Porov. Komisia pre náboženské vzťahy so židovstvom, *Usmernenia a návrhy na uplatňovanie koncilovej deklarácie Nostra aetate č. 4* (1. decembra 1974); *Pomôcky pre správnu prezentáciu Židov a judaizmu v kázňach a katechéze Katolíckej cirkvi* (24. júna 1985); „Lebo Božie dary a povolanie sú neodvolateľné“ (Rim 11, 29); *Úvahy o teologických otázkach týkajúcich sa katolícko-židovských vzťahov pri príležitosti 50. výročia Nostra aetate č. 4* (10. decembra 2015). Porovnaj tiež EG 247 – 249.

ločné dedičstvo, podporuje a odporúča vzájomné poznanie, priateľstvo a dialóg³⁹⁴. Vďaka svojim židovským koreňom je Cirkev ukotvená v dejinách spásy. Židovsko-kresťanský dialóg, vedený čestne a bez predsudkov, môže pomôcť Cirkvi lepšie pochopiť niektoré aspekty jej vlastného života a vyzdvihnúť duchovné bohatstvo, ktoré sa nachádza v judaizme. Cieľom dialógu bude aj pevný postoj proti všetkým formám antisemitizmu a spoločná angažovanosť za pokoj, spravodlivosť a rozvoj národov.

348. Z týchto dôvodov treba aj v katechéze venovať osobitnú pozornosť židovskému náboženstvu a témam judaizmu. Pozornosť sa má venovať najmä prezentácii niektorých rozhodujúcich bodov:

- a. kresťania nemajú judaizmus považovať jednoducho za iné náboženstvo, pretože kresťanstvo má židovské korene a vzťahy medzi týmito dvoma tradíciami sú jedinečné: „Ježiš bol Žid, žil v židovskej tradícii svojej doby a bol týmto náboženským prostredím rozhodujúcim spôsobom formovaný“³⁹⁵;
- b. „Božie slovo je jedinečná a nedeliteľná skutočnosť, ktorá nadobúda konkrétnu podobu v historickom kontexte každého človeka“³⁹⁶: má svoje naplnenie v Ježišovi Kristovi a historické vyjadrenie v Tóre, ktorá vyjadruje Boží zásah v prospech Božieho ľudu;
- c. Starý zákon je neoddeliteľnou súčasťou jedinej kresťanskej Biblie a Cirkev svedčí o svojej viere v jediného Boha, autora oboch zákonov, čím odmieta akýkoľvek domnelý protiklad medzi nimi;

394 Porov. NA 4.

395 Komisia pre náboženské vzťahy so židovstvom, „*Prečo sú Božie dary a povolanie neodvolateľné*“, op. cit., 14.

396 Tamže, 25.

- d. Nová zmluva nenahrádza Božiu zmluvu s Izraelom, ale ju predpokladá: táto prvá zmluva nebola nikdy zrušená (porov. *Rim* 11, 28 – 29), zostáva v platnosti a nachádza plné uskutočnenie v tom, čo Ježiš vykonal svojím tajomstvom spásy;
- e. Cirkev a židovstvo nemožno predstavovať ako dve cesty spásy: z vyznania univerzálneho a výlučného spásonosného sprostredkovateľa Ježiša Krista, ktoré je jadrom kresťanskej viery, nevyplýva vylúčenie Židov zo spásy; v skutočnosti „Cirkev čaká deň, ktorý je známy jedine Bohu, keď budú všetky národy vzývať Pána jedným hlasom a slúžiť mu spojenými silami (porov. *Sof* 3, 9)³⁹⁷.

Katechéza v kontexte iných náboženstiev

349. Fenomén náboženského pluralizmu sa netýka len národov, v ktorých bolo kresťanstvo vždy v menšine, ale aj mnohých iných spoločností, poznačených migračnými tokmi posledných desaťročí. Hoci je potrebné zohľadniť mnohé kultúrne, etnické, ekonomické a sociálne premenné, treba uznať, že spolu s ďalšími dôvodmi stretnutie s rôznymi náboženstvami zmenilo spôsob, akým kresťania prežívajú skúsenosť viery, a otvorilo pred veriacimi otázku pravdivosti obsahu viery a slobody voľby. Táto relatívne nedávna situácia spolu s tradičnou situáciou tých, ktorí žijú svoju kresťanskú vieru v stave menšiny, vyzýva Cirkev, aby sa zamyslela nad zmyslom vzťahu s inými náboženstvami, a to aj vzhľadom na katechetickú formáciu vlastných detí. V tejto reflexii Cirkev „s úprimnou úctou hľadá na spôsoby konania a správania, na pravidlá a učenia, ktoré sa síce v mnohom líšia od toho, čo

397 NA 4.

ona sama zachováva a učí, no predsa nezriedka odzrkadľujú lúč Pravdy, ktorá osvecuje všetkých ľudí³⁹⁸.

350. Katechéza kresťanov, ktorí žijú v kontextoch náboženského pluralizmu, bude mať určité osobitosti³⁹⁹:

- a. prehľbiť a posilniť identitu veriacich, najmä v menšinovom kontexte, prostredníctvom poznania evanjelia a obsahu iných náboženstiev a pomocou hlbokého procesu inkulturácie viery;
- b. pomáhať veriacim rásť v rozlišovaní iných náboženstiev, rozpoznávať a oceňovať v nich prítomné semená Slova a vynechávať to, čo nie je v súlade s kresťanskou vierou;
- c. podporovať vo všetkých veriacich misijný zápal, spocievajúci vo svedectve viery, v spolupráci pri obrane ľudskej dôstojnosti, v priateľskom a srdečnom dialógu, a ak je to možné, v jasnom ohlasovaní evanjelia.

351. Osobitnú pozornosť treba venovať vzťahom s vyznávačmi islamu, ktorí sú prítomní najmä v mnohých krajinách so starou kresťanskou tradíciou. Zoči-voči epizódam násilného fundamentalizmu by mala Cirkev vo svojej katechetickej činnosti s pomocou vhodne pripravených učiteľov podporovať poznanie moslimov

398 NA 2.

399 Porov. EN 53; Ján Pavol II., encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990), 55 – 57; Pápežská rada pre medzináboženský dialóg – Kongregácia pre evanjelizáciu národov, *Dialóg a ohlasovanie. Úvahy a usmernenia o medzináboženskom dialógu a ohlasovaní evanjelia Ježiša Krista* (19. mája 1991); Pápežská rada pre medzináboženský dialóg, *Dialóg v pravde a láske. Pastoračné usmernenia pre medzináboženský dialóg* (19. mája 2014); pápež František – Ahmad Al-Tayyeb, *Dokument o ľudskom bratstve pre mier a spolužitie vo svete* (4. februára 2019).

a stretnutia s nimi ako vhodný prostriedok nato, aby sa zabránilo povrchným a škodlivým zovšeobecneniam.⁴⁰⁰

Katechéza v kontexte nových náboženských hnutí

352. V posledných desaťročiach a v čoraz väčších oblastiach sveta sa Cirkev stretáva s fenoménom nárastu nových náboženských hnutí, ktoré nie je ľahké klasifikovať a zahŕňajú veľmi diferencované skutočnosti. Ide o skupiny, ktoré majú veľmi rozdielne povahy a denominácie: niektoré sa rôznym spôsobom odvolávajú na kresťanstvo, hoci sa od neho odlišujú výraznými doktrínalnými rozdielmi; iné vychádzajú z východných náboženstiev alebo tradičných kultov; ďalšie vykazujú prvky mágie, poverčivosti, novopohanstva, špiritizmu, dokonca satanizmu; a napokon existujú aj ďalšie tzv. hnutia ľudského potenciálu, ktoré sa prezentujú humanistickou a terapeutickou tvárou. V nemnohých prípadoch sa rôzne prvky týchto nových náboženských hnutí spájajú do ešte zložitejších synkretických foriem.⁴⁰¹ Na jednej strane sú tieto hnutia „výsledkom ľudskej reakcie na materialistickú, konzumnú spoločnosť plnú individualizmu [...] a zaplňajú prázdnotu, ktorú zanechal sekulárny racionalizmus“⁴⁰²; na druhej strane sa zdá, že využívajú potreby ľudí poznačených rôznymi formami chudoby alebo životnými neúspechmi. Je potrebné si uvedomiť, že kresťanské spoločenstvo nie je vždy schopné byť významné pre tých kresťanov, ktorých viera nie je hlboko zakorenená, ktorí potrebujú väčšiu starostlivosť a sprevádzanie

400 Porov. EG 252 – 254.

401 Pápežská rada pre kultúru – Pápežská rada pre medzináboženský dialóg, *Ježiš Kristus, nositeľ živej vody. Kresťanská reflexia o New Age* (2003).

402 EG 63.

a ktorí potom nachádzajú uspokojenie svojich potrieb v nových hnutiach.

353. Zoči-voči tomuto fenoménu, ktorý predstavuje veľkú výzvu pre evangelizáciu, je partikulárna cirkev povolaná klásť si otázky s cieľom interpretovať, čo vedie rôznych kresťanov k tomu, aby sa priblížili novým náboženským hnutiam. Aby bol každý pokrstený človek naďalej otvorený dobrej zvesti o Pánovi Ježišovi, „živej vode na jeho smäť“ (porov. *Jn* 4, 5 – 15), a aby sa čoraz viac zakoreňoval v kresťanskom spoločenstve, musí katechetická práca zdôrazňovať určité prvky:

- a. ohlasovať Ježišovu kerygmu, Božiu múdrosť, ktorá svojou Veľkou nocou dáva pokoj a pravú radosť ako ponuku zmyslu pre človeka, ktorý najmä dnes hľadá blaho a harmóniu;
- b. pracovať na tom, aby Cirkev bola skutočným spoločenstvom života a viery, oslobodeným od prázdnych a chladných formalizmov; aby bola schopná prijatia a blízkosti, aktívne pozorná voči osobám, ktoré žijú v utrpení, chudobe a samote, a ochotná oceniť cenný prístup každého;
- c. zaručiť základné biblické a doktrinálne vedomosti, a to sprístupnením a zrozumiteľnosťou Svätého písma pre všetkých, ako aj vhodnými katechetickými nástrojmi ľudového charakteru;
- d. venovať pozornosť symbolom, gestám a obradom liturgie a ľudovej zbožnosti bez toho, aby klesol citový náboj, ktorý sa ľahšie dotkne ľudského srdca.

Osobitná pozornosť sa venuje tým, ktorí po tejto skúsenosti pociťujú potrebu vrátiť sa do kresťanského spoločenstva. Je dôležité, aby sa cítili prijatí, a nie odsudzovaní, a aby katechéta mohol vykonávať prácu na obnove

a opätovnom začlenení do spoločenstva prostredníctvom vysvetľovania a pochopenia.

III. Katechéza v sociálno-kultúrnych kontextoch

Katechéza a vedecká mentalita

354. Neustály pokrok vedy, ktorej výsledky sa masovo využívajú v spoločnosti, výrazne poznačuje súčasnú kultúru. Ľudia, ktorí sú preniknutí vedeckým myslením, kladú si otázku, ako sa vedecké poznatky dajú spojiť s faktmi viery. Vynárajú sa tak otázky o vzniku sveta a života, o objavení sa človeka na zemi, o histórii národov, o zákonoch, ktorými sa riadi príroda, o duchovnom charaktere, ktorý robí ľudský život jedinečným medzi ostatnými živými bytosťami, o ľudskom pokroku a budúcnosti planéty. Tieto otázky, keďže sú výrazom hľadania zmyslu, dotýkajú sa otázok viery, a preto sú pre Cirkev výzvou. Vzťahom medzi vedou a vierou sa priamo zaoberali rôzne dokumenty magistéria.⁴⁰³

355. Hoci Cirkev uznáva ideologické prúdy naturalistického redukcionizmu a scientizmu⁴⁰⁴, ktoré sú celkom

⁴⁰³ Medzi všetkými má významné miesto encyklika *Fides et ratio* od Jána Pavla II., ktorá sa osobitne venuje tejto téme. Porov. niektoré dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu: GS 5, 36, 57, 62; OT 13, 15 a AA 7; niekoľko bodov KKC 31 – 34, 39, 159, 2292 – 2296, 2417. Okrem toho pápeži adresovali množstvo príhovorov univerzitám, vedcom a ľuďom kultúry.

⁴⁰⁴ Scientizmus redukuje komplexný ľudský fenomén len na jeho materiálne komponenty. Podľa tohto názoru duchovné, etické a náboženské skutočnosti, keďže nie sú empiricky skúmateľné, nemali by byť reálne a mali by byť ohraničené na subjektívnu predstavivosť. Porov. Ján Pavol II., encyklika *Fides et ratio* (14. septembra 1998), 88.

odlišné od vedeckého skúmania, a hoci si je vedomá etických problémov, ktoré môžu vyplynúť z aplikácie niektorých vedeckých výsledkov, hodnotí vedeckú kultúru pozitívne, pretože ju považuje za činnosť, ktorou sa človek podieľa na Božom stvoriteľskom pláne a na pokroku celej ľudskej rodiny. Zatiaľ čo na jednej strane „evangelizácia je pozorná voči vedeckým procesom a snaží sa ich osvetliť jasom viery i prirodzeného zákona“⁴⁰⁵, na druhej strane platí, že „keď sa niektoré kategórie rozumu a vied stanú súčasťou ohlasovania posolstva, stanú sa aj nástrojmi evangelizácie“⁴⁰⁶. Zjavné rozpory medzi vedeckým poznaním a niektorým učením Cirkvi sa majú objasniť v biblickej exegéze a teologickej reflexii, interpretujúc Zjavenie; pri uplatňovaní správnej vedeckej epistemológie; pri objasňovaní historických nedorozumení a poukazovaní na predsudky a ideológie.

356. Technológia, plod ľudskej vynaliezavosti, vždy sprevádzala dejiny ľudstva. Jej potenciál by mal smerovať k zlepšeniu životných podmienok a pokroku ľudskej rodiny. Zdá sa však, že technológie, ktoré sprevádzajú a podmieňujú životný štýl, ovplyvňujú samotné videnie človeka. Okrem toho niektoré aplikácie technologického výskumu môžu priniesť premenu človeka na niečo nové, niekedy bez adekvátneho posúdenia dôsledkov. Spomedzi mnohých oblastí výskumu predstavujú relevantné filozofické a etické otázky tie, ktoré sa týkajú umelej inteligencie a neurovedy. Umelá inteligencia môže človeku pomáhať a v niektorých prípadoch ho aj nahradiť, ale nemôže prijímať rozhodnutia, ktoré patria len jemu. V oblasti neurovedy lepšie poznanie ľudského

405 EG 242.

406 EG 132.

tela, schopností a fungovania mozgu, hoci je to pozitívny faktor, nikdy nemôže úplne vysvetliť osobnú identitu, ani odstrániť jej zodpovednosť pred Stvoriteľom. Účelom technológie je slúžiť človeku. Preto treba oceniť vnútorný ľudský rozmer pokroku, zlepšenie životných podmienok, službu na rozvoj národov; taktiež technika, ak sa múdro využíva, je na Božiu slávu.⁴⁰⁷ Cirkev zároveň víta antropologické výzvy vyplývajúce z pokroku vedy a robí z nich dôvod na hlboké rozlišovanie.

357. Katechéta počas riadnych katechéz berie do úvahy vplyv, ktorý má vedecká mentalita na ľudí, ktorí sa často dajú presvedčiť určitými teóriami prezentovanými v približnej forme, a to vďaka určitému nepresnému vedeckému rozprávaniu a niekedy aj nedostatočnej pastoračnej starostlivosti. Katechéza preto musí byť schopná nastoliť otázky a predstaviť témy osobitného významu, ako je zložitosť vesmíru, stvorenstvo ako znak Stvoriteľa, pôvod a cieľ človeka a vesmíru. Okrem mediálnych zjednodušení je potrebné venovať pozornosť aj viacerým dôležitým historickým medzníkom, ktorých vplyv je stále prítomný. Otvorenie sa viere, najmä u detí a mladých ľudí, často závisí od toho, či sa na tieto otázky dá uspokojivá odpoveď, alebo sa aspoň naznačí správna cesta. Z tohto dôvodu si treba vážiť svedectvo kresťanských vedcov, pretože svojím dôsledným životom ukazujú harmóniu a syntézu medzi vierou a rozumom. Katechéti by sa mali oboznámiť s hlavnými dokumentmi magistéria, ktoré sa zaoberajú vzťahom medzi vierou a rozumom, medzi teológiou a vedou. Treba tiež navrhnúť používanie nástrojov a pomôcok na získanie primeranej formácie v tejto oblasti.

407 Porov. Ján Pavol II., *Príhovor Pápežskej akadémii vied* (13. novembra 2000).

358. Cirkev je povolaná ponúknuť svoj vlastný príspevok k evanjelizácii vedcov, ktorí sú často bohatí na vlastnosti, ktoré pastorační pracovníci vedia využiť. Človek vedy je vášnivým svedkom tajomstva, úprimne hľadá pravdu, je prirodzene naklonený spolupráci, komunikácii a dialógu, pestuje hĺbku, prísnosť a správnosť argumentácie, miluje intelektuálnu poctivosť. Sú to dispozície, ktoré podporujú stretnutie s Božím slovom a prijatie viery. V podstate ide o podporu skutočnej a správnej inkulturácie viery vo vedeckom svete. Kresťania, ktorí profesionálne pracujú vo svete vedy, zohrávajú veľmi dôležitú úlohu. Cirkev im poskytne potrebnú pastoračnú starostlivosť, aby ich svedectvo bolo účinnejšie.

Katechéza a digitálna kultúra

Všeobecné charakteristiky

359. Zavedenie a masívne používanie digitálnych nástrojov spôsobilo hlboké a komplexné zmeny na mnohých úrovniach s kultúrnymi, sociálnymi a psychologickými dôsledkami, ktoré ešte nie sú úplne zrejmé. Digitálnosť, ktorá nezodpovedá len prítomnosti technologických prostriedkov, v skutočnosti charakterizuje súčasný svet a jej vplyv sa v krátkom čase stal bežným a kontinuálnym, takže sa vníma ako prirodzený. Žijeme „vo vysoko digitalizovanej kultúre, ktorá má veľmi hlboký vplyv na pojem času a priestoru, na vnímanie seba, iných a sveta, na spôsob komunikovania, poznávania, informovania, nadväzovania vzťahov s druhými“⁴⁰⁸. Digitálny svet teda nie je len súčasťou existujúcich kultúr, ale vnucuje sa ako nová kultúra, predovšetkým modifikuje jazyk, formuje

408 CHV 86.

mentalitu a prepracováva hierarchiu hodnôt. A to všetko v celosvetovom meradle, pretože po zrušení geografických vzdialeností všadeprítomnými sieťovými zariadeniami sa to týka ľudí v každej časti planéty.

360. Internet a sociálne siete sú „mimoriadnou príležitosťou na dialóg, stretnutie a výmenu medzi ľuďmi. Okrem toho je digitálne prostredie kontextom sociálnopolitickej participácie a aktívneho občianstva a môže uľahčiť obeh nezávislých informácií, schopných účinne chrániť záujmy najzraniteľnejších osôb odhaľovaním porušovania ich práv. V mnohých krajinách web a *social network* už predstavujú legitímne miesto, kde možno prísť do styku s mladými a zapojiť ich do aktivít, a to aj do pastoračných iniciatív a činností“⁴⁰⁹. Medzi ďalšie pozitívne prvky digitálneho sveta patrí rozšírenie a obohatenie kognitívnych schopností človeka. Digitálna technológia môže pomôcť pamäti, napríklad prostredníctvom nástrojov na získavanie, ukladanie a obnovenie údajov. Digitálny zber údajov a nástroje na podporu rozhodovania zlepšujú schopnosť výberu a umožňujú zhromažďovať viac údajov na overenie dosahov v rôznych problematikách. V rôznych významoch je možné hovoriť o digitálnom posilnení.

361. Treba si však uvedomiť, že „digitálne prostredie je aj územím osamotenosti, manipulácie, využívania a násilia až po krajný prípad *dark webu*. Digitálne médiá môžu človeka vystaviť riziku závislosti, izolácie a postupnej straty kontaktu s konkrétnou realitou a sú prekážkou rozvoja autentických medziosobných vzťahov. V sociálnych médiách sa šíria nové formy násilia, napríklad kyberbulizmus (kyberšikana). Web je aj kanálom šírenia pornografie

409 CHV 87.

a zneužívania ľudí so sexuálnym cieľom alebo prostredníctvom hazardných hier⁴¹⁰. Okrem toho sú ekonomické záujmy pôsobiace v digitálnom svete „schopné realizovať subtilne aj invazívne formy kontroly vytváraním mechanizmov manipulácie svedomia a demokratického procesu“⁴¹¹. Je potrebné pripomenúť, že mnohé platformy často uprednostňujú „stretnutie osôb s rovnakým myslením, ale bránia konfrontácii rozdielností. Tieto uzatvorené okruhy umožňujú šírenie falošných informácií a správ, podnecujú predsudky a nenávisť“⁴¹². Digitálne priestory môžu vytvárať skreslené videnie reality, a to až do takej miery, že vyvolávajú nedostatok starostlivosti o vnútorný život, viditeľný v strate identity a koreňov, v cynizme ako reakcii na prázdnotu, v postupnej dehumanizácii a čoraz väčšej uzavretosti do seba.

Antropologická transformácia

362. Vplyv exponenciálnej digitalizácie komunikácie a spoločnosti vedie k skutočnej antropologickej transformácii. Takzvaní digitálni domorodci, teda ľudia, ktorí sa narodili a vyrastali s digitálnymi technológiami v spoločnosti s viacerými obrazovkami, považujú technológie za prirodzený prvok a nepocitujú žiadne ťažkosti pri manipulácii a interakcii s nimi. Na druhej strane v súčasnej situácii tu žijú – najmä ako vychovávatelia, učitelia a katechéti – nedigitálni rodáci, takzvaní digitálni imigranti, ktorí sa nenarodili v digitálnom svete, ale vstúpili doň neskôr. Základný rozdiel medzi týmito subjektmi spočíva v ich odlišnom mentálnom prístupe k novým technológiám a ich používaniu. Rozdiel je aj v štýle diskurzu,

410 CHV 88.

411 CHV 89.

412 Tamže.

ktorý je v prvom prípade spontánnejší, interaktívnejší a participatívnejší.

363. Zdá sa, že digitálny domorodec uprednostňuje obraz pred počúvaním. Z kognitívneho a behaviorálneho hľadiska je istým spôsobom formovaný mediálnou konzumáciou, ktorej je vystavený, čo, žiaľ, znižuje jeho kritický vývoj. Konzumácia digitálneho obsahu je teda nielen kvantitatívny, ale aj kvalitatívny proces, ktorý vytvára iný jazyk a nový spôsob organizácie myslenia. Multitasking, hypertextualita a interaktivita sú len niektoré z vlastností toho, čo sa zdá novým a bezprecedentným spôsobom chápania a komunikácie, ktoré charakterizujú digitálne generácie. Vzniká schopnosť, ktorá je viac intuitívna a emocionálna ako analytická. Umenie rozprávania príbehov, ktoré využíva princípy rétoriky a vlastný jazyk osvojený marketingom, považujú mladí ľudia za presvedčivejšie a pútavejšie ako tradičné formy diskurzu. Jazyk, ktorý najviac rezonuje s digitálnou generáciou, je jazyk rozprávania príbehov, a nie argumentácie.

364. Táto jazyková novinka však z nich robí len konzumentov, a nie dešifrantov posolstiev: rozprávanie hraničných a problematických príbehov hrozí polarizáciou konfrontácie komplexných tém bez toho, aby bolo potrebné argumentovať alebo zahrnúť sprostredkujúce riešenia. Ak sa narácia stane jediným komunikačným prostriedkom, hrozí, že sa budú pestovať len subjektívne názory na realitu. Tento subjektivismus predstavuje riziko odsunutia politických a etických otázok do osobnej a súkromnej sféry. Morálna norma riskuje, že bude vnímaná ako autoritárska, zatiaľ čo naratívy sa stávajú pravdami, ktoré nám bránia hľadať pravdu a dobro. Okrem toho je celý naratív nastavený ako experiment, v ktorom je

všetko možné a vysloviteľné a pravda nemá žiadnu existenciálnu váhu. Tieto horizonty ukazujú, že digitálny svet a jeho nástroje sú mocným prostriedkom na hľadanie nových a nevídaných foriem odovzdávania viery, ale zároveň platí, že cirkevné pôsobenie musí upozorniť na možné dvojznačnosti jazyka, ktorý je síce sugestívny, ale nie veľmi komunikatívny pre pravdu.

Digitálna kultúra ako náboženský fenomén

365. Digitálna kultúra sa prezentuje aj ako nositeľka presvedčení, ktoré majú náboženské črty. Všadeprítomnosť digitálneho obsahu, rozšírenie strojov, ktoré fungujú autonómne s čoraz dokonalejšími algoritmami a softvérom, vedú k vnímaniu celého vesmíru ako toku dát, k chápaniu života a živých organizmov len ako biochemických algoritmov a v najradikálnejšej verzii k presvedčeniu, že pre ľudstvo je vesmírnym poslaním vytvoriť komplexný systém spracovania dát.

366. Čelíme bezprecedentnej a náročnej modalite, ktorá mení referenčné súradnice v procese dôvery a prisudzovania autority. Spôsob, akým sa človek pýta vyhľadávača, algoritmov umelej inteligencie alebo počítača na odpovede na otázky týkajúce sa jeho súkromného života, ukazuje, že sa k stroju a jeho odpovedi stavia fideisticky. Vytvára sa akési univerzálne pseudonáboženstvo, ktoré legitimizuje nový zdroj autority a má všetky zložky náboženských rituálov: od obety cez strach z absolútna až po podriadenie sa novému nehybnému motoru, ktorý sa necháva milovať, ale on nemiluje.

367. Vďaka týmto technickým a náboženským prvkom by mohla vzniknúť globálna kultúra, ktorá formuje

predovšetkým spôsob myslenia a viery ďalších generácií mladých ľudí. Budú čoraz digitálnejšie a budú prezentovať globálne charakteristiky a spôsoby myslenia vďaka veľkým platformám na zdieľanie a ich sily šírenia a instantnosti. Okrem toho, že je to výzva, môže to byť aj príležitosť. Rozvíjanie foriem a nástrojov schopných dekódovať antropologické inšancie, ktoré sú základom týchto javov, a zdokonaľovanie nevídanych evanjelizačných modalít umožňujú ponúkať globálne pastoračné aktivity, ako je globálna digitálna kultúra.

Digitálna kultúra a výchovné otázky

368. Technologický rozvoj v oblasti digitálnych médií ponúka možnosť okamžitého prístupu ku všetkým druhom médií, čo vytvára kultúru často poznačenú bezprostrednosťou, instantnosťou a ochabovaním pamäte a vedie k nedostatku perspektívy a nadhľadu. Média svojou povahou poskytujú skôr selektívne verzie sveta než priamy prístup k nemu, pričom spájajú rôzne jazyky do globálneho a bezprostredne šíreného komunikátu. Nové generácie nie sú vždy vyškolené a kultúrne vybavené na riešenie výziev, ktoré digitálna spoločnosť prináša. Mediálna výchova je preto naliehavá, pretože čelíme istej forme digitálnej negramotnosti. V nekonečnej digitálnej produkcii budú súčasnými analfabetmi tí, ktorí nevedia vnímať rozdiel medzi kvalitou a pravdivosťou rôznych digitálnych obsahov, ktoré majú pred sebou.

369. Čoraz viac sa uznáva, že sociálne médiá, najmä tie digitálneho charakteru, sú hlavnými činiteľmi socializácie a takmer nahrádzajú tradičné činitele, ako je rodina, Cirkev a škola. Zdá sa, že intersubjektivita sa čoraz viac rozvíja v sociálnych sieťach a čoraz menej v tradičných

sociálnych priestoroch. Na operatívnej úrovni je potrebné odhadnúť a pochopiť limity implicitného osvojovania si poznatkov, ktoré digitálna éra každodenne poskytuje. Mnohé formy osobnej interakcie sa stali virtuálnymi a úplne vytlačili najmä u mladších generácií potrebu tradičných foriem vzťahov, čo im znemožňuje „nadviazať priamy kontakt s úzkosťou, chvením, radosťou toho druhého a so zložitou jeho osobnej skúsenosti“⁴¹³.

Ohlasovanie a katechéza v digitálnej dobe

370. Cirkev je povolaná zamyslieť sa nad osobitným spôsobom hľadania viery mladých digitálnych ľudí a následne aktualizovať svoje vlastné spôsoby ohlasovania evanjelia jazykom nových generácií a pozvať ich k vytvoreniu nového pocitu spolupatričnosti, ktorý zahŕňa aj to, čo zažívajú online, ale neobmedzuje sa len na to. Zdá sa, že sa otvára obdobie, v ktorom sa katechéza stáva nositeľom príkladov schopných vytvárať cesty prístupu k viere, ktoré sú čoraz menej štandardizované a pozorné na jedinečnosť každého z nich. Pastoračnou výzvou je sprevádzať mladého človeka pri hľadaní autonómie, ktorá sa vzťahuje na objavenie vnútornej slobody a Božieho volania, ktoré ho odlišuje od sociálneho stáda, do ktorého patrí. Ďalšou výzvou je určite objasnenie jazyka používaného na webe, ktorý sa často zhoduje s náboženským jazykom. Spomeňme si napríklad na Ježišovu výzvu byť učeníkmi, čo je termín, ktorý treba vysvetliť, aby sme sa vyhli zámene s typickou dynamikou webu: dynamika byť učeníkom v skutočnosti nie je rovnaká ako dynamika medzi influencerom a jeho virtuálnymi nasledovníkmi. Na to potrebujeme autoritatívne osobnosti, ktoré môžu

413 Pápež František, encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 47.

prostredníctvom osobného sprevádzania viesť každého mladého človeka k tomu, aby znovuobjavil svoj vlastný životný projekt. Táto cesta si vyžaduje prechod od samoty, živenej lajkmi, k realizácii osobných a sociálnych projektov, ktoré sa majú uskutočniť v spoločenstve.

371. V procese ohlasovania evanjelia nie je skutočnou otázkou, ako používať nové technológie na evanjelizáciu, ale ako sa stať evanjelizačnou prítomnosťou na digitálnom kontinente. Katechéza, ktorú nemôžeme jednoducho zdigitalizovať, určite potrebuje poznať silu tohto média a využiť všetky jeho možnosti a pozitíva, avšak s vedomím, že katechéza sa nerobí len používaním digitálnych nástrojov, ale ponúknutím priestoru pre skúsenosť viery. Len tak sa dá vyhnúť virtualizácii katechézy, ktorá môže spôsobiť, že katechetická činnosť bude slabá a nepodstatná. Úlohou generácie dospelých, ktorá chce odovzdávať vieru, je uprednostňovať skúsenosti. Iba katechéza, ktorá postupuje od náboženských informácií k sprevádzaniu a ku skúsenosti s Bohom, bude schopná ponúknuť zmysel. Odovzdávanie viery sa zakladá na autentických skúsenostiach, ktoré si nemožno zamieňať s experimentmi: skúsenosť premieňa a poskytuje kľúč k interpretácii života, zatiaľ čo experiment sa len reprodukuje. Katechéza je povolaná k tomu, aby našla adekvátne spôsoby riešenia veľkých otázok o zmysle života, telesnosti, afektivite, rodovej identite, spravodlivosti a mieri, ktoré sa v digitálnom veku interpretujú rôznymi spôsobmi.

372. Katechéza v digitálnom veku bude personalizovaná, ale nikdy nebude individuálnym procesom: z individualistického a izolovaného sveta sociálnych sietí sa musíme presunúť do cirkevného spoločenstva, miesta, kde sa

skúsenosť Boha stáva spoločenstvom a zdieľaním života. Nemali by sme podceňovať silu liturgie pri sprostredkovaní viery a uvádzaní ľudí do skúsenosti s Bohom. Liturgia sa skladá z množstva komunikačných kódov, ktoré sa odvolávajú na interakciu zmyslov (synestézia), ako aj na verbálnu komunikáciu. Preto je potrebné znovuobjaviť schopnosť liturgie, ale aj sakrálneho umenia vyjadrovať tajomstvá viery. Výzva evanjelizácie zahŕňa výzvu inkulturácie na digitálnom kontinente. Je dôležité pomáhať nezamieňať si prostriedky s cieľom, rozlišovať, ako sa pohybovať po sieti, aby sme rástli ako subjekty, a nie ako objekty, a aby sme prekročili hranice technológie a naši obnovenú ľudskosť vo vzťahu s Kristom.

Katechéza a niektoré bioetické otázky

373. Život a dobrota stvorenia sú založené na pôvodnom Božom požehnaní: „A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré“ (Gn 1, 31). Toto požehnanie ponúka ľudstvu usporiadaný svet, ale žiada, aby každý človek prispel k jeho ochrane a rastu. V katolíckej sfére sa bioetika pohybuje v racionálnej rovine, avšak inšpirovaná znalosťami o Božom zjavení, ktoré je základom pre kresťanskú antropológiu. Vedecký výskum a jeho aplikácie preto nie sú morálne neutrálne a kritériá orientácie nemožno odvodzovať len od technickej efektívnosti, užitočnosti alebo dominantných ideológií. Hlavné témy, ktorými sa bioetika zaoberá, týkajú sa začiatku života (postavenie ľudského embrya či lekárske asistovaná reprodukcia), jeho konca (definícia smrti, eutanázia či paliatívna starostlivosť), zdravia a experimentov na človeku (genetické inžinierstvo či biotechnológie).

374. Vedecký rozvoj a jeho technologické aplikácie v biologickej oblasti zlepšili životné podmienky ľudí. Genetika má v tomto vývoji mimoriadne dôležité miesto. Cirkev podporuje a je vďačná všetkým, ktorí sa usilovne a s veľkorysým nasadením venujú výskumu v tejto oblasti. Hoci sú vedci povolaní overovať technické možnosti, musia si byť zároveň vedomí, že nie všetko, čo je technicky možné, je morálne prijateľné. Je potrebné zvážiť etický rozmer výskumu a jeho aplikácií. Technicky efektívna činnosť by totiž mohla byť v rozpore s dôstojnosťou osoby.

375. Je dôležité starostlivo rozlišovať medzi terapeutickým zásahom a manipuláciou. Terapia zameraná na nápravu genetických anomálií bude legítimná, pokiaľ bude podporovať dobro osoby bez toho, aby ovplyvnila jej identitu a integritu; v tomto prípade sa nemení ľudská prirodzenosť. Terapeutický zásah na somatických líniách je v súlade s dôstojnosťou osoby, zatiaľ čo zásah na zárodočných líniách, ktorý mení identitu ľudského druhu, je nezlučiteľný s úctou k osobe.

376. Biotechnológia umožňuje zasahovať nielen do defektov, ale aj do iných genetických údajov. Pri genetických experimentoch je potrebné postupovať veľmi opatrne, a to najmä v súvislosti s rizikom eugeniky, ktorá v skutočnosti diskriminuje ľudí. Technické možnosti takzvaného genetického inžinierstva sa navyše dotýkajú samotného jadra antropológie v konkrétnej možnosti sebamaniplulácie a sebadefinície podľa filozofie takzvaného transhumanizmu, čím vznikajú jedinci s odlišným genetickým dedičstvom, ktoré sa určuje podľa vlastnej vôle.

377. Rozšírená tendencia toho, čo sa dnes prezentuje pod názvom *gender*, spochybňuje zjavený fakt: „muža a ženu ich stvoril“ (Gn 1, 27). Podľa tejto pozície rodová identita už nie je pôvodným údajom, ktorý musí človek prijať a naplniť významom, ale skôr sociálnou konštrukciou, o ktorej sa rozhoduje autonómne, úplne oddelene od biologického pohlavia. Človek popiera svoju vlastnú prirodzenosť a rozhoduje sa, že je to on, kto ju vytvára. Podľa biblického opisu stvorenia Boh stvoril človeka ako muža a ženu. Cirkev si je dobre vedomá zložitosti osobných situácií, ktoré niekedy prežívame konfliktným spôsobom. Nesúdi ľudí, ale pozýva, aby ich sprevádzala vždy a v každej situácii. Je si však vedomá, že z pohľadu viery nie je sexualita len fyzickou skutočnosťou, ale osobnou realitou, hodnotou, ktorá je zverená do zodpovednosti osoby. Sexuálna identita a existenciálne prežívanie by tak mali byť odpoveďou na pôvodné Božie volanie.

378. Otázky bioetiky kladú otázky katechéze a jej formacej funkcie. Tam, kde sa to považuje za vhodné, a podľa okolností by pastorační pracovníci mali podporovať špecifické itineráre výchovy k viere a kresťanskej morálke, v ktorých témy – ľudský život ako Boží dar, úcta k osobe a jej integrálny rozvoj, veda a technika zamerané na dobro človeka – majú primerané miesto, a to vo svetle magistéria Cirkvi, vyjadreného aj v *Katechizme Katolíckej cirkvi*. Katechéza vychováva katechéty k tomu, aby formovali svedomie v otázkach života, pripomínali potrebu venovať pozornosť výzvam, ktoré prináša rozvoj vedy a techniky, a upozorňovali na základné prvky ohlasovania viery:

- Boh je počiatočným a konečným vzorom života od počatia až po prirodzenú smrť;
- osoba je vždy jednotou ducha a tela;

- veda je v službe človeka;
- život treba prijať v akomkoľvek stave, pretože je vykúpený veľkonočným tajomstvom Ježiša Krista.

Katechéza a integrita osoby

379. Každý človek, stvorený na Boží obraz a podobu, je jedinečný a má prirodzenú a neodňateľnú dôstojnosť. Tá nachádza svoj základ v zjavenej pravde, ktorá dáva vyniknúť tým princípom, čo sú zapísané v ľudskej prirodzenosti ako večné a univerzálne uznanie stôp Boha Stvoriteľa. Celé Zjavenie poukazuje na túto pravdu a potvrdzuje rovnosť všetkých ľudí pred Bohom, ktorý je jediným garantom a sudcom života. V dnešnom kontexte je naliehavo potrebné konkrétne sa angažovať za obranu života a jeho dôstojnosti zoči-voči rôznym prejavom kultúry smrti, ktorá je čoraz viac prítomná v rozsiahlych oblastiach svetovej spoločnosti.⁴¹⁴ „Obrana dôstojnosti ľudského života od prvého okamihu počatia až po prirodzenú smrť vždy nachádzala svoj ucelený a autoritatívny hlas v učení Cirkvi.“⁴¹⁵

380. Vo svojom poslaní podporovať ľudský život vždy a všade a brániť ho, keď je ohrozený, Cirkev jasne potvrdzuje, že osobný život je posvätný a nedotknuteľný. V tomto zmysle, po prijatí pokroku v náuke, ktorý dosiahli poslední pápeži, „treba dôrazne potvrdiť, že trest smrti je neľudské opatrenie, ktoré ponizuje bez ohľadu na spôsob, akým sa vykonáva, osobnú dôstojnosť. Sám osebe je v rozpore s evanjeliom, pretože sa dobrovoľne rozhoduje o potlačení ľudského života, ktorý je v očiach

⁴¹⁴ Porov. GS 27.

⁴¹⁵ Pápež František, *Príhovor účastníkom Spomienkového stretnutia pri príležitosti 25. výročia Katechizmu Katolíckej cirkvi* (11. október 2017).

Stvoriteľa vždy posvätný“⁴¹⁶. Katechéza preto musí vynaložiť všetko úsilie, aby sme pochopili učenie Cirkvi o tejto téme a pomohli vytvoriť novú kultúru. Výzva rešpektovať dôstojnosť a integritu osoby preto zostáva aktuálnym scenárom ohlasovania milosrdnej Božej lásky v súčasnom svete.

Katechéza a ekologické angažovanie

381. Rozvoj techniky a vedy síce na jednej strane vyjadruje veľkosť ľudskej duše, ale na druhej strane „nebol sprevádzaný rozvojom človeka, pokiaľ ide o zodpovednosť, hodnoty a svedomie“⁴¹⁷. Jednou z oblastí, v ktorej sú dôsledky antropocentrického excesu jasne badateľné, je ekologická kríza; kríza, ktorá sa dotýka otázok, čo treba riešiť súčasne: znečistenie a zmena klímy, využívanie primárnych zdrojov a strata biodiverzity, planetárna nerovnosť, zhoršenie kvality ľudského života a sociálna degradácia. Zoči-voči zrýchleniu a zložitosti ekologického problému pápeži⁴¹⁸ neprestajne vyzývali na hlbokú ekologickú konverziu, ktorá by sa dotkla podstaty ľudskej bytosti, kde v konečnom dôsledku spočíva koreň problému a jeho riešenie.

382. Otázku ekológie pociťujú ľudia a organizácie rôzneho kultúrneho a filozofického pôvodu, ale veriaci sú povolaní cítiť sa ňou vyzývaní, uvedomujúc si, že „ich úlohy v rámci stvorenia, ich povinnosti voči prírode

416 Tamže; porov. KKC 2267 (nové vydanie z 1. augusta 2018).

417 Pápež František, encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 105.

418 Porov. Pavol VI., *Octogesima adveniens* (14. mája 1971); Ján Pavol II., *Centesimus annus* (1. mája 1991); Benedikt XVI., *Caritas in veritate* (29. júna 2009). Významné miesto v tejto téme má encyklika pápeža Františka *Laudato si'*.

a Stvoriteľovi sú súčasťou ich viery⁴¹⁹. Kresťanská vízia stvorenia a ľudskej činnosti ponúka „kresťanom a čiastočne aj iným veriacim vznešené motivácie, aby sa starali o prírodu a o najkrehkejších bratov a sestry“⁴²⁰, spolu s alternatívnymi kritériami, podľa ktorých možno prehodnotiť vzťah medzi hospodárstvom, ochranou stvorenia, sociálnou spravodlivosťou a politickými rozhodnutiami. Preto je potrebné načúvať volaniu zeme, ktoré je úzko spojené s volaním chudobných. V tomto výkriku, ktorý je ozvenou stonania stvorenia (porov. *Rim* 8, 22), je skrytá výzva pochádzajúca od Boha.

383. Katechéza vie v takýchto znameniach rozpoznať Boží hlas, a preto spolu so všetkými ostatnými činnosťami pastoračnej starostlivosti Cirkvi nezlyhá vo svojej úlohe motivovať a udržiavať vo veriacich ekologickú mentalitu a spiritualitu, založenú na múdrosti biblických správ a na sociálnom magistériu Cirkvi. Katechéza citlivá na ochranu stvorenia podporuje kultúru pozornosti voči životnému prostrediu i ľuďom, ktorí ho obývajú. To znamená pestovať postoj úcty ku všetkým; učiť správne chápanie životného prostredia a ľudskej zodpovednosti; vychovávať k čnostnému životu, schopnému prijať skromné a triezve životné štýly, oslobodené od konzumizmu; zdôrazňovať symbolickú hodnotu stvorených skutočností, najmä v znameniach liturgie. Ide teda o to, aby sme podporovali osvojenie si postoja a z neho vyplývajúceho správania, ktoré je pozorné k integrálnej ekológii, ktorá zahŕňa rôzne aspekty formačnej ponuky sociálnej náuky Cirkvi: environmentálnu, ekonomickú,

419 Ján Pavol II., *Posolstvo k Svetovému dňu pokoja* (8. decembra 1989), 15.

420 František, encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 64.

sociálnu a politickú ekológiu; kultúrnu ekológiu; ekológiu každodenného života.

384. Katechéza bude predovšetkým dbať na to, aby si veriaci uvedomili, že angažovanosť v ekologickej otázke je neoddeliteľnou súčasťou kresťanského života. Na druhom mieste bude ohlasovať pravdy viery, ktoré sú základom environmentálnej problematiky: Boha Otca, všemohúceho a Stvoriteľa, tajomstvo stvorenia ako daru, čo predchádza človeka, ktorý je jeho vrcholom a strážcom, vzájomný vzťah a harmóniu všetkých stvorených skutočností, vykúpenie uskutočnené Kristom, prvorodeným nového stvorenia.⁴²¹ Ďalej vzhľadom na svoj prirodzený výchovný rozmer bude sprevádzať veriacich v ich úsilí pochopiť ekologický rozmer stvorenia. A napokon, vďaka svojmu prirodzenému výchovnému rozmeru bude sprevádzať kresťanov pri prežívaní morálnych požiadaviek viery, identifikovať postoje, ktoré stoja v ceste riešeniam, poskytovať teologické a duchovné motivácie pre ekologické obrátenie a podporovať konkrétne aktivity v oblasti starostlivosti o spoločný domov.⁴²²

Katechéza a voľba za chudobných

385. Voľba alebo prednostná láska k chudobným je osobitnou formou prvenstva v praktizovaní skutkov lásky, ktorá sa dotýka života každého kresťana ako napodobňovateľa Krista.⁴²³ Láska Cirkvi k chudobným a ku všetkým,

421 Porov. tamže, druhá kapitola; KKC 279 – 384.

422 V encyklike *Laudato si'* vidieť usmernenia o problematických postojoch: č. 14; o motiváciách: č. 62 – 64 a 216; o konkrétnych aktivitách: piata a šiesta kapitola.

423 Porov. Ján Pavol II., encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30. decembra 1987), 42.

ktorí žijú v situácii chudoby, patrí k jej stálej tradícii:⁴²⁴ „Pre Cirkev pamätanie na chudobných je viac teologickou než kultúrnou, spoločenskou, politickou alebo filozofickou kategóriou.“⁴²⁵ V skutočnosti je základom tejto voľby Božia láska k vyhnancom, vydedeným, opusteným, vdovám, sirotám a chorým, ako o tom neustále hovorí Sväté písmo.

386. V jednorodenom Synovi sa Boh sám stal chudobným, aby obohatil ľudstvo (porov. *Flp* 2, 6 – 8). Ježiš pri ohlasovaní Božieho kráľovstva má chudobných za privilegiovaných adresátov (porov. *Lk* 4, 18 – 19; *Mt* 11, 5). Vyhlasuje, že chudobní sú blahoslavení (porov. *Lk* 6, 20 – 21), a takto učí, že slúžiť a prijať každého človeka v situácii chudoby znamená uznať prítomnosť samotného Ježiša, a to až do tej miery, že ho môžeme s nimi stotožniť: „mne ste urobili“ (*Mt* 25, 40). Ježiš tak ukazuje silné prepojenie medzi kontempláciou Boha a osobným vzťahom s tými, ktorí sú zranení a odmietnutí, a vyzýva svojich učeníkov, aby nielen slúžili chudobným, ale aby v nich objavili jeho skutočnú prítomnosť a prostredníctvom nich sa stretli s Otcom. Pre Kristových učeníkov je chudoba predovšetkým povolaním nasledovať chudobného Ježiša; je to postoj srdca, ktorý zabráňuje myslieť na kontingentné skutočnosti ako na cieľ života a podmienku šťastia. Aj

424 Na spoznanie magistéria za posledné dve storočia ohľadom voľby pre chudobných porov. Lev XIII., *Rerum novarum* (15. mája 1891); Pius XI., *Quadragesimo anno* (15. mája 1931); Ján XXIII., *Mater et magistra* (15. mája 1961); Druhý vatikánsky koncil, *Gaudium et spes* (7. decembra 1965); Pavol VI., *Populorum progressio* (26. marca 1967); Ján Pavol II., *Sollicitudo rei socialis* (30. decembra 1987), *Centesimus annus* (1. mája 1991); Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, *Compendium sociálnej náuky Cirkvi* (2. apríla 2004); Benedikt XVI., *Caritas in veritate* (29. júna 2009).

425 EG 198.

Cirkev je povolaná žiť chudobu ako úplné odovzdanie sa Bohu bez toho, aby sa spoliehala na svetské prostriedky.

387. Voľba za chudobných obsahuje misionársky dynamizmus, ktorý predpokladá vzájomné obohacovanie: oslobodiť ich, ale zároveň sa nimi dať oslobodiť; liečiť ich rany, ale zároveň sa nimi dať liečiť; evanjelizovať ich a zároveň sa nimi dať evanjelizovať. „Oni nás môžu veľa naučiť. Okrem účasti na zmysle pre vieru skrze svoje vlastné trápenia poznajú trpiaceho Krista. Je nevyhnutné, aby sme sa ním všetci nechali evanjelizovať. Nová evanjelizácia je pozvaním spoznať spásonosnú silu pôsobiacu v ich životoch a umiestniť ich do centra putovania Cirkvi.“⁴²⁶ Stretnutie s Kristom, cieľ každej cesty viery, sa osobitným spôsobom uskutočňuje v stretnutí s chudobnými vďaka skúsenostiam solidarity a dobrovoľníckej práce: „Ak chceme skutočne stretnúť Krista, tak sa v odpovedi na sviatosťné spoločenstvo v Eucharistii musíme dotýkať jeho tela aj v zmučených telách chudobných.“⁴²⁷

388. Katechézu aktivizuje chudoba, pretože je neoddeliteľnou súčasťou evanjeliového poslstva. Uvedomuje si jej hodnotu a vzhľadom na integrálnu formáciu kresťanov bude vedieť vychovávať k evanjeliovej chudobe a k triezvemu životnému štýlu. Okrem toho bude vo veriacich podporovať určité základné postoje: úctu k dôstojnosti osoby, podporu jej rastu, podporu kultúry bratstva, rozhorčenie nad situáciami biedy a nespravodlivosti. Katechéza okrem toho pripomína, že chudoba je čnosť, ktorá nám umožňuje správne využívať materiálne dobrá, väzby aj náklonnosti a pomáha nám žiť slobodne

⁴²⁶ EG 198.

⁴²⁷ Pápež František, *Posolstvo k Svetovému dňu chudobných* (13. júna 2017), 3.

a zdravo. Katechétovej preto prosíme, aby zvyšovali povedomie, najmä v čase konania Svetového dňa chudobných, aby katechetickú reflexiu sprevádzalo konkrétne a priame nasadenie s hmatateľnými prejavmi pozornosti voči chudobným a marginalizovaným.

Katechéza a sociálne angažovanie

389. Zložitost' dnešných sociálnych problémov môže u veriacich vyvolať postoje nedôvery a nezúčastnenosti, zatiaľ čo v centre evanjelia je služba druhým, čiže „tak ohlasovanie, ako aj kresťanská skúsenosť majú tendenciu vyvolávať spoločenské dôsledky“⁴²⁸. Cirkve tým, že zdôrazňuje úzke spojenie medzi evanjelizáciou a integrálnym ľudským rozvojom⁴²⁹, opätovne potvrdzuje, že viera sa nemá prežívať ako individuálna skutočnosť bez konkrétnych dôsledkov pre spoločenský život. „Autentická viera, ktorá nikdy nie je pohodlná ani sebecká, vždy v sebe obsahuje hlbokú túžbu meniť svet; odovzdávať hodnoty, zanechať po sebe niečo lepšie než to, čo sme tu našli.“⁴³⁰ Neoddeliteľnou súčasťou cesty prehlbovania viery je dozrievanie sociálnej a politickej vízie, zameraanej na odstraňovanie nespravodlivosti, budovanie pokoja a ochranu stvorenstva, podporu rôznych foriem solidarity a subsidiarity.

390. Katechéza s pomocou sociálnej náuky Cirkvi⁴³¹ a prispôsobením jej návrhov stavu subjektov umožňuje

428 EG 180; porov. EG 178 – 185.

429 Porov. Pavol VI., encyklika *Populorum progressio* (26. marca 1967), 14.

430 EG 183.

431 Súhrnný pohľad na sociálnu náuku Cirkvi pozri: Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi* (2. apríla 2004).

ľuďom evanjeliový pohľad na realitu a pomáha uvedomiť si existenciu štruktúr hriechu, ktoré majú negatívny vplyv na sociálnu štruktúru a životné prostredie. Zároveň motivuje veriacich konať pre spoločné dobro, a to tak v oblasti svojho každodenného života, ako aj v širšom meradle, v rámci svojej priamej sociálnej a politickej angažovanosti. „Láska k spoločnosti a angažovanie sa za spoločné dobro sú vynikajúcimi formami dobročinnnej lásky, ktorá sa týka nielen vzťahov medzi jednotlivcami, ale aj ,spoločenských, ekonomických a politických makrovzťahov“.⁴³²

391. Osobitnú pozornosť si zaslúžia veriaci, ktorí majú väčšiu zodpovednosť v sociálnej, kultúrnej, mediálnej, hospodárskej a politickej oblasti. Na základe svojej profesie alebo služby v inštitúciách majú veľkú možnosť ovplyvňovať spoločné dobro. Prostredníctvom laických skupín alebo iných foriem pastoračnej angažovanosti je potrebné ponúkať katechézu, ktorá udržiava živé prilnutie ku Kristovej osobe, schopnosť evanjeliového rozlišovania v zložitých situáciách, pripravenosť viesť dialóg so všetkými a morálnu správnosť, ktorá zabráňuje oddeľovaniu viery a života, príslušnosti k Cirkvi a angažovanosti vo svete.

Katechéza a pracovné prostredie

392. Tým, že Pán pracoval vlastnými rukami v Nazarete, udelil práci veľmi vysokú dôstojnosť. Človek teda obetovaním svojej práce Bohu sa pripája k tomu istému Kristovmu vykupiteľskému dielu. „Prácou si človek normálne

⁴³² Pápež František, encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015), 231; porov. Benedikt XVI., encyklika *Caritas in veritate* (29. júna 2009), 2.

zaobstaráva živobytie pre seba a pre členov svojej rodiny, komunikuje s druhými a preukazuje im službu ako svojim bratom, čím má možnosť uplatňovať naozajstnú lásku a spolupracovať na završení Božieho diela stvorenia.⁴³³ Každý človek svojou slobodnou, tvorivou a solidárnou prácou vyjadruje dôstojnosť svojej vlastnej existencie, keďže „prácou sa líši od ostatných stvorení“⁴³⁴. V kontexte globalizácie ovplyvňujú svet práce mnohé komplexnosti a protirečenia. Zmeny vo svete práce si vyžadujú evanjelizačnú a kresťanskú formáciu zameranú na tých, ktorí sú priamo zapojení alebo majú väčšiu zodpovednosť.

393. V službe výchovy vo viere katechéza ponúka sociálnu náuku Cirkvi ako referenčný bod pre kresťanskú formáciu, ktorá je schopná motivovať evanjelizáciu časných skutočností a priamo práce. Táto pozornosť, ktorá je typická pre formačné programy laických skupín pracovníkov a pre pastoračnú činnosť na pracovisku, je prítomná aj v bežných katechetických programoch pre deti, mládež a dospelých. Pri práci s ľuďmi by katechéza mala poukazovať na ušľachtilý význam ľudskej angažovanosti vo svete, podporovať kresťanské svedectvo na pracovisku, pomáhať veriacim byť kvasom zmierenia v konfliktných situáciách, povzbudzovať k angažovanosti za humanizáciu práce a nabádať k obrane práv najslabších.

433 GS 67.

434 Ján Pavol II., encyklika *Laborem exercens* (14. septembra 1981), 1.

Jedenásta kapitola

KATECHÉZA V SLUŽBE INKULTURÁCIE VIERY

394. „Zjednocujúcim prvkom miestnych cirkví nie sú iba ich členovia, ale aj ich túžby, bohatstvá i nedostatky, ako aj spôsob modlitby, lásky a ich životný i svetový názor. Práve týmto sa od seba navzájom líšia. Ich úlohou je prispôbiť základný obsah evanjelia a jeho posolstva bez toho, že by sa tým čo najmenej zmenili jeho základné pravdy, pretlmočiť ho takým jazykom, aby mu ľudia dobre rozumeli a neskôr ho sami primeranou rečou aj hlásali.“⁴³⁵ Služba inkulturácie viery, ku ktorej je povolaná každá miestna cirkev, je znakom trvalej plodnosti Ducha Svätého, ktorý skrášľuje univerzálnu Cirkev. „Každá časť Božieho ľudu, keď do svojho života podľa vlastných daností vkladá Boží dar, ponúka zároveň svedectvo o prijatej viere a obohacuje ju novými, výrečnými vyjadreniami.“⁴³⁶ Samotné katechetické itineráre a miestne katechézy sú znakom tohto plodného procesu inkulturácie.

I. Povaha a účel inkulturácie viery

395. V evanjelizačnom diele je Cirkev povolaná napodobňovať pohyb, „ako sa sám Kristus svojím vtelením včlenil do určitých spoločenských a kultúrnych podmienok ľudí, uprostred ktorých žil“⁴³⁷. Táto prvá forma inkulturácie Božieho slova zostáva archetypálnou formou celej evanjelizácie Cirkvi. Inkulturáciu nemožno chápať len ako prispôsobenie sa kultúre. Je to skôr hlboká, globálna

⁴³⁵ EN 63.

⁴³⁶ EG 122.

⁴³⁷ AG 10.

a postupná cesta. Je to pomalé prenikanie evanjelia do hĺbky ľudí a národov. „Treba dbať, aby ohlasovanie evanjelia, vyjadrené vlastnými prostriedkami každej kultúry, viedlo k novej syntéze s danou kultúrou.“⁴³⁸

396. Poslaním katechézy „je vnášať silu evanjelia do srdca kultúry a kultúr“⁴³⁹. Katechéza má veľkú zodpovednosť v procese inkulturácie viery. Chápanie kultúry ako hermeneutického miesta viery ponúka katechéze väčšie možnosti zmysluplne dosiahnuť svoj cieľ, ktorým je výchova k viere a vo viere. Špecifickým prínosom katechézy k evanjelizácii je snaha vstúpiť do vzťahu so životnou skúsenosťou ľudí, s ich spôsobom života a procesmi osobného a komunitného rastu. Inkulturácia je napokon zameraná na proces zvnútornenia skúsenosti viery. Je to ešte naliehavejšie v súčasnom kontexte, v ktorom zanikli kultúrne predpoklady odovzdávania evanjelia, ktoré v minulosti zaručovala rodina a spoločnosť; oslabenie týchto procesov spôsobilo, že subjektívne osvojenie si viery sa ocitlo v kríze. Preto je dôležité, aby sa katechéza nesústredila len na odovzdávanie obsahu viery, ale aby jej srdcom bol proces osobného prijatia viery; aby úkon, ktorým človek verí, čo najlepšie vyjadroval dôvody sloby a zodpovednosti, ktoré samotná viera zahŕňa.

438 EG 129.

439 CT 53. K téme inkulturácie viery v rôznych geografických oblastiach sú dôležité apoštolské exhortácie, ktoré nasledovali po kontinentálnych synodách: Ján Pavol II., *Ecclesia in Africa* (14. septembra 1995); *Ecclesia in America* (22. januára 1999); *Ecclesia in Asia* (6. novembra 1999); *Ecclesia in Oceania* (22. novembra 2001); *Ecclesia in Europa* (28. júna 2003); Benedikt XVI., *Africae munus* (19. novembra 2011); *Ecclesia in Medio Oriente* (14. septembra 2012); pápež František, *Querida Amazonia* (2. februára 2020).

397. Pokiaľ ide o inkulturáciu viery, katechéza bude mať na zreteli nasledujúce metodologické pokyny:⁴⁴⁰

- a. do hĺbky spoznať kultúru ľudí, aktivovať vzťahovú dynamiku, vyznačujúcu sa vzájomnosťou, ktorá podporuje nové chápanie evanjelia;
- b. uznať, že evanjelium má svoj vlastný kultúrny rozmer, prostredníctvom ktorého sa v priebehu storočí dostalo do rôznych kultúr;
- c. sprostredkovať skutočné obrátenie, ktoré evanjelium ako premieňajúca a obnovujúca sila prináša do kultúr;
- d. pomôcť pochopiť, že evanjelium je už prítomné v kultúrach ako semeno, ale že ich presahuje a nevyčerpáva sa v nich;
- e. dbať na to, aby sa v novom vyjadrení evanjelia podľa evanjelizovanej kultúry nestratila integrita obsahu viery, ktorá je faktorom cirkevného spoločenstva.

398. „Zatiaľ čo sa katechéza má vyhnúť akejkoľvek manipulácii kultúrou, nemôže sa ani obmedziť na to, že ju ,dekoratívne‘ jednoducho postaví do protikladu s evanjeliom, ale má ,evanjelizovať do hĺbky a takým spôsobom, aby evanjelizácia presiahla celý život, až ku koreňom ľudskej kultúry a kultúr. Toto určuje dynamický proces, skladajúci sa z rôznych navzájom medzi sebou pôsobiach momentov: usilovať sa počúvať, v kultúre ľudí, ozvenu (predzvešť, vzývanie, znak...) Božieho slova; rozlišovať autentické evanjeliové hodnoty alebo aspoň hodnoty evanjeliu otvorené; očisťovať to, čo je poznačené hriechom (vášne, štruktúry zla...) alebo ľudskou krehkosťou; dostať sa do vnútra ľudí a pôsobiť na nich tak,

440 Porov. DGC 203; CT 53.

že zaujmú postoj radikálneho obrátenia k Bohu, dialógu s inými, trpezlivého vnútorného dozrievania.“⁴⁴¹

399. Inkulturácia viery, ktorá je prirodzená pre miestne cirkvi, sa musí „vzťahovať na celý Boží ľud, a nielen na niekoľkých expertov, lebo je známe, že ľud rozmýšľa o pôvodnom zmysle viery a to neslobodno stratiť zo zreteľa. Inkulturácia... má byť výrazom spoločenského života, a nie výlučným plodom učeného výskumu, musí teda v spoločenstve samom dozrievať“⁴⁴². Ak je evanjelium v ľude inkulturované, bude aj prostredníctvom svojej vlastnej kultúry odovzdávať vieru takým živým spôsobom, aby bola stále nová a príťažlivá.

400. Katechéza v službe inkulturácie viery sa bude usilovať zhodnotiť všetky kultúrne tendencie a spôsoby, ktorými sa ľudia vyjadrujú, a to tak tie tradičnejšie a lokálne, ako aj tie novšie a globálnejšie⁴⁴³, a tak vstúpi do kontaktu s rozmanitou konkrétnosťou, ktorou každý národ prejavuje a žije svoju vlastnú skúsenosť viery. Z tohto dôvodu bude katechéza vedieť čo najlepšie využiť niektoré oblasti pastoračnej služby Cirkvi, v ktorých je výslovne povolaná nájsť nové jazyky a spôsoby vyjadrovania, z ktorých vyžaruje pokojný a radostný misionársky štýl: napríklad katechumenát, kresťanská iniciácia, biblická služba, liturgická katechéza. Evanjelium sa „odovzdáva prostredníctvom toľkých rozličných foriem, že je nemožné ich všetky opísať alebo katalogizovať; ich spoločným subjektom je Boží ľud so svojimi nespočetnými gestami a znakmi. V dôsledku toho, ak sa evanjelium

⁴⁴¹ DGC 204; porov. EN 20.

⁴⁴² Ján Pavol II., encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990), 54.

⁴⁴³ Ohľadom súčasných kultúrnych scenárov porov. desiata kapitola tohto direktória.

vtelí do nejakej kultúry, už sa neodovzdáva len hlásaním od osoby k osobe. To nás privádza k myšlienke, že v krajinách, kde je kresťanstvo v menšine, okrem toho, že každého pokrsteného treba povzbudzovať do hlásania evanjelia, aj miestne cirkvi musia aktívne podporovať rozličné, aspoň základné formy inkulturácie⁴⁴⁴.

II. Miestne katechizmy

401. Lokálne katechizmy sú neoceniteľnými nástrojmi katechézy, ktoré majú priniesť novosť evanjelia do rôznych národných kultúr. Cirkev v nich sprostredkúva evanjelium spôsobom, ktorý je človeku prístupný, pretože sa s ním stretáva tam, kde žije, v jeho kultúre a v jeho svete. Katechizmy sú referenčným bodom pre katechézu v danom kontexte, pretože sú výsledkom procesu inkulturácie viery, ktorý uskutočňujú miestne cirkvi. Vyjadrujú teda chápanie viery ľudu, ale sú aj jej autentickým kultúrnym prejavom. Lokálne katechizmy môžu mať diecézny, regionálny alebo národný charakter. Diecézny katechizmus musí schváliť diecézny biskup.⁴⁴⁵ Regionálne alebo národné katechizmy, ktoré vydávajú príslušné biskupské konferencie, si vyžadujú schválenie Apoštolskej stolice.⁴⁴⁶

402. Katechizmy sa vyznačujú dvoma hlavnými znakmi: majú oficiálny charakter a sú organickou a základnou syntézou viery. Miestny katechizmus, ktorý je vyjadrením aktu biskupského magistéria, je oficiálnym textom Cirkvi. Oficiálny charakter týchto katechizmov vytvára kvalitatívny rozdiel vo vzťahu k iným užitočným

⁴⁴⁴ EG 129.

⁴⁴⁵ Porov. CIC, kán. 775 § 1.

⁴⁴⁶ Porov. CIC, kán. 775 § 2.

nástrojom katechetickej pedagogiky, ako sú didaktické texty, neoficiálne katechizmy a príručky pre katechéto. Okrem toho je každý katechizmus organickou a základnou syntézou viery, v ktorej sú predstavené udalosti a základné pravdy kresťanského tajomstva. Je to štruktúrovaný súbor dokumentov Zjavenia a Tradície, zostavený však s pedagogickou pozornosťou, ktorá zohľadňuje najkonkrétnejšie situácie. Hoci je to prvoradý nástroj, nie je jediný; v skutočnosti sú potrebné ďalšie bezprostrednejšie pracovné nástroje.

403. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* je text, ktorý svojou povahou slúži ako referencia pre miestny katechizmus. Aj keď spolu súvisia, majú odlišné poradie. Lokálne katechizmy, ktoré svojím obsahom odkazujú na *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, evokujú aj všetky ostatné rozmery katechetického procesu. Berú do úvahy problémy kontextu; majú na starosti inkulturáciu posolstva vo vzťahu k predmetom katechézy; obsahujú návrhy, ktoré pomáhajú pri príprave katechetických itinerárov. Nie sú teda iba syntézou *Katechizmu Katolíckej cirkvi*.

404. Lokálny katechizmus by mal prezentovať vieru s ohľadom na kultúru, v ktorej sú jeho adresáti ponorení. Je dôležité venovať pozornosť konkrétnemu spôsobu života viery v danej spoločnosti. Katechizmus začlení do seba všetky „vlastné originálne životné prejavy, slávnosti a zmýšľanie, ktoré treba pokresťančiť“⁴⁴⁷, ktoré vychádzajú z vlastnej kultúrnej tradície a sú ovocím práce a inkulturácie miestnej cirkvi. Miestna katechéza bude musieť venovať pozornosť tomu, aby sa kresťanské tajomstvo predstavilo spôsobom, ktorý je v súlade s mentalitou

447 CT 53.

a vekom subjektu, pričom treba brať do úvahy základné skúsenosti jeho života a pozorne prihliadať na dynamiku rastu vlastnú každému človeku. Katechizmus bude preto vhodným nástrojom na propagáciu formačných itinerárov, ktorý bude podporovať katechéty v umení sprevádzať veriacich k zrelosti v kresťanskom živote.

405. Je dobré, aby miestna cirkev práve kvôli svojej zodpovednosti za inkulturáciu viery pristúpila k vydaniu vlastného katechizmu. Pastoračnému rozlišovaniu miestnej cirkvi a jej tvorivosti je zverené rozhodnutie, ako upraviť prezentáciu štyroch dimenzií kresťanského života⁴⁴⁸, štruktúrovať jej obsah a vyjadriť jej jednotlivé časti osobitným spôsobom, a to formou, ktorá najlepšie napomáha prijatiu a rastu viery jej detí. To isté platí aj pre rôzne spôsoby vyjadrenia posolstva viery a pre účinné nástroje.

406. V čase novej evanjelizácie Duch Svätý vyzýva kresťanov, aby mali odvahu „nachádzať nové znaky, nové symboly, nový priestor na vtelenie odovzdávaného Slova“⁴⁴⁹ s pokojným vedomím, že „Kristus je ‚večné evanjelium‘ (Žjv 14, 6) a je ‚ten istý včera i dnes a naveky‘ (Hebr 13, 8), ale jeho bohatstvo a krása sú nevyčerpatelné. On je stále mladý a je neustálym prameňom novosti. [...] Vždy, keď

⁴⁴⁸ Pokiaľ ide o štyri rozmary kresťanského života, porov. č. 79 – 87 (*Úlohy katechézy*) a č. 189 (*Pramene a štruktúra katechizmu*) tohto direktória. Niektoré katechizmy majú trojičnú štruktúru alebo sú zostavené podľa jednotlivých momentov dejín spásy, alebo podľa biblických či teologických tém (napr. zmluva, Božie kráľovstvo...). Iné sú zostavené podľa teologických čností alebo podľa období liturgického roka. Ďalšie sú, naopak, založené na veľkých otázkach zmyslu, na etapách ľudského a duchovného rastu alebo na konkrétnej životnej situácii subjektov.

⁴⁴⁹ EG 167.

sa snažíme vrátiť k prameňu a obnoviť pôvodnú čerstvosť evanjelia, ukážu sa nové cesty a kreatívne metódy, rôzne vyjadrovacie formy, výrečnejšie symboly, slová naplnené obnoveným významom pre dnešný svet⁴⁵⁰.

Pokyny na získanie potrebného schválenia Apoštolskej stolice pre katechizmy a iné spisy týkajúce sa katechetického vyučovania

407. Procedúra získania súhlasu Apoštolskej stolice je vzájomnou službou medzi partikulárnymi cirkvami a univerzálnou Cirkvou. Na jednej strane ponúka Apoštolskej stolici možnosť predkladať návrhy a pripomienky, ktoré by podľa jej úsudku mohli zlepšiť všeobecnú kvalitu katechetického textu, a na druhej strane umožňuje miestnym cirkvám informovať Apoštolskú stolicu o kontexte katechézy a o hlavných bodoch záujmu na danom území. „Predchádzajúce schválenie Svätej stolice“, aké sa vyžaduje pre katechizmy vydávané konferenciami biskupov, chápe sa tak, že ide o dokumenty, pomocou ktorých všeobecná Cirkev v rozličných spoločensko-kultúrnych prostrediach, kam je poslaná, ohlasuje a odovzdáva evanjelium a plodí partikulárne cirkvi, v ktorých sa ona sama prejavuje. Schválenie katechizmu je uznanie skutočnosti, že je to text všeobecnej Cirkvi pre určitú konkrétnu situáciu a kultúru.“⁴⁵¹

408. Apoštolským listom *Fides per doctrinam* je kompetencia nad katechézou zverená Pápežskej rade na podporu novej evanjelizácie, ktorá udeľuje predpísané schválenie Apoštolskej stolice pre katechizmy a iné spisy týkajúce

450 EG 11.

451 DGC 285.

sa katechetického vyučovania. Schválenie Apoštolskou stolicou sa vyžaduje pre tieto typy textov:

- národné katechizmy;
- národné smernice pre katechézu alebo podobné texty rovnakej hodnoty;
- regionálne katechizmy a regionálne direktória;
- preklady *Katechizmu Katolíckej cirkvi* do národných jazykov;
- národné školské texty na územiach, kde má vyučovanie katolíckeho náboženstva katechetickú hodnotu alebo kde sú tieto texty určené na katechetické použitie.

Dvanásta kapitola

ÚRADY V SLUŽBE KATECHÉZY

I. Svätá stolica

409. „Kristov príkaz kázať evanjelium každému stvoreniu sa vzťahuje predovšetkým a bezprostredne na nich, spolu s Petrom a pod Petrovým vedením.“⁴⁵² Pán mu dáva poslanie utvrdzovať bratov vo viere (porov. *Lk* 22, 32). Preto je ohlasovanie a odovzdávanie evanjelia pre Petrovho nástupcu spolu s kolégiom biskupov základnou úlohou. Rímsky pápež okrem svojho učenia a homílií vykonáva túto úlohu aj prostredníctvom svojich katechéz.

410. Pokiaľ ide o katechézu, rímsky pápež zvyčajne koná prostredníctvom Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie, ktorej úlohou je bdieť nad „dôležitým nástrojom evanjelizácie, ktorým je pre Cirkev katechéza, ale aj katechetické vyučovanie v jeho rôznych podobách, aby sa dosiahla organickejšia a účinnejšia pastoračná činnosť. Bude môcť v tejto veci ponúknuť miestnym cirkvám a diecéznym biskupom primeranú službu“⁴⁵³. Na základe právomocí, ktoré jej boli udelené v oblasti katechézy, Pápežská rada na podporu novej evanjelizácie:

- sa stará o podporu náboženskej formácie veriacich každého veku a stavu;
- má právomoc vydávať vhodné normy, aby sa katechéza uskutočňovala vhodným spôsobom podľa stálej Tradície Cirkvi;

⁴⁵² AG 38.

⁴⁵³ Benedikt XVI., apoštolský list *Fides per doctrinam* (16. januára 2013).

- má za úlohu zabezpečiť, aby katechetická formácia prebiehala v súlade s metodikou a cieľmi Magistéria;
- udeľuje predpísané schválenie Apoštolskej stolice pre katechizmy a iné spisy, týkajúce sa katechetického vyučovania;
- pomáha katechetickým úradom v rámci biskupských konferencií, sleduje ich iniciatívy týkajúce sa náboženskej formácie a udalosti medzinárodného charakteru, koordinuje ich činnosť a ponúka im potrebnú pomoc.

II. Biskupské synody alebo Rady hierarchov východných cirkví

411. Úlohou Biskupskej synody príslušných patriarchálnych cirkví alebo vyšších arcibiskupských cirkví a Rady hierarchov metropolitných cirkví *sui iuris* je v rámci svojich hraníc „vydať normy o katechetickom formácii, ktoré treba primerane usporiadať v katechetickom direktóriu“⁴⁵⁴. Je dôležité, aby sa každá východná katolícka cirkev *sui iuris*, zhodnotiac vlastnú tradíciu, podujala na vypracovanie vlastného katechizmu, prispôsobeného rôznym skupinám veriacich a vybaveného pomôckami a nástrojmi.⁴⁵⁵ Biskupská synoda má aj prostredníctvom katechetickej komisie za úlohu podporovať a koordinovať rôzne katechetické iniciatívy.⁴⁵⁶ Bude sa tiež starať o štruktúry a inštitúcie určené na odovzdávanie viery, chrániac liturgické a teologické dedičstvo vlastnej cirkvi a zohľadňujúc učenie univerzálnej Cirkvi.

⁴⁵⁴ CCEO, kán. 621 § 1.

⁴⁵⁵ Porov. CCEO, kán. 621 § 3.

⁴⁵⁶ Porov. CCEO, kán. 622.

III. Biskupská konferencia

412. *Kódex kánonického práva* stanovuje, že „pri konferencii biskupov sa môže ustanoviť katechetický úrad, ktorého hlavnou úlohou má byť poskytovať jednotlivým diecézám pomoc v tom, čo sa týka katechézy“⁴⁵⁷, čo je v súčasnosti takmer všade konsolidovaná skutočnosť. „Je potrebné vziať do úvahy podstatnú skutočnosť, že biskupské konferencie so svojimi komisiami a úradmi existujú preto, aby pomáhali biskupom, a nie aby ich nahrádzali.“⁴⁵⁸ Národný katechetický úrad (alebo Národné katechetické centrum) je teda orgánom služby diecézám na svojom území.

413. Národný katechetický úrad v prvom rade pristúpi k analýze situácie v oblasti katechézy na svojom území, pričom využije aj výskumy a štúdie akademických alebo vedeckých centier a odborníkov v tejto oblasti. Cieľom analýzy je vypracovanie národného projektu katechézy, a preto je potrebná koordinácia jej aktivít s aktivitami ostatných národných úradov konferencie biskupov. Tento národný projekt môže predpokladať predovšetkým vypracovanie katechetických smerníc a usmernení, nástrojov reflexívnej a orientačnej povahy, ktoré sú veľkou inšpiráciou pre katechézu miestnych cirkví a zároveň predstavujú referenčný bod pre formáciu katechetov.⁴⁵⁹ Okrem toho sa katechetický úrad, vychádzajúc zo smerníc, postará o prípravu skutočných a vlastných lokálnych katechizmov.

⁴⁵⁷ CIC, kán. 775 § 3.

⁴⁵⁸ Ján Pavol II., apoštolský list *Apostolos suos* (21. mája 1998), 18.

⁴⁵⁹ Porov. DGC 282. Takéto texty sa nazývajú rôznymi spôsobmi: *Katechetické direktórium*, *Katechetické usmernenia*, *Základný dokument*, *Východiskový text* atď.

414. Vo vzťahu k diecéziam bude Národný katechetický úrad podľa potrieb a možností zabezpečovať formáciu riaditeľov diecéznych úradov, a to aj prostredníctvom konferencií, študijných seminárov a publikácií. Okrem toho bude organizovať podujatia týkajúce sa katechézy na národnom území, koordinovať činnosť diecéznych úradov a podporovať najmä diecézy, ktoré sú v otázkach katechézy slabšie zabezpečené. Nakoniec sa bude starať o vzťahy s vydavateľmi a autormi, aby vydávaný materiál zodpovedal potrebám katechézy vo vlastnom národe.

415. Aj na medzinárodnej a kontinentálnej úrovni vznikli v rámci rád biskupských konferencií orgány spoločenstva a spolupráce, ktoré pomáhajú pri pastoračnej reflexii a animácii. V rámci týchto cirkevných orgánov pôsobia aj katechetické oddelenia, ktorých cieľom je podporovať biskupov a biskupské konferencie.

IV. Diecéza

416. Partikulárna cirkev, konkrétny prejav jedinej Cirkvi na jednom mieste vo svete pod vedením jej biskupa, je predmetom evanjelizácie. Sama osebe „je oveľa viac než len organická a hierarchická inštitúcia; je to predovšetkým ľud putujúci k Bohu [...], ktorý presahuje všetky, čo ako potrebné inštitucionálne vyjadrenia“⁴⁶⁰. V službe tohto evanjelizujúceho ľudu je diecézna kúria vo svojich rôznych zložkách (úradu, rady, komisie...), ktoré pomáhajú rozlišovať a usporadúvať pastoračné priority, deliť sa o ciele, vypracúvať operačné stratégie a vyhýbať sa roztrieštenosti návrhov.

460 EG 111.

Diecézny katechetický úrad a jeho úlohy

417. V diecéznej kúrii je starostlivosťou o katechézu a jej podporou poverený diecézny katechetický úrad.⁴⁶¹ Katechéza je takou základnou činnosťou pre život konkrétnej partikulárnej cirkvi, že každá diecéza musí mať svoj katechetický úrad. Na jej čele bude stáť osoba, ktorá je podľa možnosti odborníkom v oblasti katechetiky, s podporou kompetentných ľudí, aby sa rôzne problémy riešili zodpovedne. Je vhodné, aby táto diecézna služba bola zložená z kňazov, zasvätených osôb a laikov. Diecézny katechetický úrad spolupracuje s Národným katechetickým úradom konferencie biskupov a s inými národnými orgánmi. Zároveň rozvíja vzťahy spolupráce s inými diecézami. Medzi úlohy diecézneho katechetického úradu patrí analýza situácie, koordinácia s celou diecéznou pastoráciou, vypracovanie katechetického projektu a jeho operačného programu a angažovanie sa pri formácii katechétov.

Analýza situácie

418. Pri organizovaní katechetickej činnosti bude katechetický úrad vychádzať z analýzy situácie. Toto uvedomenie si skutočnosti sa týka sociálno-kultúrnych a náboženských aspektov z hľadiska pastoračnej interpretácie pre inkulturáciu viery. Táto analýza situácie je prvou informatívnou pomocou, ktorá sa ponúka katechétom. Analýza sociokultúrneho kontextu pomáha pochopiť premeny, ktoré sa dejú v spoločnosti a ktoré podmieniajú život každého človeka. Podobne sa pri analýze

⁴⁶¹ Diecézny katechetický úrad (*officium catecheticum*) bol zriadený dekrétom *Provido Sane*: porov. Posvätná kongregácia koncilu, dekrét *Provido Sane* (12. januára 1935); porov. *CIC*, kán. 775 § 1.

náboženskej situácie skúma „zmysel pre posvätno, to jest pre také ľudské skúsenosti, ktoré pre ich hĺbku majú tendenciu otvárať sa tajomstvu; náboženský zmysel určitého národa, a teda konkrétny spôsob chápania a komunikovania s Bohom; situácie viery s pestrou typológiou veriacich“⁴⁶². Tieto analýzy nám tiež umožňujú nahliadnuť do hodnôt, ktoré ľudia prijímajú alebo odmietajú. Na pochopenie sociokultúrneho a náboženského kontextu budú užitočné štúdie vedeckých inštitúcií a špecializovaných výskumných centier.

419. Tieto príspevky pomáhajú katechetickému úradu v jeho úlohe hodnotiť stav katechézy v rámci procesu evanjelizácie. Konkrétne ide o skúmanie vyváženosti a členenia katechetických postupov a snahu pochopiť, ako sa vlastne vykonávajú (obsah, štýl, metóda, nástroje...). Okrem toho je dôležité zohľadniť stav katechétovej a ich formáciu. Nesmieme však sklízať do „diagnostického prebytku“ – teda nadmerného množstva vysvetlení, prečo veci nefungujú –, ktorý však nie je sprevádzaný skutočne použiteľnými návrhmi na riešenie problémov. Na druhej strane nám nepomôže ani čisto sociologický pohľad...⁴⁶³. Namiesto toho je „evanjeliové rozlišovanie. Je to pohľad učeníka misionára“,⁴⁶⁴ ktorý v duchu viery, v postoji počúvania a dialógu, pokojne oceňujúc to, čo existuje, trpezlivo sprevádza rast vo viere.

Koordinácia katechézy

420. Je dôležité, aby katechéza bola koordinovaná s ostatnými rozmermi pastoračnej služby miestnej cirkvi.

⁴⁶² DGC 279.

⁴⁶³ EG 50.

⁴⁶⁴ Tamže.

Toto „nie je len strategická skutočnosť zameraná na väčšiu účinnosť evanjelizačnej činnosti, ale má hlboký teologický rozmer. Evanjelizačná činnosť musí byť dobre koordinovaná, lebo smeruje k jednote viery, o ktorú sa opierajú všetky činnosti Cirkvi“⁴⁶⁵. Katechéza je úzko prepojená s pastoračiou rodín, mládeže a duchovných povolaní, ako aj so školskou a univerzitnou pastoračiou. Aj keď je pastoračná činnosť Cirkvi širšia ako katechéza, katechéza v sile svojej iniciačnej funkcie ju oživuje a robí plodnou. Kerygmatický a misijný dôraz katechézy v súčasnosti podporuje pastoračné obrátenie, a teda misijnú premenu Cirkvi.

421. Potreba organickej pastoraácie si vyžaduje koordináciu katechézy s ostatnými evanjelizačnými aktivitami. To by mohlo byť vhodné napríklad nato, aby partikulárna cirkev zorganizovala komisiu iniciácie do kresťanského života, v ktorej by sa spojila pastoraácia prvého ohlasovania a katechéza, liturgická služba a charita, ako aj laické združenia a hnutia. Táto komisia by mohla diecéznej pastoraácii ponúknuť spoločné usmernenia na iniciáciu do kresťanského života, a to vo forme katechumenátu pre nepokrstených, ako aj katechumenátnej inšpirácie katechézy pre pokrstených, pretože je dôležité, aby všetky pastoračné návrhy mali rovnakú základnú inšpiráciu.

Diecézny projekt katechézy

422. Je potrebné, aby diecéza uskutočňovala organickú pastoračnú činnosť, aby sa rôzne charizmy, ministériá, služby, štruktúry a organizácie stretávali v rovnakom evanjelizačnom projekte. V širšom kontexte diecézneho

⁴⁶⁵ DGC 272.

pastoračného projektu „diecézny katechetický projekt je súhrnom toho, čo partikulárna cirkev poskytuje v oblasti katechézy. V náležitom členení, zladení a koordinovaní zahŕňa rôzne katechetické procesy“⁴⁶⁶. Tie sa nemajú organizovať oddelene, ale vo vzájomnej komplementárnosti, pričom treba mať na pamäti, že „organizujúcim princípom, ktorý dáva rôznym katechetickým procesom, aké poskytuje partikulárna cirkev, jednotnosť, je pozornosť venovaná katechéze dospelých. Ona je nosnou osou, okolo ktorej sa krúti a na ktorej sa inšpiruje katechéza“⁴⁶⁷ ďalších vekových kategórií. Nejde teda o to, aby sa ku katechéze detí a mládeže pridali niektoré aktivity určené pre dospelých, ale o to, aby sa celá katechetická činnosť nanovo pochopila.

423. Projekt je zvyčajne štruktúrovaný podľa veku. Tento spôsob organizácie katechézy je určite stále aktuálny, ale dnes je potrebné brať do úvahy aj iné kritériá. V skutočnosti možno projekt vypracovať s ohľadom na štádiá rastu vo viere: niektorí totiž robia prvé kroky pri hľadaní Boha; iní, hoci praktizujú vieru, nie sú dostatočne katechizovaní; ďalší zase žiadajú, aby ich niekto sprevádzal pri prehľbovaní viery. Ďalším môže byť kritérium, ktoré zohľadňuje existenčnú situáciu subjektov: snúbenecké páry či ľudia, ktorí sa ocitli v nestabilných životných situáciách. Diverzifikované štruktúrovanie formálnej ponuky katechetického úradu bude rešpektovať osobné procesy a rytmus spoločenstva. Diecézny katechetický projekt, akokoľvek je dôležitý, nikdy nenahradí osobné sprevádzanie, ale skôr bude slúžiť individuálnym situáciám, bude poskytovať potrebné indície, aby

⁴⁶⁶ DGC 274.

⁴⁶⁷ DGC 275.

katechéti mohli byť nablízku svojim bratom a sestrám na ceste, ktorou kráčajú.

Operatívny program

424. Ak je diecézny projekt katechézy organickým plánom základných a dlhodobých smerov, tak operatívny program je jeho konkrétnym využitím pre špecifickú situáciu a na určený čas. „Skúsenosti ukazujú, že program činnosti je pre katechézu veľmi užitočný, lebo tým, že definuje niektoré spoločné ciele, pobáda zjednotiť sily a pracovať spoločne v tej istej perspektíve. Preto jeho prvou podmienkou má byť realizmus spojený so stručnosťou, výstižnosťou a jasnosťou.“⁴⁶⁸ Takýto program teda identifikuje obsah, uvádza čiastkové ciele – jasné, postupné a hodnotiteľné, pripravuje činnosti a techniky, vypracúva alebo uvádza pomôcky a materiály a určuje časový harmonogram. Pri zostavovaní programu bude navyše dôležitý moment hodnotenia, ktorý umožňuje zapamätať si cestu a byť otvorený úpravám a zlepšeniam.

Formácia katechétov

425. Diecézny katechetický úrad by mal venovať osobitnú starostlivosť formácii katechétov⁴⁶⁹, lebo dobre vie, že Duch Svätý využíva ich vzácnu a kompetentnú spoluprácu, aby evanjelium prijali všetci. Úrad sa bude snažiť pripraviť formačnú ponuku, ktorá bude v prvom rade vyhodnocovať skutočné potreby katechétov štýlom prispôbeným dobe a súčasnému vnímaniu. Bude reagovať na rozmery bytia, vedieť byť s, poznať, konania, pričom

⁴⁶⁸ DGC 281.

⁴⁶⁹ O všeobecných princípoch formácie katechétov porov. štvrtá kapitola tohto direktória.

sa bude snažiť vyhnúť neprimeranému zdôrazňovaniu len jedného rozmeru na úkor ostatných. Cieľom, ktorý sa dá lepšie realizovať vo vhodných formačných centrách, je poskytovať katechétoch základnú a nepretržitú formáciu, ako aj špecializovanú formáciu pre zodpovedných a koordinátorov katechézy podľa výberu a potrieb miestnej cirkvi. Z tohto dôvodu je dôležité, aby katechetický úrad spolupracoval s ostatnými diecéznymi úradmi a realitami a pestoval vzťah dôvery, podpory a spolupráce s laikmi a presbytermi farských spoločenstiev, v ktorých sa vlastne uskutočňuje bežná formácia katechétoch.

ZÁVER

426. Spoločenstvo s Ježišom Kristom, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych, je živým, stále prítomným aj konečným cieľom každej činnosti Cirkvi, a teda aj katechézy. Cirkev totiž vždy odovzdáva to, čo sama prijala, „že Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem; že bol pochovaný a že bol tretieho dňa vzkriesený podľa Písem, že sa zjavil Kéfasovi a potom Dvanástim“ (1 Kor 15, 3 – 5). Toto prvé vyznanie viery vo veľkonočné tajomstvo je srdcom viery Cirkvi. Apoštol nám pripomína: „Ale ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj vaša viera“ (1 Kor 15, 14). Z Kristovej *Paschy*, najvyššieho svedectva jeho evanjelia, pramení nádej, ktorá siaha za viditeľné horizonty imanentného, aby sa zahľadela do večnosti: „Ak len v tomto živote máme nádej v Kristovi, sme najúbohejší zo všetkých ľudí“ (1 Kor 15, 19). Katechéza, ozvena Veľkej noci v ľudskom srdci, nás neustále pozýva, aby sme vyšli zo seba samých a stretli sa so Živým, s tým, ktorý dáva život v plnosti.

427. Ježiš Kristus, Alfa a Omega, je kľúčom celých dejín. Sprevádza každého človeka, aby mu zjavil Božiu lásku. Ukrižovaný a Zmŕtvychvstalý stojí v centre plynutia času, aby vykúpil celé stvorenie a človeka v ňom. Z prebodnutého boku ukrižovaného Ježiša sa na svet vylieva Duch Svätý a rodí sa Cirkev. Evanjelizácia, podporovaná Parakletom, má za cieľ urobiť všetkých mužov a ženy bez rozdielu účastníkmi na tomto veľkom a životodarnom tajomstve. Katechéza, ktorá je základným momentom tohto procesu, vedie k vedomejšiemu a dôvernejšiemu stretnutiu s Vykupiteľom človeka. *Direktórium pre katechézu* je príspevkom k tomuto veľkému poslaniu. Chce povzbudzovať

a podporovať tých, ktorým leží na srdci odovzdávanie viery, čo je vždy Božie dielo. Možnosť spolupracovať s ním je okrem útechy, vyjasnenia a utvrdenia v nádeji aj dôvodom na veľkú radosť, pretože Pán všetkého stvorenia si za svojich spolupracovníkov volí svoje stvorenia.

428. Mária, Matka Pána, ktorá – plne poslušná pôsobeniu Ducha Svätého – dokázala počúvať a prijať do seba Božie slovo, čím sa stala „najčistejšou realizáciou viery“⁴⁷⁰, vždy žiari pri radostnej evanjelizačnej úlohe Cirkvi. Mária, zabezpečujúc domácu atmosféru pokory, nežnosti, kontemplácie a starostlivosti o druhých, vychovávala Ježiša, Slovo, ktoré sa stalo telom, na ceste spravodlivosti a poslušnosti Otcovej vôli. Čo sa týka jej, Matka sa naučila nasledovať svojho Syna a stala sa prvou a najdokonalejšou z jeho učeníkov. Ráno na Turíce Matka Cirkvi svojou modlitbou predsedala začiatku evanjelizácie pod vplyvom Ducha Svätého a dnes sa naďalej prihovára, aby sa ľudia našej doby stretli s Kristom a skrze vieru v neho boli spasení prijatím plného života Božích detí. Najsvätejšia Panna Mária žiari ako príkladná katechétku, učiteľka evanjelizácie a cirkevný vzor odovzdávania viery.

Jeho Svätosť pápež František na audiencii, na ktorej prijal podpísaného predsedu, 23. marca 2020 pri príležitosti liturgickej pamiatky na svätého Turibia z Mongroveja, schválil toto *Direktórium pre katechézu* a povolil jeho vydanie.

+ Salvatore Fisichella,
titulárny arcibiskup Voghenze, predseda
+ José Octavio Ruiz Arenas,
emeritný arcibiskup Villavicencia, sekretár

470 KKC 149.

ZOZNAM DOKUMENTOV

BENEDIKT XVI.

- *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky* (28. februára 2011): AAS 103 (2011), 188 – 191
- *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady pre rodinu* (5. apríla 2008): AAS 100 (2008), 275 – 278
- *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie* (30. mája 2011): AAS 103 (2011), 400 – 402
- *Príhovor účastníkom stretnutia učiteľov katolíckeho náboženstva* (25. apríla 2009): *Insegnamenti Benedikta XVI.*, V/1 (2010), 660 – 663
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Africae munus* (19. novembra 2011): AAS 104 (2012), 239 – 314
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in Medio Oriente* (14. septembra 2012): AAS 104 (2012), 751 – 796
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (22. februára 2007): AAS 99 (2007), 105 – 180
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Verbum Domini* (30. septembra 2010): AAS 102 (2010), 681 – 787
- Apoštolský list *Fides per doctrinam* (16. januára 2013): AAS 105 (2013), 136 – 139
- Apoštolský list *Porta fidei* (11. októbra 2011): AAS 103 (2011), 723 – 734
- Apoštolský list *Ubicumque et semper* (21. septembra 2010): AAS 102 (2010), 788 – 792
- Encyklika *Caritas in veritate* (29. júna 2009): AAS 101 (2009), 641 – 709

- Encyklika *Deus caritas est* (25. decembra 2005): AAS 98 (2006), 217 – 252
- *Meditácia počas Prvej generálnej kongregácie Synody biskupov* (8. októbra 2012): AAS 104 (2012), 895 – 900
- *Posolstvo k 47. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov* (24. januára 2013): AAS 105 (2013), 181 – 185
- *Motu proprio ku schváleniu a vydaniu Kompendia Katechizmu Katolíckej cirkvi* (28. júna 2005): AAS 97 (2005), 801 – 802
- *Homília pri svätej omši na záver 13. riadneho generálneho zhromaždenia biskupskej synody* (28. októbra 2012): AAS 104 (2012), 888 – 891
- *Homília pri svätej omši pri príležitosti inaugurácie piatej generálnej konferencie episkopátu Latinskej Ameriky a Karibiku* (13. mája 2007): AAS 99 (2007), 433 – 438

Katechizmus Katolíckej cirkvi (11. októbra 1992): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1992

Codex canonum ecclesiarum orientalium (18. októbra 1990)

Codex iuris canonici (25. januára 1983)

KOMISIA PRE NÁBOŽENSKÉ VZŤAHY SO ŽIDOVSTVOM

- *Orientácie a návrhy na uplatňovanie koncilového vyhlásenia Nostra aetate č. 4* (1. decembra 1974): AAS 67 (1975), 73 – 79
- „*Lebo Božie dary a povolanie sú neodvolateľné*“ (Rim 11, 29). *Úvahy o teologických otázkach relevantných pre katolícko-židovské vzťahy pri príležitosti 50. výročia Nostra aetate*

- č. 4 (10. decembra 2015): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2015
- *Pomôcky pre správnu prezentáciu Židov a judaizmu v kázňach a katechézach Katolíckej cirkvi* (24. júna 1985)

Kompendium Katechizmu katolíckej cirkvi (28. júna 2005): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2005

DRUHÝ VATIKÁNSKY EKUMENICKÝ KONCIL

- Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium* (21. novembra 1964): AAS 57 (1965), 5 – 75
- Dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei Verbum* (18. novembra 1965): AAS 58 (1966), 817 – 836
- Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes* (7. decembra 1965): AAS 58 (1966), 1025 – 1120
- Konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium* (4. decembra 1963): AAS 56 (1964), 97 – 138
- Dekrét o službe a kňazskom živote *Presbyterorum ordinis* (7. decembra 1965): AAS 58 (1966), 991 – 1024
- Dekrét o kňazskej formácii *Optatam totius* (28. októbra 1965): AAS 58 (1966), 713 – 727
- Dekrét o apoštoláte laikov *Apostolicam actuositatem* (18. novembra 1965): AAS 58 (1966), 837 – 864
- Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi *Ad gentes* (7. decembra 1965): AAS 58 (1966), 947 – 990
- Dekrét o východných cirkvách *Orientalium ecclesiarum* (21. novembra 1964): AAS 57 (1965), 76 – 89
- Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio* (21. novembra 1964): AAS 57 (1965), 90 – 112

- Dekrét o vzťahoch Cirkvi s nekresťanskými náboženstvami *Nostra aetate* (28. októbra 1965): AAS 58 (1966), 740 – 744
- Dekrét o pastoračnom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus* (28. októbra 1965): AAS 58 (1966), 673 – 701
- Deklarácia o vzdelávaní *Gravissimum educationis* (28. októbra 1965): AAS 58 (1966), 728 – 739

PIATA GENERÁLNA KONFERENCIA EPISKOPÁTU LATINSKEJ AMERIKY A KARIBIKU

- *Dokument z Aparecidy* (30. mája 2007): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2012

KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV

- *Všeobecné katechetické direktórium* (11. apríla 1971): AAS 64 (1972), 97 – 176
- *Všeobecné direktórium pre katechizáciu* (15. augusta 1997): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1997
- *Direktórium pre službu a život kňazov* (11. februára 2013): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2013
- *Dar kňazského povolania. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8. decembra 2016): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2017

KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ

- *Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii. Zásady a usmernenia* (17. decembra 2001): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2002

KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY

- Inštrukcia *Donum veritatis* (24. mája 1990): AAS 82 (1990), 1550 – 1570
- List *Iuvenescit Ecclesia* (15. mája 2016): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2016

KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI

- *Inštrukcia na uplatňovanie liturgických predpisov Kódexu kánonov východných cirkví* (6. januára 1996): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1996

KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU – KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV

- *Direktórium pre službu a život trvalých diakonov* (22. februára 1998): AAS 90 (1998), 879 – 927

KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU

- *Náboženský rozmer vzdelávania v katolíckych školách. Usmernenia na zamyslenie a revíziu* (7. apríla 1988): Typografia Poliglotta Vaticana, Vatikán 1988
- *Výchova k medzikultúrnemu dialógu v katolíckych školách. Spoločný život pre civilizáciu lásky* (28. októbra 2013): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2014
- *Katolícka škola na prahu tretieho tisícročia* (28. decembra 1997): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1998

PÁPEŽ FRANTIŠEK

- Bula o vyhlásení mimoriadneho Svätého roka milosrdenstva *Misericordiae vultus* (11. apríla 2015): AAS 107 (2015), 399 – 420
- *Príhovor účastníkom Medzinárodného kongresu o pastoračii veľkých miest* (27. novembra 2014): Františkovo učenie, II/2, 659 – 665
- *Príhovor účastníkom Siedmeho kongresu o pastoračii migrantov* (21. novembra 2014): Františkovo učenie, II/2 (2016), 583 – 586
- *Príhovor účastníkom sympózia Katechéza a osoby so zdravotným postihnutím* (21. októbra 2017): AAS 109 (2017), 1206 – 1208
- *Príhovor účastníkom sympózia pre osoby so zdravotným postihnutím* (11. júna 2016): AAS 108 (2016), 735 – 737
- *Príhovor účastníkom plenárneho zhromaždenia Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky* (21. septembra 2013): AAS 105 (2013), 894 – 896
- *Príhovor účastníkom plenárneho zhromaždenia Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie* (14. októbra 2013): AAS 105 (2013), 965 – 967
- *Príhovor účastníkom plenárneho zhromaždenia Pápežskej rady na podporu novej evanjelizácie* (29. mája 2015): AAS 107 (2015), 542 – 544
- *Príhovor účastníkom spomienkového stretnutia pri príležitosti 25. výročia vydania Katechizmu Katolíckej cirkvi* (11. októbra 2017): AAS 109 (2017), 1192 – 1197
- *Príhovor na pastoračnom zhromaždení Rímskej diecézy* (19. júna 2017): AAS 109 (2017), 729 – 737
- *Príhovor hnutiu Obnova v Duchu* (3. júla 2015): AAS 107 (2015), 637 – 642
- *Príhovor pri príležitosti 50. výročia ustanovenia Synody biskupov* (17. októbra 2015): AAS 107 (2015), 1138 – 1144

- *Dokument o ľudskom bratstve pre mier a spolužitie vo svete* [podpísaný spolu s Ahmadom Al-Tayyebom, veľkým imámom Al-Azhar] (4. februára 2019): *L'Osservatore Romano* (4. – 5. februára 2019), 6 – 7
- Apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium* (24. novembra 2013): AAS 105 (2013), 1019 – 1137
- Apoštolská exhortácia *Gaudete et exsultate* (19. marca 2018): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2018
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Amoris laetitia* (19. marca 2016): AAS 108 (2016), 311 – 446
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Christus vivit* (25. marca 2019): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2019
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Querida Amazonia* (2. februára 2020): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2020
- Apoštolský list *Admirabile signum* (1. decembra 2019): *L'Osservatore Romano* (2. – 3. decembra 2019), 4 – 5
- Apoštolský list *Aperuit illis* (30. septembra 2019): *L'Osservatore Romano* (30. septembra – 1. októbra 2019), 10 – 11
- Apoštolský list *De concordia inter codices* (31. mája 2016): AAS 108 (2016), 602 – 606
- Apoštolský list *Misericordia et misera* (20. novembra 2016): AAS 108 (2016), 1311 – 1327
- Apoštolský list *Sanctuarium in Ecclesia* (11. februára 2017): AAS 109 (2017), 335 – 338
- Apoštolský list *Vos estis lux mundi* (7. mája 2019)
- Encyklika *Laudato si'* (24. mája 2015): AAS 107 (2015), 847 – 945
- Encyklika *Lumen fidei* (29. júna 2013): AAS 105 (2013), 555 – 596
- *Posolstvo pri príležitosti tretieho festivalu sociálnej náuky Cirkvi* (21. novembra 2013): AAS 105 (2013), 1176 – 1178

- *Posolstvo na Svetový deň chudobných* (13. júna 2017): AAS 109 (2017), 768 – 773
- *Posolstvo na 48. deň masovokomunikačných prostriedkov* (24. januára 2014): AAS 106 (2014), 113 – 116
- *Homília počas vešpier na sviatok Obrátenia sv. Pavla, apoštola* (25. januára 2016): AAS 108 (2016), 110 – 112
- *Homília počas svätej omše pri príležitosti jubilea väzňov* (6. novembra 2016): AAS 108 (2016), 1340 – 1342
- *Homília počas svätej omše na Deň katechétoz pri príležitosti Roku viery* (29. septembra 2013): AAS 105 (2013), 880 – 882
- *Generálna audiencia* (15. januára 2014): *Insegnamenti František*, II/1 (2016), 45 – 47
- *Generálna audiencia* (4. marca 2015): *L'Osservatore Romano* (5. marca 2015), 8
- *Generálna audiencia* (11. marca 2015): *L'Osservatore Romano* (12. marca 2015), 8

JÁN XXIII.

- *Otvárací príhovor Druhého vatikánskeho ekumenického koncilu* (11. októbra 1962): AAS 54 (1962), 786 – 796
- *Encyklika Mater et magistra* (15. mája 1961): AAS 53 (1961), 401 – 464

JÁN PAVOL II.

- *Apoštolská konštitúcia Fidei depositum* (11. októbra 1992): AAS 86 (1994), 113 – 118
- *Príhovor účastníkom konferencie Úloha kňazov v katechéze v Európe* (8. mája 2003): *Insegnamenti Jána Pavla II.*, XXVI/1 (2005), 680 – 682
- *Príhovor Pápežskej akadémii vied* (13. novembra 2000): AAS 93 (2001), 202 – 206

- *Prihovor počas modlitbovej vigílie na záver 15. svetového dňa mládeže* (19. augusta 2000): *Insegnamenti Jána Pavla II.*, XXIII/2 (2002), 207 – 213
- Apoštolská exhortácia *Catechesi tradendae* (16. októbra 1979): *AAS* 71 (1979), 1277 – 1340
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988): *AAS* 81 (1989), 393 – 521
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in Africa* (14. septembra 1995): *AAS* 88 (1996), 5 – 82
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in America* (22. januára 1999): *AAS* 91 (1999), 737 – 815
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in Asia* (6. novembra 1999): *AAS* 92 (2000), 449 – 528
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in Europa* (28. júna 2003): *AAS* 95 (2003), 649 – 719
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Ecclesia in Oceania* (22. novembra 2001): *AAS* 94 (2002), 361 – 428
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* (22. novembra 1981): *AAS* 73 (1981), 81 – 191
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores gregis* (16. októbra 2003): *AAS* 96 (2004), 825 – 924
- Posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata* (25. marca 1996): *AAS* 88 (1996), 377 – 486
- Apoštolský list *Apostolos suos* (21. mája 1998): *AAS* 90 (1998), 641 – 658
- Apoštolský list *Duodecimum saeculum* (4. decembra 1987): *AAS* 80 (1988), 241 – 252
- Apoštolský list *Laetamur magnopere* (15. augusta 1997): *AAS* 89 (1997), 819 – 821
- Apoštolský list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001): *AAS* 93 (2001), 266 – 309
- Apoštolský list *Tertio millennio adveniente* (10. novembra 1994): *AAS* 87 (1995), 5 – 41

- Encyklika *Centesimus annus* (1. mája 1991): AAS 83 (1991), 793 – 867
- Encyklika *Fides et ratio* (14. septembra 1998): AAS 91 (1999), 5 – 88
- Encyklika *Laborem exercens* (14. septembra 1981): AAS 73 (1981), 577 – 647
- Encyklika *Redemptor hominis* (4. marca 1979): AAS 71 (1979), 257 – 324
- Encyklika *Redemptoris missio* (7. decembra 1990): AAS 83 (1991), 249 – 340
- Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30. decembra 1987): AAS 80 (1988), 513 – 586
- Encyklika *Ut unum sint* (25. mája 1995): AAS 87 (1995), 921 – 982
- *Posolstvo k Svetovému dňu pokoja 1990* (8. december 1989): AAS 82 (1990), 147 – 156
- *Homília počas svätej omše vo Svätyni Svätého kríža* (9. júna 1979): AAS 71 (1979), 864 – 869

LEV XIII.

- Encyklika *Rerum novarum* (15. mája 1891): ASS 23 (1891), 641 – 670

PAVOL VI.

- *Príhovor na otvorenie II. zasadnutia Druhého vatikánskeho koncilu* (29. septembra 1963): AAS 55 (1963), 841 – 859
- *Príhovor pri blahorečení Nunzia Sulprizia* (1. decembra 1963): AAS 56 (1964), 17 – 22
- *Apoštolská exhortácia Evangelii nuntiandi* (8. decembra 1975): AAS 68 (1976), 5 – 6
- *Apoštolský list Octogesima adveniens* (14. mája 1971): AAS 63 (1971), 401 – 441

- Encyklika *Ecclesiam suam* (6. augusta 1964): AAS 56 (1964), 609 – 659
- Encyklika *Populorum progressio* (26. marca 1967): AAS 59 (1967), 257 – 299

PIUS XI.

- Encyklika *Quadragesimo anno* (15. mája 1931): AAS 23 (1931), 177 – 228

PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU

- *Via pulchritudinis, cesta evanjelizácie a dialógu* (2006)

PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU – PÁPEŽSKÁ RADA PRE MEDZINÁBOŽENSKÝ DIALÓG

- *Ježiš Kristus, nositeľ živej vody. Kresťanská reflexia o New Age* (2003): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2003

PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPRAVODLIVOSŤ A POKOJ

- *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi* (2. apríla 2004): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2004

PÁPEŽSKÁ RADA PRE PASTORÁCIU MIGRANTOV A CESTUJÚCICH

- *Erga migrantes charitas Christi* (3. mája 2004): AAS 96 (2004), 762 – 822
- *Svätýňa, pamäť, prítomnosť a proroctvo živého Boha* (8. mája 1999): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1999

**PÁPEŽSKÁ RADA
PRE MEDZINÁBOŽENSKÝ DIALÓG**

- *Dialóg v pravde a láske. Pastoračné usmernenia pre medzináboženský dialóg* (19. mája 2014): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2014

**PÁPEŽSKÁ RADA
PRE MEDZINÁBOŽENSKÝ DIALÓG –
KONGREGÁCIA PRE EVANJELIZÁCIU
NÁRODOV**

- *Dialóg a ohlasovanie. Úvahy a usmernenia o medzináboženskom dialógu a ohlasovaní evanjelia Ježiša Krista* (19. mája 1991): AAS 84 (1992), 414 – 446

**PÁPEŽSKÁ RADA NA PODPORU
NOVEJ EVANJELIZÁCIE**

- *Enchiridion novej evanjelizácie. Texty pápežského a koncilového magistéria 1939 – 2012*: Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2012

**PÁPEŽSKÁ RADA NA PODPORU
JEDNOTY KREŠŤANOV**

- *Direktórium pre aplikáciu princípov a noriem týkajúcich sa ekumenizmu* (25. marca 1993): AAS 85 (1993), 1039 – 1119

Obrad kresťanskej iniciácie dospelých, talianske vydanie *Ordo initiationis christianae adultorum*, Editio Typica, Typis Polyglottis Vaticanis, Vatikán 1972

POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA KONCILU

- *Dekret Provido sane* (12. januára 1935): AAS 27 (1935), 145 – 154

BISKUPSKÁ SYNODA

- TRINÁSTE RIADNE GENERÁLNE ZHROMAŽDENIE, *Nová evanjelizácia pre odovzdávanie kresťanskej viery. Záverečný zoznam proporcií* (27. októbra 2012): Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 2017, 649 – 688
- PÄTNÁSTE RIADNE GENERÁLNE ZHROMAŽDENIE, *Záverečný dokument* (27. októbra 2018): *L'Osservatore Romano* (29. – 30. októbra 2018), 4 – 12

VECNÝ REGISTER

Čísla v tomto registri sa týkajú toho konkrétneho článku *Direktória pre katechézu*, v ktorom sa o hesle píše alebo sa spomína. Základné články sú zvýraznené **tučným** písmom. Šípka (→) odkazuje na ďalšie príbuzné heslá.

A

Adolescenti → Mladí

Afektivita (Afektívny)

5; 59; 64; 66; 76; 106; 126; 139; 149; 208; 209; 241; 247; 256;
262; 336; 353; 371; 388

→ *Bratstvo* (*Bratský*); *Vzťah* (*Vzťahový*)

Apologetika

145

Apoštoli

79; 93; 127; 176; 189

B

Biblia → *Sväté písmo*

Birmovanie

70; 110; 122

→ *Sviatosti*

Biskupi

10; 24; 93; 110; **114**; 115; 123; 153; 156; 241; 277; 289; 294; 296; 298; 312; 316; 401; 409 – 410; 411; 412; 416

→ *Partikulárna cirkev; Magistérium*

Boh

2; **11** – **15**; 18 – 19; 23; 30; 33; 36; 50; 58 (poznámka); 64; 91; 105 – 106; 112; 157 – 158; 165; 168; 171; 174; 179; 187; 192; 197; 217; 236; 247; 271; 281; 283; 324; 326; 336 – 337; 347 – 348; 373; 378; 379; 382 – 383; 386; 427

→ *Ježiš Kristus (Syn; Zmŕtvychvstalý; Pán; Slovo); Otec (Stvo-riteľ); Božia pedagogika; Zjavenie; Duch Svätý; Trojica (Trojičný)*

Božie kráľovstvo

15; 37; 50; 75; 79; 85; 138 – 139; 159; 172 – 174; 198; 200; 232; 261 – 262; 319; 326; 386

Božie slovo

17; 23; **25** – **27**; 36; 55; 65; 74 (poznámka); **90** – **92**; 93 – 94; 117; 151; 165; 167 – 169; 172; 180; 194 – 195; 197; **283** – **287**; 291; 294 – 295; 298 – 299; 304, 306; 327; 347 – 348; 358; 395; 398; 406; 428

→ *Služba Božieho slova; Sväté písmo; Tradícia*

Boží ľud

21; 93 – 94; 96; 110; 114; 158; 165; 176 – 177; 184; 283; **287** – **289**; 293; 299; 336; 338; 347 – 348; 394; 399 – 400; 416

→ *Cirkev*

Bratstvo (Bratský)

14; 31; 34; 89; 105; 140; 218; 220; 226; 263; 265; 303; 328; 388

→ *Afektivita (Afektívny); Vzťah (Vzťahový)*

C

Ciele katechézy → *Katechéza*

Cirkev

1; 4; 11; **21 – 29**; 64; 67; 69; 78; 89; 92 – 94; 100; 110 – 113; 122 – 123; 128; 130; 132; 141; 164 – 167; 171 – 172; **176**; 177; 182; 186; 195 – 196; 204 – 205; 208; 214; 219; 226; 229; 231 – 232; 234; 244; 252; 256; 266; 269; 274 – 275; 279 – 280; 282; **283 – 289**; 290; 293 – 296; 299 – 300; 305 – 306; 308; 311; 319; 325; 331 – 334; 344; 347 – 348; 355; 370; 377; 380; 385 – 386; 389; 394 – 395; 401; 407; 410; 411; 416; 426 – 428
→ *Cirkevné spoločenstvo*; *Spoločenstvo (Komunitný)*; *Boží ľud*
– **Miestna cirkev** 243; 271; 275; 293 (poznámka); 335; 401, 404 – 405; 407; 410; 413
– **Partikulárna cirkev** 10; 114; 123; 130; 143; 152; 155 – 156; 225; 273; 276; 277; 289; **293 – 297**; 298; 301; 305; 311; 325; 353; 394; 399 – 400; 407; 412; 414; **416 – 425**
→ *Biskupi*

Cirkevné hnutia → *Cirkevné združenia a hnutia*

Cirkevné združenia a hnutia

253; 265; 301; **304 – 308**; 421

Cirkevní otcovia

92; 97; 170; 176; 188; 205; 290 – 291

D

Depozit viery

44; 93 – 94; 113; 114; 186

→ *Obsah*; *Náuka*; *Posolstvo*; *Tradícia*

Deti a mládež

98; 219; **236 – 243**; 268; 357; 422

Diakoni

117 – 118; 151 – 153

Dialóg

31; 33; 41; **53 – 54**; 58; 89; 149; 151; 160; 165; 197; 203; 244; 252; 261; 268; 305; 315; 322; 325; 333; 358; 360; 391; 398; 419

→ *Ohlasovanie (Ohlasovať); Počúvanie; Vzťah (Vzťahový)*

– **Židovsko-kresťanský dialóg** 347

– **Ekumenický dialóg** → *Ekumenizmus*

– **Medzináboženský dialóg** → *Náboženstvá*

Diecéza → *Partikulárna cirkev*

Digitálny

213 – 217; 237; 245; **359 – 372**

Dospelí

77; 219; 232; 249; 256; **257 – 265**; 303; 371; 393; 422

Dospievajúci → *Deti a mládež*

Dozrievanie (Zrelosť)

1; 3 – 4; 33; 50; 56; 64; 67; **77**; 80; **113**; 116; 136; **139**; 148 – 149; 158; 166; 180; 190; 224; 257; **259 – 260**; 313; 318; 323; 333; 389; 398; 404

→ *Sprevádzanie (Sprevádzať); Postupnosť (Postupný); Zvnútornenie; Osobný proces (Vnútorň proces)*

Duch Svätý

2; 4; 12; **16**; 19 – 20; 22 – 24; 26; 31; 33; 36; **39**; **42**; 58; 78; 84; 86; 92 – 93; 110; 112; 131; **162 – 163**; **166**; 168; 171; 176; 197; 220; 260; 287; 289; 293; 295; 303; 304 – 305; 332 – 333; 338; 344; 394; 406; 425; 427 – 428

→ *Boh; Turíce; Trojica (Trojičný)*

Duchovnosť (Duchovný)

3 – 4; 24; 32; 34; 38; 40; 43; 71; 76; 88; 129; 135; 139; 142; 152; 163; 170; 184; 212; 217; 230; 232; 235; 244; 251; 253; 259; 262; 276; 277; 280; 291; 336 – 337; 341; 347; 354; 383

→ *Spoločenstvo s Kristom; Formácia (Formačný); Stretnutie s Kristom; Modlitba; Kresťanský život*

E

Ekleziálnosť

176; 192; 305; 308

→ *Cirkev; Cirkevné spoločenstvo*

Ekológia → *Stvorenie*

Ekumenizmus (Ekumenický)

144; 185; 317; 322; **343 – 346**

Eucharistia

70; 81; 96 – 98; 160; 219; 242; 286; 294; 298; 340; 387

→ *Liturgia; Sviatosti*

Evanjelium

1; 23; 31; 33; 41; 43 – 44; **58 – 59**; 66; 69; 74; 92; 99; 103; 107; 159; 164; 167; **172 – 173**; 175; 178; **179**; 207; 224; 227 – 228; 247; 284; 286; 293; 306; 313; 324; 327; 350; 380; 389; **395 – 400**; 406; 426

→ *Kerygma (Kerygmatický); Posolstvo; Božie slovo; Sväté písmo*

Evanjelizácia (Evanjelizovať)

1; 5 – 6; 16; 23; **28 – 48**; 60; 63; **66 – 74**; 88; 101; 109; 121; 132; 135; 160; 179; 230 – 231; 239; 242; 272; 274; 281; 283; 286 – 289; 290; 294 – 295; 300 – 303; 304 – 306; 311; 319; 321 – 322; 340 – 341; 344; 353; 387; 389; 393; 395 – 396; 410; 416; 420; 427 – 428

→ *Ohlasovanie; Katechéza; Misia (Misijný); Proces evanjelizácie*

– **Evanjelizácia kultúry 42 – 44**; 355; 358; 367; 371 – 372; 393; 397

→ *Kultúra (Sociálno-kultúrne súvislosti)*

– **Nová evanjelizácia 5 – 6; 38 – 41**; 48; 51; 54; 66; 288; 304; 338; 387; 406

F

Farnosť

116; 154; 240; 277 (poznámka); **298 – 303**; 304 – 305; 308; 328; 425

→ *Partikulárna cirkev; Spoločenstvo (Komunitný)*

Formácia (Formačný)

2 – 3; 4 – 6; 50; 55; **63 – 64**; 71; **75**; 79 – 89; 97; 113; **131**; 160; 189; 219; 232; 253; 260; 265; 291; 306 – 307; 309; 314; 340; 344; 378; 383; 388; 393; 404; 410

→ *Vzdelávanie (Vzdelávať; Vzdelávací); Humanitné vedy; Transformácia (Transformovať)*

– **Formácia katechéto 116; 130 – 156**; 255; 263; 271; 276; 292; 357; 378; 413 – 414; 417; 419; 425

→ *Katechéti*

– **Trvalá formácia 56; 73 – 74**; 259; 277

H

Hierarchia právd

178; 192; 345 – 346

História (Historický)

21; 22; 42; 55; 73; 91; 100; 102; 144 – 145; 169; 171 – 172; 176;
180; 195 – 196; 197 – 198; 208; 295; 338; 348; 354 – 356; 427
– **Dejiny spásy** 12; 74; 113; 132; 144; 149; **157 – 163**; 170;
171 – 173; 192; 201; 208; 210; 240; 347; 406 (poznámka)

Hriech (Hriešnici)

12 – 15; 33; 64; 107; 159; 161; 175; 229; 282; 390; 398; 426

Humanitné vedy

114; 135; 146 – 147; 152; **180 – 181**; 225; 237; 247

→ *Vzdelávanie* (*Vzdelávať*; *Edukačný*); *Formácia* (*Formačný*);
Pedagogika

CH

Charita

1; 31; 34 – 35; 65; 72; 74; 84; 100; 116; 117 – 118; 240; 262;
299; 304; 340; 385; 390; 421

→ *Svedkovia* (*Svedectvo*)

Charizma

64; 85; 120; 133; 138; 195; 288; 299; 304; 307 – 308; 321 (po-
známka); 341; 422

Chudobní

15; 131; 159; 175; 279 – 280; 298; 306; 319; 335; 336 – 337;
340; 382; **385 – 388**

I

Inkultúrácia

3; 10; 42 – 43; 64; 114; 165; 186; 206; 319; 325; 336; 350; 358; 372; **394 – 406**; 418

→ *Kultúra (Sociálno-kultúrne súvislosti); Evanjelizácia (Evanjelizovať)*

Itineráre (Cesta)

31; 33 – 35; 41; 63 – 65; 69 – 70; 98; 116; 117; 125; 149; 151; 195 – 196; 225; 230 – 232; 240; 243; 253; 257; 262; 271; 277; 291; 303; 307; 330; 357; 370; 378; 393; 394; 403 – 404; 417; 419; 422; **424**

J

Jazyk

41; 44; 98; 149; 167; **204 – 217**; 221; 245; 271; 326; 359; 363 – 364; 370; 394; 400

→ *Umenie; Komunikácia (Komunikovať); Symboly (Symbolický)*

Digitálny jazyk → *Digitálny*

Ježiš Kristus (Syn; Zmŕtvychvstalý; Pán; Slovo)

1 – 4; 11 – 18; 22; 27; 29; 33 – 37; 38; 51; 55; 58; 75 – 76; 78; 83 – 84; 86; 91 – 93; 96; 101 – 102; 107; 110; 112 – 113; 117; 122; 131 – 132; 143; 157; **159 – 165**; **168 – 173**; 174 – 177; 187; 198 – 200; 201; 209; 218; 239; 244; 247; 252 – 253; 260; 269; 279; 283; 287 – 289; 303; 327; 329; 332 – 333; 338; 344 – 345; 348; 350; 353; 384 – 387; 392; 395; 406; 409; 426 – 428
→ *Spoločenstvo s Kristom; Kristocentrizmus; Boh; Vtelenie; Stretnutie s Kristom; Veľká noc (Veľkonočný); Nasledovanie Krista; Trojica (Trojičný)*

K

Katechéti

4; 58; 64; **110 – 129**; 130 – 156; 164; 179; 186; 197; 216; 219; 232; 235; 241 – 242; 247 – 249; 254 – 255; 262 – 263; 268; 271 – 272; 296; 334 – 335; 353; 357; 362; 378; 388; 404; 413; 417 – 419; 423; 425

→ *Sprevádzanie (Sprevádzať); Komunita (Komunitný); Zasvätení; Diakoni; Rodina; Formácia (Formačný); Rodičia; Laici; Učitelia; Presbyteri (Kňazi); Svedkovia (Svedectvo); Biskupi*

Katechetický úrad

243; 410; 412 – 414; 417 – 425

→ *Koordinácia; Formácia katechétov; Itineráre (Cesty); Projekt; Nástroje*

Katechetika

101; 114; 152; 156; 190 – 191; 417

Katechéza

1 – 3; 34; **55 – 74**; 110; 133; 157; 164 – 166; 179 – 181; 189; 194; 197; 225; 297; 303; 313; 319; **396 – 398**; 426

→ *Ohlasovanie (Ohlasovať); Katechumenát; Odovzdávanie viery; Výchova k viere; Evanjelizácia (Evanjelizovať); Formácia (Formačný); Kresťanská iniciácia; Vyučovanie a katechéza; Pedagogika; Odovzdávanie viery*

– **Katechéza a misia** 3; 5; **48 – 50**; 55; 65; 66; 139; 230; 252; 262; 297; **302 – 303**; 350; 400; 420

→ *Evanjelizácia (Evanjelizovať); Misia (Misijný)*

– **Kerygmatická katechéza** 2; **57 – 60**; 65; 66; 230; 232; 247; 253; 282; 303; 325; 327; 353; 420

→ *Ohlasovanie (Ohlasovať); Kerygma (Kerygmatický); Prvé ohlasovanie*

- **Mystagogická katechéza** 2; **64**; 74; **97 – 98**; 113; 232; 291
- *Katechumenát; Katechumenátna inšpirácia katechézy; Mystagógia*
- **Katechéza v kontextoch** **319**; 325; 328; 330; 333; 340 – 341; 345 – 346; 348; 350; 353; 357; 370 – 372; 378; 380; 383 – 384; 388; 390 – 391; 393
- *Kultúra (Sociálno-kultúrne súvislosti)*
- **Príležitostná katechéza** 121; 223; 227; 254; 264; 278; 280; 282
- **Úlohy katechézy** 79 – 89
- **Ciele katechézy** 3; **75 – 78**; 132; 194; 396; 426
- **Pramene katechézy** 27; 90 – 109
- **Partneri katechézy** → *Osoba; Subjekty*

Katechizmus Katolíckej cirkvi

6; 143; 152; **182 – 193**; 378; 403; 408

Katechizmy

143; 184; 189; 394; **401 – 408**; 410; 411; 413

Katechumenát

31; 34; **61 – 65**; 189; 242; 258; 262; 264; 421

→ *Katechéza; Katechumenátna inšpirácia katechézy*

Katechumenátna inšpirácia katechézy

2; **61 – 65**; 135; 232; 242; 262; 297; 303; 328; 421

→ *Katechéza; Katechumenát; Uvedenie do kresťanského života; Mystagógia*

Katechumeni

63; 98; 125; 148; 221; 258; 291

Kerygma (Kerygmatický)

2; 33; **57 – 60**; 63; 71; 145; 175; 196; 230; 232; 247; 253; 282; 303; 325; 327; 353; 420

→ *Ohlasovanie (Ohlasovať); Kerygmatická katechéza; Prvé ohlasovanie; Evanjelium*

Komunikácia (*Komunikovať*) 47; 208; 213 – 215; 217; 220; 271; 303; 323 – 324; 359; **362 – 364**; 372

→ *Jazyk*

- **Odovzdávanie viery** 14; 27; 33; 64; 81; 83; 101; 113; 132; 136; 140; 148 – 149; 164; 184; 195; 205; 219; 372; 400; 401
- **Masovokomunikačné prostriedky** 45; 47; 245; 320; 324; 331; 361; 368 – 369

Komunita (Komunitný)

2; 4; 28; 33 – 34; 41; 63 – 65; 71; 73; 76; **88 – 89**; 111; 116; 131; **133 – 134**; 150; 160; 164; 174; 176; 208; 218 – 219; 226; 229; 231 – 232; 234 – 235; 242; 244; 248 – 249; 251; 255; 261 – 262; 268; 269 – 270; 283; 294; 296 – 297; 298 – 303; 304; 306; 309 – 310; 322; 328 – 329; 339; 352 – 353; 370; 372; 399

→ *Cirkevné združenia a hnutia; Cirkev; Cirkevné spoločenstvo; Skupina; Farnosť; Katolícka škola*

Kontexty → *Katechéza v kontextoch; Kultúra (Sociálno-kultúrne kontexty)*

Konverzia

15; 19 – 20; 31; 33 – 35; 61; 63 – 64; 66; 73; 77; 141; 160 – 161; 165; 171; 175; 179; 190; 212; 234; 282; 381; 384; 397 – 398

- **Pastoračná konverzia** (Misijná konverzia) 5; 40; 49; 230; 244; 297; 300 – 303; 420

Koordinácia

115; 156; 262; 410; 411; 413 – 414; 417; **420 – 421**

Krása (Krásny)

5; 13; 41; 47; 57; 84; 104 – 105; **106 – 109**; 124; 159; 172; **175**;
191 – 192; 209; 212; 230; 247; 272; 303; 334; 406

→ *Umenie*

Kreativita (Kreatívny)

40; 64; 129; 149; 151; 206; 244; 257; 300 – 301; 328; 405 – 406

Krédo → *Symbol viery***Kresťanská iniciácia**

4; 31; 34; 56; **61 – 65**; **69 – 72**; 79; 81; 98; 112; 135; 166; 176;
189; 227; 232; 240 – 243; 264; 277; 282; 297

→ *Katechéza; Liturgia; Sviatosti; Kresťanský život; Nový život*

Kristocentrizmus

102; 132; 165; 169; 192; 427

→ *Ježiš Kristus*

Kristus → *Ježiš Kristus***Krst**

1; 21; 41; 61; 69 – 70; 78; 83; 110; 122; 177; 232; 240; 262;
264; 285; 288; 294; 298; 305; 344

→ *Sviatosti; Nový život*

Kultúra (Sociálno-kultúrne súvislosti)

5; 31; **42 – 49**; 53; 73; 116; 143; 146; 151; 173; 180; 186; 206;
208; 213 – 216; 237; 250; 256; 269; 271; 289; 295 – 296; 302;
306; 309 – 312; 313 – 314; 318; **319**; **320 – 342**; **354 – 393**;
395 – 398; 401; 404; 407; 418

→ *Inkultúrácia*

– **Kresťanská kultúra** **102 – 105**; 164

– **Digitálna kultúra** → *Digitálny*

L

Laboratórium

134 – 135; 149; 155

Laici

111; **121 – 129**; 262; 277; 292; 304 – 308; 391; 393; 417; 421; 425

Liturgia

1; 34; 63 – 65; 74; 76; 81 – 82; 87; **95 – 98**; 109; 110; 113; 116; 144; 170; 188 – 189; 202; 205; 211; 240; 253; 262; 272; 286; 290 – 291; 340; 353; 372; 421

→ *Liturgický rok; Eucharistia; Sviatosti*

Liturgický rok

82; 98; 114; 170; 232; 239; 330; 405 (poznámka)

→ *Liturgia*

L

Ludová zbožnosť

37; 82; 202; 262; 264; 278; 336 – 342; 353

M

Magistérium

26 – 27; 89; **93 – 94**; 144; 152; 184; 188; 205; 264; 285; 354; 357; 378; 383; 402; 410

→ *Depozit viery; Rímsky pápež; Biskupi*

Manželstvo

118; 124; 226; 228; 231 – 232; 264

→ *Rodina; Rodičia; Sviatosti*

Mária

87; 99 – 100; 109; 127; 159; 201; 239; 283 – 284; 338; 428

Mentalita viery

3; 34; 65; 71; **77; 260**

→ *Viera; Morálka (Etika); Kresťanský život; Nový život*

Metóda

4; 38; 41; 179; 190; **194 – 196**; 197; 242; 271; 307; **397**

Milosrdenstvo

14 – 15; **51 – 52**; 58; 133; 158; 175; 234; 279 – 281; 328; 341; 380

Milosť

14; 19; 135; 148; 160; 162 – 163; 171; **174**; 189; 192; 195; 220; 232; 234; 288

– **Prvenstvo milosti** 33; 109; **174**; 195; 201

Misia (Misionár)

3; 5; 16; 20 – 21; **22 – 23**; 28; 31; 33; 40 – 41; 44; 48 – 50; 55; 61; 64 – 65; **66 – 67**; 69; 75; 79; 92; 98; 110; 112 – 113; 135; 139; 159 – 160; 164; 206; 231; 252; 277; 281; 284; 289; 294; 298; 303; 306; 311; 338; 350; 387; 400

→ *Katechéza a misia; Misijní učeníci; Evanjelizácia (Evanjelizovať)*

Mládež pred adolescenciou → Mladí

Mladí

126; 129; 214; 216; 219; 232; **244 – 256**; 268; 303; 309; 357; 360; 362 – 363; 367 – 370; 393; 420

Modlitba

35; 79; 82; **86** – **87**; 126; 144; 160; 189; 227; 251; 268; 272; 328; 338; 345; 394; 428

→ *Liturgia; Duchovnosť (Duchovný)*

Morálka (Etika)

38; 79; **83** – **85**; 93; 141; 144; 169; 183; 253; 264; 291; 323; 355 – 356; 364; 373 – 374; 378; 383 – 384; 391

→ *Svedomie; Kresťanský život*

Mučeníci (Mučeníctvo)

99 – 100; 176; 205; 338; 344

Mystagógia

35; **63** – **64**; 98; 113; 152; 232; 291

→ *Mystagogická katechéza; Katechumenátna inšpirácia katechézy; Liturgia*

N

Náboženský pluralizmus → *Náboženstvá*

Náboženstvá

33; 37; 43; 144; 258; 317; 320; 322; 325; 335; 343; 349 – 353

Nádej

28; 31; 72; 107; 113; 172; 244; 267 – 268; 327; 338; 426 – 427

Narácia (Naratívne)

59; 145; 149; 171; 192; **207** – **208**; 271; 328; 363 – 364

→ *Jazyk*

Nasledovanie Krista

18; 31; 83; 169

→ *Učeníci; Kresťanský život*

Nástroje

114; 116; 149; 192 – 193; 222; 247; 316; 353; 357; 364; 371;
401 – 402; 404 – 405; 407 – 408; 411; 413; 424

Náuka

12; 28 – 29; 44; 69; 80; 114; 183 – 184; 192; 205; 211; 253;
262; 317; 345; 353; 380

→ *Obsah; Depozit viery*

– **Sociálna náuka Cirkvi** 146; 383; 390; 393

→ *Práca (Povolanie); Chudobní; Spoločnosť (Sociálne)*

Nový zákon → *Sväté písmo*

O

Obsah

4; 58; 60; 80; 92; 93; 101; 113; 143; 145; 154; 166; 179; 184;
193; 194; 196; 197; 202; 242; 282; 336; 349; 396 – 397; 403

→ *Depozit viery; Náuka; Posolstvo*

Odobzdávanie viery

5; 21; **22 – 28**; 36; 74; 91; 93; 100; 112 – 113; 114; 124; 126;
143; 158; 167; 169; 175 – 177; 181; 201; 203; 204; 227; 231;
265; 268; 285; 290; 293; 338; 340; 371; 396; 399 – 400; 406;
409; 426 – 428

→ *Ohlasovanie (Ohlasovať); Evanjelizácia (Evanjelizovať); Viera; Tradícia*

Odpoveď viery

3; 19; 21; 28; 33; 64; 73; 157; 159; 161; 166; 174; 189; **203**; 253

→ *Viera; Osobný proces (Vnútrotný proces); Vyznanie viery*

Ohlasovanie (Ohlasovať)

1 – 2; **13 – 16**; 38; 41; 48 – 52; 57 – 60; 68; 75; 92 – 93; 101; 108; 131; 133; 159; 163; **167 – 178**; 192; 196; 219; 227; 229; 231; 239; 280; 282; 285; 293; 303; 327; 342; 346; 350; 355; 370; 378; 389

→ *Katechéza; Evanjelizácia (Evanjelizovať); Misia (Misionársky); Prvé ohlasovanie*

Operatívny program → *Itineráre (Cesty)*

Oslobodenie (Oslobodiť)

58; 78; 107; 158; 161; 171; 173; 229; 281 – 282; 333

→ *Spása (Spásonosný)*

Osoba

17 – 18; 21; 47 – 48; 54; 64 – 65; **75 – 77**; 102; 105; 131; 136 – 142; 168; 172; 179 – 180; 195; 197 – 198; 204; 208; 212; 213; 219 – 220; **224**; 226; 235; 246; 248; 252; 256; **257 – 263**; 265; 267 – 268; 269; 273; 279; 281; 314; 325; 328; 352 – 353; 356; 360 – 361; **362 – 364**; 370; 373 – 378; **379 – 380**; 381; 388; 392; **396**; 404; 418

→ *Svedomie; Skúsenosť; Sloboda (Slobodný); Subjekty; Osobný proces (Vnútorý proces)*

Osoby so zdravotným postihnutím

269 – 272

Otec (Stvoriteľ)

12; 22; 52; 58; 75; 78; 86; 91; 109; 112; 131; 158; 163; 164; 168; 227; 239; 244; 252; 274; 329; 357; 379 – 380; 384; 428

→ *Stvorenie; Boh; Trojica (Trojičný)*

P

Pamäť (Zapamätanie)

113; 139; 164; 171; 193; **201 – 203**; 210; 266; 268; 360; 368

Pedagogika

114; 135; **146 – 147**; 149; 152; **180 – 181**; 195; 204; 220; 225; 236 – 237; 312; 402

→ *Sprevádzanie* (*Sprevádzať*); *Vzdelávanie* (*Vzdelávať*; *Vzdelávací*); *Formácia* (*Formačný*); *Postupnosť* (*Postupný*); *Humanitné vedy*

– **Pedagogika viery** 52; 65; 148 – 150; **164 – 166**; 179; 194; 201; 218; 402

→ *Výchova k viere*

– **Božia pedagogika** 79; **157 – 165**; 167; 192; 234

→ *Dejiny spásy*

Pedagógovia

113; 115; 125; 135; 148; 150; 158; 263; 362

→ *Sprevádzanie* (*Sprevádzať*); *Katechéti*; *Učitelia*

Počúvanie

28; 58 – 59; 73; 84; 92; 134; 174; 197; 235; 245; 252; 258; 261; 282; **283**; **289**; 303; 304; 306; 325; 398; 419

→ *Ohlasovanie* (*Ohlasovať*); *Dialóg*; *Vzťah* (*Vzťahový*)

Posolstvo

36; 53; 73; 80; 91; 105; 131; 136; 143 – 145; **167 – 178**; 194; 196; 199 – 200; 206; 208; 219; 260; 309; 313; 330; 388; 394; 403

→ *Obsah*; *Depozit viery*; *Náuka*; *Božie slovo*; *Tradícia*; *Evanjelium*

Postupnosť (Postupný)

53; 61; 63 – 64; 71; 77; 98; 113; 157; 160; 178; 179; 190; 195;
232; 240; 242; 260; 424

→ *Dozrievanie (zrelosť); Pedagogika*

Posvätný stav → *Diakoni; Presbyteri (Kňazi); Biskupi*

Povolanie (Volanie)

14; 17; 35; 83; **85; 110 – 113**; 115 – 116; 122; 133; 138; 198; 224;
232; 249; 252 – 253; 370; 377; 386

Poznanie

4; 6; 17; 22; 34; 74; **79 – 80**; 81; 94; 113; 117; 122; 133; **143**
– **147**; 152; 162; 177; 180; 185; 190; 210; 238 – 240; 309; 313
– 314; 322; 350; 353; 397

Práca (Povolanie)

20; 117; 173; 250; 256; 264; 274; 318; 358; 391; **392 – 393**

Pravda

14 – 15; 17 – 19; 22 – 23; 41; 50 – 51; 59; 80; 83; 94; 101; 109;
113; 135; 145; 157; 160 – 162; 167; 172; 174; **178**; 181; 184; 191;
193; 195 – 196; 199 – 200; 210; 240; 252; 270; 315; 349; 358;
364; 379; 384; 394; 402

Presbyteri (Kňazi)

110; **115 – 116**; 123; 134; **151 – 153**; 249; 254; 277; 292; 293;
298; 417; 425

Proces

– **Proces katechézy** 3; 63 – 74; 75; 135; 150; **166**; 180; 190;
197; 203; 225; 242; 262; 325; 328; 372; 398; 403; 422

→ *Katechéza*

- **Proces evanjelizácie** 4 – 6; **31 – 37**; 39; 43; 56; **66 – 74**;
286; 303; 334; 419; 427
- *Evanjelizácia (Evanjelizovať)*
- **Osobný proces** (Vnútorňý proces) 3; 43; 78; 113 (poznámka); 130; 149; 190; 198; 216; 220; 224; 246; **257**; 259
– 260; 313; 396
- *Sprevádzanie (Sprevádzať); Zvnútornenie; Dozrievanie (Zrelosť); Mentalita viery; Osoba*

Projekt

43; 114; 116; 134 – 135; 253; 274; 297; 413; 417; **422 – 424**

Prvé ohlasovanie

31; 33; 37; 41; 56 – 58; 63; **66 – 68**; 78; 117; 152; 230; 232;
238; 240; 280; 297; 303; 341; 421

→ *Kerygmatická katechéza; Kerygma (Kerygmatický)*

R

Radosť

4; 41; 59; 68; 82; 84; 109; 161; 175; 211; 229; 249; 272; 324;
353; 427 – 428

Reciprocita (Vzájomný)

33; 58; 133; 146; 179; 197; 229; 242; 245; 270; 289; 293; 303;
387; 397; 407

→ *Počúvanie; Dialóg*

Reforma štruktúr

40; 297; 300 – 302

Rímsky pápež

93; 289; 354 (poznámka); 380; 381; 409 – 410

→ *Magistérium*

Rodičia

124 – 125; 228; 232; 236; 238 – 239; 310; 314

→ *Rodina; Manželstvo*

Rodina

117 – 118; 124 – 127; **226 – 235**; 238 – 239; 242; 249; 271;
300; 420

→ *Rodičia; Manželstvo*

Rozlišovanie (Rozlišovať)

33; 42; 64; 73; 84 – 85; 108; 122; 134; 147; 196; 216; 234;
252; 287; 289; 297; 302; 321 (poznámka); 325; 350; 356;
372; 391; 398; 405; 416; 419

→ *Znaky doby*

S

Skupina

116; 134; 135; 149 – 150; **218 – 220**; 232; 235; 247; 253; 265;
304 – 308; 325

→ *Komunita (Komunitný); Vzťah (Vzťahový)*

Skutok viery

4; 21; 78; 113 (poznámka); 135 (poznámka); 157; 179; 257;
322; 336; 396

→ *Viera; Osobný proces (Vnútorňý proces); Vyznanie viery; Odpoveď viery*

Skúsenosť

2 – 3; 5; 24; 42; 46; 56; 63 – 64; 74; 76; 80 – 81; 95 – 96; 135;
138; 144 – 146; 148 – 149; 159 – 160; 165; 175; 189; 194 – 196;
197 – 200; 204; 208 – 209; 212; 219 – 220; 232; 242; 247;
252 – 254; 257; 260; 262; 265; 268; 293; 299; 303; 369; **371**
– **372**; 400

→ *Spoločenstvo s Kristom; Formácia (Formačný); Stretnutie s Kristom; Osoba; Kresťanský život*

Sloboda (Slobodný)

17 – 19; 39; 47; 59; 85; 102; 131; 135; 139; 142; 149; 163; 248; 252; 261 – 262; 281; 322; 349; 370; 387; 396

→ *Osoba*

Služba

– **Služba katechézy** 110 – 111; 122 – 123; 185; 231; 255; 263

→ *Katechéza; Katechéti*

– **Služba Božieho slova** 36 – 37; 55; 110; 112; **283 289**; 299; 311; 313

→ *Ohlasovanie (Ohlasovať); Katechéza*

Spása (Spásonosný)

2; 11 – 16; 22; 25; **30**; 53; 58 – 59; 75; 85; 93 – 94; 98; 110; 113; 131; 158 – 159; 161; 165; **171 – 173**; 174; 181; 184; 189; 196; 201; 219; 239; 270; 282; 286; 293; 298; 348; 387; 428

→ *Oslobodenie (Oslobodiť); Dejiny spásy*

Spoločenstvo

– **Spoločenstvo s Kristom** 3; 15; 18; 50; **75; 77 – 78**; 79; 112; 122; 138; 169; 303; 322; 391; 426

→ *Stretnutie s Kristom*

– **Cirkevné spoločenstvo** 4; 21; 31; 50; 64; 79; 88 – 89; 93; 123; 131; 140; 150; 154; 176; 182; 189; 293; 301; 305 – 306; 328; 372; 397; 415

→ *Cirkev; Spoločenstvo; Synoda (Synodálny)*

Spoločnosť (Spoločenský)

16; 20; 43; 45 – 46; 53 – 54; 60; 73; 103; 173; 180; 196; 220; 226; 231; 237; 250; 259; 264; 266; 273; 304; 306; 314; 319

– 320; 323 – 324; 326 – 328; 330; 337; 352; 354; 359 – 362;
379; 381 – 383; **389 – 391**; 404; 418

→ *Kultúra (Sociálno-kultúrne súvislosti); Sociálna náuka
Cirkvi*

Sprevádzanie (Sprevádzať)

3; 50; 55; 64; 68; 85; 111; **113**; 118; 132; **135**; 139; 155; 179;
203; 234 – 235; 244; 252; 259; 261; 263 – 265; 271; 352; 370
– 371; 404; 419; 423

→ *Katechéti; Dozrievanie (Zrelosť); Pedagogika*

Sprostredkovatelia katechézy

→ *Osoba; Subjekty*

Stari

266 – 268

Starý zákon → *Sväté písmo*

Stretnutie s Kristom

4; 29; 34; 48; 56; 63 – 65; 68; 75 – 76; 97; 113; 130; 161; 190;
198; 220; 252 – 253; 265; 271; 387; 426 – 428

→ *Spoločenstvo s Kristom*

Stvorenie

91; 106; 109; 173; 236; 329 – 330; 357; 373; 377; **381 – 384**;
427

→ *Otec (Stvoriteľ)*

Subjekty

4; 40; 77; 89; 111; 124; 132; 135; 148; 196; 203; 204; 218; 230
– 231; 242; 247; 261 – 263; 269; 287 – 288; 294; 311; 390;
396; 400; 403 – 404; 416; 423

→ *Dospelí; Starí; Deti a mládež; Katechumeni; Komunita (Komunitný); Rodina; Rodičia; Mladí; Osoba; Osoby so zdravotným postihnutím; Boží ľud; Chudobní*

Sväté písmo

25 – 27; 58; 72; 74; 80; 87; 90 – 94; 106 – 107; 135; 143 – 145; 158; 170; 171; 182; 187; 202; 205; 207; 240; 262; 264; 268; 282; 283; 286; 290; 340; 344; 348; 353; 383; 385; 426

→ *Božie slovo; Evanjelium*

Svätí

99 – 100; 109; 164; 176; 188; 205; 264; 338; 342

Svedkovia (Svedectvo) 16; 23; 31; 33; 51; **58 – 59; 64 – 65; 74; 88; 97; 99 – 100; 110; 112 – 113; 130; 135; 139; 143; 162; 164; 205; 227; 240; 244; 249; 261; 268; 270 – 272; 279; 287; 315; 328; 346; 350; 357; 393**

→ *Ohlasovanie; Charita; Kresťanský život*

Svedomie

84; 142; 227; 239 – 240; 261; 322; 361; 378; 381

→ *Morálka (Etika); Osoba; Kresťanský život*

Sviatosti

16; 31; 34 – 35; 56; 62 – 63; 69 – 70; 74; 81; 83; 96; 98; 117; 122; 144; 171; 189; 240 – 241; 244; 264; 272; 274; 278; 282; 286; 293; 299; 335

→ *Krst; Birmovanie; Eucharistia; Kresťanská iniciácia; Liturgia; Manželstvo*

Symbol viery

21; 63; 78; 80; 144; 189; 205

→ *Vyznanie viery*

Symboly (Symbolické)

64; 82; 205; 209; 239; 326; 336; 341; 353; 383; 406

→ *Umenie; Jazyk; Liturgia*

Synoda (Synodálny)

289; 321

→ *Cirkevné spoločenstvo*

Š

Škola

41; 241; 254; 309; 313 – 318; 324; 343; 369; 420

→ *Vyučovanie katolíckeho náboženstva*

– **Katolícka škola** 309 – 312

T

Tajomstvo

2; 4; 6; 11 – 12; 14; 19; 25; 37; 51; 53; 55; 63 – 64; 71; 79;
81 – 82; 96 – 98; 113; 130; 144; 157; 159; 168; 170 – 172; 176;
179 – 180; 186; 191; 194 – 195; 200; 208; 221; 224; 228; 236;
239 – 240; 270; 286; 291; 338; 341; 347 – 348; 358; 372; 378;
384; 402; 404; 418; 426 – 427

Teológia

37; 72; **101**; 114; **143 – 145**; 155; 176; 184; 190 – 191; 225; 355;
357; 411

Tradícia

24 – 27; 72; 80; 91 – 95; 98; 112; 145; 170; 185; 188; 191; 206;
290; 385; 402; 410

→ *Depozit viery; Posolstvo; Božie slovo; Odovzdávanie viery*

Transformácia (Transformovať) 3; 20; 55; 71; **76**; 96; 98; **131**; 135; 175; 179; 209; 260; 314; 371

→ *Formácia (Formačný); Zvnútornenie; Duchovnosť (Duchovný)*

Trojica (Trojičný)

14; 51; 75; 78; 88; **168**; 189; 192; 344

→ *Boh; Ježiš Kristus (Syn; Vzkriesený; Pán; Slovo); Otec (Stvoriteľ); Zjavenie; Duch Svätý*

Turíce

67; 295; 428

→ *Duch Svätý*

U

Učeníci

1; 16; 21; 33 – 34; 42; 79; 86; 112; 121; 127; 135; 159 – 160; 162; 177; 261; 319; 344; 370; 386

→ *Nasledovanie Krista; Nový život*

– **Misijní učeníci** 4; 40; 50; 68; 89; 132; 135; 288; 303; 334 – 335; 419

→ *Kreativita (Kreatívny); Evanjelizácia (Evanjelizovať); Radosť; Misia (Misijný); Svedkovia (Svedectvo)*

Učitelia

24; 82; 93; 100; 113; 135; 143; 158; 160 – 161; 193; 236; 362

→ *Katechéti; Pedagógovia*

Umenie

105; 109; **209 – 212**; 372

→ *Krása (Krásny)*

Uvedenie do kresťanského života

61; 65; 125 – 126; 240 – 242; 421

→ *Katechéza; Katechumenátna inšpirácia katechézy; Kresťanský život*

Ú

Úlohy katechézy

→ *Katechéza*

V

Veda (Vedecký)

45 – 46; 53; 318; **354 – 358; 373 – 378**; 381

Veľká noc (Veľkonočný)

14; 55; 60; 63 – 64; 98; 107; 113; 144; 162; 171; 208; 243; 253; 291; 328; 353; 378; 426

→ *Ježiš Kristus (Syn; Zmŕtvychvstalý; Pán; Slovo)*

Via pulchritudinis → *Krása (Krásny)*

Viera

2; **17 – 21**; 33 – 35; 43 – 44; 51; 56 – 57; 72; 79 – 80; 85; 88; 101; 113; 164 – 166; 176 – 178; 184; 199; 203; 204; 224; 227; 257; 261; 267; 287; 299; 318; 322; 333; 336; 354; 357; 370; 389; 394; 396; 399; 401; 426; 428

→ *Skutok viery; Depozit viery; Inkulturácia; Zvnútornenie; Mentalita viery; Tajomstvo; Vyznanie viery; Odpoveď viery; Symbol viery; Odovzdávanie viery*

Vtelenie

29; 91; 159; 165; 172; 181; 194; 239; 269; 395

→ *Ježiš Kristus (Syn; Zmŕtvychvstalý; Pán; Slovo)*

Vyučovanie

– **Vyučovanie katolíckeho náboženstva** 37; 241; **311 – 312; 313 – 318**; 408

→ *Škola*

– **Vyučovanie o Bohu a Cirkvi** 30; 37; 127; 158; 164; 177 – 178; 185; 198; 226; 329; 355; 379 – 380; 409; 411

– **Vyučovanie a katechéza** 68; 79; 135; **166**; 189; 240; 299; 410

Vyznanie viery

34; 58; 69; 78; 188 – 189; 202 – 203; 338; 342; 348; 426

→ *Osobný proces (Vnútorný proces); Odpoveď viery; Symbol viery*

Východné cirkvi

144; 276; 277 (poznámka); 289; **290 – 292**; 411

Vzdelávanie (Vzdelávať; Vzdelávací)

55; 64; 77; 80; 105; 113; 118; 120; 124 – 125; 132; 133; 135; 136; 140; 149; 157 – 160; 164; 166; 176; **179 – 181**; 189; 194 – 195; 216; 227; 230 – 231; 238 – 239; 242; 249; 262; 299; 309 – 312; 314 – 315; 318; 323; 345; 368 – 369; 378; 384; 388

→ *Formácia (Formačný); Humanitné vedy*

– **Výchova k viere** 31; 35; 74; 79 – 89; 98; 152; 269; 302; 393; 396

Vzkriesenie → Veľká noc (Veľkonočný)

Vzťah (Vzťahový)

5; 17; 21; 47; 59; 76; 131; 136; **139 – 140**; 149 – 150; 164; 168; 176; 180; 197; 203; 204; **218 – 220**; 222 – 223; 226; 237; 241; 245; 247; 257; 261 – 263; 265; 270; 280; 282; 301; 303; 310; 326; 359; 361; 369; 386; 390; 397

→ *Afektivita (Afektívny); Dialóg; Skupina; Osoba*

– **Vzťah s Kristom** → *Spoločenstvo s Kristom*

Z

Zasvätení

111; 119 – 120; 277; 292; 417

Zdravotné postihnutie → *Osoby so zdravotným postihnutím*

Zdroje katechézy → *Katechéza*

Zjavenie

11 – 30; 36; 40; 51 – 53; 93 – 94; 101; 157 – 158; 165; 168; 171;
178; 200; 201; 290; 355; 373; 377; 379; 402

→ *Boh*

Znaky doby

5; 42; 319

Zneužitie

141 – 142

Zvnútornenie

3; 71; 73; 76 – 77; 105; 113 (poznámka); 131; 139; 202 – 203;
210; 220; 396

→ *Dozrievanie (Zrelosť); Osobný proces (Vnútorový proces)*

Ž

Život

– **Zasvätený život** → *Zasvätení*

– **Kresťanský život** 4; 31; 34 – 35; 61; 63 – 65; 70 – 71; 73
– 74; 75; 77; 79; 86; 88; 95 – 96; 98; 113; 126; 135; 138; 189
– 190; 227; 239 – 240; 262; 265; 304; 313; 384; 405

→ *Svedomie; Skúsenosť; Uvedenie do kresťanského života; Kresťanská iniciácia; Mentalita viery; Morálka (Etika); Nasledovanie Krista; Duchovnosť (Duchovný); Svedkovia (Svedectvo)*

– **Večný život** 12 – 13; 35; 85; 173 – 174; 426

– **Nový život** 1; 4; 13 – 14; 20; 56; 64 – 65; 76; 83 – 84; 113; 133; 163; 426; 428

→ *Krst; Učeníci; Kresťanská iniciácia; Mentalita viery*

OBSAH

SKRATKY	5
PREZENTÁCIA.....	9
ÚVOD (1 – 10).....	19

Prvá časť

KATECHÉZA V EVANJELIZAČNOM

POSLANÍ CIRKVI	27
----------------------	----

Prvá kapitola

ZJAVENIE A JEHO ODOVZDÁVANIE	27
------------------------------------	----

I. Ježiš Kristus Zjaviteľ a zjavenie Otca (11 – 16).....	27
--	----

– Zjavenie plánu Božej prozreteľnosti	27
---	----

– Ježiš ohlasuje evanjelium spásy	29
---	----

II. Viera v Ježiša Krista: odpoveď Bohu, ktorý sa zjavuje (17 – 21)	31
--	----

III. Odovzdávanie Zjavenia vo viere Cirkvi (22 – 37) ..	33
---	----

– Zjavenie a evanjelizácia	36
----------------------------------	----

– Proces evanjelizácie	37
------------------------------	----

IV. Evanjelizácia v súčasnom svete (38 – 54).....	42
---	----

– Nová evanjelizačná etapa	42
----------------------------------	----

– Evanjelizácia kultúr a inkulturácia viery	45
---	----

– Katechéza v službe novej evanjelizácie	48
--	----

– Katechéza „v misijnom vychádzaní“	48
---	----

– Katechéza v znamení milosrdenstva	49
---	----

– Katechéza ako „laboratórium“ dialógu	51
--	----

Druhá kapitola

IDENTITA KATECHÉZY	53
I. Povaha katechézy (55 – 65).....	53
– Vnútrotný vzťah medzi kerygmou a katechézou	54
– Katechumenát ako prameň inšpirácie pre katechézu	57
II. Katechéza v procese evanjelizácie (66 – 74).....	61
– Prvé ohlasovanie a katechéza	61
– Katechéza kresťanskej iniciácie	63
– Katechéza a permanentná formácia ku kresťanskému životu	65
III. Cieľ katechézy (75 – 78)	66
IV. Úlohy katechézy (79 – 89).....	68
– Vedie k poznaniu viery	69
– Vovádza do slávania tajomstva	69
– Formuje k životu v Kristovi	70
– Učí modliť sa.....	72
– Uvádza do života spoločenstva	73
V. Pramene katechézy (90 – 109).....	74
– Božie Slovo vo Svätom písme a v posvätnnej Tradícii.....	74
– Magistérium.....	75
– Liturgia.....	76
– Svedectvo svätých a mučeníkov	79
– Teológia.....	79
– Kresťanská kultúra	80
– Krása	72

Tretia kapitola

KATECHÉTA	85
I. Identita a povolanie katechéty (110 – 113)	85
II. Biskup ako prvý katechéta (114).....	88
III. Kňaz v katechéze (115 – 116)	89

IV. Diakon v katechéze (117 – 118).....	90
V. Zasvätení v službe katechézy (119 – 120)	91
VI. Laickí katechéti (121 – 129).....	92
– Rodičia, aktívne subjekty katechézy.....	94
– Krstní otcovia a matky, spolupracovníci rodičov	94
– Služba starých rodičov pri odovzdávaní viery	95
– Veľký príspevok žien v katechéze	96

Štvrtá kapitola

FORMÁCIA KATECHÉTOV	98
I. Povaha a cieľ formácie katechétov (130 – 132).....	98
II. Kresťanská komunita, privilegované miesto formácie (133 – 134)	99
III. Kritériá formácie (135).....	100
IV. Dimenzie formácie (136 – 150)	103
– Byť a vedieť „byť s“: ľudská a kresťanská zrelosť a misijné povedomie	104
– Vedieť: biblicko-teologická formácia a poznanie človeka a sociálneho kontextu	106
– Vedieť, ako konať: pedagogická a metodologická formácia	109
V. Katechetická formácia kandidátov na posvätný stav (151 – 153)	110
VI. Centrá formácie (154 – 156).....	112
– Centrá základnej formácie katechétov	112
– Špecializačné centrá pre vedúcich a animátorov katechézy	112
– Vyššie centrá pre odborníkov na katechetiku.....	113

Druhá časť

PROCES KATECHÉZY	115
-------------------------------	------------

Piata kapitola

PEDAGOGIKA VIERY	115
I. Božia pedagogika v dejinách spásy (157 – 163).....	115
II. Pedagogika viery v Cirkvi (164 – 178).....	119
– Kritériá ohlasovania evanjeliového posolstva	120
– Trinitárne a kristologické kritérium	121
– Historicko-spásonosné kritérium	123
– Kritérium primátu milosti a krásy	124
– Kritérium ekleziálnosti	126
– Kritérium jednoty a integrity viery.....	126
III. Katechetická pedagogika (179 – 181).....	127
– Vzťah s ľudskými vedami	128

Šiesta kapitola

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI.....	130
I. Katechizmus Katolíckej cirkvi (182 – 192)	130
– Historická poznámka	130
– Povaha, cieľ a adresáti katechizmu	131
– Pramene a štruktúra katechizmu.....	132
– Teologicko-katechetický význam katechizmu	133
II. Kompendium Katechizmu	
Katolíckej cirkvi (193)	135

Siedma kapitola

METODOLÓGIA V KATECHÉZE.....	137
I. Vzťah obsah – metóda (194 – 196)	137
– Pluralita metód.....	137
II. Ľudská skúsenosť (197 – 200)	138
III. Pamäť (201 – 203)	140

IV. Jazyk (204 – 217).....	142
– Naratívny jazyk.....	143
– Umelecký jazyk	144
– Jazyky a digitálne nástroje	146
V. Skupina (218 – 220)	148
VI. Priestor (221 – 223).....	149

Ôsma kapitola

KATECHÉZA V ŽIVOTE ĽUDÍ.....	151
I. Katechéza a rodina (224 – 235)	152
– Prostredia rodinnej katechézy	152
<i>Katechéza v rodine.....</i>	<i>152</i>
<i>Katechéza s rodinou.....</i>	<i>153</i>
<i>Katechéza rodiny</i>	<i>154</i>
– Pastoračné usmernenia	155
– Nové rodinné scenáre	157
II. Katechéza s deťmi a mladými (236 – 243)	158
III. Katechéza v realite mladých (244-256).....	163
– Katechéza v období puberty	164
– Katechéza pre adolescentov.....	165
– Katechéza pre mladých.....	167
IV. Katechéza s dospelými (257 – 265).....	170
V. Katechéza so starými ľuďmi (266 – 268).....	177
VI. Katechéza s osobami so zdravotným znevýhodnením (269 – 272).....	178
VII. Katechéza s migrantmi (273 – 276)	181
VIII. Katechéza s emigrantmi (277 – 278).....	183
– Náboženská asistencia v krajinách emigrácie.....	183
– Katechéza v krajinách pôvodu	184
IX. Katechéza s marginalizovanými osobami (279 – 282).....	184
– Katechéza vo väzení	186

Tretia časť

KATECHÉZA

V PARTIKULÁRNYCH CIRKVÁCH..... 187

Deviata kapitola

KREŠŤANSKÁ KOMUNITA

AKO PREDMET KATECHÉZY 187

- I. Cirkev a služba Božieho slova (283 – 289) 187
- II. Výhodné cirkvi (290 – 292).....191
- III. Partikulárne cirkvi (293 – 297) 193
- IV. Farnosti (298 – 303)..... 195
- V. Asociácie, hnutia a skupiny
veriacich (304 – 308) 199
- VI. Katolícka škola (309 – 312).....202
- VII. Vyučovanie katolíckeho náboženstva
v škole (313 – 318)204

Desiata kapitola

KATECHÉZA PRED SÚČASNÝMI

KULTÚRNYMI SCENÁRMÍ208

- I. Katechéza v situácii pluralizmu
a komplexnosti (319 – 342)208
 - Mestský kontext 212
 - Vidiecky kontext 214
 - Tradičné miestne kultúry 215
 - Ľudová zbožnosť 218
 - Svätyňa a putovanie 221
- II. Katechéza v kontexte ekumenizmu
a náboženského pluralizmu (343 – 353).....222
 - Katechéza v ekumenickom kontexte222
 - Katechéza vo vzťahu k židovstvu224
 - Katechéza v kontexte iných náboženstiev.....226
 - Katechéza v kontexte nových
náboženských hnutí228

III. Katechéza v sociálno-kultúrnych kontextoch (354 – 393).....	230
– Katechéza a vedecká mentalita	230
– Katechéza a digitálna kultúra.....	233
<i>Všeobecné charakteristiky</i>	233
<i>Antropologická transformácia</i>	235
<i>Digitálna kultúra ako náboženský fenomén</i>	237
<i>Digitálna kultúra a výchovné otázky</i>	238
<i>Ohlasovanie a katechéza v digitálnej dobe</i>	239
– Katechéza a niektoré bioetické otázky	241
– Katechéza a integrita osoby	244
– Katechéza a ekologické angažovanie	245
– Katechéza a voľba za chudobných	247
– Katechéza a sociálne angažovanie	250
– Katechéza a pracovné prostredie.....	251

Jedenásta kapitola

KATECHÉZA V SLUŽBE

INKULTURÁCIE VIERY	253
I. Povaha a účel inkulturácie viery (394 – 400)	253
II. Miestne katechizmy (401 – 408)	257
– Pokyny na získanie potrebného schválenia Apoštolskej stolice pre katechizmy a iné spisy týkajúce sa katechetického vyučovania.....	260

Dvanásta kapitola

ÚRADY V SLUŽBE KATECHÉZY	262
I. Svätá stolica (409 – 410).....	262
II. Biskupské synody alebo Rady hierarchov východných cirkví (411)	263
III. Biskupská konferencia (412 – 415)	264
IV. Diecéza (416 – 425).....	265
– Diecézny katechetický úrad a jeho úlohy.....	266
<i>Analýza situácie</i>	266

<i>Koordinácia katechézy</i>	<i>267</i>
<i>Diecézny projekt katechézy</i>	<i>268</i>
<i>Operatívny program</i>	<i>270</i>
<i>Formácia katechétov</i>	<i>270</i>
 ZÁVER (426 – 428).....	 273
ZOZNAM DOKUMENTOV	275
VECNÝ REGISTER.....	288

PÁPEŽSKÁ RADA NA PODPORU NOVEJ EVANJELIZÁCIE

DIREKTÓRIUM PRE KATECHÉZU

Z talianskeho originálu *Direttorio per la Catechesi*,
Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2020,

preložil Ľudovít Malík

Lektoroval Ivan Šulík

Pre Konferenciu biskupov Slovenska
vydal Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o.,

Trnava 2022, ako svoju 4 364. publikáciu

Edícia *Pápežské dokumenty*, 111. zväzok

Zodpovedný redaktor Peter Sokol

Jazyková redaktorka Monika Šimoničová

Sadzba Peter Valach

Obálku navrhol Pergamen

Tlač Finidr, Český Těšín

Prvé vydanie

www.ssv.sk, eVojtech.sk

objednávky: 033/590 77 18

objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-512-2